

YERELDEN ULUSALA, ULUSALDAN EVRENSELE

ÇUKUROVA ÖDÜLÜ 2023

FEYZA HEPÇİLİNGİRLER

çukurova
sanat girişimi

Çukurova Sanat Girişimi Yayınları:32

Bu dijital kitap,

ÇUKUROVA ÖDÜLÜ 2023

*Kapsamında Çukurova Sanat Girişimi tarafından
yayımlanmıştır.*

Çukurova Sanat Girişimi web sitesinde dileyen
herkesin görüşüne açıktır.

Editör: Asuman Söylemez

Kapak ve Dijital Tasarım:

Çukurova Sanat Girişimi

ADANA

İÇİNDEKİLER

VURUN TÜRKÇEYE! / Çetin Yiğenoğlu	5
Çukurova Sanat Girişimi (ÇSG)	7
Çukurova Ödülü	8
Torosların Boğası / Çetin Yiğenoğlu	9
Çukurova Ödülü 2023 Feyza Hepçilingirler'in	11
Türkçe, oooooof of / Orhan Apaydın	13
Yorulmak Bilmeyen Dil Savaşçısı Feyza Hepçilingirler / Yaşar Öztürk	14
Genlerin Ötesi / Afşin Kum	27
Annem / Pelin Hepçilingirler	29
Feyza Hepçilingirler İçin / Recai Şeyhoğlu	30
Canım Ablam / Nilgün Ilgaz	32
"O'nu Sevmek, Türkçeyi Sevmektir!" / Mehmet Özçataloğlu	33
Feyza Hepçilingirler İçin / Mehmet Zaman Saçlıoğlu	35
Halkının Çocuğu Bir Kalem / Hürriyet Yaşar	36
Feyza "İsmiyle Müsemma" / Sevsen Aslantepe	41
Güneş Saatimle Pisiye Çeyrek Var / Berna Arıcan Guistino	43
Türkçe Sevdalısı Bir Yazarla Kanatlanmak / Gönül Çatalcalı	44
Feyza Hepçilingirler ile Kadir İncesu Söyleşisi / Kadir İncesu	47
Kırmızı Karanfillerin Solmadığı Zamanlar/ Bahri Karaduman	54
Feyza Hepçilingirler / Nursel Duruel	56
Feyza Hanım / Nuran Giner	57
Feyza Hepçilingirler / Demet Ekmekçioğlu	64
Kırmızı Karanfiller Hiç Solmasın! / Sema Tuncel	65
"Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar" Üzerine Birkaç Söz / Nuri Sağaltıcı	67
Yazmaya ve Dile Adanmış Bir Ömür: Feyza Hepçilingirler / Mevlüt Asar	73
Feyza Hepçilingirler: Öykünün Büyük Ustası / Erendiz Atasü	75
Yalın ve Derin Bir Yazardan Bize: "ÖYKÜNMECE"/ Aydın Şimşek	77

Feyza Hepçilingirler'in Öykülerinde Kadınlık ve Erkeklik Hallerinin Temsili / Hatice Neşe Apaydın	79
Feyza Hepçilingirler'le söyleşi: / ÇSG-Sevim Sezer	91
Yer Göstericiler Dünyasında Feyza Hepçilingirler'in "Savrulmalar"ı / Nalan Çelik	104
Feyza Hepçilingirler'in Eski Bir Balerin Kitabı Üzerine / Bedri Aydoğan	107
Feyza Hepçilingirler Ve Dil Savaşları / Gülseren Engin	121
Feyza Hepçilingirler'i Tanımak / Öner Yağcı	124
Feyza Hepçilingirler'in Dilim Dilim Anadilim Kitabı Üzerine / Bedri Aydoğan	134
Feyza Hepçilingirler'in "Türkçe Dilbilgisi Öğretme Kitabı" Üzerine Bir İnceleme / Nurettin Öztürk	141
Öykülerinden	153
Ölüm Çiçekleri	154
İsa Gülleri	157
Kar İzi	160
Söylemek İstesem	164
Lisa'nın Bebeği	168
İnsanlara, Kan Dökücülüğe ve Lanete Dair	172
Romanlarından	174
Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar'dan	175
Tanrıkadın'dan	180
Şiirleri	183
Dizelere İlk Dokunuşlar: Şiirleri / Sevim Sezer	184
Yaşam Öyküsü	188
Kronolojik Yaşam Öyküsü	191
Kitaplarının Listesi	212

Ödülleri	215
Üzerine Çalışılmış Tezler	218
Tanıtım Yazıları ile Kitapları	220
Fotoğraflarla Feyza Hepçilingirler	259
Birkaç Etkinlik Anısı	286

VURUN TÜRKÇE'YE!

Çetin Yiğenoğlu

Binlerce yıllık verilere bakıldığında Anadolu'da iki insan tipi dikkati çeker. Biri cesur, özgüveni yüksek, özgür ruhlu, bağımsızlık tutkunu, antiemperyalisttir. Öbürü, zayıf karakterli, özgüven yoksunu, bir kafeste ömür tüketebilecek yapıda, küçük çıkarları için halkına, yurduna ihanet edebilen, istilacılara boyun eğen, hatta hizmet eden, işbirlikçidir. Bu tiplerin ikisini de Truva, Greek, Roma'dan bu yana tüm istilalarda görmek olasıdır.

“Roma'nın Büyük Düşmanı” olarak tanınan VI. Mihtridates Eupator'un günümüzden 2 bin 50 yıl önce Roma istilasına karşı koyarken nüfusu 6.5 milyon dolayındaki Anadolu'da bir gecede öldürdüğü 100 bin Romalı, yandaşı, işbirlikçisi ikinci tip Anadolu insanı olarak tanımlanabilmektedir. Bu olay tarihe “Efes akşamı” diye geçmişti. İşbirlikçi, hain deyince eskil istilalardaki örneklerin benzerleri Haçlı Seferlerinde, 1. Paylaşım Savaşıyla Kurtuluş Savaşında da görüldü.

Bir istila durumunda ne yapar bu hainler, işbirlikçiler? Öncelikle istilacı emperyalistlerin dilini konuşmaya başlar. Bu nedenle, tam 2 bin 500 yıl önce devlet yöneticilerini uyarırken dil gerçeğine parmak basmıştır Konfüçyüs. Dilin kusurlu olması durumunda törenin, ekinsel yapıda bütünlüğün, adalet terazisinin bozulacağını vurgulamıştır.

Tarihte çok devlet kurmakla övünen Türklerin devlet yöneticileri -biri dışında- bu devletlerin neden yıkıldıkları konusunu düşünmemiş olmalıdırlar. Selçuklu'dan bu yana devlet yıkımı için daha beterini yapmışlar, Türkçe'ye saldırmayı görev bilmişlerdir adeta. Selçuklular Türkçe'yi yasaklamış, resmi devlet dili olarak Farsçayla Arapçayı seçmiştir. Osmanlılar ise Selçukluların dil konusunda yapıp ettiğinin üzerine tüy dikmiştir. Egemenlik sürdüğü yüzlerce yıllık sürede Türk sözcüğünü ağızına bile almamışlardır. En bilgili, birikimli, birkaç yabancı dil bilen padişah Fatih, İstanbul'un fethinden sonra kurdurttuğu medreselerde eğitim dilini Arapçalaştırmıştır. Fatih sonrasında “Osmanlıca” denilen yeni dil kurma girişiminde bulunulmuştur.

Halk ise bin yılı aşkın süre bütün olumsuzluklara karşın, siyasallaşmış din dili Arapçanın ağır saldırısına direnerek diline sahip çıkmıştır.

1923 sonrasında devletin başına geçen Mustafa Kemal ile arkadaşları, öncelikle dil sorununa el atarak Konfüçyüs'ün gösterdiği yoldan yürümüşlerdir. Cumhuriyet öncesi halkın ancak yüzde 10'u okuma yazma bilirken bu oran kısa sürede tersine döndürülmüştür.

Dil Devriminin önderleri yalnızca Türkçe'nin kolay okunur-yazılır olmasını sağlamamıştır. Aynı zamanda düşünce özgürlüğünün, iletişim özgürlüğünün önündeki engelleri de kaldırmışlardır.

Ne ki, Türkçe'nin çilesi bitmemiştir. Kapitülasyonların etkisiyle Fransızca'nın yaygınlaştığı dönemde Fransızca tabelalardan geçilmez olan Türkiye'de 1950'den itibaren uygulanan Türkçe karşıtı politikalar 12 Eylül döneminde yıkıma dönüştürülmüştür. “12 Eylül'ün ardından yönetim erkini ele geçiren neoliberal iktidarlar döneminde yaşamın her alanında yeni bir yabancı sözcük modası başlatılmıştır. Özellikle Suriyeli sığınmacı göçünden sonra çarşıda, pazarda Arapça tabelalardan geçilmez olmuştur. Bir de İngilizce... Osmanlı'nın kapitülasyonlar dönemindeki Fransızca'nın yerine almıştır.

Bunda bilişim devriminin etkisi büyük olmuştur, kuşkusuz. Saf, bilisiz, bilinçsiz, özenti sorumsuzluğu bir yana bir de bu işin “trol”lerinin, Türkçe'ye düşmanca yaklaşan siyasi yapılanmaların, elbette kimi işbirlikçilerin yapıp ettikleri görmezden gelinemez. Dilbilgisi

yoksunu halkın dil konusundaki tuzaklara düşmemesi elbette beklenemez. Ne ki, ortalıkta edebiyatçı, yazar geçinen vasat, vasat altı birikim sahiplerinin türlü nedenlerle yarattıkları sinerjinin olumsuz etkisine çok dikkat edilmelidir! Örneğin, daha Arapça kökenli “hakikat” sözcüğüyle “gerçek” sözcüklerinin arasındaki anlam buluşmalarını, ayrışmalarını bilmekten yoksun bu yazıncılar bir de “sahih” sözcüğünü tanıtmaya/canlandırma çabasına girmişlerdir. Sorsanız, belki de edebiyat yaptıklarını, “sofistike, ağdalı” dil kullandıklarını söyleyeceklerdir.

Moda rüzgârlara kapılmaları denli doğal bir davranış beklenilmemesi gereken gençler ise bir yandan yazışmalarda/”chat”leşmelerde emoji kullanıyor, İngilizce, Türkçe kısaltmalar yapıyorlar; bebeğe “baby” diyor, karşılaştığı dostuna “hi”(hay) diye selam veriyor, ayrılırken “by” diyor, “thanks” diyor, “tsk” ediyor. Güney kentlerinde bazıları teşekkür yerine Arapça “şükran”, hoşgeldiniz yerine “ehlen-sehlen” diyorlar. Günaydın yerine “sabah şerif khayrola” diyenler de var.

Bunları görüp duyan bir dil, bir Türkçe savaşçısı Feyza Hepçilingirler “Türkçe Off” dedi çeyrek yüz yıl önce. Canı yandığı için böyle dedi kuşkusuz. Öyle derin ironi, humor yapmış, alaya almış ki “of ki, of”, diyesi geliyor insanın...

Feyza Hepçilingirler, öğretmenliğe devam ediyor hâlâ...

Onun gibi dil savaşçıları olduğu sürece Türkçe yatağında coşkun nehir gibi akışını sürdürecektir. Bin yıl en zayıf, güçsüz, büyük saldırılara karşı koyduktan sonra bir devrimle dayanakları güçlendirilmiş Türkçe ne yok edilebilir ne de eprilebilir. Yalnızca toplumun enerjisi boşa harcanır. O kadar...

Feyza Hepçilingirler... onun gibiler... Mustafa Kemal ile arkadaşlarının, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ruşen Eşref Ünaydın, Celal Sahir Erozan, Samih Rifat gibilerin yaptığı, Nurullah Ataç, Ömer Asım Aksoy, Emin Özdemir’lerden bayrağı devralan Feyza Hepçilingirler’in Dil Devrimi bilincini yaşattığı sürece bir yerden sonra vurulamaz Türkçe’ye. Türkçe’nin güçlü yapısı bütün saldırıları, zararlıları soğurur, içine alır, değiştirir, dönüştürür. Bütün bunları güzel ezgisi eşliğinde yapar. Türkçe’nin müzikalitesi en güzel dillerden biri olması boşuna değildir.

Dileriz ki, bütün diller sonsuza değin yaşar! Elbette güzel Türkçemiz de.

Feyza Hepçilingirler’le övünüyoruz. Yürekten kutluyoruz onu.

Çukurova Sanat Girişimi (ÇSG)

ÇSG bir vakıf değildir. Kuruluşunun hiçbir aşamasında böyle bir yapı düşünülmemiştir. Dernekler yasasında tanımlandığı türden ne platform ne de dernektir. Bunların tümü üzerinde tasarlanmış, gönüllülük esasına dayalı, işlevi kültür-sanat olan bir yapılanmadır. Adı üstünde “girişim”dir...

Bu yanıyla evrim sürecinin başında olduğu varsayılır. ÇSG’de evrimini tamamlamak gibi bir yaklaşımın yeri yoktur, hiçbir zaman da olmamıştır. ÇSG sonsuza değin evrimini tamamlayamayacak/tamamlamayacak bir yapı olarak tasarlanmıştır. Tepe noktası her zaman eksik piramide benzer. Piramidin bu eksik yanıyla bile alınlıklı çatı konumunda olan ÇSG’nin altında Yazarlar Evi Derneği (YED) gibi derneklerin, sanat platformlarının, vakıfların, türlü örgütlerin yer alacağı öngörülmüştür.

ÇSG, süreç içinde gereksinimlerin itkisiyle oluşmuştur. Bu, yaklaşık otuz yıllık bir süreyi kapsar. ÇSG’nin oluşumundaki yapı taşları Basın Özgürlüğü Anıtı-1991, Yerel Basın Kurultayı-1992, 1., 2., 3. Adana Sanat Günleri (1999-2001), eş dönemde yapılan Adana Cumhuriyet (*gazetesi*) Kültür Merkezi etkinlikleriyle Uluslararası Çukurova Sanat Günleri’ne (UÇSG) verilen emeklerle döşenmiştir. Söz konusu etkinlikler kapsamında, çoğunluğu yurtiçinden Adana merkezile bölgeye bini aşkın, şair, yazar, ressam, müzisyen, kültür-sanat insanı gelmiştir. Yalnızca Yerel Basın Kurultayı’nda Adana’da ağırlananların sayısı 325’tir. Üç kez düzenlenen Adana Sanat Günleri’nde de 300’e yakın sanatçı-yazar konuk edilmiştir. Artık gelenekselleştiği yadsınamayacak -14 kez düzenlenen- UÇSG’nin bölge sanatına, ekinine katkıları bilimsel, sanatsal çalışmaların konusu durumuna gelmiştir.

ÇSG, felsefesi, ilkeleri olan bir girişimdir. ÇSG adı altında düzenlenen etkinlikler halktan, emekten yana, Aydınlanma devrimleri çizgisinde, estetik düzeyi yüksek ilerici niteliktedir. Yoz, arabesk, ucuz popülist yapılanmalara, estetik düzeyi düşük sanata karşıdır. ÇSG etkinliklerinde, nesnel açıdan hedef izleyiciye ulaşamadığı halde, yapay yöntemlerle izleyici sayısı çokmuş izlenimi verilmez. Bu nedenle popüler sanatın uzağında durulur. Açılış törenlerinde Klasik Batı Müziği resitalleri verilir.

ÇSG çatısı altında sürekli yapılan en büyük etkinlik UÇSG’dir. UÇSG programları Dionisosvari sanat anlayışıyla düzenlenmektedir. Etkinliklere katılım tamamen sanatseverlerin kişisel tercihlerine bırakılmalıdır. Katılımın artması, sanatın-sanatçının daha geniş kitlelere ulaşabilmesi için ÇSG etkinlikleri halka açıktır, ücretsizdir. Program broşürünün yanı sıra etkinlik gazetesi ve Çukurova Ödülü kitabı da herkesin görüşüne açık olacak şekilde www.cukurovasanatgirisimi.com adresindeki websitesine yerleştirilir. Bu bağlamda belirtmek gerekirse ÇSG’de bütçe yapılmaz. Kamu kaynaklarına da mesafeli durulur. Devletin merkezi yönetiminden bugüne değin proje ya da başka isim altında kaynak talep edilmemiş, bu konuda hiçbir girişimde bulunulmamıştır; ilkesel açıdan kullanılması da düşünülmemektedir.

ÇUKUROVA ÖDÜLÜ

“Uluslararası Çukurova Sanat Günleri” kapsamında, bundan böyle “Çukurova Ödülü” adıyla bir ödül verilecektir. İlk kez 24 Nisan 2009 tarihinde verilen ödül, özendirme ya da başarı ödülü değil, bir değerlendirme ödülüdür. Ödül, özel anlamda “barış ödülü” olarak da değerlendirilmelidir...

Çukurova, neolitik dönemden bu yana, Afrika-Ortadoğu-Anadolu, Sümer-Babil-Hatti-Hurri-Hitit-Anadolu, Uzakdoğu-Doğu Akdeniz-Grek-Latin dünyası arasında bir kültürel köprü, bir geçiş noktası olmuştur. Günümüzde, dünyada özgün geçmişe sahip ender bölgelerin başında gelen Çukurova'nın komşusu, kültürel kimliğinin bir parçası Doğu Akdeniz'in güney kıyılarından Irak'a Ortadoğu yer yer kan ve gözyaşına boğulmuş, bölgenin Transkafkaslardan Kafkaslar'a, Ortaasya'ya dek uzanan kısmı ise küresel emperyalizmin saldırı tehdidi altında inlemeye başlamıştır.

Bunun yanı sıra, Adana ve İskenderun kıyılarının öne çıktığı yeni bir yatırım ve ekonomik yapılanma programıyla Çukurova dünyanın yakın gelecekteki önemli çekim merkezi olmaya aday konuma gelmiştir. Bölgemiz adına olumlu karşılanması gereken bu durum bile, “kan içen topraklar” diye bilinen bölgemizde “kan, gözyaşı ve barut kokusuna yeni gerekçe yapılabilir mi” kaygısına yol açmaktadır. İşte, bu gelişmeler, Ortadoğu ve bölge insanını her zamankinden daha çok barışa gereksindirmektedir.

Bu gerçeklikler karşısında, ilerici, aydınlanmacı, emekten yana tavır koyan, insan onuru ve sevgisi aksı üzerinde yürüyen etkinliğimizin temel felsefesi tek sözcükle “barış” olarak seçilmiştir.

“Çukurova Ödülü” bölgemizde sinemadan tiyatroya, resimden müziğe, şiirden romana, makaleden fikraya, röportaja, çeşitli alanlarda eser sahibi sanatçı, akademisyen, gazeteci, yazar, ekin-sanat, bilim ve edebiyat alanlarında emek ve ürün veren, Çukurova'yı tanıtan, yücelten, Doğu Akdeniz'e, Ortadoğu'ya barış tohumları eken insanlara, tüzel kişilere verilir.

Öncelikle Doğu Akdeniz'de, Türkiye'de verilen Çukurova Ödülü “*sanatsal, sosyal, toplumsal gereklilik*” zorunlu kıldığında dünyanın herhangi bir yerindeki sanatçıya, ekin-sanat ya da biliminsanına, tüzel kuruluşa verilebilir.

Ödülün değerlendirmesi, Çukurova Sanat Girişimi yönetimince belirlenen Seçici Kurul tarafından yapılarak her yıl etkinlik tarihinden en az 15 gün önce basın-yayın, iletişim araçları aracılığıyla açıklanır.

Ödüle değer görülen kişiye/kişilere, kuruluşa bu amaçla hazırlanmış özel plaket verilir, adına anı kitabı yayımlanır.

Çukurova Sanat Girişimi

Torosların Boğası (*)

Homo Tauricus (Toros) insanları, çok çok eskilerde, takvimin bilinmediği devirlerde “zaman” kavramını kendilerince anlamlandırıyorlardı... Bazı kabileler, aylara “yılın adımları” yıla ise “zamanın geçişi” diyor, zamanı da her yıl yeniden başlatarak kozmogoniye (zamanın doğuşunu) yenileyip yineliyorlardı...

Zaman üzerine kurguladıkları ritüellerde geçmişi yok ederken insanın, toplumun günahlarını, hatalarını siliyor, dünyayı, evreni kirinden arındırıyor, böylece bir “yeniden doğuş”u gerçekleştirmiş oluyorlardı. Kozmogonik eylemin bu biçimde sonsuza dek yinelenişi, her yeni yılı yeni bir çağın başlangıcına dönüştürürken ölümler diriltiymiş oluyor, insanların yeniden doğuşa inancının sürekliliği sağlanıyordu.

Eski inançların etkisinde yaşayan bu insanlar, göksel arketip arayışlarında yüksek dağlara kutsal kimlik kazandırıyorlardı. Bu yönelim sonucu “dünyayla evrenin merkezi”yle “göğün kapısı”nın kutsal kabul ettikleri dağın doruklarındaki kozmik bölgede bulunduğunu düşünüyorlardı.

Filistin’de Tabor, Gerizim Dağları, Hindistan’da Meru Dağı, Mezopotamya’da Ülkeler Dağı, (Ziggurat da bir kozmik dağ), Ural-Altay bölgesindeki Sumeru Dağı, İran’da El Bura Dağı ile Laos’taki Zinnalo Dağı gibi Toroslar da kozmik bir dağ olarak dünyanın, evrenin merkezi konumunda görülüyordu. Yılan balıklarının yumurtlamak için gittikleri Meksika kıyılarından, Caretta Caretta kaplumbağalarının da yumurtlamak için Avusturalya’dan Çukurova kıyılarına çeken ilgiye, günümüzde bile kozmik bir iz, kozmik bir im arayan insanların ataları o dönemlerde yarattıkları her mite kozmik anlamlar yüklüyordu.

İnsanoğlunun eski devirlerdeki bu “zaman”la “ kozmik merkez” arayışlarına bakarak “Boğa” anlamına gelen “Toros” adına kozmogonik anlam yüklemek ilk anda anlamsız gelebilir. Ancak, “Toros”un etimolojik geçmişiyle sunduğu, merkez simgeciliği dolayısıyla tasarımılanan yeni yıl senaryolarının ilk örneklerine ilişkin anekdotlar dikkate alındığında ilginç gerçeklikler çıkar ortaya...

Çukurova’yı, Doğu Akdeniz’i kucaklayan bu görkemli dağın, bu Torosların, geç antik çağda biçimlenen bir dinin felsefesiyle birlikte sembolizmasının oluşumunda nasıl önemli bir işlev üstlendiği açık seçik görülür.

Ekinoksların (ekvatorun zodyakla kesiştiği noktalar) gerilemesine ilişkin astral gerçekliğin İ.Ö. 128 yılında Hipparkus tarafından keşfedilmesi üzerine biçimlenen Mitraizm dininin temel dayanaklarını oluşturan kültürün en az 6 bin yıllık geçmişi sahip Toros imgesinden nasıl esinlendiği hemen anlaşılır.

Mitras, eski bir Pers tanrısı olan “Mitra”nın Yunanca, Latince biçimi. Buna karşın, Mitraizm bölgemizde, öncelikle Tarsus’la Anavarza özelinde Çukurova’da doğdu, sonra Doğu Akdeniz’e, zamanla Akdeniz’in her yerine yayılan bir din olarak insanları etkiledi. Soyut Tanrı, tek Tanrı kavramının oluşumunda çok etkili oldu. Mitras, bazı yazıtlarda “fethedilemez güneş” diye nitelendirilir. Güneşi “Tanrıları doğuran, bütün varlıkların babası” diye tanımlayan Sofokles’in düşüncelerinin çıkış noktası da burası...

Bu tür astral arayışlar sonucu bir felsefi disiplin olarak Mitraizm Stoa’dan, Stoa da Mitraizm’den etkilendi. Mitraizm, bir tür astral din ya da yıldız tapkısının varlığını kabul anlamında “astrolojiye bağlılık, uzun astrolojik devirler, dünya dönemleri”, “-Büyük Yıl- tezi”, “doğa güçlerinin kişileştirilerek temsil edildiği alegorik açıklamalar” gibi Stoacılığın üç temel dayanağının oluşumunda etkili oldu.

Mitraizm’de, galaksimizin de bir parçası olduğu Samanyolu (Sütyolu), Stoacılığın etkisiyle “yaratılış yolundaki ruhların yolu” diye tanımlandı. “Ruhların beslendikleri sütle dolu” olduğuna inanıldığı için Samanyolu’na “Yaratılış’ın Tanrısı” da denildi. Bundan etkilenen Stoacılar, doğa güçlerini mitoloji kahramanları olarak kişileştirdiler. Zamanla ekinoksların gerilemesini belirleyerek uzay hareketlerini yöneten tanrı varlığını öne süren bir tez geliştirdiler. İnsanlığı soyut Tanrı, tek Tanrı kavramına götüren bu gelişmeler sonucu Stoacılar, aylara, yıllara, mevsimlere, yıldızlara kutsal anlam yüklediler. Yıldızları kutsal birer varlık gibi gördüler; gitgide uzayı tümünden bir tanrı gibi algıladılar. Böylece, yıldızların yanı sıra dünya da bir tanrı gibi görüldü. En büyük tanrı ise Cennet’te oturan ‘akıl’dı. (İki bin yıl sonra Nietzsche “Tanrı’yı öldürdü” ama akıl hâlâ cennetinde oturuyor.)

Mitraizm, günümüze bir ikon olan boğa öldürme sahnesiyle (Tauroktoni) geldi. Artık ölü bir kült olarak kabul edilmesi gerekirken astral din kökenli düşünce sahiplerince ortaya sürülen kıyamet senaryolarını etkilemeyi başararak tuhaf biçimde her zaman güncelliğini korudu. 2012 yılında kıyametin kopacağını savlayan kimi şarlatanlar senaryolarını ekinoks noktalarının Zodyak üzerinde gerileyerek çok yavaş devinmesini, her 2160 yılda bir burcu geçerek Zodyakları 12 kez 2160, yani 25.920 yılda tamamladığına inanan Mitraizme dayandırıyorlardı. Mitraizme göre ilkbahar ekinoksu bugün Balık takımıyıldızında ise birkaç yüz yıl sonra Kova’da olacak demektir. Yunan-Roma döneminde ilkbahar ekinoksu Koç, sonbahar ekinoksu ise Terazi’deydi. İ.Ö. 4. binle 2. bin arasındaki Tauroktoni’de Koç’la Terazi burcunun yerini Boğa’yla Akrep alıyordu.

Tauroktoni, gök ekvatorunu göstermesine karşın, ekinokslar Koç’la Terazi’deyken değil, Boğa’yla Akrep’teyken meydana geliyordu.

Tauroktoni sembolizması, ilkbahar ekinoksunun tamamen Boğa’da olmasına dayandırılıyor, dolayısıyla bahar ekinoksunun Boğa burcundan çıkışını anlatıyordu. Böylece, Boğa en son değişen burç olduğu için söz konusu külte damgasını vuruyordu.

Ne ki, Boğa sembolizması, Mitraizm’den birkaç bin yıl öncesinde de Anadolu halkları tarafından biliniyordu. Kizzuwatnalılar’ın (Çukurovalılar) yanı sıra Tarsus sikkelerinde kent sembolü olarak kullanılıyordu. Hititler’de ise aşılmaz Toros dağlarını açarak krala, askerlerine yol gösteren ilahi/kozmik bir güç gibi görünüyordu Boğa.

Uluslararası Çukurova Sanat Günleri’nin (UÇSG) Çukurova Sanat Girişimi’nce her yıl ilkbaharda düzenlenmesinin birden çok gerekçesinden en önemlisi bu külte gönderme yapmasıydı. Etkinliğin, bir anlamda ilkbahar ekinoksunun Tauroktonik dönüşümüne denk düşmesi en güçlü esin kaynağı.

Stoacıların öncelediği “akıl” ile büyük dönüştürücü güç Tauroktoni birlikte değerlendirildiğinde, UÇSG kapsamında verilen “Çukurova Ödülü”nün plaketi Çukurova’nın işte bu öz kültür varlığından yola çıkılarak hazırlandı. Yapılan birkaç küçük değişiklikle soyutlamanın yanı sıra evrenin astrolojik dönüşümünü sağlayan “boğayı öldüren kılıç” yerine “kalem” tasarlanarak dünyamızın gelişimine sanatın bölgemizden katkısı vurgulanmak istendi. Batı entelijansiyasınınca UÇSG sembolü Adonis Çiçeği’nin kültürel değeri nasıl Grek kökenli olduğu öne sürülüyorsa Çukurova Ödülü plaketine esinlenen Mitras/Mitraizm kültü de bir “Roma Kültü” olarak tanımlanıyor. Adonis söylencesi gibi Mitraizm de bu toprakların öz kültür varlığıdır. Mitraizm, Romalılar bu topraklara gelmeden önce bu halkın bir inanç sistemiydi. Bu toprakların insanları tarafından yaratılmıştı. Kılıcıyla gelen Roma’yla günümüzdeki varisi emperyalizmin bunu sahiplenmeye çalışması gerçeği değiştirmez!

.....
**(*) Kitabın kapağında fotoğrafı bulunan plakentin tasarımına esin kaynağı olan öykü.
Yazan: Çetin Yiğenoğlu**

ÇUKUROVA ÖDÜLÜ 2023 FEYZA HEPÇİLİNGİRLER'İN

Çukurova Sanat Girişimi'nce düzenlenen “Çukurova Ödülü 2023” Yazar Feyza Hepçilingirler'e verildi.

Çetin Yiğenoğlu, Orhan Apaydın, Yaşar Öztürk, Asuman Söylemez, Yaşar Ateşoğlu, Sevim Sezer, Hülya Başak Ekmekçi'den oluşan Seçici Kurul, 2023 yılı Çukurova Ödülü'nü vermeyi kararlaştırırken şu ölçütlerden yola çıkmıştır:

“Ekinsel birikimi, sanatçı olarak üretkenliği, eserlerini oluşturmada gösterdiği dil bilinci, Türk dilinin korunması, incelikli kullanımı yolunda verdiği özverili, inançlı savaşım;

Tüm yıldırma çabalarına karşın, özgür düşüncenin peşinde ilkeli duruşu, düşünsel tutarlılığı, son yıllardaki dayatmalarla unutturulmak istenen ya da içi boşaltılmaya çalışılan değerlerimizi yapıtlarında gerçekçi gözlemlerle işleyerek duyarlıklarımızı gözden geçirmeye, sorgulamaya, yaşam üzerine derin düşünmeye çağırması;

Onun yazın dünyasında insan, bütün yönleriyle, davranışlarıyla öyküdür; öykü de insan... Bu açıdan yaklaşarak edebiyatı yaşamın kendisi, her özelliğiyle insan, bütün varsıllığıyla dil olarak görmesi;

Özverili öğretmen kimliğiyle sayısız konferans vererek, söyleşilere katılarak gençlere, öğrencilere; çocuk kitapları aracılığıyla ulaştığı çocuklara edebiyat zevkiyle birlikte ekinsel değerlerimizi taşıması;

Türkçe'nin varsıllığına dikkat çekerek dil duyarlılığının gelişimine katkıda bulunması 2023 Çukurova Ödülü'nün verilmesinde belirleyici olmuştur.

Feyza Hepçilingirler, ayrıca iki romanının yanı sıra öykü türünde verdiği onlarca eseriyle yazın insanı olarak Türk ekin yaşamında çoktan önemli bir değer olarak yer almıştır. Yapıtları, Türk edebiyatına büyük bir katkı, insanı tüm yönleriyle anlatışı ise evrensel barışa umut olacaktır.”

Çukurova Ödülü Seçici Kurulu'nun “Çukurova Ödülü 2023”ü verme ereklereinden biri de yozlaşmakta olan ekinsel değerlerimizi korumaya çalışmak olmuştur. Toplumun norm model gereksinimine katkıda bulunmak düşüncesiyle değerli bir sanat-düşün insanını gündeme getirerek hem kendi ekinsel değerlerini tanımanın, hem yeni düşüncelerle karşılaşmanın toplumda yalnız olmama duygusunu besleyeceğine, yılgınlığın yerini umuda bırakacağına inanmaktadır.

Daha önce Çukurova Ödülü alan sanatçıların, bilim insanlarının isimleri şöyle:

- Nihat Ziyalan (2009)
- Taha Toros (2010)
- Ayla Kutlu (2011)
- İpek Ongun (2012)
- Prof. Dr. Erman Artun (2013)

- Ülkü Tamer (2014)
- Yaşar Kemal (2015)
- Mehmet Aksoy-Necah İbrahim (2016)
- Haluk Uygur (2017)
- İsa Çelik (2018)
- Nedim Gürsel (2019)
- Tariq Ali (2020)
- Dil Derneği (2021)
- Mehmet Özdoğan (2022)

Kamuoyuna duyurulur.

Çukurova Sanat Girişimi

Diyor ki Feyza Hepçilingirler *Türkçe “Off”* kitabında; “Bunca sorun dururken dille uğraşmayı gereksiz bulanlar var mıdır, bilemiyorum.”

Bu sorunun bendeki yanıtı, gereksiz görenlerin üzerinde durulması gerekliliği.

Yazarımız da öyle diyor; “Gereksiz değildir; çünkü dildeki bozulma, hem o sorunların göstergesidir hem de dolaylı olarak nedeni. Türkçe’nin bu kadar kötü kullanılıyor olması, bütün işlerin kötüye gidiyor olmasından bağımsız mı?”

Elbette değil.

Günümüzün en can alıcı sorunu olan işsizlikle ilgili olanını örnekleyeyim.

Tam yarım asır profesyonel gazetecilik yaptım. Görevim gereği 50 yılda milyonlarca vuruşluk haberleri redakte ettim, yönetici olarak yeni alınacak gazeteci gençler seçtim. Dijital ortamda hazırlanmış CV’leri ile başvuruyorlardı. Hemen bir A4 kağıt ile kalem verip sayfa dolusu özgeçmişlerini yazmalarını isterdim. Dananın kuyruğu da o zaman kopardı.

Ne kompozisyon, ne yazı güzelliği ve ne de imla... “oooo of” diye hayıflanırdım.

İş verebileceklerime birkaç ay zaman tanıyıp hiç değilse bizim dönemlerimizdeki kadar ilkökul, ya da şimdiki ortaokul düzeyinde dil bilgisi çalışıp gelmelerini isterdim. Aslında o da nafile... O eğitimi alabilecekleri yaşı çoktan geçmişlerdi, dolayısıyla zorlanıyorlardı. O yüzden de klavyelerdeki milyonlarca tuşlamada binlerce düzelti gerekirdi.

Ayrıldığım ofisimdeki bu CV ve özgeçmişler dil bilginizin olumsuz örneklerinin birer belgesi olarak onlarca klasör olmuştu.

Şimdi soruyu bu örnek bağlamında bir kez daha soralım; Dil ile uğraşmak gereksiz mi?

Feyza Hepçilingirler gibi hocalarımız iyi ki bu yolda.

90’ yılların sonlarıydı. Bir kitapçının raflarına göz gezdirirken Everest Yayınları arasında görüp aldığım onun Türkçe “Off” kitabı özellikle medya dünyası çalışanları için bir bakıma okul gibi. Günlük televizyon izleme oranının dünya ortalamasına göre günde 1,5 saat fazla olduğu ülkemizde, spikerlerin de sunucuların da nasıl sınıfta kalabileceklerini bu kitapla görebiliriz.

İyi ki dil ile uğraşıyorsunuz Feyza Hocam.

“...Yeni bir dilbilgisi kitabı yazıp bütün bu düşündüklerimi açıklayabilirdim. Öyle yapmadım. “Medya”ya yönelik eleştirilerimle dil kavrayışımı birleştirerek keyifle okunabilecek bir kitap oluşturmak istedim. İstedim ki bu kitap bir “medya eleştirisi” kitabı da olsun, bir “dil yanlışları” kitabı da. Bu yüzden bütün örnekleri yazılı, daha çok da görsel basından seçtim. Yanlış kullanım örneklerini aldığım kişilerden beni bağışlamalarını dilerim. En iyi yöntemin, yanlıştan kalkarak doğruya ulaşmak olduğunu, kalıcı bilginin en iyi bu yolla edinilebileceğini düşündüğüm için böyle davrandım.

Gözüm en çok gençlerde. Bu kitabı en çok onların okumasını, okurken gülümsemelerini, yararlanabileceklerse de yararlanmalarını diliyorum...”

(Türkçe “Off”-1 Everest Yayınları,39.Basım: Kasım 2011/Önsöz Gibi)

Yorulmak Bilmeyen Dil Savaşçısı Feyza Hepçilingirler

Yaşar Öztürk

Şiir ile başladığı yazın yolculuğunu öyküyle sürdüren daha sonra dil konusuna yönelen Feyza Hepçilingirler yapıtlarında kadınların ve dilin yaşamın anası olduğunu anlatarak aydınlanma savaşımında üzerine düşeni yapıyor.

26. 1. 1948’de İkinci Dünya Savaşı’nın yakıp yıktığı Dünya’da; yangının içinde yer almasa da ister istemez ateşten, isten, dumandan etkilenen içten içe kavru lan, savrulan Türkiye’de bir önceki dünya savaşında doğup büyüdü kleri yerlerden kopmanın derin acı ve sarsıntını yaşayan ailelerin yerleştirildiği topraklarda, Ayvalık’ta doğdu. *Ayvalık* onun için: “*yalnızca bir çocukluğun köy, kent, ilçe, bucak sınırları değil; aynı tarihin ortak bir coğrafyada oluşturduğu bir yaşam biçimidir. Zeytin kokan ekmek parası, sokakların ortasından akan kara zeytin suları, pek farkında olunmasa da denizin oralarda, hemen yakınlarda bulunduğunu bilmenin huzuru, pek çok antik kentin üstünde, yanında, çevresinde yaşıyor olmanın gururuydu ve “İnsan, istese de istemese de kendinden önce var olan tarihin devamı olmayı yaşar. O yörenin oyunu, türküsü, bilmecesi, masalı, söylencesi besler çocukluğunu. Ve kaçınılmaz olan, çocukluğunun da kendisini” belirledi.*

Ailesinin bir ucu Girit’ten, bir ucu Midilli’den geliyordu. Adına “Göç ve Göçmenlik” “Mübadele” denilse de “müdahale”, “sürgün”, -değişim değil- dönüştürmeyi yaşayanlar. Köklerinden sökülmiş, dalları kırılmış ağaçlar gibiydi gelenler ve gidenler: “Ekili topraklarını, ağıllarını, çiftliklerini, zeytinliklerini, evlerini, eşyalarını bırakıp Türkiye’ye gelmişler. Yanlarında getirebildikleri bir sandık, birkaç valiz. Geldikleri yerde devletin gösterdiği evlere yerleşmek zorunda kalmışlar; orada bıraktıkları mallarının karşılığını çoğu boşuna beklemiş. Ama bunların hepsinden daha zoru, dillerini artık konuşamıyor olmak. En çok bu ağır gelmiş onlara. Dilleri yüzünden aşağılanmışlar, ‘yarım gâvur’ diye hor görülmüşler. En acıklısı, doğdukları yerden Müslüman oldukları için sürülmüşken geldikleri yerde ‘yarım gâvur’ sayılmak olsa gerek. Çoğumuzun yaptığı gibi, acılar karşısında takınılabilecek en doğru tavrı takınıp unutmak yolunu seçmişler. Söz etmezse ler, acılarını dillendirmezse ler o acının hafifleyeceğini ummuşlar. Öyle de olmuş bir bakıma. Ama bu, sonraki kuşaklarla aralarına bir anlaşılama duvarı da örmüş. Neler yaşadıklarını, nelerle mücadele ettiklerini, kendi çocukları bile doğrudan öğrenememiş; tahmin etmekle yetinmek zorunda kalmış(...) O büyük acıyı yaşayanlar sustular hep, acılarını dillendirmediler. Onların yaşadıklarını anlamaya ve anlatmaya çalışmak onların çocuklarına, torunlarına düştü.” Bu süreci “İşte Gidiyorum Göç Öyküleri” adlı yapıtında işledi.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk gibi önder ve öncülerin azlığı, yokluğu dünyayı ve Türkiye’yi yeniden yapılandırmak isteyenlerin işlerini kolaylaştırdı. Barış, huzur, adalet, eşitlik, özgürlük, kardeşlik, dayanışma, paylaşma, aydınlanma, çağdaşlaşma... yolunda ilerleyen Türkiye iç ve dış saldırılara uğramaya başladı. “Yaşam ve Dil”, toplumun ve insanın temel yapı taşları sökülme ye girişildi.

Oktay Akbal’ın “Önce Ekmekler Bozuldu” dediği süreçte bu ekmeklerden beslenen bireyler, aileler, toplum da bozuldu. Ülkelere, kentlere, topluma yöneltile n zorlukların, zorbalıkların en ağır bedelini kadınlar, çocuklar ve dil öder. “Erkek” ölür, öldürür, çekip gider ama kadınlar ,

çocuklar ve dil sürünür. “Erkeğini mutlu etme göreviyle yükümlü bir beden emekçisi olduğunu düşündü, bir ev memuru. Direnme hakkı da yok, toplu sözleşme ya da işi bırakma özgürlüğü de. Annesi de lanet ederdı kadın doğmuş olduğuna, büyük annesi de, ninesi de, daha öncekiler, çok daha öncekiler de...”

Yedi yaşında annesi ve babası ayrıldı. İlk torunu olduğu için kendisini çok seven mavi gözlü, “Peygamber gibi upuzun sakallı” anneannesinden kırk yaş büyük olan yatalak dedesi, evlenmediği için yuvadan uçurulamayan küçük teyze ve askere gitmemiş dayısı, iki çocuğuyla babaevine sığınan annesiyle yoksulluğu ve yoksunluğu yaşadı. Dede ölünce, dayısı asker gidince evde sadece kadınlar kaldı. Dul, evde kalmış, yoksul ve yoksun kadınlar. “Bir boğaz eksilsin; iki çocuklu dul bir kadına çok da talip çıkmaz kasabada” diyerek annesinin; “Hâlâ evlenemedin, evde kaldın” diyerek teyzesinin, askerden dönen dayısının “ev” lendirilmesine; yoksulluktan, yoksunluktan kurtulmak için yağmurdan kaçarken doluya yakalanmanın dayanılmaz yükünün altında kaldı. Feyza Hepçilingirler: *“Hiç rahat ve mutlu bir çocukluk geçirmedim hâlde Ayvalık’ın adı anılınca bir gülümseme belirir yüzümde(...) Annemle babamın bir arada, aynı evde, aynı ortamda buldukları zamanı hiç anımsamıyorum. Bu, yedi yaşından öncesini anımsamıyorum demek(...) Yedi yaşımıdayken annemle babam ayrıldı. Ben ortaokulu bitirinceye kadar anneannemin yanında kaldım, tam sekiz yıl. Anneannem dul bir kadın, geçim sıkıntısı ve yoksulluk diz boyu. Ama çocuklukta bunlar pek koymuyor insana. Çevremizdeki herkes yoksul. Bakıp da özeneceğimiz kimse yok.”*

Bütün yapıtlarına sızan ailesi, çocukluğu, gençliği, öğretmenliği, evliliği sırasında yaşadığı acılar, sıkıntı ve zorluklar umudu besler. En çok çocuklara ve gençlere sevgi, saygı, sorumluluk, öz denetim, dostluk, dürüstlük, yardımseverlik, sabır, adalet, vatanseverlik gibi değerleri vermeye özen gösteren Feyza Hepçilingirler akıl ve yürek yarasından sonra dil yarasına da tuz basar. Anadolu’nun köklü inancının temeli olan “eline, beline, diline sahip ol” ilkesini yaşar ve yaşatır *“Çevremizdeki herkes yoksul. Bakıp da özeneceğimiz kimse yok”* dediği dünyayı aydınlık yarınlara taşımanın sorumluluğunu üstlenen Feyza Hepçilingirler düşsel kahramanlar yerine çoğunlukla kadınlar, çocuklar ve yaşlıları yani bizi yani yaşamın her yerinde karşımızda olan kişileri seçiyor. Mustafa Kemal’in ulusa “egemenlik kayıtsız koşulsuz senindir” dediği gibi Feyza Hepçilingirler de okuruna gerçekler ne kadar zor ve aşılmaz görünse de yaşamından yola çıkarak gösterir; insanın kaderinin kendi elinde olduğunu anlatır. Hem de bunu abartılı, süslü, uzun tümcelerle değil kısa yediden yetmişe herkesin anlayacağı bir tatta sunar. Geçmiş engel değil geleceğe ulaşmak için tutunulacak çengeldir. Kendisine verilenle yetinmeyen, aklının ve yüreğinin sesine kulak veren, uğradığı haksızlıklara karşı şiddet, sızlanma, ağıt yakma yerine namus ve sabır adımlarıyla karanlıktan aydınlığa ulaşan insanların özellikle kadınların, anaların sesi oldu Feyza Hepçilingirler.

İki farklı dünyanın arasında büyüdü, Feyza Hepçilingirler: *“Okula anneannemin yanında başladım. Anneannem Midilli mübadiliydi; ama Anadolu kültürünün eksiksiz bir temsilcisiydi. Evinde yer sofrasında yemek yenir, yer yatağında uyunurdu. Gaz lambasından başka aydınlatma aracı, kovalarla taşımaktan başka suya kavuşma çaresi yoktu. Babaannem de mübadildi; ama o Girit’ten gelmişti. Evinde yemek, masada yenirdi; herkes kendi odasında, karyolasında uyurdu. Anneannem Anadolu Türkçesinin ağızlarda kalmış çok özel sözcüklerini kullanırdı; babaannem hiç Türkçe bilmez, Rumca konuşurdu. Evinde elektrik de vardı su da. Radyosu, gramofonu, evine her gün gelen gazetesi, moda dergileri... Anneannemin ise okuma yazması bile yoktu. Siyah krepdamur bir örtüyle yaz kış basını örterdi. Hiç genç olmamışçasına yaşlıydı, hep yaşlıydı. Yalnızca gerekli olduğu zamanlarda konuşurdu; gülmeyi*

neredeyse ayıp sayardı. Babaannem evin içinde bile yüksek topuklu ayakkabılarla dolaşır; açık yakalı kolsuz elbiseler giyerdi. Aynı günün sabahında anneannemin gönderdiği Kuran kursuna gidip dua ezberlediğim; akşamında babaannemin evinde halamdan dans öğrendiğim çok olurdu. Babam memurdu. Memur, o zamanlar, sırtını devlete dayamış, geliri güvence altında, rahatı yerinde kişi demektir(...) Dönem, memurluğun itibarlı olduğu dönem. Maddî olarak yardımcı olmaya çalışıyor ama anneannem onurlu ve inatçı. Babamdan gelen yardımların çoğunu geri çeviriyor(...) Dünya, İkinci Paylaşım Savaşının acılarını yeni yeni gidermeye çalışıyordu. Ekmeğin karneyle verildiği dönemlere yetişmedimse de somutlaşmış bir yoksulluğu pekâlâ yasadım. Anneannem dul ve yoksul bir kadındı. Babam her cumartesi bir file doldurur; bakkalın çırağıyla gönderirdi. Anneannem, 'Git ona de ki...' diye bir dolu söylenerek çocuğu elindeki fileyle gerisin geri yollardı. Onun evde olmadığı zamanlar kollanarak gönderilen fileden çıkan un, yağ, seker, çay, baklagiller; sebze, meyve, çektiğimiz geçim sıkıntısını elbette hafifletirdi; ama beni, fileyi ondan habersiz kabul ettiğim için anneannemden azar yemekten, sebze ve meyveleri öfkeyle sağa sola fırlatılmaktan kurtaramazdı. Anneannemin babama olan öfkesi ve ondan gelen hiçbir şeyi kabul etmeme inadı yüzünden çok yoksulluk çektim. Bu bakımdan da **Türkiye gibiydim. Aslında yoksul değildim; ama yoksulluk çekiyordum.**"

Tüm bu acıların, sıkıntıların, zorlukların üstesinden gelmeyi kitaplara sarılarak aştı. "Kitaplık koluna seçilmiştim ve ders dışı tüm zamanımı okulun kitaplığında geçiriyordum. Sayım yapıyorum, defter işliyorum gibi bahanelerle kitaplıktan çıkmaz olmuştum. Zaten bin bir güçlükle okuyordum, ders kitaplarını bile yardımlarla, katkılarla edinebiliyordum; edebiyata, romana ayıracak paramız asla olamazdı. Bu yüzden, hafta içi okul kitaplığı, hafta sonu şehir kütüphanesi(...) On beş yaşına kadar Ayvalık'ta yaşadım. Bu arada babam iki kez daha evlendi. Üçüncü evliliğinde çocuklarını yanına almaya kararlıydı ama ben okumak için İzmir'e gitmeyi yeğledim. Bir yıl üvey annemin ailesinin yanında kalarak kolejde okudum. Yoksulluğu ve yoksunluğu en çok orada hissettim. Kolejli çocuklardan değildim, onlar gibi olmak da istemiyordum. Ertesi yıl, babama yük olmama bahanesiyle kolejden ayrılıp kendimi İzmir Kız Lisesi'ne attım ve oradan mezun oldum. Sonra da üniversite için İstanbul. Ayvalık'ı çocukluğumla, İzmir'i de gençliğimle eşleştiririm. İzmir'de de yirmi beş yılım geçti. Gençlik, çocukluktan biraz daha uzun sürer elbette."

"Okumak" soluk almaktı, "yazmak" da soluksuz bırakılanlara soluk vermek. Hasan Hüseyin Korkmazgil'in deyişiyle "Acıyı bal eylemek" zamanıydı, İzmir'de Feyza Baran adıyla dergilerde şiirlerle aradığı limanı buldu: "Önce şiir yazmaya cesaret ettim, diyelim. şiirin çok birikim istemediğini, duygularınızı döktüğünüzde kendiliğinden oluştuğunu düşündüğümden olmalı. Yazmakla da yetinmedim. İzmir Kız Lisesinde okurken yazları gittiğim Ayvalık'ta, oranın yerel gazetesinde, şiir konusunda denemeler, soyut şiiri eleştiren yazılar da döktürdüm. O günün şiirinden örnekler verdiğim sayfalar hazırladım. Bu çalışmaları yaparken Şiirin hiç de benim sandığım gibi bir şey olmadığını da öğrenmiş oldum. Öyküye yönelmem galiba bu iç kararımdan, kendimle yüzleşmemden, şiire özentiyle başladığımı, benim asıl türümün öykü olduğunu fark etmemden sonradır."

Onu şiire, öyküye, dil ve yazın dünyasına yolcu eden öğretmenleriydi: "İlkokul öğretmenimi hep rahmetle anarım. Benim pek de farkında olmadığım durumu ve koşullarımı bildiğinden beni kendi çocuklarından ayırmazdı. Kızlarına aldığı dergileri, kitapları okumam için bana da verirdi; evinde tatil yaptığım bile olurdu. İlk yüreklendirme ondan gelmiş olmalı. Daha ilkokuldayken beni günlük tutmaya özendiren de oydu. Başka kim olabilirdi ki zaten?"

Ortaokuldaki Türkçe öğretmenim de çok sevecen bir kadındı. Bu bakımdan da kendimi şanslı sayarım. Yazdığım hemen her kompozisyonu sınıfta okutur, takdirlerini yüksek sesle sunmaktan kaçınmazdı. Yazar olmaya karar verişim o yıllardadır. Doğduğum tek katlı, bahçeli eve sokaktan bakıp ansiklopedilerde ‘yazarın doğduğu ev ‘ diye bu evin fotoğrafının yer alacağını hayal ettiğimi yıllar sonra anımsadım. ‘Tüh, keşke daha güzel bir evde doğsaydım!’ diye hayıflandığımı da. Yazarlık hayalini o zamanlar bile kurarmışım demek. ”

“Anasızlık ve ana dilsizlik” ateşinde aklını ve yüreğini çelikleştirdi. Ayvalık’a, çocukluğunun “Aman sevgiye dikkat! Sevgiyi öğretin çocuklarınıza. Sevgi dolu bir aile ortamında büyümezse çocuk... çok kötü(...) Dul oldu mu kadın, herkes elinin çamurunu, belinin pisliğini üstüne bulaştırmaya çalışıyor” diye zorluğunu anlattığı “Annem burada olsa hiç vurdurur muydu bana? Ne kendi vururdu, ne de başkasının parmağını dokundururdu” “Hani bu çocuğun anacığı? Kumrular bile anasına koşmaz mı yüreği yanınca?(...) Yıllar annemle aramıza aşılmaz duvarlar örmüş. Hasta annem, sararmış fotoğraflarda kalan annemden daha yakın değil bana” dediği zor günlere dönmek için kurtuluşu evlenmede öğretmenlikte aradı. İzmir’de edebiyat öğretmeni ardından Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi’nde öğretim görevlisi oldu.

1982 yılı Mayıs ayında Ankara’ya MEB Türk Dili Eğitim Yüksek Danışma Kurulu’nun ilk toplantısına katılan Feyza Hepçilingirler gerek orada dile getirdiği düşünceleri gerekse “ülkemizde Türk Dili’nin sorunlar yarattığı bir ortamda yüksek öğretimin yabancı dilde yapılması yeni problemler doğuracaktır. Bir Dil Kültür sisteminin gelişmesi için yüksek öğretimin mutlaka ana dilde olması gerekir” vurgusunun yapıldığı 46 sayfalık kitapçıkla Atatürk’ün Türk Dili’ni yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarma savaşımının sürdürülmesi kararlılığının gösterildiği etkinlikte yer almasından dolayı hedef oldu: “Öyle bir fitillenererek gönderilmişim ki hani kibriti çaksan alev alacak bir dinamit lokumu gibi. Şunları da söyle, bunları da söyle. Bak bunları ihmal etme, diye gaza getirilip gönderilmişim oraya... Benim konuşma sıram geldiğinde, Atatürk’ün, sahnenin iki yanına asılmış, “Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk ulusu dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.” sözünü gösterip Atatürkçü değilseniz bu sözü niye asıyorsunuz? Atatürkçüyseniz Atatürk’ün kurduğu kurumu kapatmayı nasıl düşünebilirsiniz?” sözleriyle duyarlılığını dile getirdi. Toplantıya katılan Oktay Akbal onu uyardı: “Sen kendine başka bir yer ara. Bu konuşmadan sonra seni orada tutmazlar” dedi. Oktay Sinanoğlu yıllar sonra “Bye Bye Türkçe” diyerek yüzleşmeye çağırdığı sorunun oluşmaması için çaba harcayanlardan Feyza Hepçilingirler de, dilimizin boyun eğmez savaşçılarından Oktay Akbal da yanılmadı. Atatürk adına Atatürk’ün en gözde iki kurumu Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu ters yüz edildi.

12 Eylül karşısına dikildi. Derslerinde Nâzım Hikmet’ten söz ettiği; gizli gizli yurtiçi ve yurtdışı görüşmeleri yaptığı, sınıfa “yasak!” yayın sokulmasına göz yumduğu... gibi uyduruktan gerekçelerle hakkında soruşturma açıldı. öğrencileri onu savunmak ve desteklemek için soruşturmanın yürütüldüğü Ankara’ya gitti. 12 Eylülcüler kararlıydı. Solcu, devrimci, demokrat... ne varsa temizlenecekti! Yıllar sonra elleriyle biçtikleri ve yerine ettikleri, yeşerttikleri ürünleri, sonuçları gördüklerinde en üst düzeyde pişmanlıklarını dile getirseler de çok canlar yandı. Feyza Hepçilingirler’in 1402 Sayılı Sıkıyönetim Yasası’nın 2. maddesiyle “Ege Bölgesi sınırları içinde görev yapması sakıncalı” bulundu. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi’ne sürüldü.

Üniversite yönetimi “sakıncalı” öğretim görevlisinden kurtulmak için onu Milli Eğitim Bakanlığı’na göndermeye çalışınca 1984’te uğradığı haksızlığı ve kendisi gibi aydınları yıldırım için yapılanları kınamak için istifa etti. İzmir’e döndü ancak çevredekiler onun kadar cesur değildi. “Sakıncalı” idi. Resmi kurumlar dışında özel okul, dersanelerde bile çalışmasına fırsat verilmedi: “İzmir’e döndüğümde hiçbir yerde çalıştırılmadım. Bir öğretmen arkadaşım, kendi çalıştığı kolejde edebiyat öğretmenine gereksinme olduğunu, kendimi eve kapamak yerine orada öğrencilere yararlı olmam gerektiğini söyleyerek beni ikna etti. Gidip gördüm. ‘Ege Bölgesi için sakıncalık durumunun devam ettiğini, buna rağmen beni çalıştırmak isteyip istemediklerini’ sordum. ‘Sizin yasağınız üniversitelerle ilgili, biz ortaöğretim kurumuyuz. O yasak bizi bağlamaz.’ yanıtını alınca da ücretli olarak çalışmaya başladım. Aldığım para dolmuş ücretimi ancak karşılıyordu; ama ben yeniden öğretmenlik yapabildiğim için mutluydum. Ancak mutluğum yalnızca bir buçuk hafta sürdü. İkinci haftanın ortasında, hatta dersin de ortasında bir hizmetli sınıfın kapısını çaldı. Kurucunun ve müdürünün beni görmek istediğini söyledi. Ben dersle ilgili kitaplarımı, klasörümü bırakıp yürüyünce onları da almam konusunda beni uyardı. Adam niçin çağrıldığımı biliyormuş meğer. Yönetim odasına girdiğimde kurucuda ve müdürde bet beniz kalmamıştı. ‘Siz sakıncalıydınız.’ dedi kurucu. Sıkıyönetimden birileri gelmiş ve ‘Siz sakıncalı birini nasıl çalıştırırsınız?’ diye gözdağı vermiş. Ben durumumu daha önce söylediğimi anımsattım; ama öyle korkmuşlardı ki, ‘Aman hocam, bizim de başımız belaya girer’ den başka bir şey söylemiyorlardı. Ben de kovulmayı beklemedim zaten. ‘Anladım,’ dedim. ‘Sizin başınıza bir şey gelmesini istemem. Hoşça kalın. İyi günler.’ işte o gün o yüzlerde gördüğüm somutlaşmış korkuyu unutmak istemiyorum.”

Bu yaşadıklarını siyasal nefret ve intikam yüzünden mesleğini yapamaz duruma düşürülen bir öğretmenin pazarda bilgisini satmaya çalıştığı “Çiçekli Dallar Kıyımı” adlı yapıtında yansıttı.

27 Mayıs Askeri Darbesi günü onca hazırlık yapmasına karşın ezberlediği şarkıyı okulda söyleyemeyen Feyza Hepçilingirler 12 Eylül’de diline vurulmak istenen prangaya karşı direndi. “Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar?” adlı yapıtı bu dönemin izlerini taşıyor.

Ruhunda direnmek ve sabır vardı. Ahmet Arif’in “Doğdun,/ Üç gün aç tuttuk/ Üç gün meme vermedik sana/ Adiloş Bebem,/ Hasta düşmeyesin diye,/ Töremiz böyle diye,/ Saldır şimdi memeye,/ Saldır da büyü/ Bunlar,/ Engerekler ve çayanlardır,/ Bunlar,/ Aşımıza, ekmeğimize/ Göz koyanlardır,/ Tanı bunları,/ Tanı da büyü/ Bu, namustur/ Künyemize kazanmış,/ Bu da sabır,/ Ağulardan süzölmüş,/ Sarıl bunlara/ Sarıl da büyü...” dizelerinde anlattığı gibi “namuslu ve sabırlı” oldu hep.

Çocukluğunun yangın yerinde kendini korudu, üniversitede rahat soluklanacağını sandı ancak kör kuyulara itilmek istendi: Sadece yönetimin değil kraldan daha kralcı olanların yasaklama ve engellerine uğradı. Uçsuz bucaksız evrene yelken açacağını sandığı Üniversitede hocası içindeki okuma ve yazma ateşini söndürmeye girişti: “Buraya yazar ya da şair olmak için geldiyseniz boşuna geldiniz. Kimse sizden bir şey yazmanızı beklemiyor. Bütün güzel şeyler yazılmıştır; size düşen, yalnızca bunları incelemek,’ deyince durakladım. İyi ki duraklamışım; yoksa o dizginleyemediğim yazma coşkusu kim bilir nerelere sürükleyecekti beni?”

Üniversitelerin yaratıcı aklın köreltildiği yerler olduğuna tanık oldu: “Küçük bir Anadolu kasabasından değil de İzmir’den geldiğim için olmalı, epeyce cesur bir öğrenciydim. Başım dikti; meydan okur gibi, okula Akşam gazetesiyle gidiyordum. Bu yüzden bir iki hafta sivil

polis tarafından takip edildiğimi bile aylar sonra, durumu gözleyen arkadaşlarımdan öğrendim. Akşam, o zamanların şu anda benzeri olmayan bir sosyalist gazetesi... Çetin Altan'ın zehir zemberek yazılar yazdığı bir dönem... Şimdiki gibi sade suya tirit değil o zamanlar. Kolumun altında Akşam Gazetesi ile okula gidiyorum. Derhal haber verilmiş Karahan'a. 'Böyle böyle bir kız var; kıvrıkcık sarı saçlı bir kız... Akşam Gazetesi ile geliyor; Akşam Gazetesi okuyor.' 'Kim o?' 'Feyza Baran.' Benim adımın yanına bir mim koymuş, Karahan. Ondan sonra sınavlara girer girer, çıkarım. Bir yazılı sınavdan sonra 3 sözlü hakkımız var. Yazılı sınavı geçerim; her seferinde sözlü sınavda Karahan beni görür ve sorar. 'Adın ne?' 'Feyza Baran'-'Hım, tamam anladım.' Böylece yazılı sınavlardan geçer, sözlü sınavlardan kalırdım. Şöyle bir hikâye anlatırdı Karahan. 'Bak kızım; bir komutan varmış yaverini de çok severmiş; ama o yaveri yine de idam etmek zorunda kalmış. Anladın mı?' 'Anladım hocam.' 'Geçirmem seni,' diyor yani. Bu durum kaç kez tekrar etti, bilmiyorum. Üç sözlü sınavda başarılı olamayınca tekrar yazılı sınava girmek gerekiyor. Birinci yılın sonunda başladım Eski Türk Edebiyatı sınavlarına girmeye; üç yıl boyunca girdim. Son sınıfta bütün dersleri verdim. Kütüphaneciliği de verdiğim, mezun olmak için artık Karahan'ın sınavını kazanmaya ihtiyacım kalmadığı halde, işi inada bindirmiştim. Neden o dersi veremeyeyim? Vermem gerekir. Eski Türk Edebiyatı'ndan da geçecektim, başka çaresi yoktu. Yüksek Öğretmen Okulunda aynı odada kaldığım arkadaşlardan biri, Karahan'a çok yakındı, sanırım aynı görüşteydiler. Ona, 'Git şu hocana söyle, beni ne zaman geçirecek, ne zamana kadar oyalayacak?' dedim bir gün. Bu arada sözlenmişim, nişanlanmışım. Mezun olup evleneceğim. Yeni Türk Edebiyatı tezli dersinin sınavlarına gireceğim; ama hâlâ Eski Türk Edebiyatını verememişim O kız da gidip konuşmuş hocayla. Sonra sözlü sınava girdiğimde Karahan bal kaymak... Bir muhabbet, bir muhabbet... 'Kızım ben sana büyük haksızlık yapmışım' diye. Soru falan sormadı yine; hatta hiçbir zaman soru sormadı bana. Ali Nihat Tarlan'la kavgalıydılar o zaman. 'Tarlan'dan kaç aldın?', derdi. Düşük not söylüyorduk ki Karahan yüksek versin diye. '2 aldım', dedim. 'Tamam, 8' dedi. Böylece Eski Türk Edebiyatı dersini de geçmiş oldum. Sonra arkadaşına sordum: 'Neredeyse bana çay kahve ikram edecek Karahan, sen ne dedin bu hocaya?' diye. Daha önce yaver hikâyesi dinleyip çıkarken, iyi bir notla geçirilmem şaşılacak bir durumu çünkü. Demiş ki; 'Hocam yanlış yapıyorsunuz Feyza bize çok yakın duruyor, belki kazanacağız bu arkadaş; ama siz böyle yaptıkça kaybediyoruz.' Karahan da beni kazanmaya çalıştı. Böylece üniversiteden mezun oldum. Daha mezun olmadan da evlenmişim zaten.

Bilgisiz, ilgisiz, saygısız, sevgisiz olmaya itilen öğrenciler dost düşman kamplaşmasında yer alan öğretmenler olarak içlerine salınan kin, nefret, intikam duygu ve düşünceleriyle alanlarında çalışmaya yollandı. Feyzaların sindirileceğini sandılar. Yılmadı. Durduramadılar, o yazın ve dile sarıldı.

Hayatın en acımasız yüzüyle çocuklukta tanışan Feyza Hepçilingirler baş eğmedi önüne çekilen engellere, açılan hendeklere. Biliyordu, acımasız olsa da hayat sabredenlere, direnenlere armağanlarını sunar zamanın birinde. Yapıtlarıyla, yazdıklarıyla örnek olan Hepçilingirler küçümşenen, genç kızlara özellikle günümüzde çokça aba altından sopa gösterir gibi dayatılan "yoksa sıradan bir ev kadını olursun" tehdidine karşı da dik bir duruş sergiledi. "Ev kadını" küçümşemesi, aşağılaması çukuruna, "Feminizm", "Kadın Duyarlılığı" uçurumuna düşmedi: "*Entel görünme çabam olmadı. Ayrıca "gibi" değil, sıradan bir ev hanımıyım; hatta ev hanımı değil, ev kadınıyım. Dikiş dikerim, örgü örerim, yemek yaparım. Bu tür küçük işlerle ilgilenmeyecek kadar büyük olmadım hiç. İki çocuk doğurdum, büyüttüm, okuttum. Birini mühendis, birini mimar ettim. Bu arada da çocuk kitaplarından öykülere,*

deneme ve inceleme kitaplarından romanlara on sekiz kitaba imza attım. Bütün sıradanların benim gibi olmasını gönülden dilerim. Kendi Feyza Hepçilingirler 'imi ben de böyle tanımlayabilirim: "Sıradan bir ev kadını gibidir" diye...

(...) Kadın duyarlılığı bana kadına verilmiş bir sus payı gibi geliyor. Duyarlılık kadına teslim edildikten sonra artık onun yazar olarak pek bir şey istemeyeceği varsayılıyor. Oysa duyarlılık kadına özgü bir durum değildir. Bunca erkek yazarın benden çok daha duyarlı olduğunu görüyorum. Ne duyarlılık sadece kadınlara özgüdür ne de sadece kadın duyarlılıktan ibarettir. Bu bir takım göstermelik kibarlıkları da hatırlatıyor bana. Kadını önden geçirmek, sigarasını yakmak gibi..."

Doğuran, yoğuran, doyuran "sıradan ev kadını" sözlü kültürü yaşayan, yaşatan ve geleceğe taşıyanıdır. Onun öyküleri işlediği dikiş, nakış, maniler, deyişler, masallar, Türküler yüzyıllardır sessiz bir çılgıktır: "Dantel örmek, oya yapmak gibi kadınca bir sabır gerektiriyor öykü. Çalاکalem yazmak yerine, bir kazağı ilmek ilmek var etmek gibi, öykünün de sözcük sözcük örülerek var edilen bir tür olduğunu düşünüyorum. Öykü her şeyden önce bir dil işçiliği."

Aslında her kadın doğuştan yazardır onun gözünde: "Kadın yazar", kadın olmasına rağmen yazar gibi bir anlam çıkıyor. Çünkü öbürüne erkek yazar demiyoruz. Yazar dendiğinde erkek anlaşılıyor. Çünkü kadına yüklenen görevler o kadar fazla ki yemek, bulaşık vs. erkek yazardan sadece yazması beklenirken, kadından önce görevleri, sonra yazması bekleniyor(...) Kadınlar daha sır sahibidir. Daha gizlerle doludur. Erkek ne diyorsa odur. Oysa kadın bir şey diyorsa büyük olasılıkla başka bir şeyi örtmek için diyor ya da başka bir şey ima ediyordur. Mesela bir erkek kahkaha atıyorsa kahkaha atıyordu. İçinden gelmiştir. Ama bir kadın kahkaha atıyorsa belki de gözyaşını bastırmak için kahkaha atıyordu. Asla emin olamazsınız. Yapılan en büyük hatalardan biri erkeğin bir şeyi anlamasını beklemek ona kırıldığını anlamasını beklemek, onu sevdiğinizi anlamanızı beklemek, oysa anlamıyorlar. Açık açık söylemek gerekiyor. Çünkü erkeklerin beyin yapısı dosdoğru gidiyor. Kadınlar ise daha dolambaçlıdır. Peki, o zaman daha çok kadın yazar olması gerekmez mi? Gerekir; ama kadınlara yüklenen görevler o kadar çok ki."

Okumak için İstanbul'a gittiğinde üvey annesinin annesinin evinde kaldı ve evin sahibesinin bir yakınımın oğluyula arkadaş olan Feyza Hanım, onu annesi ile tanıştırdığında annesi damat adayını beğenmedi. Üzerindeki yüklerin artmasıyla çok geçmeden annesi intihar eden Feyza Hanım okulu bitirmeden önce evlendi. Üniversitede sürdürmek istediği tiyatro oyunculuğu isteğini de noktaladı.

Oğlu İstanbul'da üniversitede okumaya hak kazandığında o da boşanıp İstanbul'a yerleşmek istedi. Evlilikleri boyunca birbirlerine seslerini bile yükseltmeyen çift anlayışlı biçimde ayrıldı. İyi süren evliliklerini iyi bir boşanma ardından arkadaşlıklarını dostluklarını taçlandırdı.

1979'da Türk Dili Dergisi'nde yayımlanan "Piçali Yazanağı" ilk yayınlanan çalışması oldu. Aynı yıl "Yanlılıklar" adlı oyunuyla Kültür Bakanlığı'nın Çocuk Yapıtları Yarışması'nda Başarı Ödülü alan Feyza Hepçilingirler, 1981'de "Sabah Yolcuları" öykü dosyasıyla Akademi Kitabevi'nin Birincilik Ödülü'nü kazandı: "Ödül avcısı falan değilim ama yarışmalara katılmaktan başka çarem yoktu. Akademi Yayınevi'nin açtığı bir yarışma olduğunu duydum."

Dokuz nüsha istiyorlar. Daktiloyla yazıyorum o zaman. Daktilodan dokuz nüsha hayatta çıkmaz. Beş nüsha, en son nüsha olarak da pelür kâğıdı koydum. Ancak onunla altı nüsha olabiliyor ve o son kâğıt, kesinlikle okunmuyor; ama benim başka çarem yok. Ne yeniden yazacak zamanım var ne de yazılanı çoğaltma olanağım. Fotokopi makinesi henüz icat edilmemiş. Edilmişse de Türkiye'ye gelmemiş. Bizim elimizde ispirotolu teksir makinesinden başka çoğaltma olanağı yok. O makine de okulda var; ama benim öykülerim, yani özel işim için kullanma olanağım yok. Altı nüsha olarak gönderdim. Yıl 1980. Sonuçlar açıklandı Nursel Duruel, "Geyikler Annem ve Almanya" dosyası ile kazanmış ödülü. Bende yine bir hayal kırıklığı... Sonra bana bir mektup geldi İstanbul'dan. Böyle küçücük yazılmış, ilkokul öğrencisi yazısı gibi. O mektubu yazısından dolayı ben hiç ciddiye almadım. İçerik olarak şunu diyordu mektup: 'Dokuz jüri üyesi var; ama altı nüsha olduğu için hepsine ulaştıramadık. Sadece beş kişi okudu. Jüri üyelerinin tamamı okuyamadığı için eksiklerinizi tamamlayıp önümüzdeki yıl tekrar katılmanıza karar verildi.' Çok ilginç! Ben şimdi birçok yerde jüri üyesiyim; ama böyle bir değerbilirlik gösterir miyim? Sanmıyorum. Eksiklerini tamamlayıp katılsaydı, diye düşünürüm herhalde. Gerisi beni pek ilgilendirmezdi. Okuyanlar bir şeyler bulmuş olmalılar; tekrar katılmamı istemişler. Ben o eksiklerinizi tamamlayın lafını falan hiç ciddiye almadım. Bu 'kazanamadınız' demenin İstanbulcası diye düşündüm. Ertesi yıl eve bir telefon geldi Akademi Kitabevinden ödül kazandınız. Ödül töreni şu tarihte diye. Ben bir şey göndermedim ki. 'Mutlaka bir yanlışlık yaptılar' diye düşündüm. İstanbul'a giderken bile hep yanlışlık olduğunu düşünüyorum. Bu yanlışlık bir yerde anlaşılacak ve diyecekler ki, 'Pardon siz bu yıl katılmamıştınız. Özür dileriz; yanlışlık oldu.' Hep o korkuyla, yürek çarpıntısıyla gittim. Daha sonra öğrendim ne olduğunu. Okuyan beş kişiden alınmış, okumayan dört kişiye verilmiş dosyalar. Böylece aynı jürideki –çünkü dokuz kişilik bir jüri– okumayanlar da okumuşlar. Bana böylece verilmiş ödül. Daha doğrusu, Fazlı Yalçın'la benim aramda paylaştırılmış. Sonra ne oldu? Ödül kazanmışsın ama adını sanını kimse bilmiyor. Hiçbir yayınevi basmak istemiyor kitabı. Akademi Kitabevinin sahibi Hadi Olca 'Ödül Alan Kitaplar' adlı bir yayınevi kurdu, benim gibi ödül kazandığı halde kitabını hiçbir yerde bastıramayan yazarların kitaplarını yayımladı. İlk baskısı sapsarı bir kapaktır 'Sabah Yolcuları'nın.' İzmir'deyim; kapağı, kitap basılmadan görmem pek mümkün değil. Kitap basıldı, geldi. Bir karton kutunun içinde... Ben büyük bir heyecanla açtım. Hayalimdeki kapağı göreceğim beklentisi içindeyim herhalde. Sapsarı bir kapak görünce hayal kırıklığına uğradım. Ben öyle hayal etmemiştim o kitabı çünkü. Bir de küçücük - bir resim var kapağın ortasında. 'Sabah Yolcuları' ya kitabın adı, bir durakta bekleyen bir genç kız görünüyor resimde ama beklediği durağın üstünde İETT yazıyor. Oysa onlar İzmirli öykülerdi, İzmir öyküleri; İETT ile hiçbir ilişkileri yoktu. Ama sonuçta kitap öyle basılmış oldu."

Önceleri eşi de umutsuzdu yazarlar dünyasına katılabilmesi konusunda: "Bekir Yıldız çok okunurdu o sıralarda. 'Bekir Yıldız gibi yazamayacaksın hiç boşuna uğraşma,' demişti eşim. Bekir Yıldız gibi nasıl yazayım? O, Güneydoğulu "Kara Çarşafı Gelin" falan yazıyor. Ben Ayvalık'ta doğmuşum İzmir'de yaşamışım. Ben ne bilirim Güney Doğu yaşamını, kocası ölünce saçlarını yolup kendini öldüren kadın falan görmedim, bilmiyorum, öyle şeyler yazamam zaten. Evet, ben Bekir Yıldız gibi yazamam; ama o da benim gibi yazamaz. Benim yaşadığım hayatı da ben yazabilirim ancak benim gördüğüm, bildiğim, gözlediğim şeyleri de bir başkası yazamaz, benim gibi bir başkası yazamaz yani. Herkes kendisi gibi yazar. Bu düşünceyle yazmalıyım dedim ve ürkek ürkek çeşitli dergilere öyküler göndermeye başladım."

Yazmak yaşamak demektir ancak yaşamak da yazmak da hiç kolay değildi. Elinden tutan, önünü açan, sırtını sıvazlayan yoktu. Yaşamak için dişi ve tırnağıyla verdiği savaşımı yazmak

için de verdi: “Yazmak yaşamın taklididir çünkü. Dirimi ve ölümü, aynı anda ve birlikte barındırır. Yazarken, her seferinde defalarca ölmesine karşın, ancak yazarak yaşayabilen kişidir yazar. Çırpınışı olabildiği kadar kurtuluşu; kurtuluş olabildiği kadar çırpınıştır yazmak. Neden yazıldığı, nasıl yazıldığı soruları bir ya da birkaç sihirli buluşla bu yüzden yanıtlanamaz. Her yazarın, kendine göre yazma gerekçeleri olabilir; daha iyisi hiçbir gerekçesi olmayabilir. Yazmak ve yaratmak, ille de akla uygun bir gerekçe gerektirir mi?(...) “Yazmanın en zor olduğu dönemler çocuklarımı büyüttüğüm dönemlerdi. Bir çocuğum kucağıma tırmanmaya çalışırken diğeri eteğimden çekiyordu. Üstelik daktilo ses yapan bir alet; İzmir’deki ev basamaklı bir evdi, arada kapı vardı. Yatak odaları denize bakan taraftaydı. Salonda oturup yazıyordum. Yatak odalarına ses gitmesin diye o ara kapıyı kapatıyordum. Yani herkesi yatırdıktan sonra yazabiliyordum(...) Kaldı ki kimse yasadığını yazamaz aslında. Yazmaya başladığı anda o, yeni bir şeydir; yeniden oluşturulmayı bekleyen ham bir malzeme. O malzemeyi alır, yeni baştan biçimlendirirsiniz.”

Art arda ödüller aldı. Yazın alanındaki İstanbul derebeylerinin, fincancı katırlarını ürküttü. Yeniden bir içe kapanma yaşadı: “Evliydim, iki küçük çocuğum ve ağır bir öğretmenlik yaşantım vardı; ama ‘yazmasam deli olacaktım.’ En acıtıcı gerçekten başladım, annemin intiharıyla ilgili ayrıntıları ‘Piç’liği yakıştırdığım bir Ali’nin öyküsünde anlattım. Sonra ötekiler geldi arka arkaya. O yıllarda İstanbul edebiyat çevrelerinin yaşadığı şaşkınlığı yeni yeni anlıyorum: ‘İzmirli bir kadın yazar... Ödül üstüne ödül kazanıyor. Kimdir, nereden çıktı?’ Oysa bu ödüllere ihtiyacım vardı. O kadar yalnızdım ki! Bir edebiyatçı ortamdand gelmiyordum; yakınlarımda yazan değil, okuyan insan bile çok azdı, kendi kendimi var etmeye çalışıyordum. Hepsi bu! Bu ödüller yalnızca hayranlık uyandırmadı, kıskançlık da yarattı. Yarışmalara, ödüllere uzun bir ara verdim.”

Ara vermenin bir nedeni de kusursuzluğun peşinde olmaktı: “Kendimi bildim bileli, kimini yırtmak, kimini yayımlamak üzere hep yazdım. Yırtıp atmaya hazırlandıklarımın insanlar tarafından daha çok beğenildiğini fark edince şaşırdım biraz; ama hâlâ yırtacaklarımı yayımlama cesaretine kavuşamadım. Hep kusursuzun pesindeyim kusurluların daha sevimli olduğunu yeni yeni anlıyorum. Ancak bu bilince erdikten sonra yeniden acemilik arayışlarına girebildim.”

Karanlığa küfretmek yerine bir çoban ateşi yakan; yapıtlarında, yaşamında örnek bir yol çizen ve ilerleyen Feyza Hepçilingirler öğretmenliği boyunca en çok özen gösterdiği konuda önemli adımlar attı: “Türkçeyi sevmek nasıl herkesin hakkıysa, Türkçeye karşı duyarlılık göstermek, Türkçeyi korumak ve geliştirmek, yalnız Türklerin değil, Türkçenin içine doğmuş herkesin görevidir” inancındaydı. Adıyla özdeşleşen Türkçe “Off” kitabı onun dil konusundaki duyarlılığının simgesi. Düşünce ve duygu ormanımız olan dildeki yangını söndürmeye, çölleşmeyi, kıyımı durdurmaya çabalayan Feyza Hepçilingirler anasına sahip çıktığı gibi ana diline de sahip çıkıyor: “Türkçe yoksul, zavallı, yüzüne bakılmaya değmez bir dil değilmiş. Hayran olunası bir iç mantığı, yüzyılların hoyratlığına dayanan bir sağlamlığı varmış.”

Türkçeyi küçümsemek için söylenen “Türkçe çok zor bir dilmiş” sözünden yola çıkan Feyza Hepçilingirler şunun altını çiziyor: “Bu sözü pek çok kez duymuşsunuzdur. Kime göre, kimlere göre zor bir dilmiş Türkçe? Türkçe öğrenmeye niyetlenen Batılılara göre. Onların Latince kökenli dillerine göre zor; oysa zor değil, olsa olsa farklı bir dildir. Türkçe hakkında başkalarının yargularıyla karara varmamızdan daha şaşılabilir durum, Türkçe dilbilgisi oluştururken de Fransızca’yı, İngilizce’yı örnek almamız, onların “gramer”lerinde

gördüğümüz her şeyi Türkçede de aramamız, bulamayınca da uydurmamızdır bence. Dillerde pek çok şey ortaktır; ama ortak olmayanlar, dillerin kişiliğini oluşturur. Tıpkı insanlardaki kişiselliği, kol bacak, ağız burun benzerliğinin değil, benzemezliğinin oluşturması gibi. Türkçenin kendisine özgü nitelikleri var ve bunlar çok kolay öğrenilebilir; çünkü Türkçe akıldilidir; mantık dilidir. Kendi dilini en az bilen kişiler olarak tarihe geçmek istemiyorsak dilimize sahip çıkmalı, öğrenmeli ve öğretmeliyiz onu. Sanıldığının tersine çok kolaydır Türkçe dilbilgisi. Yirmi yıla yakın, neredeyse yalnızca dilbilgisi anlattım ve her yıl öğrencilerimin yüzünde, tam öğrenmenin mutluluğunu okudum. Belli taşları siz yerine oturtunca gerisini, öğrencinin kendisinin de kolaylıkla getirebildiğini görürsünüz. Dil mantıktır çünkü. Bir dilin mantığını kavrayan kişi, o dilin çalışma sistemini kavramıştır, başka başka alanlardaki işleyişini kestirebilir. Bu kapsamda, kimi zaman öyle sorularla karşılaştım ki bunu düşünmemiş olmaktan dolayı utandım. Üstelik bu can alıcı soruyu soran, başlangıçta, dilbilgisinden nefret ettiğini söyleyen öğrencilerden biri bile olabiliyordu.”

Dilbilgisi konusunda alanında ayrı yeri olan bir yapıt yazan Feyza Hepçilingirler hesap makinesi çıkıca dört işlemi unutan cep telefonu ile okumayı, yazmayı, konuşmayı unutmaya doğru giden insanları uyarıyor: “Eskiler “Fiili, faili bilmeden yazmaya kalkıyor.” diye küçümserlerdi dilbilgisi bilmeden yazma uğraşına girişenleri. Bugünse, matematik bilmemek nasıl bir çeşit övünme nedeni sayılıyorsa dilbilgisi bilmemek de öyle sayılıyor. “Ben dilbilgisinden anlamam.” diyenlerde, neredeyse bu bilgisizlikle övünür gibi bir tutum var. Pek çok kişi, dilbilgisiyle bir yabancı dili öğrenmeye kalkıştığında karşılaşmakta ve Türkçenin de birtakım kuralları olabileceğini ancak o zaman fark etmekte. Oysa bütün dillerde temel işleyiş aynıdır ve yabancı dil öğrenmek için insanın kendi dilinden başka güvencesi olmaması gerekir.”

Nasıl çevresel sorunlar doğanın renklerini solduruyorsa dildeki bozulma da yaşamın ışıltısını söndürüyor: “Anlam tasarımı ve çağrışımların toplamıdır. Felsefenin temel konularından biri olmuştur insanoğlunun nasıl öğrendiği. Yüzlerce yıl filozoflar bunu tartışmışlar. İnsan doğduğunda bir şeyler biliyor ve yeryüzü serüveni boyunca bunları anımsayıp öğrendiğini mi sanıyor; yoksa beynimiz boş bir levha halinde mi doğduğumuzda? Bilim el attıktan ve kesin sonuca ulaştırdıktan sonra felsefenin konusu olmaktan çıkar ya pek çok şey, “epistemoloji (bilgi kuramı)” için de böyle olmuş bu. Bilim, öğrenmenin beyinde DNA iplikçikleriyle oluşturulan bağlantılarla olduğunu bulduktan sonra felsefe bırakmış bu konunun peşini. Beyindeki bu faaliyet insanın gözlerine, bakışlarına bile yansır gerçekten. Öğretmensiniz iyi bilirsiniz. Dersi dinleyen öğrencilere şöyle bir baktığınızda kimin anladığını kimin anlamadığını bakışlarından çıkarırsınız. Birtakım şeyleri sürekli ezberleyenlerin gözlerine baktığınızda da görebilirsiniz bu dediğimi. Çoğu bön bön bakar, gözlerinde trene bakan bir ineğinkinden daha fazla ışıltı, daha fazla parlaklık bulunmaz. Oysa öğrenmekte olan insanın gözleri ışıltılıdır. Almakta olduğu bilgiyi eskileriyle ilişkilendirmiş ve yerli yerine oturtmuştur. Ezber ise bu söylediğimden tümüyle farklıdır. Ezber, bir bilgiyi, hiçbir yere dayamadan beyinde tutmaya çalışmaktır; anlama ise o bilgiyi öncekilerle bağlantılandırmak. Dişçi bile, takma bir diş sağındaki solundaki dişiere bağlar; yapıştırdığı yerde tek başına duramayacağını bilir.”

Feyza Hepçilingirler kendini ailesine, ülkesine ve ulusuna borçlu hissedenler kuşağından olduğu için “ ‘iki haftada bir, yeryüzünden bir dil daha eksiliyor.’ Ne zaman buna benzer bir haber okusam Türkçe ile ilgili sıkıntılarım artıyor. Ne yapabilirim, diye yeniden düşünmeye başlıyorum” diyerek Türk dilini yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmak” savaşına

katıldı: “Bilgi de sevgi gibi paylaşıldıkça artar. Yalnız bilgiyi değil, otuz yılı aşan öğretmenlik deneyimimi de kendimle birlikte öbür tarafa götürmek niyetinde değilim. Hem zaten öbür tarafta kimsenin işine yaramaz. Ayrıca bu, kişisel malım değil. Yıllar boyu anlatıla anlatıla pekişmiş, sağlamlaşmış bir bilgi. Üniversiteyi bitirdiğinde ne bilir ki insan! İzmir Batı Dersanesi’nde çalıştığım yıllar, benim için ikinci bir üniversite süreci oldu; hattâ üniversitede öğrendiğimden çok daha fazlasını öğrendim orada. Başta Hüseyin Toptaş olmak üzere o yıllarda birlikte çalıştığım arkadaşlara teşekkür borçluyum. Yalnız kafamı kurcalayan soruların yanıtlarını değil, bilginin paylaşıldıkça artan coşkusu da orada buldum. İstanbul’a geldikten sonra ben de her yıl pek çok öğretmen arkadaşımınla paylaştım bilgimi; onların da kafalarında düğümlenen sorular yanıtlandıkça nasıl heyecanlandıklarını, özgüvenlerinin nasıl pekiştiğini gördüm. Hem bundan cesaret alarak hem de yeryüzündeki zamanımın kısalmakta olduğunun bilinciyle bilgimden çok, öğretmenliğimi paylaşmak istedim(...) Benim derdim, Türkçenin doğru öğretilmesine ve sevdirmesine katkıda bulunmak. Burada koymak zorunda olduğum kurallara karşı çıkmak, ileri sürdüğüm ilkeleri reddetmek elbette mümkün. Kimseye yaptırım uygulama gücüm de niyetim de yok. İyi niyetle öğrenmek isteyenlere yol gösterme çabası benimki. Böyle bir kitabın eksikliğini duyanlara gönüllü bir destek. Yıllarca boğuştuğum küçük; ama eksikliği bir gedik gibi sırttan boşluklarla yeni yetişen kuşakların boğuşmasını önleme çabası.”

Yaşamını yoksulluğa ve yoksunluğa itenlere karşı durduğu gibi Türkçeyi savunuyor Feyza Hepçilingirler: “Bir dilin zenginliğini sözcük sayısı ile ölçme alışkanlığını biliyorsunuz. Doğru mu bu? “Türkçe, İngilizce kadar zengin bir dil değildir; çünkü İngilizcedeki sözcük sayısı şu kadar, Türkçedeki ise bu kadar.” diye karşılaştırma yapanları çok duymuşuzdur. Ben sinir olurum böylelerine. Sanırsınız ki Türkçedeki bütün sözcükleri biliyorlar; ama bildikleri bu sözcükler anlatmak istedikleri derin anlamları iletmemişlerdir. Besbelli hiç sözlük karıştırmamışlar, akıllarına takılan bir sözcük için sözlüğe baktıklarında bilmedikleri onlarca, yüzlerce sözcükle karşılaşmamışlar. Önemli olan, dilin çok sayıda sözcüğe sahip olması değil, bütün anlamları karşılayacak olanağa sahip olup olmadığıdır. Eğer Türkçe, söylendiği gibi yoksul bir dil olsaydı dünyanın en zengin dili olduğu söylenen İngilizceyle yazılmış kitapların hiçbiri Türkçeye çevrilemezdi. Bu dediğim, “Türkçeyi zenginleştirmekten vazgeçelim.” anlamına gelmiyor elbette. Ama dilimizle ilgili aşağılık kompleksinden kurtulalım. Türkçe sağlam bir dildir. O kadar sağlamdır ki yüzyıllarca yüzüne bakmadığımız halde yok olup gitmemiş, aramayı akıl ettiğimizde onu bıraktığımız sağlamlıkta bulabilmişiz. Osmanlı dönemini kastediyorum bunları söylerken. 600 yıl kısa bir süre sayılmaz, değil mi? Düşünülürse Fransa’da romantizm akımı 40-50 yıl sürmüştür ve bu süre yalnız Avrupa’da değil, dünyada birçok şeyin eskisi gibi olmayacak kadar değişmesine yetmiştir. Biz bütün Osmanlı dönemi boyunca Türkçenin yüzüne bakmamışız; yazıdan, edebiyattan uzak tutup konuşma diline indirgemişiz onu; ama yanıldığımızı anladığımızda dipdiri bulmuşuz bıraktığımız yerde. Halk ozanlarının, halk hikayecilerinin desteğiyle elbette. Okuryazar takımının dışladığı Türkçeyi halk, dilinden hiç düşürmemiş o yüzyıllar süren unutkanlık süresince. Toparlıyorum: Sözcükler sayılarının çokluğuyla zenginleştirmez dili, yükledikleri yan anlamların çokluğuyla zenginleştirir. O zaman Türkçeyle ilgili soruyu şöyle soralım: Türkçe, sözcüklere yan anlam kazandırılma ölçütüne göre zengin bir dil midir? Değildir; çünkü usta şair ve yazarların üstlenmesi gereken yan anlam kazandırma işi, Türkçede halka bırakılmıştır. Halk elinden geleni yapmıştır; ama anlamı tek sözcükle karşılayamadığı durumlarda daha çok deyim uydurma yolunu seçmiştir. Peki, halkın yan anlam kazandırma yolları nelerdir? Halk hangi yöntemlerle yan anlam kazandırır sözcüklere?”

Çukurova Sanat Girişimi, özellikle Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü gelmiş geçmiş önderler arasında farklı ve tek kılan Dil Devrimi konusunda duyarlı aydınların başında gelen Feyza Hepçilingiler'i bu yıl konuk ederken biliyor ki Anadolu'nun yiğit ozanlarından Adnan Yücel'in dizelerindeki gibi dil, sanat, yaşam kavgası sürecek:

YERYÜZÜ AŞKIN YÜZÜ OLUNCAYA DEK

Aşksız ve paramparçaydı yaşam
bir inancın yüceliğinde buldum seni
bir kavganın güzelliğinde sevdim.
bitmedi daha sürüyor o kavga
ve sürecek
yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek!

Aşk demişti yaşamın bütün ustaları
aşk ile sevmek bir güzelliği
ve dövüşebilmek o güzellik uğruna.
işte yüzünde badem çiçekleri
saçlarında gülen toprak ve ilkbahar.
sen misin seni sevdiğim o kavga,
sen o kavganın güzelliği misin yoksa...

Bir inancın yüceliğinde buldum seni
bir kavganın güzelliğinde sevdim.
bin kez budadılar körpe dallarımızı
bin kez kırdılar.
yine çiçekteyiz işte yine meyvedeyiz
bin kez korkuya boğdular zamanı
bin kez ölümler diler
yine doğumdayız işte, yine sevinçteyiz.
bitmedi daha sürüyor o kavga
ve sürecek
yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek!

Geçtiğimiz o ilk nehirlerden beri
suyun ayakları olmuştur ayaklarımız
ellerimiz, taşın ve toprağın elleri.
yağmura susamış sabahlarda çoğalırdık
törenlerle dikilirdik burçlarınıza.
türküler söyledik hep aynı telden
aynı sestem, aynı yürekten
dağlara biz verirdik morluğunu,
henüz böyle yağmalanmamıştı gençliğimiz...

Ne gün batışı ölümlerin üzüncüne
ne tan atışı doğumların sevincine
ey bir elinde mezarcılar yaratan,
bir elinde ebeler koşturan doğa
bu seslenişimiz yalnızca sana

yaşamasına yaşıyoruz ya güzelliğini
bitmedi daha sürüyor o kavga
ve sürece
yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek!

Saraylar saltanatlar çöker
kan susar birgün
zulüm biter.
menekşelerde açılır üstümüzde
leylaklarda güler.
bugünlerden geriye,
bir yarına gidenler kalır
bir de yarınlar için direnenler...

Şiirler doğacak kıvamda yine
duygular yeniden yağacak kıvamda.
ve yürek,
imgelerin en ulaşılmaz doruğunda.
ey her şey bitti diyenler
korkunun sofrasında yılgınlık yiyenler.
ne kırlarda direnen çiçekler
ne kentlerde devleşen öfkeler
henüz elveda demediler.
bitmedi daha sürüyor o kavga
ve sürece
yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek!

Adnan YÜCEL

" ...Atatürk'ün Türk Dil Kurumu'nun etkin olduğu süre boyunca Türkçede gerçek bir devrim yaşanmış, yalnızca 50 yılda birkaç yüzyıllık yol alınmıştı. Bunları sayıp dökecek değilim, yalnızca birkaç örnekle yetineyim: "Bilirkişi"nin eski karşılığının "ehl-i hibre", "savcı"nın "müddeiumumi", "öncü"nün "pişdar", "eşkenar üçgen"in "müselles mütesaviyü'l adla", "onikiparmak bağırsağı"nın "maa-i isna aşer" olduğunu pek kimse bilmiyorsa bugün, bu doğrudan doğruya kurumun başarısıdır.

12 Eylül'den sonra Türkçenin akış yolu kapandı, önü tılandı. Belki artık Arapça ve Farsça'dan yeni sözcükler girmiyordu ama Tanzimat'tan beri Fransızcadan alınan sözcüklere eklenen İngilizceler hızla çoğalmaya başlamıştı. Her gün onlarca İngilizce sözcük dolaşıma giriyor ve yeniden Osmanlıcaya benzer, karma bir dil oluşuyordu...."

(Türkçe "Off" 3 Dilim Dilim Anadilim ,Everest Yayınları.4.basım:Ekim 2012,Nasıl Yazalım?/Dil Devrimi-Karşı Devrim bölümünden)

Feyza Hepçilingirler'e ilk kitabımı "zekâ genlerimi borçlu olduğum canım anneme" diye imzalamıştım. Zekâyı etkileyen genlerin önemli bir kısmının X kromozomunda olduğu düşünülüyor ve erkek çocuklar da X kromozomunu sadece anneden alıyorlar. Bu işin şakası tabii; borçlu olduğum sadece genlerden ibaret olsaydı, burada yazacak fazla bir şey olmazdı, ama öyle değil.

Aslında annemin yazar olmasının benim edebiyata girişimi geciktirdiğini düşünmüşümdür. Elbette bunun, benim için bulunmaz bir kaynak olduğunu yadsımıyorum; daha çocuk yaşlardan itibaren edebiyat dünyasının içinde olmak, edebiyatçıları tanımak, yazım ve üretim sürecine birinci elden tanıklık etmek... Ama bir yandan da önünüzdeki yazar modeli Feyza Hepçilingirler olunca, yazmaya cesaret etmek için onun engin edebiyat bilgisini ve dil ustalığını kıstas olarak alıyorsunuz ister istemez. Dolayısıyla bir kitap yazıp yayınlamaya cesaret etmek biraz daha zaman aldı. Şimdi düşününce doğru zamanda ve doğru yerden girdiğimi görüyorum. Doğru yer dediğim, dil üzerine düşünmekle, dili sadece edebiyatın aracı değil konusu yapmakla ilgili. Ona birazdan geleceğim, önce birkaç dönüm noktasından bahsedeyim.

Üniversiteye hazırlanırken, şimdilerde acar bir gazeteci olan arkadaşım Zeynep'le birlikte annemden özel ders almıştık. Aslında açıkçası özel derse ihtiyacım yoktu, Türkçe testlerinden genelde tam puan alıyordum, ama annemin anlatacaklarını duymak istemiştım. Bu dersler bana, Türkçe dilbilgisine mutlak bir hakimiyet kazandırmakla kalmadı, içimde Türkçenin mantığına, anlatım gücüne, inceliklerine, neredeyse "aşk" diyebileceğim derin bir sevgi yeşertti.

Daha sonra, ben üniversite için, annem de edebiyat kariyerinde ilerlemek için İstanbul'a taşındık, ikimiz birlikte yaşamaya başladık. Benim düşünce dünyamın şekillendiği yıllardı, annemin de yeni bir hayata başladığı bir dönem. İkimiz de öğrenme ve keşfetme yolculuğundaydık aslında, sadece anne-oğul değil, dost ve yoldaş olduk.

Doksanlı yıllardı. Özel radyo ve televizyonların açılmasını, medyada devlet tekelinin kırılmasını heyecanla karşılamıştık. Ama özel televizyonlar, ifade özgürlüğüne dişe dokunur bir katkı sağlamadığı gibi, inanılmaz bir yozlaşmanın kapısını açtı. Reyting peşinde bir rezillik ve pespayelik yarışı başladı. Özellikle kullanılan Türkçenin hali içler acısıydı. Annemin en çok okunan kitabı olacağını henüz bilmediğimiz *Türkçe Off*'u yazma fikri, bu çürümeye karşı bir şeyler yapma zorunluluğu hissetmesinden çıktı. Televizyonun yanına bir defter koymuştuk. Türkçe kullanımını açısından ibret verici ifadeleri kim duyarsa buraya kaydediyordu. Kitapta kullanılan örneklerin çoğunun kaynağı bu defter oldu.

Annemin fikri, Türkçenin yozlaşmasına karşı tepkisini öfkeyle değil mizahla dile getirmektir. Bunun çok daha etkili olduğu zaman içinde anlaşıldı. *Türkçe Off*'un arkasından pek çok kitap ve yüzlerce makale geldi. Başka yazarları da bu konuda yazmaya teşvik etti. Sonraki iki kuşaktan pek çok insanda, diline sahip çıkma bilinci yarattı.

Dil üzerine düşünme meselesine geri dönecek olursak; annemle başlayan dil tutkusu, bende giderek dallanıp budaklandı. Dilbilim en önemli ilgi alanım haline geldi. İlk romanım *Sıcak Kafa*, dil yoluyla yayılan bir delilik salgınının dönüştürdüğü dünyada, hastalığa çare bulmaya çalışan bir dilbilimcinin hikâyesini anlatıyor. İkinci romanım *Kübra*, bir sosyal medya kullanıcılarından aldığı mesajlarla gerçeklik algısı değişen bir gencin dini bir önder haline

gelmesini anlatıyor. Dil, bir yazar olarak benim sadece aracım değil, romanlarımın konusu ve hatta kahramanı oldu.

Tabii dil meselesi Feyza Hepçilingirler'den ilham alınacak tek şey değil. Onun yazarlığını tek sözcükle tanımlayacak olsam "cesaret" derdim. Sadece zor konulara el atma cesareti değil, farklı tarzları, üslupları deneme, deneyselliği asla elden bırakmama cesareti. Son yıllarda çocuk edebiyatına yöneldiğinde bile devam eden bir tavır bu. Çocuklara akıllarını uyuşturacak hayal dünyaları değil, hayatın gerçeklerini anlatmayı seçti. Biraz da bu cesareti sayesinde, kolay kolay kategorize edilemeyen bir yazardır Feyza Hepçilingirler. Kimseyi memnun etmeye çalışmaz, ama yine de birbirine düşman siyasi oluşumlar bile onu kendilerinden sayabilirler.

Her genç yazarın ondan öğrenmesi gereken şeylerden biri de yüze yakın kitap yazmış, yüz binlerce okura ulaşmış bir yazar olmasına rağmen, onda yazar kibrinin zerresinin bulunmamasıdır. Okurlarla doğrudan temas kurmaktan çekinmez, yorulmaz. Kendisine gönderilen her mektubu, her mesajı cevaplar. Her bir okura ayrı ayrı değer verir. Ulaşılmaz yazar olmamayı bilinçli olarak tercih etmiş, iletişimi her zaman açık tutmuştur. O sayede, okurlarıyla büyük bir topluluk gibidirler.

Her şeyden çok, ondan öğrendiklerim sayesinde yazar olduğumun farkındayım. Onun yolundan gitmemin onu çok mutlu ettiğini ve gururlandırdığını biliyorum. Onun pırıl pırıl Türkçesi, açık, içten ve mizahi üslubu benim en büyük esin kaynağım. Hayatımızın bu döneminde, anne-oğuldan öte iki yoldaş yazar olmaktan gurur duyuyorum.

"...Televizyon ve radyolarımızın güzel bir Türkçeyi yaygınlaştırmak yerine, Türkçeyi kabalaştırmak için çalıştığını ve bunda çok da başarılı olduğunu söylemek, sanırım yanlış olamaz."Ulan"lardan, "be"lerden, "çüş"lerden geçilmez oldu. Bu sonuncusunu bütün hayvanlar için bile kullanmazsınız, yalnızca bir hayvana söylenir bu söz. Sözelimi küçük, sevimli bir kuzuya 'çüş' demek çok anlamsız olmaz mı? Peki, ya insana 'çüş' demek?

Türkçeyle ilgili baktığımız her yerde sorunla karşılaşıyorsak durup düşünmemiz gerekmiyor mu? Nasıl oldu bütün bunlar? Kendiliğinden mi oldu ya da durup dururken mi? Bugünkü duruma nasıl geldik? Geldiğimiz bu noktada duracak mıyız; yoksa bozulma, çürüme, Türkçeyi yerel bir dil yapıncaya kadar sürecektir mi? Bugün başlasak ne kadar sürer bu sorunları gidermemiz? Bugün başlayacak gücü görüyor muyuz kendimizde? Yoksa farkında olarak ya da olmayarak bozulmayı hızlandırıyor, bilinçli ya da bilinçsiz biçimde Türkçenin yok olmasına hizmet mi ediyoruz?

Yanıtlarını bilmiyorum, yalnızca üstünde düşünelim diye soruyorum bunları, birazcık düşünelim diye... "

(Türkçe "Off" 3 Dilim Dilim Anadilim ,Everest Yayınları.4.basım:Ekim 2012,Sokakların Dili/Küreselleşme ve Türkçe bölümünden

Annem

Pelin Hepçilingirler

Feyza Hepçilingirler benim annem. Benim annem kimsenin annesine benzemez. Bunun farkına varmam kolay olmadı. Çalışan bir annenin kızı olmaktan çok memnun olmadığımı hatırlıyorum ilk zamanlarda. Benim annem neden okul aile birliğinde değil diye üzüldüğümü hatta. Herkesin annesi şıkır şıkır giyinip okulda kermes düzenlerken, benim annem çalışıyordu. Bununla gurur duymayı sonra sonra öğrendim. Benim annem olmak dışında başka şeylerle ilgilendiğini, yaşamını dolduran tek şeyin çocukları olmasına neden razı olmadığını şimdi anlıyorum. Çünkü annem bana bağımsız bir kadın olmayı öğretti.

Annem 1402 ile Trabzon'a sürüldüğünde altı yaşındaydım. Başkalarının bana üzüntüyle, hatta biraz acıyarak baktığını hatırlıyorum. O dönemde çekilen bütün fotoğraflarda üzerimde bir mahzunluk var. Annemin o dönem nasıl bir anlayışla savaştığını küçük bir kız olarak anlamam zordu belki, ama annem çocuklarını geride bırakıp başkaldırmaya gittiğinde, bana dik durmayı öğretti.

Küçükken yatağıma yatıp annemin daktilosunun sesiyle uykuya daldım. Annem hiç boş durmazdı. Her anını bir şeyler üreterek geçirirdi. Daktilosunda yazmıyorsa, mutfakta mükellef sofralar hazırlardı. Onu yapmadığı zaman dikiş makinesinin başında aklına gelen bir fikri hayata geçirirdi. Benim gelinliğimi beyaz bir masa örtüsünden annem dikti. Annem bana yaratmayı öğretti. Annem bana boş durmamayı, çalışkanlığı ve üretkenliği öğretti.

İlk gençlik yıllarımda annem sayesinde düşünen, üreten, tartışan insanlarla çevriliydi etrafımız. Abim de, ben de kaç yaşında olursak olalım o ortamlarda yerimizi aldık. Fikrimiz soruldu, söylediğimiz dinlendi. Hiçbir zaman susturulmadık, hiçbir zaman küçümsenmedik. Annem bize bağımsız düşünmeyi öğretti. Annem bize eleştirmeyi öğretti.

Başkalarının anneleriyle konuşmaya çekineceği her şeyi ilk anneme anlattım hep. Dertlerini kendi annelerine anlatamayan arkadaşlarım da benim anneme anlattı. Annem hepsine evini açtı. Üniversite yıllarında annemin evi herkesin buluşma noktası oldu. Annem bizim arkadaşlarımızla sofrayı kurup, kadeh kaldırıp, hepimize birbirimizi dinlemeyi öğretti. Annem bize insanları anlamayı öğretti.

Ben sevgiyle büyütüldüm. Vücutlara zor sığan bir sevgiyle. Ne zaman tökezlesem düşeceğim yerin annemin kucağı olduğunu bilerek büyüdüm. Hala da öyle. Hayatımdaki en büyük destekçim annem. Hep yanımda olan, beni dinleyen, beni merak eden annem. Benim için en çok endişelenen de annem, benim için en çok seven de. Bu yazıyı koskoca bir kadın olarak değil de küçük bir çocuk gibi yazmam ondan. Annemi yazıyorum çünkü, küçük kızı olarak. Benim annem kimselere benzemez diye bağırma isteğiyle. Ben Feyza Hepçilingirler'in kızımı ve hayatta hiçbir şey beni bundan çok gururlandırmıyor.

Feyza Hepçilingirler İçin

Recai Şeyhoğlu

Ona “Türkçenin Kraliçesi” diyorlar. Öte yandan, benim de kraliçem o. Hem de “Aslan Kraliçem.” Denemelerini, romanlarını hele bir okuyun. Neden “aslan” sıfatını kullandığımı anlayacaksınız.

Eli kalem tutan çok sayıda öğretmen arkadaşım var. Feyza Öğretmen ise bir başka... Sadece dersine girip çıkan değil, Türkçeyi sevdiren/ düşündüren ve öğrencisine model olan bir öğretmen o.

Öğrencisine ve arkadaşlarına ‘‘Vadideki Zambak’’ı okudun mu? ‘‘, ‘‘Kafka’’yı okumalısın! ‘‘ gibi sorular ve tepeden tepeden bakış yoktur onda. ‘‘Ölü Canlar’’ı okudun mu demek yerine Çiçikov’un cambazlıklarını anlatarak / Çiçikov’dan hareketle o romanı okutmaya çalışır size. Oğlu Pavel’in yaşamına giren ve daha sonra oğlunun verdiği mücadeleye ortak olup militanlaşan bir kadını anlatarak sevdirmeye çalışır ‘Ana’ romanını.

Test eder gibi de sorular sormaz. Bilmediğiniz, öğrenmek istediğiniz bir dilbilgisi konusunu rahatlıkla sorabilirsiniz ona. Uzun uzun anlatır size. Ya da e- postayla gönderir. Sorduğunuz sorunun en ince ayrıntısına kadar yanıtını alırsınız. Kuşkunuz olmasın bundan...

Türkolog diye onun yanındayken kasmayın kendinizi. Mesela dersem kızarmı, trend dediğimde beni ti’ye alır mı gibi endişelere kapılmayın. Rahat konuşun. Eskimiş sözcük kullandınız diye, Türkilize konuştunuz diye sizi kınayacağını ya da dalga geçeceğini geçirmeyin aklınızdan, vatandaşın konuştuğu dile müdahaleden ziyade, anlatım bozukluklarını / dil yanlışlarını/ doğru Türkçeyi yazarak / anlatarak Türkçeyi sevdirmenin derdinde. Sözcüklere takılıp kalmak değil onun derdi. *Türkçe “Off”*, *Dedim “Ah”*, *Türkçe Dilbilgisi*, *Dilin Zamana Dokuduğu*, *Yıldızların Suyu Döküldüğü*, *Rüzgârın Göğe Savurduğu*, *Ekinin Harman Olduğu* gibi kitapları bunun için yazdı. Kitapların adında bile Türkçe sevgisi olduğunu söylememe gerek var mı bilmem. Beni çok etkileyen iki öğretmenden biridir o. Diğeri de Mehmet Atilla. Yanlışınızı düzeltir, eksiklerinizi tamamlar ama asla ‘‘Siz bunu bilmiyor muydunuz?’’ gibi bir tavır sergilemez. Henüz ilkokul birinci sınıfa başlayan mini mini birlere anne şefkatiyle yaklaşan öğretmenlerden farksızdır bu konuda.

Ağzınızdan cevap sözcüğü ya da hatırlamak sözcüğü çıktı diyelim. Ya da ne bileyim, tandans, lansman, , mesela, hatıra... Niçin yanıtı, anımsamak ya da anı sözcüğünü kullanmadığınızı sormaz size. Sayrılar evi dediğinizde de dinler sizi... Mütemmim cüz dediğinizde de... Bir şeyler söylüyorsanız sonuna kadar dinler sizi. Sorulursa verir yanıtını.

Benim için bulunmaz bir öğretmendir Feyza Hanım.

Hep öğrenen hep öğreten...

Cumhuriyet *Kitap* ekini bana arka sayfadan başlayarak okutan odur. Cumhuriyet *Kitap*’ı okumaya hiç birinci sayfadan başlamadım. Çünkü Feyza Hanım son sayfada yazıyordu.

Kürsüye çıkınca kimileri Bülent Ecevit gibi ‘‘1’’ der durur. Kimisi de baydırır ya...

Feyza Hanım’ın konuşması, şırl şırl akan derenin suları gibidir. Tertemiz ve berrak bir Türkçe...

İstanbul’dakileri bildiğim yok ama Ayvalık ve İzmir’deki dostlarıyla bir araya gelmişliğim çok oldu. O dostluklara tanık olmanızı çok isterim. Ne kadar da çok seviliyor, görmelisiniz.

İzmir ve Ayvalık'taki söyleşi ve imza günlerinde başka tanıklıklarım da oldu. Yaşları elli ve ellinin üstünde olan kadınları gördüğümde hayranlarının/ okurlarının ne kadar sadık olduklarını düşünür olmuştum. Dayanamayıp birine sormuştum hatta : " Kaç kitabını okudunuz? " Aldığım yanıt şu olmuştu: " Biz onun Karataş'tan (Karataş Lisesi / İzmir) öğrencileriyiz İzmir'e gelecek de biz yanında olmayacağız ha... Okumadığımız tek kitabı yok! "

O, benim mangal yürekli arkadaşım/ yoldaşım/ komşum/ dostum.

Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar ile *Bu Dağların Karı Erimez*'i okuduktan sonra ona "Aslan arkadaşım, Aslan Kraliçem " demem boşuna değil.

Torunlarının sevgili anneannesi o! Amerika'da yaşayan torunları için ne büyük bir şans! Annelerinin dilini, o dilin kraliçesi Feyza Hepçilingirler ninelerinden öğrenmek ve pekiştirmek gibi bir şansa sahipler.

Yazlarını Ayvalık'ta, kışı İstanbul'da, yılın birkaç ayını da Amerika'daki sevgili kızı, damadı ve torunlarının yanında geçiren canım kraliçem, son yıllarda da o çok sevdiği öykülere ara verip şimdi çocuk kitaplarına ayırıyor zamanını. Düşler kuruyor, düşler kurduruyor!

Yazarlık Sınıfı ve Öyküyü Okumak 'ı okuyanların, yazmaya da yönelebileceklerini düşünüyorum ben.

Çocuk edebiyatına keşke daha önce yönelseymiş.

Romanları, öyküleri, çocuk kitapları ile Türk edebiyatının ölümsüzlük şerbetini içenlerindendir Feyza Hepçilingirler.

Ayvalık'ın orta yerinde günün birinde onun büstüyle karşılaşacağım günler yakındır diye düşünüyorum.

"...İngilizcenin pek sıradan iyi dilek sözü, Türkçeye çevrildiğinde belli ki anlam gelişmesi yoluyla zenginleşmiş; bütün bu tehlikelere karşı bir uyarı anlamı kazanmış. Yoksa yediden yetmişe herkesin diline niye bu kadar çabuk yerleşsin? Dinçer Sezgin, "Hayır," dedi. "Kendine iyi bak diyenler, 'Ben sana bakamam, bana güvenme, kendi başının çaresine bak!' demek istemekteler aslında." Olur mu olur. Herkesin işi başından aşkın ya! Kim kiminle ilgilenir bu devirde? Hele bir çıkarı olmayacaksa... "

(Türkçe "Off" 3 Dilim Dilim Anadilim ,Everest Yayınları.4.basım:Ekim 2012 ,Okuryazar mısınız? /Eyvah bölümünden)

Canım Ablam

Nilgün Ilgaz

Sıcacık bir gülüş, içtenlikli, kararlı ve aydınlık bir yüz... İşte Feyza ablam benim...

‘‘Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar’’ adlı kitabı öğrencisi Can’dan aldığım bir doğum günü armağanıydı. Kitabı bitirdiğimin ertesi günü Tüyap Kitap Fuarı’na gittim. Can koşarak, ‘‘Nilgün Abla, Feyza Hanım burada, tanıştırmamı ister misin?’’ diye sorunca heyecanla kendimi onun yanında buldum.

İzmirli olmakla başlayan sohbet okuduğum ve etkisinde kaldığım ‘‘Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar’’ kitabı ile devam etti. İmza günündeydi kendisi. Buna rağmen bana ayırdığı on dakikalık bir sohbet beni kendisine bağlamıştı. Hiç yanından ayrılmak istemiyordum.

Daha sonra eşim Aydın Ilgaz’ı ve kayınpederim Rıfat Ilgaz’ı yakından tanıdığımı da öğrenince, dostluğumuz ilerledi. Hiç bırakmadık birbirimizi.

Kitaplarını okuduktan sonra kitap hakkında konuşmayı, onun yorumlarını kendisinden dinlemeyi çok seviyorum. İnsanı anlamayı ve anlatmayı ilke edinmiş. Günlük yaşamda sıkışıp kalmışlığımızı en güzel o anlatır. Öykülerinin en güzelini seçemezsiniz. ‘‘ Bu çok güzelmiş, ‘‘ dersiniz, bir bakarsınız diğeri ondan daha güzel. Gerçekten de okurken altlarını çizdiğim çok kitabı vardır elimde.

Aklıma gelen Nâzım Hikmet ile ilgili yaptığı yorum yüzünden bir öğrencinin şikayeti üzerine açılan soruşturma, sürgün, çaresizlik sonucu verilen mücadeleler... Öylesine duygulu ki içinize işler.

Bir diğer kitabı ‘‘ Uçtu Uçtu Pelin Uçtu’’ kitabındaki yumuşak g karakteri (ğ)... Okurken gözümde yaş geldiğini bilirim. İlginç yanı, bir gün, ‘‘ Bu kitabı aslında büyükler için yazmıştım. Her harf bir siyasetçiyi canlandırıyor,’’ deyince şaşırıp kalmıştım. İyi ki çocuk kitabı olmuş iyi ki okumuşum.

Ve etkilendiğim okul öncesi bir kitabından da söz etmeden geçemeyeceğim; ‘‘ Beyaz Gülün Öyküsü.’’ Bir tomurcuğun nasıl bir beyaz güle dönüştüğünü sonra yerini yeni bir tomurcuğa bıraktığını anlatırken ‘‘ölüm’’ kavramı bir çocuğa bu kadar mı güzel anlatılır. İşte bu da Feyza Hepçilingirler’in farkı...

Daha iki gün önce bir arkadaşımın kızıyla Feyza Hepçilingirler’i andık. ‘‘ Biliyor musun Nilgün Teyze, fırının tabelası şöyleydi: FREŞ EKMEK FIRINI. Aklıma Feyza Hepçilingirler’in okulumuzda dilimiz üzerine yaptığı eğlenceli söyleşisi geldi, ‘‘ diye anlattı.

Zaten kendisini anmadığımız bir an yok ki... Sokakta yürürken bile ne yana dönsek hep o aklıma geliyor. Çok güzel eğlenceli eleştirileri kulağımda çınlıyor.

Ekranlara çıkan kimi insanların, sunucuların, aydınların, siyasetçilerin kısacası dilimizi bozan herkesin yanlışlarını eleştirerek, düzelterek Türk diline büyük bir hizmette bulunuşu unutulmaz. Reklam, tabela, banka ismi, her yerde sık sık rastlayabileceğimiz bir yabancı dil hayranlığını esprili bir dille anlatan birçok söyleşisine katıldım. Sıcacık gülümsemesi ile anlatışını, bir virüs gibi halkı etkisi altına alarak dilimizin yok edilmesini gözler önüne sermesini hayranlıkla izledim.

Bu dünya sen ve senin gibi kararlı, aydınlık kadınlarla güzel canım Feyza ablam...

“O’nu Sevmek, Türkçeyi Sevmektir!”

Mehmet Özçataloğlu

O’nu sevmek Türkçeyi sevmektir ya da Türkçeyi sevmek O’nu sevmektir. İki ayaklı bir denklemdir bu sayılarla değil sözcüklerle örülen. Dilimizi de bize sevdiren.

Feyza Hepçilingirler adını ilk duyduğumda çocukluk çağında değildim. Benim eksikim ya da benim ayıbım değildir bu, biliyorum. Bu eksik beni onunla tanıştırmayanların/ buluşturmayanlarındır. Ne zaman bildim adını diye düşününce de lise yıllarımın sonuna denk geliyor hatırıma ilk düşenler. Zaten öncesinde olmasının pek olanağı yok. Çünkü çok okusam da kitap okumuyordum, edebiyattan uzaktım. Sonra bir gün *Türkçe “Off”*a rastladım bir kitap tezgahında. Böylelikle yıllar içerisinde Feyza Hepçilingirler adını kalbime özenle yazacağım günler de başlamış oldu. *Türkçe “Off”*tan sonra Cumhuriyet Kitap’taki yazılarını da ilgiyle takip etmeye başladım. Hepçilingirler benim için Feyza Hoca’ydı artık. Dünyaya gelmekte çok geç kaldığım için öğrencisi olamadım kara tahtanın önünde. Benim Feyza öğretmenim olması şansını kaçırdım ne yazık ki bu yüzden. Olsun. Yine de onun derya deniz Türkçe sevgisinden de Türkçe bilgisinden de bir şekilde yararlandım/ yararlanıyorum.

Feyza Hepçilingirler dili arı kullanma heveslisi değil, duru kullanma sevdalısı bir isimdir. Onu diğer Türkologlardan ayıran en büyük özelliği de bu olsa gerek. Dil üzerine yazdıklarında olsun, öykülerinde olsun, romanlarında olsun, çocuklara yazdığı kitaplarda olsun bunu rahatlıkla görebiliyoruz. Arı dil olsun diye kimsenin anlayamayacağı hele çocukların hiç anlayamayacağı sözcükleri kullanmaması yazarın anlatım gücüne de yansıyor.

Çocuk yazınına yoğunlaşmamla birlikte alana dönük çalışmalarını da inceleme- okuma fırsatım oldu. Fakat benim için anlamı çok başka olan bir 18 Ekim 2019 günü var ki duygularımı bu yazıda ifade etmeye kalkışsam yazının sonunu getiremem. Ayvalık İlçe Halk Kütüphanesi’nin davetlisi olarak katıldığım Feyza Hepçilingirler Günleri’nde yapacağım konuşma için okunmuş- okunmamış ne kadar kitabı varsa elimden geçirdiğimde dilimiz ve edebiyatımız için değerini bir kere daha anlamıştım. Zihnimde ve kalbimde bu duygularla Ayvalık’ta karşısına çıkmak da ayrı bir heyecandı. Hafızam beni yanıltmıyorsa bir kere İzmir Kitap Fuarı’nda bir kere de bir yayınevinin kutlama programında selamlaşmıştık. Bu kadar yakın ve uzun bir süre ilk olacaktı. Onun adını taşıyan bir etkinlikte boy göstermekse benim boyumu aşan bir olaydı. Duygularımı bu şekilde aktarırken bir yandan da sorguluyorum, abartılı ifadeler mi kullanıyorum diye. Asla. Neden mi? Onu da açıklayayım. Feyza Hepçilingirler Günleri’nde panelimizin ardından bir yandan kitap imzalıyor bir yandan da çevresini saran yaşını almış toplulukla sohbet ediyordu. Mutluluğunu yüzünden okuyabiliyordum. Bir ara bana döndü ve “Mehmetçiğim, bunlar kim biliyor musun?” diye sordu. Durakladım, ne yanıt versem bilemedim. Hızlıca yüzlerine baksam da aklıma verilebilecek bir yanıt gelmemişti. Kısa bir zaman diliminde hızlıca yaşadık bunları. Sorusunun yanıtını ise yine kendisi verdi Feyza Hocam. “76 Karataş Lisesi mezunlarım.” 43

yıl sonra öğretmenleri adına düzenlenen etkinliğe toplaşıp gelen bir otobüs dolusu insan. İnsan kim için, ne için yapar ki bunu? Ya da böyle bir şey yeryüzünde kaç kişiye kısmet olur?

İşte o anda dedim ki kendime, Feyza Hepçilingirler olmak böyle bir şey. Sonrasında da ekledim yine sessizce, iyi ki buradayım!

Feyza Hepçilingirler'i sevmek Türkçeyi sevmektir. Türkçeyi sevmekse onu sevmeden mümkün değildir. Yolumun kesişmesinden dolayı çok mutlu olduğum Feyza Hepçilingirler hocama selam olsun...

"...Peki, ne yapılmalı? Kendi dillerine sahip çıkmalarını istediğiniz insanlarda önce bir dil sevgisi yaratmalısınız. Yapılacak ilk iş budur. Ortaöğretimden başlanarak Türkçeyi, Divan edebiyatıyla değil, en güzel örnekleriyle, Orhan Veli'ler, Nâzım Hikmet'ler, Yaşar Kemal'lerle sevdirmelisiniz. Bakın o zaman nasıl üstüne titrer dilinin. 'Ey pa-yı bend-i damgâh-ı kayd-ı nâm ü neng/Tâ key havâ-yı meşgale-i dehr-i bi-direnk' beytinin nesini korumaya çalışsın öğrenci, neden? Murat Belge'nin yanıldığı nokta burası. Dildeki değişimin altında yatan gerçek, "medeniyet değiştirme misyonu'ndan önce yazı diliyle, konuşma dilini birleştirme çabasıdır. Başka hiçbir dilde görülmeyen bu aşırı aykırılışmanın temelinde de "münevver" in, kendisini halktan ayırma çabası yatar. Bugün de İngilizce, Fransızca sözcükler kullanarak yapay bir özendirme yaratanlar, 'entelektüel'ler değil mi? "

(Türkçe "Off"-1, Everest Yayınları,39.basım: Kasım 2011, Kağıttan Kardinaller/Dil Zabıtalığı bölümünden)

Feyza Hepçilingirler İçin

Mehmet Zaman Saçlıoğlu

Feyza Hepçilingirler benim iyi ki tanıdım, arkadaşı oldum dediğim yazarlarımızdandır. Bazıları vardır metinleri yeter size, tanımasanız da olur, ama Feyza tanıyınca daha iyi olanlardandır.

Öncelikle iyi öykücüdür. Has öykülerini severek okudum. Sonra, dil duyarlılığı yüksektir; dil onun namusudur. Esprilidir; incedir esprileri. Güzel bakışlı, iyi yüreklidir; emeğe saygı duyar, kaliteden anlar, kof işleri hemen görür. Feyza'yla Varlık Dergisi'nin Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülleri yarışmasının seçici kurulunda uzun yıllar birlikte çalıştık. İlginçtir, Feyza Hepçilingirler ve Nursel Duruel ile birlikte aynı dosyalar dikkatimizi çekiyordu. Feyza birkaç yıldır ayrıldı seçici kuruldan ama ben onun hep kulaklarını çınlatıyor, Feyza olsaydı bunu severdi demekten alıkoyamıyorum kendimi güzel bir dosya okuduğumda.

Feyza'nın çok iyi bir öğretmen olduğunu da biliyorum, çünkü konuştuğunda dikkati nasıl üstüne topladığının tanığıyım. Konuşmaları gibi, konuşma üslubuyla yazdığı akıcı metinlerini okumaktan büyük keyif alıyorum. Hele Kadıköy Gazetesinde yazdığı ve Türk sanat müziğinden kimi şarkılardaki dil garipliklerini okumaya bayılıyorum. Zaman zaman benim de aklıma gelen, bu nasıl bir şarkı sözü diye merak ettiğim yanlıklar, ya da acayıplikler için yazdığı yazıları hak vermeden ve gülümsemeden okumak mümkün değil.

Feyza'yı düşündüğümde; iyi ki yazıyor, çok sık görüşmesek bile iyi ki var yaşamımda diyorum.

Feyza çok yaşasın, gönlümüzü, dilimizi tatlandırırsın...

" İçerik Çözümlemesi

Değişen değer yargıları:

...bir pop müzik parçasında şöyle dile getiriliyor:

Kırık dökük yazılmış yazım
İnsan saraylarda doğmuyor
Kaç defa söyledim sana
Okumakla adam olmuyor

Besbelli alinyazısının kötülüğünden yakınıyor. Peki, 'İnsan saraylarda doğmuyor.' ne demek? Sen sarayda doğmamış olabilirsin ama sarayda doğanlar insan değil mi? Üstünde asıl duracağım, 'adam olma-okuma' ilişkisi. Bu yargı, okulları tümünden gereksiz kurumlar olarak görmemize yol açacak kadar çok söylendi. Okumakla adam olunmuyorsa nasıl olunur? Neye güvenilecek, neye inanılacak, diye soracak olsak yanıt hazır: Hiçbir şeye. Şarkı sözlerine yansıyan genel eğilim, 'Gül, eğlen, dünyanın zevkini çıkar, hiçbir şeyi dert edinme...'

Türkçe "Off" 3 Dilim Dilim Anadilim, 4.Basım:2012,Popüler Olan/Her Söz Bir Şey Söyleyler bölümü
nden)

Halkının Çocuğu Bir Kalem

Hürriyet Yaşar

Çukurova Sanat Girişimi adına Asuman Söylemez'in, Feyza Hepçilingirler'e Çukurova Ödülü verileceğini, yayımlanacak anı kitabı için benden de yazı istediklerini bildiren telefon iletisini gördüğümde içimden geçen duygulardan biri, "açık sözlü, dürüst, çalışkan bir kalemin emek birikiminin hak ettiği değerlilikle buluşturulduğu" oldu. Bu ödül için onun seçilmesindeki doğruluk beni, zamanım olmadığı gerçeğini belirtecek olan 'hayır' yanıtından, "Yine de ne yapabilirim?" arayışına çekti.

Önümde, yapıtlarına odaklanıp eleştirel yaklaşımlara yönelinebilecek süre yoksa da, yazı yaşamımda onunla yollarımızın kesişmelerini anlatabilirdim.

Örneğin, Türkçenin özelliklerine ilişkin onun söylediklerini *Hürriyet Gösteri* dergisinde yanlış bulduğum yaklaşımlarla eleştiren bir yazara, Hepçilingirler'in yazmasını da beklemeden aynı dergide yanıt vereli tam yirmi yıl olmuş. Sonra bu yazımı Feyza Hanım da ilgili kitabının sonuna almıştı.

2007 yılında Kadir Yüksel'le birlikte, bağışlarla üç sayı çıkarabildiğimiz *Yelkovan* dergisinin ilk sayısına öykü istediğimde, hemen yolladı.

Bir Tersine Yürüyüş / 12 Eylül Öyküleri seçkisine ondan öykü bulmakta zorlanmadım. Çünkü konu seçiminde halkına karşı sorumluluğuna hiç boşvermemişti.

İşte bu sanatçı sorumluluğundan başlayıp yaşam yolumuzdaki kesişmelerle bende oluşan Feyza Hepçilingirler imgesini anlatabilirim. Önce, onun hiç haberinin bile olmadığı ama her yazarın isteyeceği gibi kuşkusuz onun da istemiş olacağı okur-yazar karşılaşmamızdan başlayayım.

Yirmili yaşlarımda ortalarındayım. 12 Eylül faşizmi, baskısını anayasaya, yasalara yedirmiş. Faşist darbenin üstünden birkaç yıl geçmiş olmasına karşın halkın henüz rahat soluk alamadığı korku yılları... Cuntanın başı Kenan Evren kendini anayasayla cumhurbaşkanı seçirmiş, tepemizde oturuyor. Düşün-sanat yaşamı, bir dergi okumanın, bir panele gitmenin eylem yapmışlık duygusu vereceği ölçüde kuraklaştırılmış. (O ortamda dergi çıkaranları, yazı yazarları, panel düzenleyenleri, panellerde konuşanları düşünün bir de.) Şimdi hepsinin adını anımsayamayacağım o 'dergi okurluğu'mun içinde *Bilim ve Sanat, Sesimiz, Oluşum, Türkiye Yazıları, Yazko Edebiyat* da var. Bir de İzmir'den gelen *Dönemeç*. Alabildiğine alçakgönüllü düzenlemesi, tel zımbalı cildinin içindeki alabildiğine dirençli kimliğiyle bu *Dönemeç* de bir başka sevimli.

Özal, ülkeye biçilen deli gömleğini giydirme işlevinin başında. Kenan Evren'in hotzotlarının korumasında, üstlendiği görevi yerine getirirken basın da yeniden tasarlanıyor. Gazeteci kökenli patronlardan, işini her şeyden çok seven, işinde dürüstlüğü kutsal bilen gazetecilerden,

düşünülebilecek her yönetime başvurularak arındırılıyor (!) basın. Üniversite kurumu yeniden tasarlanıyor, özgür düşünce, özgür bilim yerine düşünmeyen teknokratlar üretecek biçimde. Tüm bir toplumsal yaşam, yeniden tasarlanıyor. Yeni insan üretilecek. Yukarıdan söylenene inanan, inanmaz da egemenlerce istenmeyenleri söylerse de, karşılaşacağı yoksunluklardan yılıp yola girmiş olan insan.

Yazın-sanat yaşamı da bu genel tasarımın kapsamında. Öykü, roman, şiir, deneme, halktan/gerçekten yana tutumunda dirençli yapıcıların elinden alınacak, bu dayatılan yönde değişenler, kendine ve topluma yabancılaşmayı, yozlaşmayı benimseyip sindirenler destekleneceklerdir. Direnişten yana olan sanatçıların ya ülkeden kaçması ya susması sağlanmıştır. Kaçmayı susmayanların sürülmesi, koğuşturulması, içeri tıklmasıyla tüm aydınlara gözdağı verilmektedir.

Bu tasarımın yürütülmesinde yararlanılan gözbağcılıklardan biri de, bunalım yazını parlaticılığıdır. (Bu parlaticılık iyi sonuç veren bir gözbağcılık biçimi olarak bugün de sürdürülüyor.) Küresel emperyalizme göbekten bağlı işbirlikçi faşizm halkın tepesine yerleşip yerini sağlamlaştırdıktan sonra, sanat alanında kendine göre bir ‘zararsızlık’ saptaması yaptı, sanatta bunalımcılığı ‘parlatılacak duyarlık’ olarak seçti. Ben yıllarca, “Ülkemizden Bilge Karasu, dünyadan J.L. Borges’ten başka iyi sanatçı nasıl olmaz, bu işte bir bit yeniği olmalı!” kuşkusunu yaratan görüş bulanıklığının içinde bulmaya çalıştım okuyacaklarımı.

O yapay parlatma döneminde duyumsanan görünmez güçten çekinerek Feyza Hepçilingirler de estirilen rüzgârı arkasına alıp bana... Yani tanımadığı, görmediği ama o yaşam soluğunu bekleyenler olarak var olduğunu bildiği *okura*, bireysel bunalımlarını anlatmakla yetinebilirdi. Yaşamöyküsüne bakıldığında, bu bakımdan kendini bağışlatacak nice çile, sıkıntı, hattâ bunalım olduğu görülebiliyor. Ama o, yaşamından tanıdığı güçlükleri dile getirirken öyküsünün sorunsalını toplumsal boyutuyla vermeyi seçtiği gibi, halkıyla birlikte bunalınan konulara da sırtını dönmedi.

‘Demokrasi düzenine geçildiği’ yanılması yaratılmış seçimli baskı döneminde, üniversite kurumunun içine etme işlevinin öncü kişisini, üniversite denen bahçenin canına okuyan kemiksiz sürüngen solucan kimliğinde, *Dönemeç* dergisinde yayımlanan “Adı Masal” öyküsünde gördüm. İmza Feyza Hepçilingirler’di. Öykücü, dönemin en güçlü 15-20 kişisinden biri olan bir *gerçek kişiyi*, ‘üniversitenin gizlice canına okuma görevlisi’ kimliğinde canlandırmayı ve bu hainin bir gövdeye giren kurt gibi o bahçenin canına okuyuşunu, dönemin faşizan koşullarını masal diliyle aşarak ama masal olmadığını da öykünün adındaki “Adı Masal” şifresinde açıklayarak söylemeyi başarıyordu. O baskı günlerinin kuraklığında, içecek su bulmuşçasına okura güç veren bu öykü, belleğimden hiç çıkmadığı için *12 Eylül Öyküleri* seçkime de girdi.

“Bizim çocuklar” denen ‘onların çocukları’nın halkını sattığı faşizm günlerinde Feyza Hepçilingirler gibi ‘halkının çocuğu’ kalmayı seçmiş kalemlerin böyle öyküleri, yazıları, ‘Ne

olacak?’ kaygısını havadaki tüm ağırlığıyla soluyarak toplumsal kaygılarla bunalan biz gençlere, yaşam veren temiz hava desteği oluyordu. Feyza Hanımın o baskı günlerinde topluma öyküleriyle sunduğu bu yaşam soluğu, benim hiç unutamayacağım bir içgüç desteğidir. Çünkü o temiz havadan ben de soludum, ben de güç buldum kaygıya gömüldüğüm o günlerde.

Sonra da kendim elime kalemi alıp yazmaya başladığımda gördüm ki, Feyza Hanım gibi ‘halkının çocuğu’ kalemler zaten başka türlü yapamazmış, başka türüsünü yazamazmış. Başka türüsünü yazmaya zorlandıklarında ya da kendilerini zorladıklarında, kendileri de havasızlıktan, ince ince yalanlar üreten maskeli yüzlerin kirlettiği havadan, ölesiye boğuntuya girerlermiş. Meğer onlar gibilerin özyapısından gelen yok edilemez bir dirençmiş bu. Dürüst yaşama havası diyebileceğimiz bu havayı işlerinde üretmezlerse, kendileri de yaşayamazlarmış. O yüzden, onlar ürettikçe, yaşayabilmek için o havaya gereksinim duyanlara da, onları yaşatacak, güçlendirecek havayı kendiliğinden sağlamış olurlarmış.

Feyza Hanım özyapısının böyle dirençli bir mertlikle yoğrulduğunu, böyle yaşayıp böyle yapıtlar üreteceğini sonraki yaşamıyla hep gösterdi. Bunu, onun da görebildiği yol kesişmelerimizden biriyle örnekleyeyim. Yeri gelmişken, içinde bir açıklamayla birlikte.

Sincan İstasyonu’nun Ocak-Şubat 2020 tarihli 105. sayısında “Dil Sanatında Dilsizlik” arabaşılığıyla yayımladığım “Erkekler sıvıştı.” tümcesiyle biten 29 Kasım 2005 tarihli *Okuma Güncesi*’nde uydurma adlarla tanınmazlaştırdığım kişilerden “Sorun Söyleyeyim” adını taktığım açık-dürüst sözlü yazar, Feyza Hepçilingirler’dir.

Önce yazın ortamımızı anlatmam gerek.

Sömürü düzeninin egemenleri yalnızca edilginleştirici etkisiyle bunalımcılığı değil, çürütücü etkisiyle postmodernizmi de parlatıyorlar. Üstelik bunalımcı yazını parlatırken iyi yazar sıkıntısı çekmezlerken, parlattırarak postmodern yapıt bulmakta iyi yapıt sıkıntısı çekiyorlar. Çünkü içtenlikli ve gerçek bunalım duyarlıklarını sanatında dile getirebilen Bilge Karasu gibi, Yusuf Atılgan gibi çok sayıda iyi yazar var. (Son 15-20 yılda Bilge Karasu’yu Yusuf Atılgan’la değiştirdiler Bunalımcılığı ve tutuculuğu solun gözünden kaçan Ahmet Hamdi Tanpınar parlaticılığı yirmi yıl geriye de uzanır.) Onlar kendi bunalımlarını salt kendi açılardan da olsa dile getirmekle sanatlarının düzeyini yüksekte tutabiliyorlar. Çürütücü işlevli postmodern sanat ise, değerleri çürüteyim derken kendi de çürümüş olarak ortaya çıkmaktan kurtulamıyor. Çünkü üstlendiği işlev, çürümüşü, yozlaşmışı sevdirmek. Bu yüzden, postmodern sanat parlatımında iyi yapıt bulma sıkıntısı çekiliyor, bulunamayınca kötünün kötüsü yapıtların da yayımlanıp parlatılarak pazarlandığı çok oluyor.

İşte yaldır yaldır parlatılan böyle bir *çürük yapıt* üzerine birkaç yazarla birlikte konuşup bu çoklu söyleşiyi -üstelik istenmiş bir işti ama irdelenecek kitabı ben seçmiştim- yayımlayacaktık. Bu söyleşiye katılımcı bulmakta güçlük çekmiştim. Telefonda söze “gelirdim ama...” diye

başlayıp yan çizişleri yazmıştım o güncede. Hiçbirinin adını vermeden. Öyle olunca Feyza Hanımın da adını verememiştim. “Onun hiç duraksamadan “Gelirim Hürriyet” deyişini aynı sevinçli dayanışma duygusuyla anımsayarak buradan şimdi açıklamış oldum.

Bu olayı andıkça hep yüzümü kızartan bir utancımı da yazmadan geçemeyeceğim: O söyleşinin kaset bandı, yayımlayacak olan dergide anlamadığım bir biçimde yitti. Öbür arkadaşların emeği de, Feyza Hanımın emeği de yok edildi böylece. Aramızda, kitabı beğenmiş bir yazar arkadaşımız da vardı, yani görüşler tek yönlü de değildi. O bantın bir yedeğini çıkarıp öyle yollasaydım, o emeğimiz boşa gitmiş olmayacaktı, üstelik gerekli bir işi yapmış olacaktık. Yaptık gerçi ama, benim hiç başıma gelmemiş bir olasılığın gerçekleşmesine karşı önlemsizliğimle, o emeğimizin yele savrulmasını önleyememiş olduk. Bugün de içimden çıkmamış olan bir üzüntüdür. Feyza Hanım bağışlamış olmalı ki, bana darılmadı.

Bir başka yol kesişmesi, ‘öykü’ ile ‘hikâye’ sözcüklerinin karşıladığı kavramlar arasında onun ayırım görmesine karşı yazdığım yazıydı. O yazısının çıktığı dergide ben de yazıyordum. Katılmadığımı belirten bir yanıt yazdım ama anımsadığımca derginin yaşamına o günlerde son verildi, ben de ortada kalan yazımı *Hürriyet Gösteri*’de yayımladım.

2022’nin 2. Kartal Kitap Fuarı günlerinde yayımlanan *Söz Yazıları* adlı deneme kitabımı Feyza Hanıma da yollamıştım, o da teşekkür etmişti. “Öykü mü Hikaye mi?” konulu yazımın o kitapta olduğunu ayımsadığımda, kitap çoktan ona ulaşmıştı yani. Kaygılanmakla kaygılanmamak arasındaki gelgitler içinde, istemeyerek de olsa onu üzen bir şey yapıp yapmadığımı sorduğumda, kaygılarımı savuşturan yanıtı geldi. Üstelik, kitabıma *Varlık*’ta yayımladığı *Türkçe Günlükleri*’nde değindiğini belirten haberiyle birlikte.

Acaba Fethi Naci’nin anılarında mı okumuştum?.. Tahsin Yücel’le Fethi Naci yakın arkadaşlardır. Yücel’in *Peygamber’in Son Beş Günü romanı* çıkınca Fethi Naci romanı -Tahsin Yücel’in deyişiyse- “yerden yere vuran iki yazı” yazar. Sonra da başlar kaygılanmaya. Acaba bir daha görüşecekler midir yoksa ilişkileri o yazıyla bitecek midir? Bir gün Fethi Naci Tünel’deki yayınevine çıkan apartman merdivenlerinde bir ayak sesi duyar. Gözü merdivenlerde, bekler. Gelen, Tahsin Yücel’dir. Naci kaygılar içinde “Hiç gelmeyeceksin sandım” der. Yücel’in yanıtı, kopmalarına neden olacak hiçbir şey olmadığını ortaya koyar: “Niye gelmeyeyim? Ne oldu ki?” Fethi Naci rahatlamış yüreğiyle atılır, kucaklaşırlar. *Yazının Gül Dikeni / Fethi Naci’ye Armağan*’daki yazısında aynı olaya değinirken, “Her türlü hesaptan uzak bir biçimde, içtenlikle yazılmış bir eleştiri yüzünden, kırk yıllık dostluğu yok sayacak değildik ya,” der Tahsin Yücel.

Çıkarıcılıktan, kötücül duygulardan arınmış olgun kişilik, insan ilişkilerini içtenlikli eleştiriye dayanıklılaştırır, üstelik o eleştiriye gereksinim de duyan güçlü dostluklara dönüştürür.

Puslu anımsadığım için, bir iki kesişmeyi atladığımı biliyorum. Onları benden daha iyi anımsayan olursa, zamanın örttüğü pus nedeniyle bu yazıda anlatamayışımı lütfen bağışlasınlar.

Çok yaşasın Feyza Hepçilingirler. Çok yaşasın halkının çocuğu kalemler. Çok yaşasın dürüst güzelsanat. <>

"Ben halkım hey,
Feleğin sillesini çok yemişim
Kalem vermemişler elime,
Diyeceklerimi türkülerle demişim"

Şadan Gökovalı'dan duyup not ettiğim dizeler bunlar. O halk, bu halk değil. O halka ne oldu? Bütün duygularını şiirle dile getiren, neredeyse tümüyle şiirden oluşmuş bir "halk" edebiyatını kuran, yüzlerce yıl canıyla besleyen, zenginleştiren o halk nerede? Koskoca Köroğlu'nu "eşkıyanın biri" sayıp şiirini küçümsediğimiz için mi oldu bütün bunlar? Köyünde aç koyup Almanya'lara, yolunu izini bilmediği koca koca kentlere göç etmek zorunda bıraktığımız için mi? Neden kendi zenginliğini taşımadı göçtüğü kente, neden türküsünü, manisini, atasözünü, deyimini kentin girişinde bıraktı? Oysa getirecekleri, kendimizi bilmekte, dilimizi, kültürümüzü bilmekte nasıl da işimize yarardı, çekip toparlardı bizi! ... "

Dedim: "Ah!" Türkçe "Off"-2 Siakitap 2019,1.Basım, Ben Halkım Hey! bölümünden.

Feyza "İsmiyle Müsemma"

Sevsen Aslantepe

Bir çocuğa isim verilirken iyi düşünülmesi gerektiğine inananlardanım. Kişinin isminin onu hayat yolunda gizemli bir güç ile yönlendirdiğine inanırım. Bu kanımın en belirgin örneği de Hocamız Feyza Hepçilingirler'dir.

Feyza Hepçilingirler benim hem Hocam hem de arkadaşımıdır. Her iki bağımızdan da gurur duyarım.

Onunla ilgili çok şey bilirim de, nedense bu ismi ona kimin koyduğunu sormamışım. Ancak isminin onunla bire bir örtüştüğünü çok kez kendisine de söylemişimdir.

"Feyza" isminin kökeni Arapçadan geliyormuş. Işık saçan, çalışkan bilgili ve olgun insan anlamına geliyor. O ne kadar ismi ile müsemma bir kişiliktir ve onun ne kadar ismi ile örtüşen bir şahsiyet olduğunu eşi, dostu, öğrencileri, kanımca okurları da bilir.

Okuma zevkim giderek depreştikçe, edebiyat söyleşilerini, panelleri takip etmeye başladım. Amacım okuyup altını çizdiğim yerleri yazara sormaktı. Giderek yazarlara ulaşmanın çok zor olduğunu, hatta yazdıklarının kendileriyle örtüşmediğini ve kurgudan ibaret olduğunu da gördüm. (Ve bu da çok doğaldı.)Üstüne üstlük yazarlara kendimce giysiler giydirdim. Çok merhametli, çok cana yakın, gibi özelliklerdi bunlar. Yakınlaşabildiğim bir iki yazarla düşündüğüm gibi iletişim kuramayınca, bu sevdadan daha lise çağlarımda vazgeçmişim.

Yazmanın tedavi edici gücünü keşfettiğimde ise emekli olmuştum. Belleğimde birikenler beni "yaz" diye zorlamaya başladığında son bir gayretle Feyza Hanım' a başvurdum. Şansım dönmüştü ama şaşkındım. Daha ilk günden bana zaman ayırdı; yazmaya devam edersem iyi bir öykü yazarı olacağımı söyledi. Yazdıklarımın öykü olup olamayacağından bile emin değildim 2008 de.

Sonraları onu tanımaya başladım. Ayvalık'ta doğduğunu ortaokulu orada bitirdiğini, zor bir çocukluk yaşadığını, o sıralarda Ayvalık' ta yerel bir gazete çıkaran Ahmet Yorulmaz'ın onu yüreklendirdiğini de öğrendim. Feyza Hanım, erken tutulduğu yazma sevdasından ömür boyu ve her şartta vazgeçmemiş, çünkü hayat savaşımında yazmak onu bir kalkan gibi de korumuş, yazarken kurguladığı dünyada gezinmiş, bir ölçüde onu köşeye sıkıştıran sınırları böyle aşabilmiş.

Başka bir yazarı onun kadar tanımasam da okuduklarımdan yazarların genelde benzer yoldan geçtiklerini okudum.

Feyza Hocam yaşamının en yoğun dönemlerinde, çalışırken ve çocuk büyütürken bile, zamanın çok ses yapan daktilolarıyla her gece yazma tutkusuna zaman ayırırdı. Uyuyan ev ahalisini uyandırma korkusuyla da baş etti. O yıllarda kazandı Sait Faik öykü ödülünü 1984 te! "Eski bir Balerin "adlı öykü kitabıyla. Ödüllerle ve okur beğenisiyle yazdıkları onaylanınca, amacına yıllar sonra ulaşmış olsa da bu başarıyı aynı çizgide devam ettirme aşaması gündeme gelmiş, doğal olarak.

İşte bu denli yoğun çabalar içindeyken başka bir soruna odaklanmaya başladı Hocamız. Türkçenin yabancı dil istilasıyla elden kayıp gitmekte olduğunu görmekten çok huzursuzdu. Bundan bunalan hocamız, rastladığı her yanlışa ' 'off' çekmeye başlayınca bu isyanından *Türkçe ' 'off' doğdu* çeyrek asır önce.

Bu kitabın hala art arda baskı yapmasının nedeni ilk zamanlamanın isabetli olduğu kadar, sorunun yazık ki hala devam ettiğini kanıtlamakta değil midir? Bu durumda Feyza hanımın da nerdeyse her baskıya katkı ve ek yapması gerekiyor.

Feyza Hepçilingirler bildiğiniz gibi bir çocuk oyunları yarışmasında "Yanlılıklar" adlı oyunu ile 1979 yılında ödöl almıştı.

Kendi torunları doğduktan beri de kalemını genelde çok sevdiği çocuklar için kullanmakta şimdilerde.

"Bize de yaz biraz" diyerek ısrar ediyoruz biz ona. Yazıyor da. Kırmıyor bizi ama "Çocuklar okuyor, kıymet biliyorlar " diyor, bizi hem utandırıyor, hem de gelecek için umutlandırıyor.

Büyüklere okuma oranının ülkemizde nüfus arttıkça azalması, aslında acı gerçeğimiz!

Geçen yıl bir satirik eser çıkardı. "Lahanistan"! Bu esere çok zaman harcadı. Harcadı diyorum ve eser harcadı bence; çünkü gerektiği gibi duyurulmadı. Oysa bir lahana kafalı insanlar ülkesinde olup bitenler sembolik bir üslupla anlatılıyordu kitapta ve eser nerdeyse son yılların bir kronolojisiydi. Başlarken okuru biraz zorlasa da , giderek her detay belirginleşiyordu.. Olayı da kişilikleri de tanıyor, gülümseyerek devam ediyorduk okumaya! Bence mucize gibi bir kitaptı Lahanistan ve Feyza Hanım büyüklere küsmekte haklıydı.

Biliyor musunuz, özenle yazılan bir kitap yazarın yaşamından bir yıla yakın zaman çalar!

Feyza Hanım elli yıldır hala ve her gün program dahilinde saatlerce çalışıp üretir.

Bugünlerde "Öyküyü Okumak" tan sonra 62. kitabı olan "Öyküyü Yazmak"ı bitirmek üzeredir. Böyle bir disipline saygı duymak da yetmez, okunmayı bekler çünkü kitaba verilen emek!

Bazen ona " Suya yazıyorum" hocam dediğimde , o bana " Önce kendimize yazıyoruz, devam "der ama sonra da "Yaşamak yazmak, yazmak yaşamak oldu. Hayatı kaçırdık" deyiverir ve bu saptama da gerçektir.

Ona elli yılını yazmaya verdiği için önce kendi adıma sonra okur ve Türkiye adına sonsuz teşekkür ediyor, daha nice sağlıklı verimli yıllar diliyorum.

Yazarlar bence bilim insanlarından daha öndedir. Bilimin formülleri, deneyleri vb. yol göstericileri vardır. Yazarlar ise sadece düşüncelerinde oluşturdukları onlara özel olan kurgudan yola çıkarlar! Yaprakları, dalları ve en son da gövdeyi oluşturup doğadaki ulu ağaçlar kadar güçlü eserler bırakırlar. Tek beklentileri ve ödülleri okunarak değerlerinin bilinmesi ve kalıcı izler bırakmaktır.

Saygılar sunarım.

Ayvalık, Kasım 2022

Güneş Saatimle Pisiye Çeyrek Var

Feyza Hepçilingirler'e

Berna Arıcan Giustino

Bir vardı, pir vardı. Evvel zaman içinde, deniz kokulu bir kasabada, altın bukleli bir kız yaşardı.

Bir gün, evlerinin bahçesinde gezinirken otların arasında küçük bir kuş gördü. Kuş öylece duruyordu. Yaklaştı, eğilip usulca dokundu. Küçüğün kanadı hafifçe titredi. Kız onu avcuna aldı ve kasabanın şifacısına koştu. Şifacı kadın şöyle bir baktı, “Bu kuş ölmüş.” dedi. Kız irkildi, “Hayır ölmedi, kanadını titretiyordu.” dedi. Şifacı, tek söz etmedi. Kız, kuşu eline aldı; yine özenle kavradı. “Küçük kuş, kanat çırpacaksın; göklerde yaşayacaksın.” dedi.

Bahçesine döndü, küçük kuşu aynı yere bıraktı, kendisi de yanına oturdu, yüzünü güneşe döndü. Batıncaya dek güneşe baktı, ışık dilinde “yaşam” diledi ondan. Sonra ay balkıdı, soluncaya dek ondan da “anlam” istedi.

Sabah olduğunda küçük kuştan eser yoktu. Kız, göklerin yasalarınca dileklerinin kabul edildiğini anladı. O günden sonra, her günü güneşe ve aya denk oldu.

En iyi yoldaşı da pisiydi. Kızın yanından hiç ayrılmaz, onun için gündüz oturmaz, gece uyumazdı sanki. Yıllar geçiyor, kız büyüyor; gündüzleri güneşle, geceleri de ayla parlıyordu. Öylesine bir ışıkla dolmuştu ki bu güç, kabına sığmıyordu artık.

Günün birinde kız, göğüs kafesine sığmayan bu yoğunlukla ne yapacağını buldu. Ay ışığı, geceyi aydınlatmaya yetmiyordu; daha çok ışık gerekti. Kız, bir yıldız yaptı; çok beğendi, onu göğe saldı. Bu coşkuyla sabaha dek on yıldız daha yaptı. Yaptıkça göğsündeki sıkışma azalıyor ancak gökteki aydınlık artıyordu.

Tarçın bukleli kız, böyle böyle binlerce yıldız yaptı ve onları aya arkadaş kıldı.

Pisinin bakışları da bu ışıklardan nasibini aldı elbet. Kız, gündüzleri güneşle dolarken uslu uslu oturur, onu seyrederdi pisi. Günün sonunda tarçın kız, “Güneş saatimle pisiye çeyrek var.” der ve hem kediye hem de kendisine yemek hazırlardı. Çeyrek saat sonra ikisi de karnını doyururdu.

Artık ay saati başlardı ve yıldız yapımı. Derler ki bu kız sayesinde geceler aydınlanmıştır. Bu yıldızlara bakarak gidenler yollarını şaşırmasın, hem de karanlıktan korkmazlar.

Bir de derler ki yıldızlara ancak çok dikkatle bakanlar, her birinin küçük bir kuş şeklinde olduğunu görebilirler.

İzmir, 27 Ekim 2022

Türkçe Sevdalı Bir Yazarla Kanatlanmak...

Gönül Çatalcalı

Değerli yazarımız Feyza Hepçilingirler'in, öğretmenlik ve yazın yaşamında o denli büyük bir etkisi vardır ki kendimden söz etmeden onu anlatmam, anlatabilmem olası değil.

80'li yıllar... Çok okuduğum, yazmadığım, yazmayı bile düşünmediğim ama öykü türüne ilgi duyduğum bir dönemde, yalnızca adını beğenerek aldığım "Sabah Yolcuları" adlı kitabımı pek çok kez okumuş, arkadaşlarıma, öğrencilerime de okutmuştum. O kitaptaki "Dikenli Terlikler", uzun süre aklımdan çıkmadı. Yoksul yaşamlardan yola çıkarak toplum eleştirisi yapıyordu öykülerinde; inceden inceye, su gibi akan bir anlatımla.

Zaman içinde öteki öykü kitapları geldi. "Eski Bir Balerin", "Ürkek Kuşlar", "Kırlangıçsız Geçti Yaz", "Savrulmalar", "Öykünmece", "İşte Gidiyorum" adını verdiği göç öyküleri...

90'lı yıllar... Feyza Hanım'ın *Türkçe "Off"* adlı kitabından yararlanmaya başladım derslerimde. Sonra, *Dedim: Ahh* tan... Mizahi diline, araştırmalarına, gözlemlerine, anlatım yalınlığına hayrandım.

Dil yanlışlarımızı, dublaj Türkçesi kullanımlarını, dilimize çeviri yoluyla giren sözdizimlerini, tamlama hatalarını, yabancı hayranlığı ve televizyon bağımlılığıyla İngilizce söz kalıplarının dilimize nasıl yerleştiğini hep onun yazılarıyla fark ettik, hepimiz ettik.

Durmadan dinlenmeden anlattı kullanım yanlışlarını, örneklerle gösterdi *Türkçe Off*'ta, *Dedim: Ahh*'ta... Asık bir suratla, kızarak, parmak sallayarak değil, muzipleşerek, bizleri gülümseterek yaptı saptamalarını, eleştirilerini. Kitaplarını, derslerimde verdiğim örneklerde kullanmak için satır satır çizerek okurken, bütün bu yanlışları bulabilmek adına kaç nitelsiz televizyon programı, dizi izlemek, kaç boyalı basın gazetesi okumak zorunda kaldığını düşünür, onun adına üzülürdüm.

Cumhuriyet Gazetesinde yayımlanan *Türkçe Günlükleri*'ni izlemeye başladım, o günlüklerin bir gün beni ona ulaştıracağını bilmeden.

Küçük köşesinde neler yazmıyordu ki! Günlük konuşma hataları ve sözcüklerin yanlış kullanımını dışında, okuduklarından söz ediyordu. Kitaplar hakkında yazdığı birkaç tümce bile onun sözünü etmeye değer bulduğu yapıtlara yöneltiyordu beni.

Yıllar sonra *Türkçe Günlükleri*'ni kitaplaştırdı Feyza Hanım. "Yıldızların Suya Döküldüğü", "Dilin Zamana Dokunduğu", "Rüzgârın Göğe Savurduğu", "Tohumun Toprağa Düştüğü", "Filizin Boy Verdiği", "Ekinin Harman Olduğu", "Türkçe Günlükleri" gibi, doğanın döngüsünden hareket ederek muhteşem adlar verdi kitaplarına.

"Neden günlük?" diye sorulduğunda, "Yaşamı bire bir yansıtan bir tür, Türkçeyi sürekli olarak gündemde tutma, anımsatma, unutturmama çabasına, günlük türünün yaşamı yansıtan sıcaklığı denk düşmekte," diye açıkladı ve zayıf belleklerimizden uçup gidenleri kalıcı kıldı bu yapıtlarla, geleceğe bir kalıt bıraktı.

Kadın sorunlarını, tepeleri aşan kadınları toplumcu bir bakışla ele aldığı öykülerinin yanı sıra romanlarını da takip ediyordum elbette.

"Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar", okuduğum ilk 12 Eylül romanıydı ve soluksuz bitirmiştım. Kendi yaşamından yola çıkarak kurguladığı, bu kitap 12 Eylül darbesinin eğitimciler üzerindeki baskısını ağır biçimde hissedilen bir öğretmen olarak çok ilgimi çekmişti. Arkadaş, öğrenci, komşu, çok kişiye okuttuğumu söylememe gerek var mı?

2002’de yazdığı *Tanrıkadın* da öyle. 12 Mart’ta devrimcilerin biçilişinden 12 Eylül’e bir yolculuktan anlattığı. Darbelerin insan yaşamlarına yansımaları, ruhlarda açtığı derin yaraları bir erkek ve o erkeğin kadınları özelinde dile getiren bu yapıtta, sınıfsal çelişkileri vermişti yazar. Bu kitabında çeşitli biçimsel yazma denemeleri yapmış Hepçilingirler’i de çok severek okudum. Psikolojik çözümlerinin yoğun olduğu *Tanrıkadın*’ın her yeri çizilidir.

Bu metni yazmaya başlamadan önce bütün yapıtlarını önüme dizmişim. *Tanrıkadın*’ı çekip alıyorum aralarından. Satırlarını kalın hatlarla çizdiğim italik bir bölümü eklemek istiyorum bu yazıya.

Yaşam gerçekte son derece sade bir şeydir. Ona derin anlamlar katmaya kalkışarak karmaşıklaştıran sizlersiniz. En çok doğum üzerinde değil de ölüm üzerinde düşünmeniz bundan. Oysa doğum sevgidir, ölüm nefret!

Bir de şu iki satırı:

Beni doğururken sancı mı çekti toprak? Sanmam ama ağladığı muhakkak. Ne acı, ne sevinç, sadece yaştı onlar.

Dedim ya, ne yazsa okuyordum. Sosyal medyanın izi tozu yoktu o yıllarda. Kendisini görmeden, tanımadan, özgeçmişini kitaplarından okuyarak öğrendiğim, kütüphanemde en çok yapıtı olan yazar olmuştu.

Öykü türünü onunla sevdim, bu türde ürün veren birçok yazarın, pek çok kitabın kapısını onunla açtım.

2008’de yayımlanan ilk öykü kitabımı, Feyza Hanım’ın Cumhuriyet Gazetesindeki adresine, biraz da çekinerek gönderdim. Kim bilir sıra bana ne zaman gelirdi? Gelir miydi? Okusa beğenir, beğense yazar mıydı acaba? O da ne! On beş gün sonra *Türkçe Günlükleri*’nde yazdı Feyza Hanım, adı sanı duyulmamış bir öykücüyü. Metnin bir tümcesi belleğimden çıkmaz.

“Hiç ilk kitap gibi değil, demlenmiş öyküler...”

Uzun bir süre, beğendiğim kalem tarafından beğenilmiş olmanın derin hazlarını yaşadım içten içe, bu satırlar güç verdi bana yazmaya devam edebilmem için.

Egeli Kadın Yazarlar Platformuna katılmışım ilk kitabım çıktıktan sonra. Orada okuma toplantıları da yapıyorduk. Feyza Hepçilingirler’in “Savrulmalar” adlı öykü kitabını değerlendirecektik. O sırada Feyza Hanım’ın İzmir’de olduğunu duyduk, içimizde onu tanıyanlar vardı. Kendisini davet ettik toplantımıza. Geldi. İlk kez orada gördüm esin perimi, sevgili yazarımı; bilgili, güler yüzlü, içten, doğal ve dost. Toplantı bittiğinde kitabımla ilgili yazısı için teşekkür ettim. Hemen anımsadı, kendisine gönderilen ve okuduğu onca kitap arasında. Bazı metinlerimden söz ettik. Biraz daha yüreklemişim.

Onu tanıdıktan, içtenliğini, alçakgönüllü duruşunu gördükten sonra kalemine duyduğum saygıya kendisine olan sevgim de eklendi. Kitap fuarlarında kucaklaştık. Panellerde yan yana konuştuk. Yıllar içinde bütün romanlarımı okudu, onlar hakkında yazılar yazdı.

Metinlerimin düzeltmelerini yaparken - kendisi bilmez ama - İstanbul’dan bir göz olarak izledi beni Feyza Hepçilingirler, hâlâ izler. Tatlı tatlı eleştiren dost nefesini hep arkamda hissettim, hissederim. Takıldığım yerlerde ona telefon açarım. “Hocam, bu sözün yazımı, bu tümcenin kuruluşu doğru mudur?” diye. İçtenliğidir bana bu cesareti veren. Yalnız ben değilim elbette böyle düşünen, onu tanıyan herkes, tüm dostları bilir.

Bilgisini kendisine saklayan biri değildir Feyza Hepçilingirler.

2014'te İzmir TÜYAP'ın onur konuğu olduğunu duyunca "Hakkıydı, çoktan olmalıydı" diye düşünerek havalara uçtum.

Aynı yıl Amerika'ya, Kaliforniya'nın bir ilçesi olan Atascadero'ya, doğum yapan kızını ziyarete gideceğini, uzun bir süre kalacağını öğrenince kendi adıma üzüldüm. Sanki her gün görüşürmüşüz gibi yokluğunu hissettim.

Amerika'dan döndükten sonra *Atascadero'nun Sincapları*'nı yazdı. Hemen edindim elbette. Yine aynı içtenlik, yine aynı mizahi anlatım, gülümseyerek ve gülümseterek. Gözümüzde büyüttüğümüz, semalarında kuş uça haberi olduğumuz, bizden habersiz Amerika hakkında en içeriden haberler, son derece yansız gözlemler ve değerlendirmelerle...

Ve çocuklar için kaleme aldığı onlarca kitap...

Ve 2021'den bu yana Ajans Bakırçay yazıları...

2022 Ekim'inde Çukurova Sanat Girişimi (ÇGS) Derneğinden bana gelen yazıda,

"Geleneksel Çukurova Ödülü her yıl mart ayında çeşitli alanlarda eser sahibi sanatçı, gazeteci, yazar, kültür-sanat, bilim, edebiyat alanlarında emek veren, dünya barışına hizmet eden insanlara, tüzel kişilere verilmektedir. Çukurova Ödülü bir "değerlendirme" ödülüdür. ÇSG Seçici Kurulu, Mart 2023'te verilecek ödülü; edebiyatçı yazar, eğitimci, dil savaşçısı Feyza Hepçilingirler'e sunmaya karar vermiştir," yazıyor ve onunla ilgili hazırlanacak kitap için bir yazı isteniyordu.

Evet o, öykü, roman, deneme, günlük ve çok sayıda çocuk kitabının yazarı, adına kütüphaneler kurulan gerçek bir yazın emekçisi, gerçek bir "Dil Savaşçısı"ydı ve bugüne dek aldıklarının yanı sıra bu ödülü de sonuna dek hak ediyordu. Bir kez daha onur duydum Feyza Hanım adına. Bir kez daha kanatlandım.

Edebiyat dünyasının hiç lekelenmemiş isimlerindendir Feyza Hepçilingirler; yaşamıyla, yazdıklarıyla, darbeler ve Türkiye siyaseti karşısında hiç bozmadığı kararlı duruşuyla...

Anadiline âşık, yazarak yaşamaya gönül vermiş, Türkçe sevdalısı, insana değer veren, el uzatanın elini tutan, kibirsiz, onurlu, kalemi çok güçlü bir yazar hakkında daha ne söylenebilir ki!

Değerli bir ödülün yerini bulmasını yürekten alkışlayabilirim ancak.

Feyza Hepçilingirler'i tanımış, dost yakınlığını hissetmiş biri olarak, sonsuz saygım ve en içten sevgimle...

Kasım 2022

Feyza Hepçilingirler ile Kadir İncesu Söyleşisi

‘Ayvalık Çocukluğum, İzmir İse Gençliğim’*

Kadir İncesu

Feyza Hepçilingirler yaklaşık 60 yıldır yazıyor. Şiirle adım attığı yazın yaşamına öykü ve romanla devam eden Hepçilingirler Türkçe üzerine yazdığı yazılar ve yaptığı çalışmalarla da tanınıyor. Hepçilingirler ile yazın yaşamı üzerine konuştuk.

Çocukluğunuzda yaşadığınız hangi olaylar yaşamınıza yön verirken aldığınız kararlarda etkili oldu?

Çocukluğumda yaşadığım her olay etkili olmuştur. Yaşadığım olayların hayatımı en çok etkileyeni kendimi bildiğim andan itibaren annem ve babamın ayrılmış olmasıydı. Gerçi çok küçük değilmişim, ilkokula anneannemin yanında başladığıma göre... İlk altı yılı anne ve babamla geçirmişim. Ama onların bir arada olduğu zamanı hiç hatırlamıyorum. Dolayısıyla bu durum hayatımı çok etkiledi. Yaşlı ve huysuz bir kadındı anneannem, 15 yaşına kadar anneannemin yanındaydım. Okumak ve bir meslek sahibi olmak, o yüzden benim için hep kaçınılmaz olmuştur. Çok rahat büyüyen çocuklar, baba işini devralacak oğlan çocukları, annesine özenip ev kadını olmak isteyen kız çocukları gibi bir yaşamım olmadı. Ben hep çok çalışmak, mutlaka bir meslek sahibi olmak zorundaydım. Bu, hayatımı etkileyen durumlardan biri... 20 yaşımdayken annemi kaybettim. Bu da hayatımı çok etkiledi. Olumlu anlamda bakarsak, kendi ayaklarım üzerimde durmamı sağladı. Kimseye sırtımı dayamadan, sadece kendime güvenerek yaşamamı sağladı. Ama olumsuz yönden bakarsak en zor zamanlarımda yanımda destek alabileceğim, anne kadar yakın olabilecek hiç kimse olmadı. En dramatik olaylar bunlar.

Yine aynı dönemde yazmanıza neden olan olaylar nelerdi, yazmaya nasıl başladınız?

Bunu geçenlerde Kütüphaneciler Derneği'nin sorduğu bir soru nedeniyle hatırladım. İlk kütüphanemi anlatmamı istemişlerdi. Ben de ilk kütüphanemi anlatırken birden ilk tohumun, yazar olma tohumunun kafama nasıl yerleşmiş olduğunu hatırladım. İlk kütüphanem Ayvalık'taydı. Ve orada okuduğum kitaplardan biri “Küçük Kadınlar”dı. “Küçük Kadınlar”daki Jo karakteri bende bir özenti yaratmış olmalı. O yazar olmak istiyorsa ben de olabilirim gibi... Öyle bir kıvılcımla yazar olma isteği doğdu içimde... Daha sonra en büyük desteği öğretmenlerimden gördüm. Başta ilkokul öğretmenim, beni o kadar benimsemiş, o kadar bağrına basmıştı ki kendi kızlarından ayırmıyordu. Bana her türlü desteği sağlıyor, Doğan Kardeş dergileri getiriyor, kitaplar veriyordu okumam için. Daha sonra ortaokuldaki Türkçe öğretmenim ve diğer öğretmenlerim sayesinde... Yoksa ailemde şair, yazar olmadığı gibi iyi okurlar bile yoktu.

Yazarlık sonradan kazanılacak bir şey değil diye düşünüyorum. Doğuştan gelen bir yetenek de olsa gerek?

Bilmiyorum. Bu sorunun kesin bir yanıtı da yok zaten. Herhalde bir yetenek kısmı var. En başta o hareketi veren yetenektir. Ama daha sonra o yeteneğin beceriye, bir esere dönüşmesi için azim, sabır ve çalışmak gerekiyor. Ben de uzaklardan edebiyat dünyasına girdim, zorla kabul ettirdim kendimi. İzmir’den yarışmalara katıldım. Rumuzla katılan yarışmalardı bunlar. Kapalı bir zarfın içinde dosyanız yine kapalı bir zarfın içinde kimliğiniz gidiyordu. Öyle öyle adımları duyurdum. Hiç kolay olmadı doğrusu...

Sizin de ilk göz ağrınız şiir miydi?

Evet, o geleneği bozmadım. İlk şiirim “Gözlerin” adını taşıyordu. Herhangi bir dizesini hatırlamıyorum ama. Baktığım gözlerde hapsoldüğümü, dışarı çıkamadığımı falan söylediğim bir şeydi. Daha sonra yazdığım şiirlerden bir tanesini hatırlıyorum. Şimdi komik de geliyor bana. O dönemlerde bir köycülük akımı vardı. Fakir Baykurt, Talip Apaydın okuyorduk. Köye yönelme durumu bende ağa’lı bir şiir yazma isteği doğurmuş. “Yolla mendilini yunayım ağam/ Gel sılaya yağlık vereyim ağam” diye dizeleri olan bir şiir yazdığımı hatırlıyorum.

O dönem de günlük tutuyor muydunuz?

Evet, tutuyordum.

Yayınlamayı düşünüyor musunuz o günlükleri?

Hayır düşünmüyorum. Çok kişisel günlükler onlar... O günleri hatırlamak gerektiğinde, belki bir romanda, geçmiş, o yılları yaşatmak istediğimde yararı olabilir. O zaman açıp bakabilirim. Ama kendi günlüklerimi okumaktan korkarım ben... Zaten o günlüklerin nerede olduğunu bile bilmiyorum şu anda.

Türkçe Günlükleri nasıl çıktı ortaya?

Türkçeyi dert edinmeye başlamam... 1990’lı yıllar... Türkçenin yıpranma sürecine girdiğini fark ettim. Kimse bir şey yapmıyordu. Hatta o yıllarda Şiar Yalçın’ın Yeni Yüzyıl gazetesinde Doğru Türkçe diye bir köşesi oldu. O köşenin açıldığını görünce epeyce rahatlamıştım; “Tamam, işte Türkçeye sahip çıkan biri var,” diye. Çünkü yazmalıyım diye düşünüyordum bir yandan, bir yandan da erteleyip duruyordum. Hem yazar olarak Türkçenin içinde yaşıyordum, hem de dil öğretmenliği yapıyordum. Öğretmen olarak da yazar olarak da işim Türkçeyeydi. Şiar Yalçın’ın yazdıklarını birkaç ay takip ettim. Yok, onun derdi Türkçe değildi. Arapçanın doğru kullanılması, Fransızcanın doğru kullanılması... Çok dil bilen, çok kültürlü bir insandı ama nerdeyse Türkçeyi hor gören bir anlayışı vardı. İş başa düştü. “Türkçe Off”u Ankara’da yayınlanan “Siyah Beyaz” adlı gazetede yazmaya başladım, haftalık yazılar halinde... Kitap olarak yayımlandığında beklemediğim bir ilgiyle karşılanınca, Türkçe ile ilgili bir görev üstlenmem gerekti. Türkçe Günlükleri’ni Cumhuriyet’e ben önerdim. Günlük tarzında olması şu anlamda iyi geldi bana: Hem örnekleri sıcak sıcak vermesi şansım vardı. Hem de günlük yaşamdan birtakım şeyleri ekleyerek daha canlı tutma şansım. Biraz da Nurullah Ataç’dan

etkilenmem, esinlenmem nedeniyledir günlük tarzını benimsemem herhalde. Çocukluğumda da günlük tutuyordum. Oradan bir köklenme olmuş günlüğü benimsememde.

Peki bu –da, -de’nin hali ne olacak?

Çok acıklı bir durum... Sadece Facebook, Twitter değil, en ciddi yerlerde “da, de meselesi” çok acıklı bir durum olarak çıkıyor karşımıza... Sanki insanlar –öyle düşünüyorum– özellikle yapıyormuş gibi, ayrı yazılması gerekeni bitişik, bitişik yazılması gerekeni ayrı yazıyorlar. İsyen gibi yükseliyor bu. Herkes bu kadar cahil olabilir mi? Nasıl bu hale geldik, neden oldu, anlamıyorum. Sorunun düzeltilme aşaması ilkökul düzeyindedir aslında. Düşünmekten ve söylemekten çekiniyorum ama belki ilkökul öğretmenleri bile bitişik yazıyor, ayrı yazılması gereken da, de’leri...

Dilbilgisini nasıl sevdirebiliriz?

O benim de kafamı çok kurcalayan bir soru... “Türkçe Dilbilgisi Öğretme Kitabı”nı bu yüzden yazdım. Öğretme yöntemini anlatan bir kitap olduğu için alt başlık olarak “öğretme kitabı”, dedim. Böyle anlatırsanız daha iyi öğretilir anlamında, öğretmek isteyenlere yol göstereceğim diye... Daha çok öğretmenler için yazdım yani... Kitabın içine de ‘öğretenler için’, ‘öğrenenler için’ diye notlar koydum. Daha fazla bir şey yapabilir miyim diye hâlâ düşünüyorum. Elimden gelen her şeyi yapacağım, ama bu konu bir kişinin çabasıyla çözülecek gibi değil. Sadece “da, de” meselesi bile ülkeyi ilgilendiren bir sorun haline geldi. O zaman bu görev öğretmenler kadar, ailelere de düşüyor. Yani anne baba bilmiyorsa önce kendi öğrensin ve çocuğuna öğretsin. Çok ayıp bir şey bu, kültürel manzaramız açısından... “Da ,de”yi nerede ayrı, nerde bitişik yazacağımızı bilmiyor olma ayıbından kurtulmamız lazım.

Çocukken, büyüünce ne olmayı hayal ederdiniz?

Ben hep öğretmen olmayı istedim. Çevremdeki en kültürlü kişiler öğretmenlerimdi. Hatta ilkökuldayken ilkökul öğretmeni, ortaokula geçince ortaokul öğretmeni olmak istedim. Liseye geçince de lise öğretmeni olmak istedim. O son istekti. Lise öğretmeni olmak üzere üniversiteye gittim. Ondan sonra da üniversite hocası oldum. Hocalığı o kadar benimsedim ki şimdi sokakta birisi “Hocam” dese dönüp bakarım. Yani adımla özdeş oldu.

Edebiyat Fakültesi’ne devam ettiğiniz için de bir pişmanlığınız olduğunu biliyorum.

Evet. Edebiyatçı olmak istiyordum bir yandan da. Olmanın bir yolu var mı diye düşündüğümde, yolu edebiyat fakültesine gitmektir, dedim. Açıkçası bunu soracağım ve akıl danışacağım kimse yoktu etrafımda. Kendi kendime karar vermek durumundaydım. Edebiyatçı, yazar olmak istiyorsam edebiyat fakültesine gitmeliyim, diye düşündüm. Tercihlerimi öyle kullandım, edebiyat fakültesine gittim. Ancak daha gider gitmez ilk haftalarda “Buraya yazar olmak, şair olmak için geldiyseniz boşuna geldiniz” diye uyarılarla karşılaştım. Hatta “Her güzel şey yazılmıştır. Sizden bir şey yazmanızı beklemiyoruz. Size düşen yazılmış olanları incelemektir” dendi. Bu durum benim edebiyat alanında bir şeyler

yapmamı bir 10 yıl kadar geciktirdi. Yoksa işte daha 15 yaşımıdayken şiirler yazan bir insandım. Çok da cesurdum. Annemi kaybedinceye kadar acayip bir cesaretim vardı. Yaz tatillerinde lise öğrencisiyken Ayvalık'a gittiğimde Ayvalık'ta çıkan yerel gazeteye ülkenin şiir ortamıyla ilgili eleştirel yazılar yazıyordum. Ne biliyorsam, nerden biliyorsam artık! Soyut şiire karşı çıkan, eleştiren, şiirin anlaşılmaz oluşunu anlamsız bulan cesur yazılar. Eğer o cesaretle devam etseydim öğretmenliğimin ilk 10 yılı içinde birkaç kitap sahibi olurum. Bir anlamda da iyi olduğunu düşünüyorum çünkü acemilikte daha sonra pişman olacağın şeyleri yazma tehlikesi de vardır. Üniversitedeki hocalarımın "Siz yazar olamazsınız" diye frenlemesi benim de durup dinlenmemi ve biriktirmemi sağladı. İyi tarafından bakıp böyle bir sonuca varmaya çalışıyorum.

Yazın yaşamına şiirle adım attınız. Ama sonraki dönemde şiir neden geri planda kaldı?

Şiirlerimi kitap olarak yayımlamayı hiç düşünmedim. Sonuçta acemi işi şiirlerdi. Onları sadece bir kalem alıştırması olarak kabul ediyorum. Bana daha uygun tarzın düzyazı olduğunu fark ettim. Belki şiirsellik beni çeken bir şeydi ki öykülerimin bazıları şiirsel bulundu. Öyküde başarılı olunca o yolda devam etmek gibi bir istek doğdu içimde...

İki romanınıza karşın 9 öykü kitabınız var. Öyküye ağırlık veriyorsunuz ama bazı öykülerinizi roman uçları olarak yorumlamak doğru olur diye düşünüyorum.

Bazı öyküler için öyle denebilir. Öykü bana daha yakın geliyor. Birkaç nedeni var, çok somut nedenler... Roman yazacak kadar özgür zamanımın olmaması... Çünkü roman kıskanç bir tür. Başka şeylerle ilgilenmeden oturup günlerce, aylarca yoğunlaşmayı gerektiriyor. Oysa benim konferanslarım var, Türkçe yazıları yazıyorum. Bu arada öykü uçları yakaladığımda da öyküye daha kolay zaman ayırabiliyorum. Roman, hem geniş bir zaman istediği için, hem de öbür işleri tamamen bir yana atmamı gerektirdiği için zor... Türkçe ile ilgili konferanslara gitme şansım olmayacak, roman yazmaya karar verdiğimde... Ya da öykülere zaman ayıramayacağım. Oysa şu anda önüme koyduğum görev, çocuklar için bir şeyler yazmak.

Kendinizi çocuklara borçlu mu hissediyorsunuz?

Öyle de denebilir. Dilinize sahip çıkın, herkes anadiline sahip çıkmalı dediğimde bunu lise ve üniversite öğrencilerine söylüyorum. Oysa o zamana kadar dille ilgili bir bilinç oluşmuşsa oluşmuştur. Oluşmamışsa o saatten sonra öyle bir bilinç oluşturmak zor. Daha baştan yakalayıp dillerin ne kadar önemli olduğunu, bir kültürel varlık, miras olduğunu, dillere gözümüz gibi bakmak gerektiğini sezdirmek için çocukluktan işe başlamak gerekiyor. Bir de edebiyat tadı, yazma isteği, okuma coşkusu duyurmaya çalışıyorum. Ben çocuk kitaplarımı çocuklarım küçükken yazmıştım. Şimdi de torunlar var. Belki de odur beni çocuk kitaplarına yeniden yönelten... Hayatıma paralel gidiyor bazı şeyler... Çocukların o saflığını çok seviyorum. İzmir'de bir okulda konuşurken çocuklar "Türkçe Off"u imzalatmak için sıraya girmişlerdi. Sıradaki çocuklardan daha küçük biri geldi, elinde "Türkçe Off" ile... Dedi ki "Ama bu bizim için çok ağır! Bizim için de bir şeyler yazsanıza." Ben de o öğrenciye söz verdim, sizin için de bir şeyler yazacağım diye... O sözümü yerine getireceğim.

12 Eylül sizin yaşamınızı nasıl etkiledi?

Altüst etti. Altüst etti. 12 Eylül sonrasında bir sınava girdim Ankara’da... Ayıptır söylemesi birincilikle kazanarak Buca Yüksel Öğretmen Okulu’nda göreve başladım. Ama bir çalkantının içine girmişim meğer. O çalkantı sürdü gitti. Hakkımda soruşturmalar açıldı, ifade vermeye çağırıldım. Komünizm propagandası yapmakla suçlandım. Derslerimde Nâzım Hikmet’i okutuyordum. En ağır suçlamalardan biri buydu... Bir öğrencinin sorusuyla ilgili açıklamalarım suç sayıldı. Bunlar mı bahane edildi, ne olduysa, sıkıyönetim Ege bölgesi sınırları içinde görev yapmamı sakıncalı buldu. 1,5-2 ay kadar çalıştırılmadım. Üniversiteye gidiyordum, fakültenin bahçesinde bekliyorduk bir grup öğretmen... Sonra YÖK uyandı bu işe... Dediler ki “Bunlar Ege bölgesinde sakıncalı iseler başka bölgede değerlendirelim.” Beni Karadeniz Teknik Üniversitesi’ne gönderdiler. Arkadaşlarım Samsun, Erzurum, Bursa ve Van’a gönderildi. Bizi çil yavrusu gibi dağıttılar. Trabzon’da da dekandan, Milli Eğitim’e iade edileceğimi öğrenince, daha fazla direnmenin pek bir anlamı yok deyip istifa ettim, İzmir’e döndüm. Çocuklarım çok küçüktü zaten. İzmir’e döndüm ama okullarda çalıştırılmadım. Bu yüzden mecburen dershaneci oldum. 17 yıl dershanecilik yaptım. Galatasaray Üniversitesi’nde ders verdim bir süre. Sonra Yıldız Teknik Üniversitesi’nde çalıştım 11 yıl, ikinci kez emekli oldum.

Bu sürgün olayına olumlu açıdan bakarsak bir yararı da oldu diyebiliriz değil mi?

“Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar”ı söylüyorsun değil mi? Evet oldu. O sırada, daha sonra “Tanrıkadın” adını vereceğim romanımı yazıyordum aslında. Ama bu sürgün ve hiç kimseden hiçbir yanıt alamama durumu o kadar içimi şişirdi ki, o kadar içimde birikti ve patlamak üzere bir hale getirdi ki beni o romanı bir kenara attım ve bu sürgün olayını yazdım.

O dönemde mi yazmaya başladınız?

O dönemde yazdım.

Hem yaşadınız hem yazdınız...

Evet... Evet... Trabzon’da sosyal tesislerde bana bir oda vermişlerdi. İlk notları orada aldım. Hakikaten Karadeniz’e bakarak; o yalnızlığın, o çaresizliğin acısını içimde hissederek, küçücük çocuklarını İzmir’de tek başlarına bırakıp buralara kadar gelmiş, Don Kişot’luk yapmak iyi midir, kötü müdür, ne yapıyorsun diye sürekli bir hesaplaşma içerisindeyken yazdım... Ondan sonra son biçimini vermek için istifa edip dönmek iyi geldi. İstifa edince, tabii iş yok, o notları romana dönüştürdüm.

O zaman “Kırmızı Karanfil Ne Renk solar” adlı kitabınıza sadece roman olarak bakmamak gerekir.

Evet belgeseldir aslında... Bütün soruşturma dosyalarının metinleri bile var.

Öykü ve romanlarınız sinema filmi yapılmak istendi mi?

Birkaç öneri ve girişim oldu. Ama hiçbiri sonuca ulaşmadı.

60 yıldır yazıyorsunuz. Siz kendinizi edebiyat dünyamızın neresinde görüyor, bulunduğunuz yeri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çıktığım noktaya bakarak başarı gösterdiğimi düşünüyorum. Ama bir yandan da yeterli görmüyorum. Yükselmek, belli bir noktaya gelme açısından demiyorum bunu. Yapmak istediklerimi yapmış olmak açısından diyorum. Roman yazmayı seviyorum ama roman yazmaya ayıracak zamanı bulamıyorum. Birkaç roman daha yazmak isterdim aslında.

Başka yapmak istediğiniz şeyler var mı?

Çocuk kitaplarıyla ilgili düşündüğüm şeyleri yazmak, bitirmek istiyorum öncelikle. Çocukların ve gençlerin işine yarayacak, daha yararlı, daha kullanılır şeyler yazmak istiyorum. Yalnız edebi zevk değil, mesela onlara yazmayı sevdirecek projelerim var. Türkçeyle ilgili artık bireysel olarak eser düzleminde yapmak istediğim bir şey kalmadı. Çünkü toplam 10 tane kitap yazdım Türkçe konusunda... Meraklısı için de her türlü açıklamalar var. Bundan sonra yazacaklarım ancak tekrar olur ki tekrar etmeyi sevmiyorum.

Kahramanlarınız ağırlıklı olarak kadınlar. Acı ve hüznün de hakim duygular. Buna çocukluğunuz ve gençliğinizde yaşadığınız olayların sonucu nedeniyle gelen bir durum diyebilir miyiz?

Belki diyebiliriz ama bir kere kadınları yazma konusunda bir ek açıklama yapmam lazım. Erkekler de kadınları yazıyor. Yani kadınlar yazılmaya daha elverişlidir çünkü erkekler daha kolay anlaşılabilir. Bir erkek bir şey diyorsa onu düşünüyordur hakikaten... Ama bir kadın bir şey diyorsa, kim bilir neler kastediyordur o tek şeyle. Örneğin bana yapılan en büyük iltifat çok güler yüzlü bir insan olduğum hakkında... Hayata hakikaten gülerek bakan bir insanım. Onca acı yaşamış olmama rağmen, hüznü yapıda bir insan değilim. Ama nedense öykülerde o hüznü yan patlıyor, çıkıyor. Onu engelleyemiyorum. Ama söz bundan sonraki öyküler daha neşeli olacak. Benim kadınlarım çok da yenilmiş değillerdir. Onu da ben fark etmedim. Ya bir eleştirmenden ya da bir okurumdan gelen saptamaydı. Gerçekten benim kadın kahramanlarım mücadelecidir. Acılar yaşadıkları halde, hiçbir zaman hayattan kopup melankoliye kapılmazlar, depresyonlara girmezler. Gayet dirençli, dirayetli kişilerdir. Kadınları öyle görmek istiyorum ben aslında... Hayat onların karşısına çok zorluklar çıkarabilir. Ama o zorlukların karşısında yenik düşmeyi hemcinslerime yakıştıramıyorum. Birçok kadın da öyle zaten; kocasını kaybeder, babasını kaybeder, hatta çocuklarını kaybeder, ona rağmen dimdik ayakta durmayı başarır. Özellikle bizim kadınlarımızda bu güç biraz daha fazla. Kadınları olmaları gereken yerde görmek amacıyla yazıyorum.

Ödüller konusunda ne söylemek istersiniz? Sizin de çıkış noktanız ödüller...

Ödül avcısı olarak algılanmaktan çok korkuyordum ama aslında benim gerçekten edebiyat dünyasına kendimi kabul ettirmem ödüller sayesinde oldu. Çünkü İzmir’de kendi kendine bir şeyler yazan bir öğretmendim. İlk katıldığım yarışma Kültür Bakanlığı’nın çocuk yapıtları yarışmasıydı. Ahmet Taner Kışlalı’nın Kültür Bakanı olduğu zaman... 1979 Dünya Çocuk Yılı’ydı, o bir hareketlenme getirdi. Ben de o hareketlenme içinde “Yanlışlıklar” adlı bir

çocuk oyunu yazdım. Rumuzla katıldığım bir yarışmaydı. Daha sonra, edebiyat dünyamıza sayamayacağım kadar çok şair ve yazar kazandıran Akademi Kitabevi'nin yarışmasına bir öykü dosyasıyla katıldım. Benim edebiyatta yolumu açan Akademi Kitabevi olmuştur açıkçası. Kitabevinin verdiği ödül sayesinde ben kitabımı bastırma şansına ulaştım. Enka Bilim ve Sanat Ödülleri yarışmasında üçüncülük ödülü kazandım, “Eski Bir Balerin” adlı öykümle... Sonra bu öykümün adını kitabıma verdim. O kitap Sait Faik Ödülü kazandı. Sait Faik Ödülünü, edebiyat dünyasına resmi kabul olarak algıladım. Daha sonra Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü kazandım. Fakir Baykurt ile birlikte kazanmıştık. 2011 yılında da benim katılmadığım çok sürpriz bir ödül geldi, son on yılın en iyi çocuk tiyatrosu ödülü... Artık yarışmalara katılmıyorum, gençler katılsın diye... Kenara çekilmeyi de bilirim yani.

Söz döndü dolaştı tiyatroya geldi. Tiyatroyla bağınız nedir?

Öykü ve masal türündeki çocuk kitaplarımın arkasına bunların oyunlaştırılmış biçimini ekliyorum. Çocuklar tiyatroyla tanışsın, tiyatronun eğitici yanının yararını görsünler diye. Eğer edebiyatçı olmasaydım tiyatrocudum olurdu. Çocukluğum ve gençliğimde tiyatro oyunlarında oynadım. Öğrenciyken sahneye çıktım, öğretmenken de sahneye koydum. Belki de insanın hayatını tam olarak kendisi çizmiyor. Öyle kaçırılmış bir fırsat mıdır benim için, öyle mi bakmak gerekir bilmiyorum ama... Devekuşu Kabare Tiyatrosu benim öğrenciliğim sırasında kuruldu, Haldun Taner ve Zeki Alasya ile Metin Akpınar ikilisi ile. Fakültenin duvarına genç kadın oyuncu arandığı ilanı asıldığında heyecanlandığımı hatırlıyorum. Zaten lisede oyunculuk yaparak gelmiştim. Harika dedim ama o sırada nasıl becerdiysem sözlenmeyi de becermiştim. Daha sonra eşim olacak, çocukları babası “Nasıl yani artist mi olacaksın?” diye ayıplayarak engel oldu?

İzmir Kitap Fuarı Onur Konuğu seçildiniz. Neler söylemek istersiniz?

İzmir beni kendisinden sayar, ben de kendimi İzmirli sayarım. Bir yıl Ege Koleji, iki yıl da İzmir Kız Lisesi, lise eğitimim boyunca İzmir'deydim. Bu benim ilk gençlik çağım. Üniversiteyi İstanbul'da okudum; sonra dönüp yine İzmir'e geldim. İzmir'de evlendim. Çocuklarım orada doğdu, orada büyüdü. Bu süreç de bütün gençliğim demek. 15 yaşına kadar Ayvalık'ta geçen süre çocukluğumsa İzmir'de geçen toplam 25 yıllık süre de gençliğim. Bu yüzden İzmir gençliğimle özdeşdir. Ayvalık çocukluğum, İzmir ise gençliğim benim.

*Kıyı Dergisi Sayı: 291 Eylül-Ekim 2014

Değerli yazar dost Feyza Hepçilingirler ile yollarımız 1980'li yılların başlarında Buca Eğitim Fakültesi'nde kesişti. Zor yıllardı. Öğrencilerimizi, daha doğrusu yarının genç öğretmenlerini hem geleceğe hazırlamak hem de o günlerdeki politik görünümlü ideolojik saldırılardan korumak, bir yerde o tertemiz gençleri kollamak görevimizdi. Önceleri edebiyat dergilerinde Baran soyadıyla öykülerini, şiirlerini, yazılarını okuduğumuz Feyza, yeni soyadıyla ve kazandığı önemli bir ödülle aramıza katıldı. “1981 Akademi Kitabevi Öykü Birincilik Ödülü”nü on beş öyküsünü içeren “Sabah Yolcuları” dosyasıyla kazanmıştı. Heyecanlıydı, mutluydu. Çalışkanlığı, olgunluğu ve içtenliğiyle tüm bölümün sevgisini hemen kazanmıştı. Aslında bu ödül, ilk ödülü değildi. Kültür Bakanlığı'nın Çocuk Yapıtları Yarışmasında “Yanlışlıklar” adlı oyunu ile tiyatro dalında başarı ödülü vardı. *Sabah Yolcuları*'nın basımını dört gözle bekledik. Her gün öğle yemeği arasında Buca'daki kitapçıları, kitabı vitrinde görebilmenin umuduyla bir bir dolaşıyorduk. Bir gün Feyza, elinde kitapla geldi. *Sabah Yolcuları*, Ödül Alan Kitaplar Yayınevi'nce basılmış ve İzmir kitapçılarına dağıtılmıştı. Büyük bir mutlulukla kitabı aldık, imzalattık. Nitelikli bir yarışma kazanmış, kitabı yayımlanmış bir arkadaşımızın aramızda olmasının onurunu yaşadık. Kitaptaki öyküler kadar, arka kapaktaki yazılar da Feyza Hepçilingirler'in sanatı, özellikle öyküsü için çok önemliydi. Adalet Ağaoğlu “*Feyza Hepçilingirler insanlara, olaylara geniş boyutlarla yaklaşabilmekte, an'lık etkilenmelerinden geniş dünyalar kurabilmekte, bu dünyaları derinlemesine kavramaya çalışırken, gerçeklere duygu yoluyla olduğu kadar akılla da yaklaşabilmektedir.*” diyordu. Adalet Ağaoğlu o günlerde çoğumuzun bir numarasıydı ve bu sözler yazarlık adına, öykü türü adına çok önemli saptamalardı. A. Kadir ise “*Anlatışındaki ustalık dikkatimi çekti. Ele avuca sığmaz bir dil. Ayrıntılı durumları çok başarılı sergiliyor. Çok canlı, çok kıvrak bir biçimde. Bu öykücü üzerinde önemle durulmalı.*” sözleriyle sevgili arkadaşımız için parlak bir yazarlık geleceğini o günden muştuluyordu. Her iki ünlü sanatçı yanılmamışlardı ve Feyza yeni yapıtlarıyla kısa sürede geniş bir okur kitlesine ulaştı, yazın dünyasında sağlam bir yer edindi.

Cem Yayınevi'nden çıkan *Eski Bir Balerin* ile *Sait Faik Hikâye Armağanı*'nı (1985) kazandı. Sanat dünyasının edebiyat ortamı içinde bu ödül, en değerli ödül ve Feyza yazarlık çitasını en yükseğe çıkarmıştı. Genç bir yazarın Sait Faik adıyla birlikte anılması, arkadaşım için büyük onur, en değerli ödül.

O yıllarda yollarımız ayrıldı. Ben üniversitedeki kutuplaşmalardan rahatsız olmuş, lisedeki görevime geri dönmüştüm. Bu nedenle Feyza'nın ödüllü kitabını şu sözlerle imzalaması beni duygulandırdı: “Sevgili Bahri, görüşmesek de 'unutulmayanlar'dan olmak seni sevindirir mi bilmem? Sevgiyle, içtenlikle...” *Eski Bir Balerin*, on dört öyküden oluşuyordu ve yıllarca benim başucu kitabım oldu. “Altın Gibidir Oğlum” öyküsünü kim bilir kaç kez okudum; her seferinde içime akan birkaç damla gözyaşıyla. O yılları anlatan bence en çarpıcı öyküydü *Altın Gibidir Oğlum*. Anımsadığım şu an bile içimde dağılmayan bir hüzün.

Feyza'nın kazandığı ödüllerin arkası hiç kesilmedi. *Potluğu Gidermek* öyküsüyle *Yunus Nadi Armağanı Öykü İkincilik Ödülü*'nü (1989), *Ne Güzel Ölmüştüm* adlı öyküsüyle *Balkan Yazarlar Karşılaşması Borski Grümen Ödülü*'nü, *Savrulmalar* adlı öykü kitabıyla da *Sedat Simavi Edebiyat Ödülü*'nü (1997) aldı. Ünü yurt dışına da ulaşmıştı ve öyküleri Fransızca, Almanca, İngilizce, Sırp-Hırvatça, Slovence dillerine

çevrildi. Öykülerinden seçkiler yapıldı. *Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar?* Adlı romanı İngilizce olarak yayımlandı. İkinci romanını *Tanrıkadın* adıyla yayımladı. Her iki roman da çok okundu.

Sonraki yıllar Feyza için hızlı geçen yorucu yıllardı. Kendi deyimiyle “yöktür” denilerek Trabzon'a sürülüş, kendi isteğiyle üniversiteden ayrılıp İzmir'e dönüş, dersane öğretmenliği, Üniversite, Yüksek Öğretmen Okulu öğrenciliği yıllarının İstanbul'una yerleşme, emekli oluncaya değin Yıldız Teknik Üniversitesi'ndeki mutlu geçen “hoca”lık yılları... Bu “hoca”lık sözünü bilinçli kullandım. Ünlü bir yazardı ama, o daha çok öğretmendi. Öğrencilerinin hiçbir zaman unutmadığı, unutamayacağı eğitimci, çok iyi bir öğretmen. Türkçenin kötü ve yanlış kullanılmasından rahatsızdı. Bu nedenle yazdığı *Türkçe “Off”, Dedim: “Ah!”*, *Dilim Dilim Anadilim* kitapları çok beğenildi. Gündem oluşturan çalışmaları bu kitaplar ve büyük ilgi gördü. Cumhuriyet gazetesi, kitap ekinde dokuz yıl süreyle “Türkçe Günlükleri” adını verdiği köşede yazdı. Yazmanın, yazdıklarını kitaplaştırmanın yanında söyleşiler yaparak, televizyon yayınlarına katılarak, değişik kentlerdeki okul etkinliklerine giderek dilimizin yanlışlardan kurtarılması için büyük çaba gösterdi; bir yerde savaştı da denilebilir. Bu yıl “Türkçe Günlükleri” Varlık dergisine taşındı. Türkçe sevgisini yüreğinde taşıyan okurlarına yeniden kavuştu.

Feyza Hepçilingirler öykü, roman, tiyatro, dil çalışmaları, çocuk kitapları dışında deneme, inceleme ve anı türlerinde de yapıtlar verdi. Kızı Pelin'in Amerika'ya yerleşmesi nedeniyle sık sık Amerika'ya gitti ve oralardan da boş dönmedi. Bu gezilerinin ürünü olan önemli bir anı kitabı oluştu: *Atascadero'nun Sincapları*. Bu anı kitabıyla ilgili Varlık dergisi için yaptığım söyleşiden bir sorumu ve sevgili arkadaşımın yanıtını bu yazıya almak istiyorum. Sorum şöyleydi: *“Okura rehberlik yaparak ABD'nin bir bölgesini tanıtıyorsun. Birlikte eğlenceli bir geziye çıkmış gibiyiz. 'Kendilerine bir tarih yaratma çabasında' diye nitelediğin, Kızilderilileri ateş suyuna alıştırdıkları için kınadığımız, dünyanın patronluğuna soyunmuş ABD'yi gençlik yıllarımızdan beri hiçbirimiz sevmedik. Bu duygudan arınıp önyargılardan tamamen uzak bir bakışla yazmışsın izlenimlerini. 'Amerikalılık' harcının önemini çok iyi yorumlamışsın. Doğruya doğru, gerçekçi değerlendirmeler bunlar. Nasıl başardın?”* Hepçilingirler'in yanıtı açık, içten; yaşam felsefesine, kişiliğine uygun bir yanıt: *“Çok iyi dile getirdiğin gibi, bıçak sırtı bir durumdu gerçekten. Övgüyü milim abartsam 'Amerikan hayranı' diye damgalanmak tehlikesi vardı; alayın dozunu kaçırırsam, 'El alemin memleketine onları aşağılamak için mi gittin?' sorusuyla karşılaşma riski... Olabildiğince nesnel kalmaya, önyargısız davranmaya gayret ettim. Bunu başardığımı senden duymak çok hoş. Teşekkür ederim.”* Asıl teşekkür bendendi. Çok iyi bir arkadaş, gerçek bir dost kazanmış; bir yerde sanat dünyasına onun gibi yazar arkadaşlarımın güdülemesiyle, yüreklendirmesiyle adım atmıştım. Bir köşede, yalnız okuyan bir kişi olmak yerine -yazarlık iddialı bir sözcük- edebiyat ortamında “yazan” bir insan olmak çabasına girişmiştim.

Feyza Hepçilingirler'i yakından tanımak, onunla aynı okulda görev yapmak, sınav soruları hazırlamak, sınav kağıtlarını birlikte okumak, birçok şeyi birlikte yorumlamak; bazen mutlu olmak, zaman zaman üzölmek, çoğu kez üretmek, üretilenleri değerlendirmek, yakınmak, yerine göre tartışmak yaşamımda zenginlikti. Arkadaşıma uzun, verimli, huzur dolu yıllar diliyorum.

Feyza Hepçilingirler

Nursel Duruel

Değerli yazar, sevgili arkadaşım Feyza Hepçilingirler'i kutlayarak başlamak istiyorum söze. Onu ilk kez Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandığı 1986 yılının Mayıs ayında Heybeliada'da düzenlenen toplantıda kutlamıştım. Tomris Uyar tanıştırmıştı bizi. O tarihten bu yana kırk yıla yakın bir zaman geçti; bu süre içinde yazdığı kitaplar, aldığı ödüller, yaptığı aydınlatıcı konuşmalar nedeniyle defalarca kutladım Feyza'yı, Çukurova Ödülü için bir kez daha kutluyorum, sevinçle, mutlulukla...

Bu güzel haberi, Sayın Asuman Söylemez'in Çukurova Sanat Girişimi adına telefonuma gönderdiği iletiden öğrendim. Asuman Hanım, ödül vesilesiyle Feyza için bir kitap hazırlanmakta olduğunu, bu kitap için benden de bir yazı istendiğini bildiriyordu. Yazılacak, anlatılacak o kadar çok şey var ki... Nereden başlamalı? İletiyi aldığım günden bu yana, Feyza ile son görüşmemizden başa doğru dönerek harmanlayıp duruyorum ortak zamanlarımızı. En son görüşmemiz bile iki yıl öncesinde kalmış. Birlikte çağrılı olduğumuz bir okul etkinliğinde buluşmuştuk. Oradan dönerken sohbete daldık: Bir süre için İstanbul'da olmayacağımı, kızımı, torunumu damadımı görmek için onların yaşadığı kente gideceğimi söyledim. "Aaa... ben de kızıma gideceğim, Amerika'ya" dedi Feyza ve gitti. Ben de pek çok kişi gibi ilgiyle izledim oradan yaptığı sosyal medya paylaşımlarını. Oradaki yaşayışı, Noel ortamını, insanları, sokakları vb... Okurlarla sıkı ilişkisini hiç gevşetmeyen gerçek bir öğretmen, çok çalışkan bir yazar, kıymetli bir dilci, güçlü bir edebiyatçı Feyza Hepçilingirler. Benim sevgili arkadaşım, kardeşim. Çeşitli edebiyat etkinlikleri bağlamında onunla birlikte yaptığımız yolculuklarla ilgili anıları (Ankara, İzmir, Kıbrıs, Afrodisyas vb.) bu kısa yazıya sığdırmak olanaksız. Türk sanat müziğini, halk müziğini nasıl sevdiğini bütün okurları bilir, ama onu şarkı, türkü söylerken kaç kişi dinleme şansına sahip olmuştur bilemem. Mümkünse kalabalık içinde değil, bir kenara çekilip görünmeden dinlemenizi öneririm; ağlatır çünkü. Ankara'daki bir edebiyat toplantısından sonra topluca gittiğimiz kalabalık lokantada başıma geldiği için iyi biliyorum. Son derece duyarlı bir iletken olarak aktarır sesleri dinleyenlerin kulağına. Çocuklar için kaleme aldığı kitaplarda da öyle kullanır pırıl pırıl Türkçesini, öykülerinde, romanlarında, denemelerinde de...

Değerli yazarımız Feyza Hepçilingirler'i sevgiyle selamlıyor, nice verimli yıllar diliyorum. Çukurova Sanat Girişimi mensuplarına kültüre, edebiyata, sanata gösterdikleri ilgi, özen, destek için teşekkürlerimi sunuyor aynı zamanda güç diliyorum.

Gelecek böyle aydınlanır.

Salgının yoğun yaşandığı günlerdi. Balkondan bakıp pencerelerden sarkıp özgürlüğü koklayarak covite kafa tutmak gibi eylemlerimiz vardı. İtalyanlar balkonlardan serenat yaparken mutfaklarında makarnalar açıyor, yalnız yaşayanlar kırmızı kumaşları camlarından sarkıtıyorlardı. Belediye başkanları “Eve kuaför çağırmak da nedir, delirdiniz mi siz? diye tepiniyordu televizyonda. Çin’de halkın sokağa çıkmaması için kapılar, pencereler çivileniyordu. Genlerimize kaydedilmiş kıtlık bilinciyle olsa gerek ekmek yapma telaşına düşmüştük, şimdi gülerек anlattığımız yakın geçmişin zor günlerinde...

İşte tam da bu akşam üzerleri kıyamet kopuyordu balkonda. Kargalar. Gün batımına yakın saatlerde saçaklarda, dalların ucunda, çatılarda, balkon korkuluklarında bekliyorlardı. Sonra depara kalkan koşucular gibi duyulmayan bir düdük sesiyle havalanıp çığlık çığlığa kanat çırpıyorlardı. Gün batınca son çığlıklar ve sessizlik. Önce bir günlük olağanüstü bir gelişme, korku ya da avlanma telaşdır diye yorumladım gördüklerimi. Sonra bu ritüelin her akşam tekrarlandığına tanık oldum.

Salgın, bir iç gözü kazandırdı hepimize ama bakmakla görmek arasındaki farkı da fark etmiş olduk. Yıllarca o balkonda bu saatte bulunmamış olamazdım, bu neydi? Üstelik gün doğumunda da tekrarlanan...İnternette kargaların uçuşuna benzer başlıklarla arama yaparken şu paragrafa rastladım:

"Yazın da aynı töreni yapıyor kargalar; ama mevsimin olanağını değerlendirip sokakları şenlendiren insanların gürültücü kalabalığı arasında sesleri duyulmuyor; dalları donatan yaprakların arasında varlıkları görülüyor. Güz gelip insanlar evlerine çekilince ve yapraklar dökülünce evimin karşısındaki ağaçlar karga açıyor. Her dalın ucunda bir karga... Güneşin batmasına yakın, hep bir ağızdan kopardıkları yaygara, gökyüzüne sığamayıp evlerin içine doluyor. Aynı tören sabahları da yapılıyor aslında. Bu sabah çok erken kalkınca kargaların gündeğümü törenini yakaladım. Doğumu kolaylaştırmaya çalışıyormuş gibi, var güçleriyle bağırırmaktalar. (...) Görülmemiş bir telaştır yaşanan. Bir çırpınış...Çığlık çığlığa bir yardımlaşma...Sonra bunlar bir anda kesilir, deniz durulur, hayvanlar susar; çünkü doğum gerçekleşmiş, güneş doğmuştur. Güneşin her sabah yeniden görünmesini “doğmak, doğum” sözcükleriyle anlatan başka bir dil var mıdır? Türkçede böyle anlatılır ve bu adlandırma ne kadar gerçekçiyse bir o kadar da şiirseldir.”

Şiirsel diye tanımladığı ritüeli şiirsel biçimde anlatan yazar Feyza Hepçilingirler’di. Okulumuza konuk ettiğimiz, bilgisiyle aydınlanıp dostluğu ile mutlu olduğumuz Sevgili Feyza Hanım. “Başka bir dil var mı böyle anlatan?” diye bitiriyor yazısını; ama ben “Ağaçların karga açması, görülmemiş doğum telaşı” anlatımlarına hayran hayran bakakalıyorum. Türkçenin matematiğine, kurallarına saygılı bir Türkçe aşığı o, ömrünü, dilimizin güzel ve doğru kullanımını öğretmeye adanmış bir öğretmen yazar.

Yıllar önce Adana Edebiyat-Sanat Günlerinde okulumuza da konuk oluyor kendisi, bir arkadaşımızın öğretmeni olduğu için de daha bir yakınlık duyuyoruz ismine. Kendisini

havaalanından alıp oteline götürme görevi bende, yol boyunca Adana sıcağından, yolculuktan, öğretmenlikten konuşuyoruz; içten, güler yüzlü, sakin.

Ön bilgilendirme notlarından o güne kadar 50'den fazla basılı eseri olduğunu okuyorum. Bu satırları yazarken de sayının 70'i geçtiğini... Cumhuriyet gazetesinde her perşembe yayımlanan "Kitap Günlükleri" şimdilerde de Gazete Kadıköy'de haftalık yazılarıyla oldukça üretken bir yazın hayatı olduğunu atlamamak lazım.

Edebiyat-Sanat günleri oldukça yoğun geçiyor, yazarların konferansları, imza günleri, ve sonrasında katılmak zorunda oldukları davetler. Feyza Hanımın öğrencisi, arkadaşımız olduğu için kontenjandan biz de öğrencisiyiz artık; yaşımız ne olursa olsun.

Konferansa öğrenciler önce zorunlu bir dersmiş gibi katılıyorlar. *Türkçe Off* kitabı okuma listelerinde vardı, biraz bu merakla sessiz dinliyorlar. Feyza Hanım sakin, sıcacık anlatımıyla örnekleri sıralamaya, esprileri patlatmaya başlayınca salonun enerjisi değişiyor, kahkahalar yükseliyor. Güncel şarkılardan, haber programlarından, siyasilerin dil yanlışlarından örneklerle süslüyor konuşmasını. Mustafa Sandal'ın "Bu kız beni görmeli, bana kazak örmeli" şarkısı ile "Karga karga gak dedi, çık şu dala bak dedi" tekerlemesi arasında hece sayısı-melodi-tempo ve anlamsızlık arasında kurduğu bağ ile dilimizdeki savrulmaları örnekliyor. Matematiği yaşantımızın her alanında farkında olmadan da kullanıyoruz, diyor. "Hocam bunlar hayatta ne işimize yarayacak?" Evet bu soru sınavlara hazırlanan, test soruları ve çözümleri ile yatıp kalkan öğrencilerden duyduğumuz ve cevaplamakta zorlandığımız bir soru. Biz öğretmenler de öğrencilerimiz de can kulağı ile dinliyoruz: "Oysa matematik bir dildir ki insanın ufkunu iki katına çıkaran, hızlı karar verebilme yetisini güçlendiren, hayattaki kararları daha hızlı almasını sağlayan. Örneğin diyor: Cümle kurgusunda matematiğin yeri nedir? Harf sayısı, kelime ve hece sayısı, harf boyutu gibi basit kriterlerin dışında, örneğin çarpmanın toplama üzerine dağılma özelliğini cümle içinde görelim mi?"

$(x+y+z).a$ ifadesini $x.a+y.a+z.a$ şeklinde yazabiliriz. Burada a yüklem, x,y,z cümlelerin diğer öğeleri olabilir. Bunu cümle için gösterelim:

"Ali pastayı iştahla yedi" $Ali=x$, $pastayı=y$, $iştahla=z$ ve $a=yedi$ şimdi dağılma özelliğini inceleyelim.

Ali yedi.

pastayı yedi.

iştahla yedi.

Görüldüğü üzere dağıtınca hepsi kendi içinde anlamlı cümleler oluşturuyor.

İki saat nasıl geçiyor anlamıyoruz, imza için masasının önünde kuyruklar uzuyor, onu daha yakından tanımak, konuşmak istiyor öğrenciler, sorular, gülümseyen mutlu yüzler, çocukların da şarkı sözlerinden anında bulup çıkardıkları örneklemelerdeki yanlışlar. Konferans amacına ulaştı, şimdi başka etkinliğe yetişmeye çalışıyor.

Sürekli not alan, dikkatli, çalışkan, hazırcevap ve zeki bir aydın Feyza Hanım. Sözünü sakınmıyor; kadife eldivendeki demir yumruk tanımlaması geliyor aklıma özellikle televizyonda siyasilerle yaptığı konuşmalardaki açık ve net tavrını düşündükçe. Ne diyordu? "Benim halkım kadar ezik bir halk dünyanın hiçbir yerinde yok. Bakarsanız birey olarak herkes kendisini "halk" denen o büyük kitleden ayırıyor ve içinde yer aldığı kitleyi dönüp cahillikle, aptallıkla, sürü olmakla, koyun olmakla suçluyor. Aslında içten içe biliyor asıl suçlunun kendisi olduğunu. Bu eziklikle siyasetçi karşısında çaresiz, din karşısında itaatkar, sanat ve kültür konusunda ürkek, eğitim konusunda savunmasız, kitap karşısında korkak hissediyor kendisini

ve bu hissine uyan davranışlar gösteriyor. Bu halkın eli kalem tutan kişilerinden biri olarak “Dik dur, sen halksın!” demek zorunda hissediyorum kendimi, bütün mesele bu.”

1981 yılında, Buca’ya atandığında Ankara’da Türk Dili Yüksek Danışma Kurulu diye bir kurul toplanacak ve bütün üniversitelerden temsilciler katılacaktır. Buca Eğitim Fakültesini temsilen de bir arkadaşıyla birlikte Feyza Hepçilingirler seçilir. O zamanlar ortada Türk Dil Kurumunun kapatılacağı, bu danışma kurulunun o yüzden toplandığı dedikodusu dolaşmaktadır.

Atatürk’ün, sahnenin iki yanına asılmış, “Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk ulusu dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.” sözünü gösterip “Atatürkçü değilseniz bu sözü niye asıyorsunuz? Atatürkçüseniz Atatürk’ün kurduğu kurumu kapatmayı nasıl düşünebilirsiniz?” diye sorar ve ortalık karışır, ortam öyle bir hareketlenir ki oturuma ara verilir.

Yıllar sonra bir programda, Habertürk kanalında, zorunlu Osmanlıca dersi üzerine yaptıkları tartışmada izleriz onu. Zorunlu Osmanlıca dersinin gerekliliğini savunan milletvekiline "Bir dahaki seçimlerde aday olmayı düşünüyorsunuz herhalde, milliyetçi ve Türkçü bir insan Türkçeci olmalı, Osmanlıcayı savunacaksınız parti değiştireceksiniz diye düşünüyorum" diyecektir.

MEF okullarının düzenlemiş olduğu bir sempozyumda da kendisinden evvel Talim Terbiye Kurulu başkanı Türk Dili ve Edebiyatı komisyon üyesi konuşmuştur, sözü devraldığında bu Talim Terbiye Kurulu adından hiç haz etmiyorum diyerek söze başlar. Kime talim, kime terbiye? Diye sürdürür konuşmasını. Sonrasında Milli Eğitimin kitaplarında yer alan kazanım başlığındaki ifadelere değinir: "Şairin/yazarın zihniyeti nedir?" "Şairin/yazarın zihniyeti olmaz, belirli bir zihniyetle şiir ya da kitap yazılmaz. Amaç edebi eser ortaya koymaksa zihniyeti tartışılmaz" der.

Dil konusunda taviz vermez tutumu öykücülüğündeki, romancılığındaki tanınırlığını ikinci plana atmış diyebiliriz ama Türkçenin yılmaz savunucularından olması dilimizin daha çok savrulmasını engellemiştir kanımca. Öyle olmasaydı verdiği konferans sonrası öğrencilerin şarkı ve türkülerdeki, tabelalardaki yanlış örnekleri gündeme getirme hevesleri neyle açıklanabilir?

Adana demek biraz da kebab demektir. Gelen konuklarımızı edebiyat bölümü olarak kebabçıya, akşam yemeğine davet ediyoruz haliyle. Bu toplanmalar; kitapların eleştirileri, projeler, yazarlardan haberler ve elbette dedikodular anlamında zenginleştirici bizler için. Biraz daha samimi, yaşamın güzelliğini ve zorluğunu paylaştığımız özel dakikalar. İstiyoruz ki hiçbir şey aksamasın. O günlerde kaçak rakı muhabbeti almış başını gitmiş durumda. Bir arkadaşımız garsona “Bak diyor, özel konuklarımız var, bizi mahcup etmeyin, her şeyi dört dörtlük istiyoruz” Genç garson yaydarak sözcükleri, göğsüne vuruyor: “Tamam ağbem, ayıp ettin, bizde yanlış yok!” Kayırılmış müşteriler olarak gözümüz garsonda, sırtımızı dikleştirip bekliyoruz. Garsonun kulağına doğru uzanıp aman diye devam ediyor arkadaşımız “Hele kaçak içki filan sakın ola!” Cevap gecikmiyor: “Bak ekmek kuran hakkı için kaçak maçak yok, aha da aşağıda yapıyoruz rakıları!”

İşte böyle bir masada ağırladık Feyza Hanım ve diğer yazar konuğumuz Cemil Kavukçu'yu. Sonraki her karşılaşmamızda bu anıyı anlatıp güldük. Rakıları aşağıda yapıyoruz...

Belli başlı konularım var, diyor; bu konulara göre gruplandırımdı yazıları.” Önem sırasıyla dil, edebiyat, kadın, çocuk, eğitim, toplumsal yaşam, başka kültürlerle karşılaştırmalar, okumanın, yazmanın önemi ve ben. Amacım tek: Bu konularda gözlem, izlenim, yorum aktararak; birlikte düşünmeyi sağlamak.”

Toplum olarak düşünmek hele ki birlikte düşünmek pek başaracağımız işler gibi görünmüyor bana. Hepçilingirler: “Ben hep umuttan yanayım. Umudunu yitiren kişi, geleceğe ilişkin bütün düşlerini ve beklentilerini de yitirir.” diyor. Onu dinledikçe dilimize ve geleceğimize dair güvenimiz, umudumuz artıyor. Kişisel tarihinde de en umutsuz, en başa çıkılmaz durumlardan sakinliğini ve dirayetini sürdürerek çıkmamış mı?

Küçük yaşta ana baba ayrılığı, farklı yerlerden (Girit, Midilli) göç edip Ayvalık'a yerleşmiş kalabalık ailenin sorunları ve sorumluluğu... Yeniden ayrılıklar, ölümler ama hepsinin önünde başarılı olma isteği... Okullardaki birincilikler, öykü yarışmalarındaki başarılar... Nasıl olunur? sorusuyla bitirilen podcastler (Canlı yayın) dinliyorum son günlerde, alanında başarı kazanmış kişilerle bir saate yakın yapılan söyleşi sonrası gazeteci konuğuna bu soruyu soruyor. (dijital röportaj) Henüz Feyza Hanımla görüşülmedi ama sonundaki soruyu “İşte böyle, savaşarak, sızlanmadan yaptığın işe sahip çıkarak, bilgiyi demleyerek ve çok çalışarak diye, onun adına şimdiden cevaplıyorum.

Anlattığı konular sıralamasında kendisini en sona koysa da *Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar* 'da: "İzmir'deki kalıbım parçalandığı, hiç değilse zedelendiği için yeni bir tane aramıyor muyum kendime? Şimdi, burada ne yapıyorum? Eski kalıbıma az çok benzeyen bir yenisini örmek için çabalıyorum. Başka bir insan olmak için iyi kötü değerlendirilecek bir fırsatı, yeniden eskisi gibi olmayı sürdürmek için ziyan ediyorum.” derken yaşamındaki kırılma noktalarından izler buluyoruz. 12 Eylül'ün sıcak günlerinde sürgün edilen bir öğretim görevlisinin kendisiyle hesaplaşmasının arka planında dönemi, bütün çıplaklığıyla ve belgesel gerçekliğinde görüyoruz.

“Kadın” konusu en çok işlediği konu bence. Eserlerinde parmak sallayıp akıl öğreten değil, beklemediğiniz bir yerde iç sesin –naif ve kırılmalı bir iç sesin- bir cümleyle durum tespiti yapması gözlerimizi doldurabiliyor ya da bayraklarımızı alıp yollara çıkıp dünyayı değiştirebiliriz, gücü aşıyor bize.

Diyor ki: “Kadınlar daha sır sahibidir. Daha gizlerle doludur. Erkek ne diyorsa odur. Oysa kadın bir şey diyorsa büyük olasılıkla başka bir şeyi örtmek için diyor ya da başka bir şey ima ediyordur. Mesela bir erkek kahkaha atıyorsa kahkaha atıyordur. İçinden gelmiştir. Ama bir kadın kahkaha atıyorsa belki de gözyaşını bastırmak için kahkaha atıyordur. Asla emin olamazsınız.”

Romanlarında yarattığı karakterlerde güçlü annelik figürünü, edebiyata duyulan sevgiyi, milli olana yakınlığı olan kadın öğretmenleri daha çok görüyoruz. Hem *Tanrıkadın*'da hem de *Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar* 'da kahramanlar kadın öğretmenler. Anneanne de olsalar, babaanne de olsalar güçlü, idealist, önemli kadınlarla karşılaşırız. Sızlanmayan, kendince

çözüm üreten Tanrıkadınlar... “Kadının, yüceltmeye gerçekten gereksinimi olduğunu düşündüğümden *Tanrıkadın* oldu romanımın adı.” diyor. O yüceltme; kadının kendi doğal özelliklerini, doğurganlık, beslenme, büyütme, doyurma özelliklerini unutarak, tüketimi körükleyen bir süs nesnesi olarak algılanmasına duyduğum tepkiden doğan anımsama çabası. Bana sorarsanız kadından evliya da olur, peygamber de tanrı da.” Ne kadar haklı...

Fatma Aliye Hanım’dan başlayarak Halide Edip Adivar’ın ve Halide Nusret’in sürdürdüğü idealist güçlü kadın çizgisinin son halkalarından biridir diyebiliriz Feyza Hepçilingirler. Kadın yazarlar tanımlaması içinse şöyle diyor: “Kadın yazar, kadın olmasına rağmen yazar gibi bir anlam çıkıyor. Çünkü öbürüne erkek yazar demiyoruz. Yazar dendiğinde erkek anlaşılıyor. Çünkü kadına yüklenen görevler o kadar fazla ki... Yemek, bulaşık vs. erkek yazardan sadece yazması beklenirken, kadından önce görevleri, sonra yazması bekleniyor.”

İç konuşmalar, bilinç akışı, geri dönüşler gibi anlatım teknikleriyle modern romanın başarılı örneklerini veriyor. Son zamanlarda çocuklar için öyküler yazmasını, geri dönüşlerdeki mutluluğa bağlıyor:

“Büyükler için yazdığım öykü, roman, deneme, inceleme, eleştiri, *Türkçe Off* dışındakilerden hiçbiri, çocukların gösterdiği ilgiye ulaşabilmiş değil. “Çocuklara yazarak onlardan gördüğüm ilginin karşılığını vermeye çalışıyorum. Ayrıca çocuklar için yazmak daha zevkli, daha eğlenceli; üstelik yazarı daha yaratıcı kılıyor. Çocuklara yazarken mantık cenderesinden kurtuluyorsunuz. Düş dünyaları henüz törpülenmemiş olduğundan yetişkinlerin inandırıcı bulmayacağı, örneğin bir kara kuzunun kendi kulağını yemeye çalışması, minik bir köpekbalığının sevmek istemesi gibi pek çok durum, onlara olağanüstü anlamlı gelebiliyor.”

Ayrıca kızı Pelin’in, eşi ve çocuklarıyla yaşadığı Amerika’nın küçük bir kasabasına gidip gelişlerden izlenimlerini gezi-anı yazılarıyla kitaplaştırmış. *Atascadero’nun Sincapları’nda*: “Dünya küçüldü; doğrudur ama Amerika yine de pek çoğumuz için, her an gidilip görülecek, dahası orada aylarca yaşanacak bir yer değil. Mademki benim elime böyle bir fırsat geçti, gördüklerimi, gözlemlediklerimi neden sadece kendime saklayayım? Yaşlandığıma karar verdiğim andan itibaren, başta bilgi olmak üzere, değer ve önem verdiğim her şeyi paylaşmaya çalışıyorum. Kimi zaman duyduğum bir anekdotu, kimi zaman hoş bir olayı, bir güzel sözü birilerine hemen aktarmak istiyorum. Bende kalırsa unutulup gidecek, yazık olacak. Mademki benim yaşamıma bir ışık düşürdü, başkalarınınkine de düşürsün o ışığı” diyor.

Son birkaç gündür televizyonlarda bir reklam kuşağı dönüyor. Oğlu Afşin Kum da bir yazar. (Boğaziçi Üniversitesinde bilgisayar mühendisliği, Bilgi Üniversitesinde sinema-televizyon öğrenimi gördü. 1997’den bu yana çeşitli kurumlarda yazılımcı ve yönetici olarak çalıştı. 2010 yılından itibaren Afili Filintalar sitesinde ve Ot dergisinde deneme ve öyküleri yayımlandı. 50 Şahane Hikâye ve İstanbul 2099 öykü derlemelerine öyküleriyle katıldı. İlk romanı *Sıcak Kafa*, ilgiyle karşılandı 2017 Gio Ödüllerinde en iyi roman ödülünü aldı. İkinci romanı *Kübra*, Şubat 2020’de yayımlandı.) *Sıcak Kafa* Netflix için çekilen bir dizi olarak yayına girmek üzere ben bu satırları yazarken. İletişim yoluyla yayılan bir salgının pençesindeki distopik bir dünyada, hastalığa bağışıklık kazanmış olan dil bilimci Murat Siyavuş acımasız bir kurumun hedefi hâline gelir.” olarak tanıtılıyor. Gelecekte adını sıkça duyacağımız bir yazar Afşin, ne güzel. Zaten annesi sayfasında paylaşıyor bu duyuruyu. Yolu açık olsun.

Yol, demişken... Dönüş yoluna çıkmadan önce Feyza Hanımın, çok yorulduğunu görüp evde ağırlamak istedik. Çok ani verilmiş ve kabul edilmiş bir kararla otelden alıp benim eve geldik, üç arkadaşız. Mutfakta kahvaltı hazırlarken gece boyu yolculuk yapacağını, ayaklarını sallamaması gerektiğini tembihleyip mutfaktaki kanepeye yatırdık. Çok şımartıldığını söylerken, çaylar demlendi, dolapta ne varsa çıkarıldı, yenildi içildi. Kahkahalar, anılar bitmek bilmiyor, saate bakmak hiç mi hiç aklımıza gelmiyor. Baktığımızda o da ne? Otobüse ancak ucu ucuna yetişebileceğimizi anladık. Bilenler anımsayacaktır; otogar, hava limanından daha uzaktadır Adana'da. Akşam trafiği yoğun ama gülmekten gözlerimizden yaş geliyor. Olmadı havaalanına girer İstanbul bileti buluruz nasılsa, diyoruz. Feyza Hanım: Ben böyle çok iyiyim, İstanbul'a kadar gidebiliriz, diyor. Hepimiz onaylıyoruz! Ne yazık ki yetişiyoruz otobüse. Muavine gerekli tembihleri yapıp el sallıyoruz Sevgili Feyza Hanıma. Bir Adana Sanat Edebiyat Günleri de böyle bitiyor.

Sonraki gelişinde sabah kahvaltısı için konuk oluyor yine, süre çok az. Konferans için çıkıyoruz. Tatlı, içten tavırlarıyla konuşuyor, salon can kulağı ile dinliyor onu.

Altı, yedi yıl sonra yolumuz yine kesişiyor. Ege'nin yerleştiğim küçük sahil kasabasında sivil toplum kuruluşlarından birinde başkanlık yapıyorum. Kültür festivaline davet ediyoruz kendisini, kabul ediyor. Pankartlar, plaketler hazır ama bir aksilik oluyor konuşacağı köyde kaza-cinayet-husumet derken erteliyoruz programı.

Ayvalık yakın. Feyza Hepçilingirler Kütüphanesi açıyor belediye. Çoktan yapılması gereken bir kadirbilirlik. Bu kez de ben katılamıyorum, Ankara'da toplantı var. Dönüşümde gidip Feyza Hanıma fotoğraflar gönderiyorum. Sonra iki yıllık pandemi giriyor araya kimse yerinden kıpırdamıyor. Üçüncü yıl korunaklı çıkıyoruz dışarılara. Bu yıl İzmir kitap fuarından aldığım kitaplar arasında iki adet kitabı var. *Tanrıkadın* ve *Öyküyü Okumak* sosyal medyadan selamlaşıyoruz, *Gazete Kadıköy*'de yazdığı haftalık yazıları okuyorum. Türk sanat ve Halk müziğindeki, türkülerdeki mantık ve dil yanlışlarını güzel üslubuyla eleştiriyor. Ve Tarkan'ın *Geççek* şarkısı için de eleştirisi gecikmiyor:

“Dili bozarak orijinallik yaratılamaz, Dili bozarak dikkat çekmek elbette mümkün ama bu dildeki yozlaşmaya çok ciddi ve tehlikeli bir kapı açıyor. Üstelik de toplumun gözü önünde olan kişiler bunu yaptığında geçerlilik de sağlanmış oluyor. Birçok kişi özellikle de gençler ‘O yapmışsa ben de kullanabilirim’ diyerek aynı yanlışını devam ettiriyor. Zaten bugün gelinen noktada nasıl yazacağımızı dahi bilmez bir durumdayız. Böyle devam ederse de yeni kuşaklar için durum içinden çıkılmaz bir hal alır. Dili bozarak orijinallik yaratılamaz. İnsanların önce kullandıkları dile saygılı olması gerekir. Bu saygıyı da toplumun gözü önünde olan popüler kişilerden beklemek bizim hakkımızdır.”

Haklısınız Feyza Hanım, demek istiyorum ama *Geççek* şarkısındaki umut ve neşeye kapı açan ritmi de yakalamışken kaybetmesek mi? Geçtikten sonra mı bunu konuşsak?

Kargalar sabah akşam aynı töreni, ayını tekrarlıyorlar. Türkçenin güzelliği ile siz yeni kitaplar yazıyorsunuz, ses bayrağımız bu nedenle yükseklerde dalgalanıyor. Verdiğiniz savaşa ve emeğe teşekkürler, iyi ki varsınız.

“Evlerin artık içlerine sığdıramadığı için dışarılara koyverdiği çocuklar.” (*Tanrı Kadın*)

“Kız inip gitti ama içinde kanat çırpmaya başlayan kuş durmadı. Yüreğine sığmamaya başladı kanat şakırtıları. Ben de ineyim şurada, dedi şoföre ve aynı gülüşle güldü. Şoför de güldü. Bazı gülüşlerin provası olmazdı demek, kimi gülüşler provasız olduğu için güzeldi...” (*Eski Bir Balerin*)

“Bunlar sabah yolcuları değil. Sabah yolcuları sessizdir. İleri geri konuşmazlar, evreni boylarıyla ölçmezler. Hem en büyük hem en küçük olanı, kısaca kendilerini düşünürler... Dedikodu edecek zamanları ve güçleri yoktur. Uykunun engin düşlere sürükleyen rahatlığından yaşamın bıkmışlığına geçmenin yarattığı yılgınlığı yenme uğraşı verirler hep.” (*Sabah Yolcuları*)

Kişinin yarısı dili, öteki yarısı da kalbidir. Bundan geri kalan et ve kandan ibarettir. (*Türkçe Off*)

İnsanın kendisinde var olduğuna inandığı özelliklere gerçekten sahip olup olmadığının anlaşılması için ille de sınanması gerekir. (*Öyküyü Okumak*)

Ayvalık onun için; yeni kazılan temellere girilerek oynanan saklambaç oyunuydu, ellerde kızarması beklenen kaya kınasıydı, akşamüstleri bir bez ovuşturulan ekmek ve peynir kırıklarından hazırlanmış kuşyemi kahvaltısıydı... (*Kırlangıçsız Geçti Yaz*)

İlk aşkımla “Bu bizim şarkımız olsun!” dediğimiz bir şarkı vardı.

“Ömrüm seni sevmekle nihayet bulacaktır” mıydı?

Yoksa,

“Unutturamaz seni hiçbir şey” mi?

Unuttum...(Anlar)

Feyza Hepçilingirler

Demet Ekmekçioğlu

Günlerdir erteliyorum onun hakkında yazmayı ama zaman daraldı artık yazmam gerekiyor. Boş sayfaya bakıp nereden nasıl başlayacağımı, hangi sözcükleri seçmem gerektiğini kara kara düşünüyorum. Yazıp yazıp siliyorum. Uzun süredir kendisini tanıyor, kitaplarını, yazılarını okuyor, konuşmalarını dinliyorum ama iş onun hakkında bir şeyler yazmaya gelince kilitleniyorum. Sebebi çok belli aslında. Böyle bir dil ustası hakkında yazabilmek gerçekten çok zor. Bu şansı yakalayabilmiş olmanın mutluluğunu yaşasam da kaygılarım beni bırakmıyor. Onunla konuşurken de yanışlarımı hemen fark edip düzelttiğimi hatırlıyorum. Ona e-mail değil e-posta yazıyor, söyleşiler için online değil çevrimiçi bağlantı sağlıyor, canlı söyleşiler için link değil bağlantı gönderiyorum. Çünkü Feyza Hepçilingirler deyince ilk aklıma gelen, Türkçeyi doğru kullanma sorumluluğu oluyor.

Feyza Hepçilingirler için, Türk dilinin doğru kullanılmasına hayatını adanmış desek hiç de abartmış olmayız. Türkçeye hizmetleri çok büyük. Yazdığı kitaplarda *Türkçe Off*, *Off Dilim*, *Ah dilim* demekten vazgeçmiyor. "Off"lasa da "Ah"lasa da bu konuda sürekli yazıyor ve farkındalık yaratmaya çalışıyor. Özellikle çocuklar için yazdıkları yol gösterici nitelikte. Dili doğru kullanmanın önemine dikkat çeken öyküleriyle çocuklarda bir aydınlanma yarattığına çok kez şahit oldum. Çocuklara dil konusunda çok güzel tohumlar ektiğini de fark ediyorum.

Türkçenin Kraliçesi, Türkçenin Sultanı deyişlerinin hakkını veren Feyza Hepçilingirler çok yönlü de bir yazar. Şiirden denemeye, öyküden romana pek çok türde eserlerini okuyabiliyoruz. Bir gün köşe yazısıyla bize sesleniyor, başka bir gün öyküleriyle. Dilbilimci Feyza Hepçilingirler üretken bir yazar ve yazdıkları hep cesur hep özgürlükçü. Belki de bu yüzden okumaya doyamıyoruz.

Bana hep cesaret veren bir tarafı olduğunu da söylemeden edemeyeceğim. Yaşam deneyimlerini paylaşmaktan çekinmeyen, açık sözlü, yürekli, kadının yanında dost bir kadın.

Feyza Hepçilingirler'in yazdıklarını her kuşanın keyifle okuduğuna şahit oluyorum. Gelecek nesillerin de onun yazdıklarına ihtiyaç duyup okuyacağına eminim.

30 Kasım 2022

"...AB'ye girmenin bir koşulu olarak Türkçeden vazgeçmek gerektiği yargısı yaygınlaştırılıyor birilerince. Belki gizli gizli, belki açık açık. Açık açık yapıldığına da tanık oldum. Büyük gazetelerimizden birinin başındaki kişi, "Alışın buna," demişti birlikte katıldığımız bir panelde. 'Alışın buna. Türkçe bitecek, gidecek. Hiçbir güç bunun karşısında duramaz. Buna karşı önleminizi alın. Mesela ne yapın, çocuklarınıza İngilizceye yakın, İngilizcede de söylenebilecek adlar koyun.' Bunu kulaklarımla duymasam, yani birileri söylese inanmazdım... "

(Türkçe "Off" 3 Dilim Dilim Anadilim, Everest Yayınları.4.Basım: Ekim 2012,Düşünmenin Dili/Türkçe Yazmak, Türkçe Konuşmak bölümünden)

Kırmızı Karanfiller Hiç Solmasın!

Sema Tuncel

“Karanfil solsa da boynunu bükmeden solar, dimdik kurur. Gül önce boynunu bükerek, kurumaya karar verdiğinin işaretidir bu, sonra solma, kuruma önlenemez artık. Karanfil ise son ana kadar dimdik durur. Son ana kadar solmayı erteler. Artık dayanılmazsa, artık başka çaresi yoksa... O zaman solar; ama dimdik, ödün vermeden, ayakta. Boyun eğmeden ölmesini bilmek gerek...”

Okurların daha çok Türkçe üzerine yazdığı titiz yazıları ve kitaplarıyla tanıdığı, son dönem öykücülüğümüzün ve romancılığımızın en önemli temsilcilerinden biri olan Feyza Hepçilingirler hakkında yazı yazmak için klavyenin başına geçtiğim zaman düşündüm; hangi Feyza Hepçilingirler’i yazmalıyım? Severek okuduğum, diline hayran kaldığım, duyarlı ve gözlemci Feyza Hepçilingirler’i mi?

Çok sevdiği çocuklarla yazılarında kucaklaşarak toplumsal ve kültürel yaşamla ilgili olan ne varsa en doğru şekilde onlara aktarmayı misyon edinmiş, dar kalıpları reddeden, her okurunu önemseyen gibi çocuklara yazarken onların hoşuna gidecek tür öykülerden daha çok onlara gerekenleri sevecekleri biçimde sunmayı ilke edinmiş Feyza Hepçilingirler’i mi?

Kadınların dar kalıplara sokulmaya çalışıldığı, ötekileştirildiği, düşünmesinin, duyumsamasının, duygularının, hatta özgürce sevmesinin bile baskılanmaya çalışıldığı bir düzende başkaldıran, cesur, savaştı ve her durumda sevecenliğini, zarafetini kaybetmeyen, “bizden biri” derken içimizin ısındığı Feyza Hepçilingirler’i mi?

Yazsam eklenecek çok şey var ama bu kadarıyla bile “hangisini” diye düşünmek yazmanın hiç kolay olmayacağını gösteriyor bana...

Kendisinin de “Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar” adlı kitabında belirttiği gibi;

“Kimi zaman iki kişi olduğuma o kadar inanyorum ki! Üstelik birbiriyle hiç geçinemeyen iki kişi.”; ben de bundan cesaret bularak, yazarımızın her yönünü elimden geldiğince harmanlayıp, kendine çok yakışan özellikleriyle bezenmiş yazarlığına elimden geldiğince dokunup bizlere kazandırdığı her artı için teşekkür etmeye çalışacağım böylece...

Bu yazıda odaklandığım “Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar” kitabını belki sizler de okudunuz. Bu kitaba odaklanma nedenim konudan çok etkilendiğimden mi, o dönemi yaşamış biri olarak benzer anılarla yeniden yüzleştiğimden mi, ya da sadece “Yazar yazdığı öykülerde kendinden ne kadar bahseder ya da kendini değil de başkalarını mı anlatır sadece?” sorusunun cevabını hep merak ettiğimden mi, bilmiyorum, bu yazıda önceliğim bu kitap oldu.

Zaman zaman, yukarıda sorduğuma benzer soruları edebi bir kitap okurken hepimiz merak etmiş, kendimize sormuşuzdur!

“Yazarın kaleme döktüğünde yazmış olduğu kendi hikâyesi midir?” “Eserdeki öykü kahramanı yazarın kendisi midir? Öyle değilse bile ne kadar uzağındadır anlattığı kahramanın, olayın, mekanın?”

Bazen kahramanlardan biri ona benzer, bazen de öyküdeki herhangi birine! Fakat içine daldıkça öykünün, o öykünün bir parçası da biz olup öyküde yaşarken satır aralarında karşılaşırız yazarımızla, ara sıra da olsa görünür yine de. Konu seçiminden tercih ettiği dil ve

anlatıma, olayın geçtiği mekândan metaforlara, sitemlerden sevinçlere, tepkilere kadar birçok ize rastlarız yazara dair. Gördüğümüz tam anlamıyla o mudur? Ya da hiç geçinemediği diğer kendisi midir, ya da duygusal özdeşi midir? Bilemeyiz. Fakat ondan öyle izler taşır ki ne tam kabullenebiliriz ne de yok diyebiliriz! Anlatılanlar kurgudur dense bile, yazarın da içinde olduğu bir yumak duygudur, biliriz, sezeriz.

Neresinde, ne kadar? Bunu da sadece yazarın kendi bilir... Biz okurlar sadece hissederiz.

Bence bu kitapta da Feyza Hepçilingirler'den oldukça fazla izler var. Edebiyatının ana malzemesini gerçek yaşamdan alan, soran, sorgulayan, sorgulatan-en azından düşündürterek sorgu kapılarını başta kadınlar olmak üzere okurlarına açan Feyza Hepçilingirler, bu kitabında güçlüklerle kurulmuş yaşamların bile bir anda birilerince altüst edilip kişilerin “sil baştan” yaşamlar kurma mücadelesinde zorlandığı böylesi dönemlerde yapılmak zorunda kalınan zor seçimler aracılığıyla bireysel varoluşları yeniden sorgularken aynı zamanda günümüzle ilgili de bir farkındalık yaratmaya çalışmış!

12 Eylül döneminin karanlık günlerinde hem kadın hem de aydın olarak öteki olmanın, ayrıştırılmanın, hiçleştirilmeye çalışılmanın ağırlığının dile getirildiği Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar?'ın bence biz okurlara verdiği en önemli mesajlarından biri de bir Feyza Hepçilingirler olmanın ne denli emek, özveri, birikim ve güçlü bir şahsiyet sahibi olmak gerektiğini hatırlatmasıdır.

Ne diyebilirim ki başka?

Yazımı yazarımızın sözleriyle bitirmek istiyorum!

“Kırmızı karanfiller hâlâ masamın üstünde ve yalnızca biri solmuş. Neden biri, öbürlerinden daha önce solar? Tümü aynı buketten, aynı anda gelmişken İzmir'den ve büyük olasılıkla aynı bahçeden, aynı anda koparılmışken, neden biri ötekilerden önce solar? Ben o ilk solanlardan olmayacağım...”

Kırmızı Karanfiller Hiç Solmasın!

Aralık 2022

“Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar” Üzerine Birkaç Söz

Nuri Sağaltıcı

Dokuz Eylül Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü mezunu pek çok genç gibi Feyza Hepçilingirler’le yirmili yaşlarda tanışma onuruna eriştim. Özden Çelebi, Raif Özben, Tomris Cerit, Mehmet Ali Başkurt, Ahmet Peker gibi birbirinden değerli birçok öğretmenimiz oldu. Feyza Hanım da bunlardan biriydi.

12 Eylül gibi ağır bir dönemde tanıştık onunla. Bu dönem, her yurtsever solcununki gibi bizim de gençliğimizi bir tank gibi ezdi geçti. Yurtsever- solcu ne kadar insan varsa herkesi ve öğretmenlerimizi de sürgünler, baskılar, işkenceler bekledi durdu.

Sağ kadrolar ve militanlar, Amerikancı bir ideoloji olan Türk-İslam Sentezi diye bir düşünce akımına kapılmış, sakıncalı- sakıncasız, liyakatli-liyakatsiz biçimde devlet kadrolarına, okullara, üniversitelere doldurulurken her biri bir cihan parçası, aydın öğretmen ve öğrenciler, sözde “Atatürkçü” “netekim”cilerin ve Amerika’nın “bizimkiler” dediği darbecilerin emriyle sistemli bir işkence ve psikolojik baskılarından paylarına düşeni alıyordu.

Bu dönemde acılarla dolu birçok sürgün, ihbar ve liyakatsiz atamaya tanık olduk. Mahkeme kararıyla dönen öğretmenlerimize akla gelmedik baskılar uygulanıyor, onlara yakın olan solcu öğrenciler derslerden bilinçli biçimde sınıfta bırakılıp onların hayatıyla oynanıyordu. Bu baskılar, bizi bazen bunaltacak kadar ileri gidiyordu.

Burada ömrüm boyunca unutamayacağım ve bir üniversiteye hiç yakışmayacak öğretim üyelerinin bazı uygulamalarından bir iki tanesini anlatmak istiyorum. Bu anılar, o dönemi belki daha somutlaştırır okurun kafasında.

Bölüm Başkanı olarak atanan siyasi bir kişi bizim yeni Türk edebiyatı dersimize giriyor. Tevfik Fikret’i anlatırken çok ağır eleştirilerle ve kendi öznel bakış açısıyla anlatıyor. Tevfik Fikret’in ateistliğinden, din düşmanlığından yakınlık... Üstelik Fikret’in oğlu Halûk, Amerika’ya oradaki ilmi irfanı yurduna getirsin diye babasınca yollandığı halde o, bunun tersine, oralarda Hristiyan oluyormuş. Sıra Mehmet Akif’i anlatmaya gelince iş değişiyor ve onu övdükçe övüyor, göklere çıkarıyor. Onun İslamcı inancı onu çok önemli kılıyor. İstiklal Marşı yazarını bir deha olarak sunuyor beyefendi bize. Bu çifte standarda benim de itirazım olacaktı elbet. Söz aldım ve öğretmenimize dedim ki: İkisi de ölmüş olan ve artık kendini savunmaktan yoksun olan bu iki şairimize haksızlık etmiyor muyuz? Duygusal bir bakışla onları aşırı övmek de aşağılamak da bir edebiyat öğretmenine yakışmamalı. En güzeli, onları eserleriyle nesnel biçimde anlatmaktır. Zaten onlar büyük olmasaydı edebiyat müfredatına girer miydi?

Ben bunları söyler söylemez bölüm başkanı dedi ki: “Ne yani ben yalan mı söylüyorum, araştırın çocuklar, göreceksiniz ki Fikret’in oğlu Halûk Amerika’ya gidince bir papaz oluyor ve ülkemize geri dönmüyor.”

Benim itirazım buna değil hocam, ben bunu biliyorum. Ama neden Fikret iyi bir niyetle Amerika’ya oğlunu gönderdiği halde oğlu, farklı bir seçim yapıp Hristiyan oldu diye oğlunun yaptığı bir eylemden dolayı T. Fikret sorumlu tutulup eleştiriliyor? Bu, Fikret’in seçimi değil ki! Kaldı ki bireyin tercihi bu. Tek doğru bizim inanışımız mı? Hadi diyelim ki bu, bir suç. Peki, Mehmet Akif’in manevi oğlu ve şairin bir kitabına adını veren Asım, İslami gençliğin simgesi diye Mehmet Akif tarafından sunulmuyor mu? O da bir kamyonetin kasasında alkol komasından ölmedi mi? Neden bunun üzerinde durmadınız, deyince sınıfta kıyamet koptu.

Yine Bölüm Başkanımızın başka dersi başlamak üzeredir. Konumuz Tevfik Fikret'tir. Ben 12 Eylül darbesinin yarattığı baskıdan bunalmış ve Fikret'in, duygularıma tercüman olacak bir şiirini tahtaya yazmışım. Öğretmen sınıfa giriyor ve tahtada yazdıklarımı okuyor: "Sabah olur, sabah olacak/ Tulu-u haşre kadar sürmez geceler." Altında Tevfik Fikret yazısı. Birden beyninden vurulmuşa dönüyor hoca:" Kim bu yazıyı yazan komünist?" Hakaretler, sövmeler... Ama Tevfik Fikret'i o sırada bize anlatan o. Tabii bu ilerici ve aydınlık yüzüyle değil.

Ben derslerde böyle çok konuşunca mimlendim tabii. Artık gel de onun derslerinden iyi not al! Çok şey bilmek, büyük bir suçmuş burada. Biz özgür düşünce ortamına ve bilimsel araştırma merkezi üniversiteye geldiğimizi sanırken meğer bizi toplama kampına getirmişler. Kurtulabilirsen kurtul bu beladan.

Yeni Türk edebiyatı dersinin ilk vize notu 36, ikinci vize notu yine 36, E vizelerin ortalaması 40 olmadıkça zaten finallere giremiyorum. Yani? Yanisi var mı, düpedüz dönem kaybettim demektir bu.

Ne yapsam ne etsem? Zaten yoksulluk içindeyim. İlk İdare Mahkemesine dava açarsam öğrenciler kesinlikle bu tür davaları kazanıyor dediler. Ama mahkemeye verecek dosya param yok ki... Aklıma bir fikir geldi Dekan'a çıkmak. Bin bir güçlkle randevu aldım, sekreterin iyi niyeti ve çabaları sonucunda. Durumu olduğu gibi anlattım. Çok kitap okuduğumu ve ders öğretmenimle bu yüzden arada tartıştığımı falan... Vize yazılılarında yüzlük kâğıt verdiğim halde bana 36 verdiğini. Son derece samimi olduğumu ve yoksul oluşumu göz önünde bulundurup:

- Bak oğlum, dedi. Aslında bu işlere hiç girmeyen biriyim. Ama doğru söylediğine inanıyorum. En kısa zamanda Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden iki profesöre ayrı zamanlarda kâğıdını okutup verdikleri notu geçerli sayacağım.

Çok mutluyum artık. Dekan, dediğini yaptı ve bir gün beni bölümden çağırttı.

-Oğlum, yazılı kağıtlarının ikisini de okuttum. Hem de iki profesöre ve ayrı zamanlarda. Gerçekten profesör arkadaşların ikisi de kâğıdına 100 notunu düşmüşler. Ama bölüm başkanını küçük düşürmemek ve sürtüşmeyi sürdürmemek için notunu 75 yapalım mı?

-Bana 50 de yeter hocam, yeter ki final hakkımı kaybetmeyeyim.

Son yılıımızda militan- sağcı bölüm başkanımız değişmiş ve yeni bölüm başkanımız gelmişti. Bu bölüm başkanımız, beni çağırıp beraberce Buca Eğitim Fakültesi'nin bahçesine indik. Çok iyi tanımadığım yeni bölüm başkanımız, benimle neyi konuşacaktı acaba? Kısa bir süre önce gelmişti. O da kanımca sağ görüşlüydü. Ama hiç de diğeri gibi kötü niyetli değildi sanki. O yıl, derste bir öğretmenimizle Muharrem Ergin tartışması yaşamıştık. Bu olay bölüm başkanının kulağına da gitmişti. Olay şu: Fakültemizin kütüphanesi, oldukça zengin ve ben, öğretmenimizi ve anlattıklarını yetersiz bulduğum için kütüphaneden değişik kaynaklardan yararlanıyordum. Öyle ki, eski Türk dili dersimizin o yılki konusu Orhun Abideleri. Muharrem Ergin'in "Orhun Abideleri" kitabını adım gibi bilecek kadar öğrenmişim. Çünkü öğretmen dersini o kitaptan işliyordu. Bense Orhun Abideleri'ni çok değişik kaynaklardan karşılaştırmalı okumuştum. Muharrem Ergin'in, yazıtları günümüz Türkçesine çevirirken ve etimolojik açıdan hatırı sayılır sayıda hata yaptığını fark edince kaynakçasıyla birlikte bu kitaba ilişkin bir makale yazdım.

Eski Türk dili dersi öğretmenimiz, ders sırasında birkaç sözcüğü yapısına göre açıklarken tökezledi. Ben de parmak kaldırıp bunun doğrusunu söyledim.

Ne oldu biliyor musunuz?

Hakaretler, hakaretler. Vay efendim “Sen bu küçücük aklınla ve yaşınla benim öğretmenim, tartışılmaz profesör ve dil uzmanı Sayın Muharrem Ergin’i hangi cüretle eleştirirsin?” “Dersimden defol”, dersten sonra bölüm başkanına beni şikâyet etmeler ve daha neler...(Bu öğretmenimiz, şu anda FETÖ soruşturmasından içeride)

Bölüm Başkanı gelip bana olayı soruyor ve elimden makaleyi alıp odasına dönüyor. Birkaç gün sonra beni bulup diyor ki: “Oğlum çok güzel bir makale bu. İzin verirsen Dokuz Eylül Üniversitesi dergisinde senin adınla yayınlayacağım.“ Bu sözlerle gururum okşansa da kırılmışım bir kez. Kesin bir dille reddettim. Nedenini sorunca dedim ki: “Hocam, ben üniversiteye, bilim yuvasına geldiğimi düşünüp sevinmişim. Meğer Orta Çağ’dan kalma kafalar doluymuş, gördünüz işte! Ortaya konan çalışmaları papağan gibi tekrarlayanlar çoğunlukta. Ortaya yeni bir görüş koymaya çalışanlar hep dışlanıyor.” Nazikçe hiçbir şey söylemeden odasına gidiyor.

Yeni bölüm başkanımız beni unutmamış olacak ki haziranda - mezun olmaya yakın bir zamanda tekrar çağırıyor.

Havuz başına bir masaya oturuyor. Ben de oturuyorum.

Diyor ki: “Bak oğlum, mezun sayılırsın artık. Ne yapmayı düşünüyorsun?” Ben de: “Atama bekleyeceğim Hocam !”Düşünüyor ve devam ediyor: ”Seni üniversitede, aramızda görmek istiyorum. Hem de sınav sonucun ne olursa olsun. Eski Türk dili dersinde sana ciddi bir ihtiyacımız var bu bölümde.”

Okuduğum sürece neler çektirdiklerini nereden bilsin? Sağ görüşlü ve samimi bir insan. Gerçek vatan sevgisi var yüreğinde anlaşılır.

O koşullarda, sağ görüşlü bir bölüm başkanı, sol görüşlü bir öğrenciyi öğretim üyeliğinin yollarını açıyor. Şoktayım. Daha nazik olmalıyım ona karşı dedim kendi kendime ve: “Sayın Hocam, bu dört yılda neler çektığimi bilemezsiniz. Yazılılarda yüzük kağıtlarıma 36 verdiler kaç kere hem de. Baskılar, baskılar...” Araya giriyor diyor ki: “Seni bizzat ben kollayacağım!” Derdimi anlatmanın tam sırası şimdi: “Bu aç kurtlar sofrasında beni korursanız, sizi kim koruyacak?” dedim. Anladı. Bu iş çaresiz. Elini cebine attı ve iki kartvizit çıkardı. Bak bunların ikisi İstanbul Üniversitesi TED Bölümünde. Biri profesör, diğeri doçent. Git oraya, ikisini arayacağım. Orada çalış.” dedi. Adım gibi bildiğim bir şeyi söyledim ona nezaketi, hakkaniyeti için teşekkür ederek: “İzmir gibi bir demokrasi kalesi şehirde üniversite kavramı bu kadar ayağa düşmüşken Türkiye’nin hiçbir yerinde üniversiteden ve bilimden söz edilemez. Mutlaka her yerde aynı çürümüşlük vardır.”

“ Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar” romanı, bizim ve Feyza Hepçilingirler’in ortak yaşam Dilimimizi, böyle bir üniversite ortamını - yazarın 1980’lerde görev yaptığı Dokuz Eylül Üniversitesi ortamını- anlatıyor.

Yazarın yaşamından bir kesit sunan otobiyografik bir roman. Yazarın kurgusu ve yeni roman teknikleri (modern roman tekniği) ile olgunlaşıp büyüyen acılı bir dönemin akıcı serüveni...

ROMANIN ÖZETİ

“ Gençlere...” sözüyle başlayıp gençlere ithaf edilen bir romandır bu.

Sibel, toplumsal değerlerin, kadını dışlayan katı kurallarıyla ve maddi zorluklarla mücadele ede ede yetişmiş, liseyi yatılı okumuş; evli ve iki çocuklu bir öğretim görevlisidir. Mesleğini onuru belleyen idealist bir öğretmendir. Evinin dört duvarı arasına sıkışıp kocasının ekmeğini yiyen, geleneksel bir kadın olmasını isteyen çevresiyle sürekli çatışma halindedir. 12 Eylül gerici darbesinin sağ-yobaz zihniyeti, devletin her kademesinde olduğu gibi, öğretmen

okullarında da sağ kadrolaşmayı hızlandırmış ve Sibel öğretmen de bu kadrolaşmadan çekilen acılardan nasibini almıştır. Dekan Bey, Sibel'e ve arkadaşlarına okulda nefes aldirmamakta ve Dekan Bey'in muhbir öğrencileri yüzünden türlü asılsız iftiralarla ve baskılarla karşılaşmaktadır. Ama o, her şeye rağmen öğretmenlikte kararlıdır. Dekanın marifetleri bununla da sınırlı değildir. Aydın ve Atatürkçü-solcu öğrencileri sindirmek için sağ kadroları kullanmaktadır. Fevziye Hanım (Şingirdak Melahat) gibi öğretmenliği tartışmalı yağdanlıklar durduk yere bir kararnameyle "öğretim üyesi" yapılırken Sibel gibi idealist öğretmenlerin ödülü baskı vesürgündür. Bundan Sibel'in payına düşen İzmir'den Karadeniz Teknik Üniversitesine sürülmektir.

Küçük bir oğlu ve kızı olan Sibel, eşi ve çocuklarını İzmir'de bırakarak tek başına otobüse atlayıp çevresinin "İstifa et!" isteğini çevirir ve Trabzon'a gider. Çocuklarını Aslı adında bir bakıcıya teslim etmiştir.

Bu vedanın önemli bir ayrıntısı, onu seven öğrencilerinin de otogarda ve yanında olması, onu uğurlamaya gelmiş olmasıdır. Kitaba adını veren kocaman karanfil buketini ona veren onlardır. Sibel, bu buketle duygusal bir bağ kurarak karanfillere gözü gibi bakar. Ancak her çiçek gibi onları solmaktan kurtaramaz ve her karanfil solunca içinden bir şeyler eksilir. Ta ki son karanfil soluncaya dek onları izler. Solan son karanfili ölümsüzleştirmek için onu kurutur ve unutulmaz bir anı olarak saklar. Türlü acılara boyun eğmeyen kendini o son karanfile benzetir.

Karadeniz Teknik Üniversitesinde tek başına ailesinden ve çevresinden uzak bir coğrafyada öğretmenliği uğruna bin bir acıyla ayakta durmaya çalışır. Ailesini ve çocuklarını unutmadan, ihmal etmeden. Üniversiteden okul arkadaşı şair ve öğretim görevlisi Trabzonlu Faik Bey'in ona önerdiği ve ona yardım edebilecek arkadaşlarını bulup tanıyana kadar Trabzon'da Sibel yapayalnızdır. Bu aydın insanlarla tanışınca bir bakıma Sibel, bu tek kişilik hücrelerinden kurtulmuş ve sosyal hayata tekrar kavuşmuştur.

Unutulmamalı ki Sibel'e bu KTÜ sürgünü, kendini dinleme ve yeniden yargılama fırsatı vermiş, evliliğini yeniden gözden geçirme imkanı sunmuş ve hayata yeniden çekidüzen verme kararına götürmüştür. Onca ortak yaşanmışlıklara ve acılara rağmen tıpkı öğrencilerinin ona verdikleri bir demet karanfildeki son karanfilin çözümünü izler gibi kendini görüp eşiyle ayrılmaya karar verir. Romanın son bölümünde o en büyük ideali olan öğretmenlikten istifa etmek üzere bir dilekçe hazırlayıp Dekan'a sunar. Dekan Bey, Sibel'in bu katı tutumunu görünce insafa gelir ve bir gün sonra Ankara'dan gelecek olan, Sibel'in soruşturmasıyla ilgili mahkeme kararını beklemesini ister, Sibel'in istifa dilekçesini reddeder. İşleme koymaz. Bu arada mahkemeden gelen yazıda bütün 1402'liklerle ilgili karar çıkmış, YÖK'e gönderilmiştir ve Sibel diğer 1402'likler gibi nihai kararı öğrenmek için Ankara'ya çağırılmıştır.

Karar, ona yönelik suçlama ve iftiralardan aklandığı şeklindedir. Yani beraat etmiştir. Ama Sibel, onca iftirayla, acıyla mücadele etmekten iyice yorulmuş, yıpranmış ve solmaya terk edilmiş bir karanfil hissiyle baş başadır.

ROMAN TEKNİĞİ

Modern roman tekniğı kullanılarak, olay anlatımlarında zaman kırılmaları sık sık görülmekte, geçmişe ve geleceğe dönük savrulmalara yer verilmektedir. Yazar, bununla da yetinmeyerek

roman türü içinde senaryo tekniğinden de yararlanmışır. Bu roman tekniğini, realist ve gözlemci bir üslupla birleştirip yaşadığı gerçekleri ve nedenlerini, iç dünyasının şekillenişini kanıtları ve kaynaklarıyla okuyucuya sezdirmek için bilinçlice kullanır. Öğretmen olmanın sorumluluğunun etkisiyle onun toplumcu ve öğretici yanı, yazarlığının önüne geçmese de satır aralarında sezilir. Bu yönüyle onun realizmi, yer yer bir tür toplumcu realist yazar, Maksim Görke'ninkine yaklaşır.

BAKIŞ AÇISI

Yazar bu kitabında kahraman bakış açısını temel almış, birinci tekil kişili anlatımı yeğlemiştir. Bunun yanı sıra tanrısal bakış açısına da ağırlık vermiştir. Sık sık ruh tahlillerine yönelerek insanların içini en ince kıvrımlarına kadar aktarmıştır. Özellikle Sibel adlı roman kahramanı aracılığıyla kendi geçmişini, bugününü, bütün samimi düşüncelerini ve yoğun iç çatışmalarını, evrensel insan çelişkileri düzeyine çıkarıp evrenselleştirerek elbette.

YER

Olaylar, yazarın gerçek hayatında öğretmenlik yaptığı İzmir ve Trabzon'da ağırlıklı olarak geçmektedir. Roman, Buca Eğitim Fakültesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesinde başından geçen olaylar ekseninde şekillenmektedir.

DİL

Oldukça akıcı ve anlaşılır, kıvrak bir dil kullanılmıştır. Feyza Hepçilingirler, zaten yaşayan en büyük dil yazarıdır aynı zamanda 90'lı yıllarda yazdığı ve yılın kitabı seçilen TÜRKÇE "OFF" ile kendini bu anlamda kanıtlamıştır. Kitap fuarları nedeniyle gittiği her kentte okul davetlerinde verdiği dil konferansları da bu yanını bize anlatmaya yeter. Yıllarca değişik gazetelerde yazdığı köşe yazılarında başlıca konusu Türkçedir. Cümleleri sağlam ve anlatımı etkileyici bir kıvraklığa sahiptir.

Olaylar, Romanda toplam beş bölümde aktarılmış: Bu beş bölümün tamamında yazar, Sibel'in adeta hayatını biçimlendiren çevre koşullarını, bugünden sürekli geriye dönüşlerle aktarmıştır. Feyza Hepçilingirler, Sibel'in yaşadığı çevrenin gelenek ve göreneklerini, sosyal yaşantısını; Sibel'in içinde bulunduğu ortamın toplumsal ve psikolojik baskılarla bireyi nasıl biçimlendirdiğini ortaya somut kanıtlar serercesine aktarır bir belgesel roman sunuyor okuyucuya.. Yazarın bu tutumu, aklımıza realist romancıların "İnsan, yaşadığı çevrenin ürünüdür." ilkesini getiriyor.

"Roman, yol boyunca gezdirilen aynadır," diyen Stendhal'in bu ilkesinden hareketle Feyza Hepçilingirler Stendhal'in aynasını kendine, iç ve çevre çatışmalarına, aydın-gelenekçi tutum çelişkilerine yöneltir ve olayları bu bakış açısıyla aktarır. Yalnız romanın kimi bölümlerinde bizzat kendi yaşadığı olayları aktarırken uğradığı haksızlıklardan duyduğu acıları okuruna yaşatırcasına aktarır ve biraz toplumcu, natüralist anlayışa kayar.

1980'li yıllarda üniversiteli olan her insanın benzer olayları yaşadığı göz önüne alınırsa bu roman, acılı bir kuşağın ve dönemin günlüğü gibidir. Bu dönemi Feyza Hepçilingirler'le eşzamanlı yaşamış bir öğrencisi olarak kitaptaki kimi kurgu isimleri gerçek isimleriyle sizlere söyleyebilirim.

KİŞİLER

Sibel Öğretmen: Kızlık soyadı Ceylan, evlendikten sonraki soyadı Gökşen olan, romanın başkişisidir. Çocukluğundan beri "öğretmen" olma ve dar gelirli ailesinin sıkıntılarını giderme hayaliyle yaşayan ama tutucu toplumsal bakışın kadını kocasının hizmetçisi sayan anlayışa şiddetle karşı çıkan, kadın-erkek eşitliğine inanan aydın bir insan. Öğretmenliği uğruna her sıkıntıya katlanmaya hazır, idealist bir öğretmen.

Halûk: Sibel'in eşi. Anlayışlı, üniversite mezunu, aydın ancak geleneksele eğilimli bir insan.

Yalçın: Sibel'in aile dostu Sibel'in arkadaşı Hülya'nın kocası.

Faik Bey: Karadeniz Teknik Üniversitesinden Dokuz Eylül Üniversitesine sürülen bir edebiyat öğretim görevlisi ve şair. Sibel'in gizli aşkı. İyi niyetli ama baskı ortamından dolayı kendini belli etmektен çekinen içe kapanık, gizemli, derin kültürlü biri.

Hülya: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesinde çalışan bir öğretim görevlisi. Aydın ama rahatı için baskıyı görünce yan çizen, görüşlerinden ödün veren bir entelektüel öğretim üyesi. Sibel'in arkadaşı ve aile dostu.

Birsen: Gününü gün etmeyi seven, bakımına, ev işlerine ve aile yaşamına önem veren düzenli bir ev hanımı. Geleneksel bir kadın tipi.

Dekan Bey: Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dekanı. Sinsi, koltuğunu korumak uğruna astlarına her pisliği yapmaya hazır, kraldan kralcı bir tip. Kendine yakın öğrencileri birer muhbir gibi kullanan karaktersiz bir kişi. MEB tarafından "Öğretmen okullarında görev alamaz." damgası yemiş sağ görüşlü insanları toplayıp yasalara aykırı olarak fakülteye dolduran ve Atatürkçü öğretmenlere kan kusturan bir şahıs.

Aslı: Sibel Hanım'ın çocuklarının bakıcısı.

Hayriye Hanım: Sibel Hanım'ın evdeki baş belası. Sibel'in kaynanası. Sibel'in evinin kadını olmasını, öğretmenliği bırakmasını ve kocasına bakmasını isteyen tipik bir kaynana. İnsan olarak hiçbir kötülüğü olmasa da düşüncesi yönünden Sibel'in evde en çok çatıştığı kişi.

Huriye Hanım: İdealist, Atatürkçü bir öğretmen. Dekan Bey'in en çok uğraştığı, baskı altında tuttuğu öğretmenlerden biri.

Gürcan, Sevim, Cemal: Bu üç öğretmen de sol görüşlü, Atatürkçüdür. Dekan ve tayfasının hışmına uğrayanlardan.

Fevziye Hanım (Şıngırdak Melahat): 12 Eylül döneminde Buca Eğitim Fakültesinde çalışan, yararlı tek bir çalışması olmadığı halde Cumhurbaşkanı Kenan Evren'le bütün fakülteleri temsilen görüşmeye giden ve bir kararnameyle "öğretim üyesi" unvanıyla ödüllendirilen, dönemin yağdanlıklarından, silik bir tip.

Mustafa Bey, Turgut Bey: Trabzon'da yaşayan. Sibel'in eski okul arkadaşları.

Metin Bey: Trabzonlu, Faik'in arkadaşı ve Sibel'e KTÜ sürgünü sırasında destek olan, kültürlü bir entelektüel ve şair.

Zehra: Metin Bey'in eşi, ressam

Hıncal: Trabzon'da yaşayan, Sibel'e destek olan, Faik'in entelektüel, heykeltıraş bir arkadaşı.

Songül: Hıncal'in eşi. Ressam.

Akın: İstanbul'da Yüksek Öğretmen okulunda okurken Sibel'e hayranlık duyan ve yakışıklılığıyla genç kızları peşinden koştıran, mezun olunca da başarılı bir meslek hayatı sürüp KTÜ'de akademik kariyer yapan bir öğretim üyesi.

KİTABIN KÜNYESİ

Kitabın Adı : Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar

Yazar : Feyza Hepçilingirler

Türü : Roman

Yayınevi : Everest Yayınları

Basılış Yılı : Nisan 2015

Baskı : 6. Baskı

Basıldığı Yer: İstanbul

Sayfa Sayısı : 247

Yazmaya ve Dile Adanmış Bir Ömür: Feyza Hepçilingirler

Mevlüt Asar

Feyza Hepçilingirler adı geçtiğinde, aklıma yazdığı dili önemsemiş, onun korunmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuş, az sayıdaki yazarımızdan biri gelir. Ancak dile duyduğu bu saygı ve önem, onun edebi kimliğinin, yazarlığının önüne geçmesi, verdiği mücadelenin bir bedeli olduğunu düşünür, Feyza Hanım adına üzülürüm. Çünkü yazdığı öyküler ve romanlar gözden uzak kalmayı hak etmeyecek kadar değerli ve Türk edebiyatına özgün bir katkı. Sadece dil üzerinde değil, şiir, öykü ve roman yazımı konusunda kafa yormuş bir yazarımızdır.

Yazarlık Serüveni

Feyza Hanım içindeki yazarı oldukça erken keşfeden ve yazar olmayı ta orta okul sıralarında kafasına koyan bir yazar. Ancak içinde yaşadığı ailevi ve maddi koşullar bunu teşvik etmekten ve desteklemekten oldukça uzak. Fakat o bu olumsuz koşullara teslim olmadan, kararlı bir şekilde yazarlık yolunda ilerliyor ve amacına en uygun bir yüksek öğrenimi tercih ederek, Türk Dili ve Edebiyatı okuyor.

Ancak dil ve edebiyat öğrenimi, Türkçe öğretmeni olmak iyi bir yazar olmayı garanti etmiyor. Bunun için güçlü bir gözlem yeteneği, pek sıradan olmayan bir yaşam deneyiminden, hayat okulundan geçmek gerekiyor. Feyza Hanım, pek de huzurlu, mutlu, varsıl bir şekilde geçmeyen, ancak farklı kültürler, diller, sosyal aidiyetler içinde geçen çocukluk, gençlik yaşamı bu gereksinim için fazlasıyla birikim sağlıyor. Artık geriye sadece yazmak, yazacak zamanı bulmak kalıyor.

Ancak ekmeğini kazanmak, iyi bir öğretmen olmak, bir kadın, bir eş, bir anne olarak ayakta kalma mücadelesi vermek kolay olmuyor. Bunu üstüne bir de ülkede yaşanan siyasi çalkantıların, baskıların, antidemokratik uygulamaların gölgesi düşünce yazmak zorlaşıyor. Yine de yazmaktan, yazarlıktan vaz geçmiyor, iki koca roman, çok sayıda öykü yayınlamayı başarıyor. Çocuk ve gençlik edebiyatı dalında değerli kitaplara imza atıyor, ödüller alıyor.

Yazarlığının kaynakları

Hem anne hem de baba tarafından mübadil bir ailenin kızı olarak Ayvalık'ta dünyaya gelen Feyza Hepçilingirler, anneanesi ve babaanesi ile yoğun bir birliktelik yaşar. Onlar sayesinde iki zengin kültür ve dil arasında büyür. Çocukluğunda güçlü kadınların arasında, direnen, mücadelecisi bir kişilik olarak yetişir. İçine doğduğu, iki kültürlü, iki dilli ve sosyal konum açısından iki farklı dünya Feyza Hepçilingirler'in gelecekteki yazarlığı için oldukça zengin bir "malzeme" ve konu sağlar.

Öne çıkan özellikleri

Alt yapısı oldukça güçlü bir yazar, dil konusundaki hassasiyeti onun edebiyat eserlerine yansıyor. Kolay okunur, yalın ancak etkileyici, yer yer şiirsel bir dili tercih ediyor. Kurgunun dil kadar önemli olduğunu bilen yazar, öykü ve romanlarındaki kurgu, konu zenginliği ve derinliği ile birleşince iyi okurların keyif aldığı eserler ortaya çıkıyor.

Özellikle "Tanrıkadın" adlı romanındaki kurgu ve dil onun bu konudaki ustalığını ele veriyor. Romanda, Türk edebiyatında pek denenmemiş bir yöntem izleyerek, üç farklı kahramanın perspektifinden kendi biyografisiyle eşleşen bir zaman dilimini edebiyata dönüştürüyor. Bunu ruhsal çözümleme iç konuşma, bilinç akımı ve geri dönüş araçlarını kullanarak ustaca

yapıyor.

Hepçilingirler'in öykülerinde ise yalnızlık ve hüznün iki ana tema olarak kendini gösterir. Karamsarlık, üzüntü, hayattan bıkmama, mutlu olamama, çaresizlik gibi öykü kahramanlarının yaşadığı duygular ve ruhsal durumlar başarılı bir şekilde yansıtılır.

Yazarlık Misyonu

Başta da belirttiğim gibi, Feyza Hepçilingirler, dil konusunda duyarlılığı en yüksek yazarlarımızdan biridir. “...Türkçeye karşı duyarlılık göstermek, Türkçeyi korumak ve geliştirmek, yalnız Türklerin değil, Türkçenin içine doğmuş herkesin görevidir” demiştir. Bu düşünce ve tutumu tüm öykü ve romanlarına yansımış, eserlerini arı ve akıcı bir Türkçe ile yazmıştır.

Feyza Hepçilingirler'in bir tür, “yazar misyonu” varsa, bu en belirgin biçim “Tanrıkadın” romanında sezilir. Romanda, birey ile toplumun, kadın ile erkeğin, sevgi ile aşkın, doğum ile ölümün, şefkat ile şiddetin, varlık ile yokluğun, emek ile sömürünün karşıtlığında sevgiyi, cinsel eşitliği, dayanışmayı ve barış içinde bir arada yaşamının öne çıktığı bir dünya özlemi dile gelir.

Edebiyatımızdaki Yeri

Birçok alanda eser vererek Türk edebiyatına önemli katkılarda bulunan, Türkçe'nin doğru kullanımı, dilimizi yabancı dillerin etkisinden uzak tutmak adına yaptığı çalışmaları ve kadın sorununa olan duyarlılığı ile Hepçilingirler, Türk edebiyatının değerli kadın yazarlarından biridir.

Hepçilingirler bir eğitimci olarak çocukları çok önemsemiş, onların geleceğimiz olduğu düşüncesinden hareketle başlangıçtan itibaren çocuk ve gençlik yazını alanında da yazmıştır. 1979 yılında Kültür Bakanlığının açtığı Çocuk Yapıtları Yarışması'nda “Yanlılıklar” adlı eseriyle “Başarı Ödülü” almıştır. Sonraki yıllarda çocuklara ve gençlere yönelik olarak değerli öykü ve romanlar yazmıştır.

Özetlemek gerekirse, Feyza Hepçilingirler daha çok ilgiyi, saygıyı hak eden önemli bir yazarımızdır. Onun “Tanrıkadın” romanı bile tek başına “gözlem gücü, roman estetiği ve çok katmanlı diliyle Türk okuruna ve Türk yazınına değerli bir armağandır.”

Bu bağlamda, Çukurova Sanat Girişimi (ÇSG) tarafından Feyza Hepçilingirler'e verilmesi kararlaştırılan 2023 Çukurova Ödülü'nün isabetli ve hak edilmiş bir “değerlendirme” ödülü olarak görüyor; değerli seçici kurul üyelerini ve yazarımızı gönülden kutluyorum.

16 Kasım 2022, Duisburg

“...Bu yüzden her dili en iyi bilenler, çocukluklarından beri o dili duyan, dinleyen, o dille düşünen, okuyan insanlardır. Bizim özentiyle alıp kullandığımız sözcükleri onlar, kitaplarda kendisiyle akraba sözcüklerin arasında görerek, okuyarak öğrenmişlerdir; o sözcükle ortak bir geçmiş oluşturduklarını söylemek bile abartı sayılmaz. Oysa biz, süje ile objeyi, pasif ile aktifi tek tek görüp ezberlerken aktifi aktöre, ajana (agent), aksiyona (action), akta (act) bağlayarak sağlam bir kavramlar zinciri kurmak yerine bir sözcükler yığını oluşturuyoruz...”

(Türkçe "Off" 3 Dilim Dilim Anadilim, Everest Yayınları.4.Basım: Ekim 2012,Düşünmenin Dili/Türkçe Düşünmek mi dediniz? bölümünden)

Feyza Hepçilingirler : Öykünün Büyük Ustası

Erendiz Atasü

Edebiyat emeği kırk yılı aşan Feyza Hepçilingirler, toplumsal sorumluluk taşıyan, çok yönlü bir yazar. Bir aydın olarak, en başta diline, güzel Türkçemize, ülkesine, toplumuna karşı sorumlu hissediyor kendini; sadece o kadar değil; duyarlı bir insan, duyarlı bir dünyalı, O; acıya boğulmuş gezegenimizin, dünyadaşlarımızın hiçbir sorununa sağır değil.

Galiba Konfüçyus'tur, "Bir ülkede huzuru bozmak istiyorsan önce dili boz!" diyor...

Güzel dilimiz, bizim kuşağın yaşam süresinde, 12 Eylül resmi gücü tarafından resmen bozuldu. Yerleşmiş kurallar yerinden oynatıldı; sanki binyılı aşkın yaşantısı olan bir dille değil de yeni bir olguyla karşılaşmış gibi, imla kurallarına kadar her şey değiştirildi. Ardından Özal döneminde salgına dönüşen ve hala devam eden "Amerikanca (!)" sözcük istilası'na uğradı dilimiz! Sonuç zaten okuma yazmayı pek sevmeyen ulusumuz için tam bir dil kargaşası oldu. Dile bu saldırılara karşı duranlar arasındadır işte, Feyza Hepçilingirler. Kendine bir öz görev biçti, rastladığı her dil yanlışının kaydını tuttu ve doğrusunu, öğrenmek isteyenlere öğretti! "Türkçe Günlükleri", "Dedim: Ah!", "Türkçe Off!" ve dil üstüne kaleme aldığı, ince bir mizahı da dışlamayan nice kitap, onun yüksek dil bilincinin ve dil sevgisinin ürünleridir.

Bir "12 Eylülde" olarak, kimi hikayelerinde ve özellikle "Kırmızı Karanfil ne Renk Solar" ve "Tanrıkadın" adlı romanlarında siyasal baskı dönemlerinde aydınların ve kadınların neler deneyebildiklerini dile getirdi. Feyza, yerinden yurdundan koparılan insanın trajedisine çok duyarlıdır, belki ailesindeki göç hatıralarıdır bu duyarlılığın temelindeki. Günümüzde dünyamızı afet gibi saran göçmenlik durumunun ve tarihi göçlerin acıları dile gelir, "İşte Gidiyorum" adlı öykü kitabında. Mübadeleden, Struma faciasına kadar, bir meçhule giden insanın kaderi... "Göç" olgusunun, "dil" olgusuyla olan bağlantısı yüzünden de, özellikle yazar için çok öğretici bir insanlık yarısı, insanlık deneyimi olduğunu düşünüyorum. Şöyle diyor Feyza, kendi web sitesinde:

"İnsanın öyküsünü çizmekte en etkin olan unsurlardan biri yaşadığı yer kuşkusuz. İnsan büyük ölçüde yaşadığı toprakla, içinde yetiştiği kültürle, kullandığı dille kurar kendini. Bunun için her gidiş kendinden kopuş, kendini yeniden kurma çabasının kaçınılmazlığıdır. Her giden yeniden kurmak zorunda kalır kendini."

"Göç" her zaman, siyasal ve/veya toplumsal, iktisadi zorunluk yüzünden olmaz. Bazen de özel yaşam insanı zorlar bir yaşam kesitinden diğerine göç etmeye. Kişi belli bir yaşantı tarzından koparken, kendinden bir şeyleri de yok eder ve yeni yaşantı tarzında kendini yeniden oluşturmak zorundadır; hem acı, hem mutluluk veren benzersiz bir deneyimdir bu. Dünyaya karşı siyasal sorumlulukla yazılmış "İşte Gidiyorum" öykülerinin en güzellerinden biridir kitapta biraz aykırı dursa da "Gidenler Gitmez mi Aslında?" adlı öykü, bir özel yaşam öyküsü.

Böylece geliriz, Feyza'nın bende hayranlık uyandıran öykücülüğüne:

Tomris Uyar, "kısa öykü"ye "Merkezkaç kuvvet" derdi. Ne kadar güzel bir tanım, hayatın genel akışının dışına çıkan kısa bir deneyimin anlatılması. Hülya Soyşekerci, öykünün "İnsan etkileşiminin başladığı" yerde doğduğunu söylüyor (*Günışığı Demeti*, Pagos yayıncılık,

2021). Öyleyse, nasıl bir karşılaşma anıdır bu? Hayatın ana akışından dışarı fırlayan bir an! ‘*Aykırı*’ bir an ! İnsanı ‘*savuran*’ bir an! Bazen tantanalı bir andır bu, bazense öylesine sessizdir ki, kişi kendisi bile fark edemez, ama içsel yaşantısı değişmiştir; bir kristalin ‘*çıt*’ edip çatlayıverdiği an’da... ‘*İnce bir kristalin çatlama sesiyle kırıldı Kadın*’ (*Aykırı bir Öykü, Ürkek Kuşlar*, Remzi Kitabevi, 3.bsm, s.11, 1999). Feyza bu anları dile getirmekte ustadır! Zaten, anları önemsemeydi, Feyza Hepçilingirler, bir öykü kitabının adını ‘*Anlar*’ koyar mıydı? Öykü denen edebi tür için şöyle der miydi, yazarımız : ‘*Öykü.... başında ya da sonunda sarsar okuru. Bir tümceyle, bir ünlemlerle, bir sözcüklerle; kimi kez susarak...*’

Dili duru ve yalındır, ancak zarif ve duyarlıdır; kurguları çetrefil değildir, edebiyatla uğraşmamış okura öylece yazılıvermiş gibi dahi gelebilir, kimi öyküler; ama edebiyat üzerine düşünen okur, Feyza’nın usta bir matematikle kurgu oluşturduğunu görür. Dil, kurgu, metaforlar her şey, işte öykü kişinin o savrulma anını, yüreğinin ‘*çıt*’ diye kırıldığı an’ı vurgulamaya yöneliktir. Bu an, aynı zamanda, yazarımızın yukarıda sözünü ettiği, öykünün okuru sarsacağı andır, işte! Onun öyküleri hayatın ta içinden gelir, hayatın köklerinden, derin sularından gelir; gündelik yaşamın örtüsü altında görünmez olmuş ancak bireyin tüm yaşamının yönünü değiştirebilen o saklı anlardır, onun öykülerinin özü. İnsanın ‘*Boşlukta bir nokta olduğunu*’ (*Ürkek Kuşlar*, s.24) kavradığı anlar...

Öykü kahramanları sadece kadınlar değildir, ama çoklukla kadınlardır. Bazen, ‘*özgür bir kadının çelişkili yalnızlık duygusunu*’ (*Ürkek Kuşlar*, s.9) deneyimleyen bağımsız kadınlar, bazen de gelenekselliğin içine hapsolmuş kadınlar. Feyza, taşrayı iyi bilir, taşraya mahkum uysal kadının boğuntusunu yansıtmakta ustadır, kimi kez, hiç incitici olmayan, sevecen bir mizah duygusuyla. İçsel bunalım anları sadece kılı kırk yaran aydınlara mu mahsustur? Öyle zanneder kimileri... Kadınların sessiz kaldıkları için yok sayılan içsel yıkım anları... ‘*Doğru Yürü Oy Gelin*’ öyküsündeki Semiha, bir zamanların kaynanasının ensesine vur, lokmasını al deyimiyle betimlenebilecek, yumuşak başlı gelini, hayatın ve ilişkilerin değiştiğini fark edemeden evinin kapalı kutusunda yaşamış ve yaşlanmış ana, sıra oğlunun sevdalandığı kızı almasına gelince, kızı onaylamıyorsa ne yapacaktır... Yeni tarz hayatı benimsemiş oğul, kahkahalar atarak ‘*o kız tam bize göre, ana*’ dediğinde, sessiz Semiha gerçekten ne yapacaktır? Yüreği ‘*çıt*’ diye kırılmayacak mıdır? (*Ürkek Kuşlar*, s. 64)

Kadınların gerçek duygularını dilimizin bilincine kaydeden Feyza Hepçilingirler, çok yaşasın ve daha birçok birbirinden güzel öyküler yazsın.

Feyza Hepçilingirler : Ana sayfa, webarchive
Erendiz Atasü, ‘*Çıt*’ Noktası, Benim Yazarlarım, s.97-100, Can Yayınları, 2015.

"...Turgut Özal'ın, Adam Smith'ten devşirdiği, 'Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler, ilkesi, en az ekonomi alanında olduğu kadar Türkçe alanında da uygulanmadı mı? O dönemde ülkeye yalnız yabancı sigara girmede, sürüler halinde yabancı sözcük de girdi. Tanzimatçılar Fransa'ya çevirmişlerdi yüzlerini, Fransızcadan gelen bütün sözcükleri buyur ettiler; Özal Amerika'dan başkasını görmüyordu; İngilizceden gelen bütün sözcüklerin önündeki gümrük duvarlarını kaldırdı. Sonrakileri anımsatmaya bile gerek yok..."

Dedim: "Ah!" Türkçe "Off"-2 Siakitap 2019,1.Basım,Mesele Budur!/Türkçenin Sahipleri bölümünden)

Yalın ve Derin Bir Yazardan Bize: “ÖYKÜNMECE”

Aydın Şimşek

Yazın hayatımın neresinde, hangi döneminde olursa olsun bir biçimde düşünce dünyama dokunmuş, beni geliştirmiş, anlam alanlarının ve dilin evreninde gezdirmiş bir yazar, dilbilim-anlambilimci olarak tanımlarım Feyza hocamı.

Birden çok alanda ürün veren bir yazar olarak bu çok yönlülüğüyle de ele avuca sığmaz bir yazar üzerine “ne yazılabilir ki?” diye düşünmeden edemedim doğrusu. Hakkında o kadar çok şey yazılmış ki, yeni bir şey söylemek neredeyse olanaksız. Kendisi hakkında yazılanların ağırlığı, onun dile ve dilin kullanımı konusundaki ironi dolu uyarıları ve önerileri üzerinden neredeyse bir kült oluştuğunu söylemek mümkün. Kuşkusuz ki içine doğulan dille edebiyat yapılıyorsa, iletişim ve bildirişim sağlanıyorsa ve bunların toplumsal konsensüs açısından önemi varsa, Feyza Hepçilingirler’in dil (Türkçe) üzerine düşünmesini ve bu düşüncelerini de paylaşıp yaygınlaştırması beklenir bir durumdur.

Bunca şapkası olan ve keskin zekâsı ile çetrefilli dil problemlerine biraz da hınzırca çözümler üreten, ısrarla anlamak istemeyenleri de karikatürize ederek, dolaylı gerçekliğin ya da sezgisel olanın inceliğiyle uyaran Feyza hocanın, biraz da kendini geri çekme naifliğiyle gözden kaçırılan –bana göre özel olan- öyküye bakış biçimi üzerine eğilmek istiyorum.

Özellikle de 90’lı yılların başından itibaren bireyselleşmenin güçlü bir altyapısının kurgulanamamasından dolayı gerçekleşen sıradanlık,” ben yaptım oldubitti” vs. yaklaşımlarının “deneysellik” ya da “öyküde-şirde deneysellik” adı altında sunulması ve sunulanın da düşünsel düzlemde bir yere oturtulamaması büyük bir uğultuya neden oldu. Genç ve gözüpük olanların dile başkaldırısı olarak da kimi edebiyat dergileri tarafından desteklenmesiyle bu durum neredeyse bir kaosa dönmüştü. Özellikle de yıkmaya ve zincirlerinden kurtulmaya çalıştıkları dilin tüm olanaklarını kavramadan buna kalkan bu gözüpük girişimciler(!)in çoğu ne yazık ki bir derinlik üretmeden kaybolup gitti.

Yine aynı süreçte değişen sermaye biçiminin oluşturduğu yeni kültürün ve bunun insan ilişkilerine yansımından kaynaklanan “ben”in merkeze ve salt amaca yönlendirilmesiyle, toplumsal duyarlık ve “insan ne olabileceğine ilişkin” arayışlar baskılanırken, zamanın sadece “şu an” değerli olduğunu, bu nedenle de geçmişe-geleceğe bakmamak gerektiği anlayışı yaygınlaştırıldı. Böylelikle genelde sanat özneleri, özelde edebiyatçıların büyük bir kısmı, tarih bilincinden koptu. Yazılan öyküler, ben’in duygu ve bedenine sıkıştırıldı, uzun sürede oradan çıkılmadı. Bu durum giderek etkileşimle kendisine benzeyenleri çoğalttı, öykü dünyasına bulaşıcı bir hastalık gibi yayıldı. Bu arada dışarıda neler olup bittiğine bakılmadığından, -uzun süre kendisinden uzakta gibi görünen ama kendisini de içine alan- bir sessizlikle yaşamayı tercih eden, yazar-öykücü özne büyük bir gürültüyle uykusundan sıyrıldığında taşlarla kırılmış penceresini, balyozla kırılmış kapısını, zincirlenmeye başlamış olan bedenini fark etmeye başladı.

Dışarıya baktığında, deneyselliğin bir ilerleme ve aydınlanma kültürünü işaret ettiğini de duyumsatan “ÖYKÜNMECE” adlı bir çalışmanın olduğunu ancak fark etti. Ben Feyza hocanın bu kitabını diğer kitaplarında hep ayrı bir yerde görmüşümdür. 2000’li yıllardaki bulanıklığın ortasında, şaşkınlığın bol ama şaşırma yetisinin neredeyse kaybolduğu bir dönemde, ironi ve ince bir mizahın diliyle, kaç tür öykü yazılacağını, bu nedenle, kurmaca zekasının önünde dilin bir engel değil de, yaratıcı kıtlığın bir engel olduğunu duyumsattı, hatta öğretti.

Öykünmece içerisinde hayatın her alanının öyküsünü bulacaktır okur. Deneysel öykü'den, Futbol öykü'ye Romantik öykü'den Kara öykü'ye... Bir bakıma dili kullanmanın geniş olanaklarını yazarın yetenekleriyle birlikte düşündürüyor.

Öykünmece'nin bir araya getirdiği öykülerin bir başka önemli yanı da; kısalık ve derinliğin bir arada nasıl kullanılacağına özgün kurmacaları vardır. Bir söyleşisinde Tolstoy'un Çehov için söylediğini anımsamadan edemedim. Tolstoy'un " Ne ben ne Turgenyev ne de Dostoyevski, hiç birimiz Çehov gibi yazamayız, çünkü onun estetiği kısalığıdır" dediği söylenir. Feyza Hepçilingirler, bu öykülerde, kısalıkla bir dil estetiğinin nasıl yaratılıp, anlamda yaratıcı olunacağını sessizce söylüyor.

"Öykünmece" için bir yazısında sevgili Hülya Soyşekerci şu tespitleri yaparken, ona katılmamak mümkün mü? "**Öykünmece**, pek çok öyküyü tarz, atmosfer, konu, ifade, kişiler, göndermeler, imgeler... açısından taklit eden öykülerle dolu. Bazı öykülere ve bazı yazarların üslubuna öyküden öykülerden oluşan **Öykünmece**'nin her öyküsünü aynı yazarın yazdığına inanmak çok zor; zaten Feyza Hepçilingirler de bunu amaçlamış ve deneyimlemiş. Her öyküde atmosfer, işleniş, etki ve üslup diğerinden çok farklı. Yazar, kitaptaki öykülerin her birini birer üst başlıkta toplamış; her öykü için ayrı bir üslup geliştirmiş; daha doğrusu birer üslup öykünmesi yapmış ve bütünüyle bir parodi zenginliği oluşturmuş. Kitaptaki her öykü, belli bir tarzın ve üslubun parodisi olarak da okunabilir. Bir bakıma edebiyatta da yaşanan postmodern zamanlara göndermeler yapan deneysel metinler var burada."

Ben bu öykülerin politik bir arka planı olduğunu düşünürüm hep. Çünkü ele aldığı yer yer postiş taktikleri de kullandığı öykülerinde, güncel hep öndedir. Bir tür ölü toprağını savurma işlemini gördüğünü düşündüğüm öyküleri her okumaya geri döndüğümde, neredeyse gündelik uyuşturma araçlarıyla elimden alınmış olan "şaşırtma yetime" yeniden kavuşup, bir silkelenirim. *Entel Öykü, Fantastik Öykü, Kafkaesk Öykü, Minimal Öykü, Popülist Öykü, Satanist Öykü, Absürt Öykü...Divinia Öykü* gibi isimlendirmeler verdiği toplamın tümünde insanı amaç alan bir odak var. Bu nedenle "ÖYKÜNMECE" değişmekte olan ve hız denilen ideolojinin hayatın her alanını kuşatarak, körleşmeyi artırdığı bir dünyada bir olaya birden çok bakma biçiminin olacağını duyumsatırken, bir yandan da olmayan ama olabilecekleri düşünmemizi sağlıyor.

Feyza hoca, yukarıda da belirttiğim gibi birden çok yetisi ve özgünlük alanları olan bir yazar-düşünür ve ironi dolu özel bir yazar. Öykü, deneme, çocuk kitaplarıyla, O'nun her yazdığı kıymetli olagelmıştır. Ve yazın dünyamızdaki yeri, bunca öğretilerine karşın hiçbir zaman didaktik olmamış, aksine sezdirici, duyumsatıcı ve düşündürücü olmuştur.

Feyza Hepçilingirler demek, benim için sınırsız bir dil olanağı ve düşünce dünyası demektir. Nice yapıtlarıyla buluşmayı umarak elbette...

"...Edebiyatçının dille oynamak gibi bir hakkı, elbette vardır. Eğri oturup doğru konuşalım: Dili bilmeden edebiyatçı olunmaz ama yalnızca dili iyi bilerek de edebiyatçı olunmaz. Öyle olsaydı, dil bilginleri dünyanın en iyi yazarları olurlardı. Yazarın / şairin, dile sığmadığı zamanlar olur, dili eğip bükmenin, ona yeniden biçim vermeye çalışmanın kaçınılmaz olduğu zamanlar... Böyle zamanlarda edebiyatçı, dili alışılmış anlam kalıplarından çıkarmaya, yeni algılamalara elverişli duruma getirmeye çalışır, ama bilinçli bir biçimde yapar bunu. Bildik sözcüklere yeni anlamlar yükler, tümce kurgusunu değiştirir, basmakalıplığı yıkar, yeniden yapılandırır anlatımını. Ama dediğim gibi, bilinçli çabalar bunlar, pek azı rastlantıyla oluşur. Rastlantısal olanına bile olağanüstü dil sezgisiyle yani açılımlar getirir edebiyatçı..."

(Türkçe "Off" 3 Dilim Dilim Anadilim, Everest Yayınları.4.Basım: Ekim 2012,Dil ve Edebiyat/Amerikan Filminden Uyanmak bölümünden)

Feyza Hepçilingirler'in Öykülerinde Kadınlık ve Erkeklik Hallerinin Temsili

Hatice Neşe Apaydın*

Feyza Hepçilingirler'in şiirle başlayan yazı yaşamı 1979 yılında Kültür Bakanlığının açtığı Çocuk Yapıtları Yarışmasında ödül aldığı "Yanlışlıklar" adlı oyunla sürmüştü. Bu arada öyküler kaleme alıyor Hepçilingirler ve ödüller geliyor o çalışmalarıyla. Akademi Kitabevi 1981 Öykü Birincilik ödülü *Sabah Yolcuları*'na veriliyor. *Eski Bir Balerin* 1985 Sait Faik Hikâye Armağanı alıyor. Bundan sonra da ödüller yine öykülerine geliyor, sadece öykü türünde yazmamasına rağmen: *Ürkek Kuşlar ve Kırlangıçsız Geçti Yaz* 1989 Yunus Nadi Armağanı Öykü İkincilik Ödülü ve Balkan yazarlar Karşılaşması Broski Grumen Ödülü; *Savrulmalar* 1997'de Sedat Simavi Ödülü.

Feyza Hepçilingirler'in roman, deneme, inceleme ve eleştiri türünde de pek çok eseri var. Çocuklara yönelik yazdığı öyküleri ve romanları ise ayrıca üzerinde durulması gereken, içerik olarak yoğun mesajlar veren eserler. Her eseriyle farklı yaşlardan ve farklı beğenisi olan okura değişik okuma zevkini tattırdığını söyleyebiliriz yazarın. Ama ben bu yazıda Hepçilingirler'in öykü dünyasından ve onun öykülerindeki kadınlık ve erkeklik hallerinin temsilinden söz etmek istiyorum.

Anılar:

1991 yılından beri en yakın arkadaşım, yolumuz aynı lisede öğretmen olarak kesiştiğinden beri. Okuma listeleri oluşturup bir araya gelir, okuduğumuz kitapları tartışırız. Yeni çıkan ne kadar öykü, roman varsa okuma aşkıyla yanıyorduk. Özellikle kadın yazarların her yazdığını okumak, kadınlığı nasıl anlattıklarını görmek isterdik. Kendimize göreliğimiz vardı bizim de, sıraya çok uymayan. Belki bu "başka"lığımızdan dolayı zaman zaman müstehzi gülümsemelere maruz kaldığımız için yalnız olmadığımızı yazılanlarda bulma çabasıydı, kim bilir?

2000'li yılların başlarında bir akşam Feyza Hepçilingirler'i (Adana'da olmalı o zaman, Sanat Günleri etkinliğinden dolayı Feyza Hepçilingirler) evine davet etmişti arkadaşım; edebiyat konuşma fırsatı bulalım bir yazarla diye. Feyza Hepçilingirler'den pek çok şey okumuştuk. Fotoğraflarındaki kadar içten gülümseyen bir yazarın, kabul edeceğini düşünmüş olmalı arkadaşım, hem belki Ayvalıklı, Egeli olma yakınlığı da önemli unsur olabilirdi aralarında. Diğer arkadaşım ise zaten Buca'dan Feyza Hoca'nın öğrencisiydi. Dördüncü konuk ise küçük kızımdı, bizim edebiyat sohbetimize uykusu gelinceye kadar o da dâhil olmuştu. İlkokula giden bir çocuk için çok sevdiği arkadaşımın evinde bir yazarla tanışma heyecanı ne çok şey ifade ediyordu! O güne kadar yazdıklarından tanıdığımız Feyza Hepçilingirler'i daha yakından tanıma fırsatı bulduk o akşam. İkinci buluşma bundan iki üç yıl sonra yine baharda,

Egeli arkadaşımın bu kez kahvaltı masasındaydı. Füsun Akatlı da vardı bu buluşmada. Biraz daha genişlemişti grup...

*ÇÜ Rektörlük Öğretim Görevlisi

2018 yılında, Kıbrıs'ta bir sempozyumda “şirde dişil dil” üzerine bir bildiri sunumu için hazırlanırken rastladım Feyza Hepçilingirler, İnci Aral, Erendiz Atasü, Tomris Uyar, Füsun Akatlı'nın yaptığı söyleşiye: “Edebiyatımızda Kadın Duyarlılığı” başlıklı yazı Varlık'ta 1995'te yayımlanmıştı. O gün yazdığım bildiriye ışık tutuyordu söyledikleri Hepçilingirler'in. Meseleyi kadındaki duyarlılığa dayandırıp yeteneğiyle, emeğiyle ortaya koydukları geçiştiriliyordu şiirde. O aralar dergilerde kadın, şair, şiir konusu tartışılıyordu. Eril sesler de şiirin nasıl olması gerektiğini tartışmaktan çok kadın şair olur mu, olursa ne yazmalı'yı tartışıyorlardı anlaşılana. Bu kez Feyza Hepçilingirler bir başka yönü ve özelliğiyle girmiş oldu hayatıma.

Kadın Duyarlılığı ve Edebiyat

Feyza Hepçilingirler, *Sorulmadan* adıyla çıkan deneme kitabında başlığı “Kadın ve Yaratıcılık” olan dördüncü bölümde beş yazıya yer vermiş bu konuda. Bu yazılarda hayatın her alanını olduğu gibi edebiyatı da kontrol altında tutmak isteyen eril zihniyetin, kadın yazarın ne yazdığından nasıl yazması gerektiğine kadar pek çok konuda kadın yazara şekil vermeye çalıştığından söz ediliyor. Elbette Hepçilingirler'in bunun üzerinde bunca durmasının bir başka nedeni de var: Kendisi de bu eril tahakkümden payını alıyor. O yıllarda Hepçilingirler'in öykü kitapları ile ilgili yazılan eleştiri yazılarında “kadın yazarın yaşamadığı bir durumu yazıp yazamayacağı, yazarsa ne denli başarılı yazacağı” üzerinde durulduğu görülüyor.

“Kadın Duyarlılığı” başlıklı yazıda şöyle diyor Feyza Hepçilingirler bununla ilgili:

“... İlk öykülerimden birinde bir topçu kışlasını anlatmıştım ‘Nereden biliyor askerliği?’ küçümsemesiyle ve ‘haddini bilmezlik’le karşılandı. Oysa babası, ağabeyisi, kocası, sevgilisi askerlik yapmış her kadın üç-dört kez askere gitmiş gibidir. Erkekler bıkmadan usanmadan askerlik maceralarını anlatırlar çünkü. Yine de ben, kadına kapalı bir dünyayı ne kadar yakından tanıdığımı değil, ‘yaşamadığım bir şeyi de anlatabileceğim’ iddiasını kanıtlamaya çalışmıştım yalnızca.”(Hepçilingirler, 2000, s.117)

Sözü edilen öykü *Eski Bir Balerin* kitabında yer alan “Er Mektubu, Görülmüştür” olmalı. Hepçilingirler aynı yazıda “duyarlılık” sözünün üzerinde neden bu kadar durduğunu açıklıyor. Görünüşte bir övgü gibi kadın yazara bağışlanan bir özellik olarak görülse bile duyarlılığın kadın yazarın zekâsını, yaratıcılığını, dil yeteneğini, imgelerinin, gözlemlerinin gücünü,

ayrıntıları yakalama ustalığını göz ardı etmek anlamına geldiğini belirtiyor. Üstelik kadın yazarın yaratıcılığını sınırlama için de öne sürülen bir niteliğe dönüştürülüyor çoğu zaman duyarlılık:

“Kadın duyarlılığı öykü ve roman kişileri için de görünmez duvarlar çizer. Sözgelimi, sizin kişileriniz kadın olsa daha iyi olur. Kadın duyarlılığıyla anlatacaksınız ya! Hemen hatırlatayım: Bunun tersi erkek yazar için söz konusu bile değildir. O, bütün dünyayı anlatabilir; kadınıyla erkeğiyle, çocuğuyla büyüğüyle, hırsız, yankesicisi, orospusuyla herkesi. Dünya onundur çünkü. Siz de dünyanın bir parçası olarak onunsunuz zaten.” .”
(Hepçilingirler, 2000, s.117)

Hepçilingirler, eril zihniyetin çizdiği bu sınırları tanımadığını göstermek; üstelik bu sınırları kaldırırken kendisine “yasaklı” sayılan alanlarda da güçlü gözlem gücüyle, dil yeteneğiyle, yaratıcılığıyla yazabileceğini, hem de iyi yazabileceğini kanıtlayan eserler kaleme almıştır.

Ön kabullerle hareket eden ve normatif kimlikler inşa etme kaygısında olan zihniyet, kadın ve erkeğin paylaştıkları özellikleri yok sayarken her ikisi için de yüceltilecek bir durum vadetmiyor aslında. Tam tersine bir cinste, diğerinde olan özellikleri yok sayarak erkeği de başka türlü sınırlandırmış oluyor. Feyza Hepçilingirler bunu şöyle söylemiş:

“ Buraya kadar söylediklerimden duyarlılığı küçümsediğim anlaşılmasın. Tersine önemsiyorum. Ama ‘cinsiyetli’ olanını değil. Kimi insanlar duyarlıdır, kimileri duyarsız. Kadınları topyekûn duyarlı, erkekleri duyarsız kabul etmek, kadın olarak benim pek hoşuma gidecek olsa da doğru değil. Bir davranışınızdan incinip günlerce için için üzülen oğlunuzu, bir sözünüze kırılıp sizi terk eden sevgilinizi nasıl değerlendireceksiniz bu yaklaşımla? Peki uyuyan kocasını baltayla parçalayan kadını nasıl açıklayacaksınız?” (Hepçilingirler, 2000, s.117)

Görüldüğü gibi Hepçilingirler, kadınlık ve erkekliklere cinsiyetçi bakış açısının sunduğu dar bir çerçeveden bakmıyor ve ön kabullerle oluşturulmuş ötekileştirici yaklaşımlardan uzak duruyor. Onun bu bakış açısının öykülerine yansımaları nasıldır, şimdi onları örneklemek istiyorum.

“Sızı, Sancı Her Gece”nin Filiz’i; “Gerdek”teki Ziyet

Feyza Hepçilingirler öykülerinde kadınlığın ve erkekliğin çok farklı görünümelerini sunan zengin bir dünya kurmayı başarmıştır; romanlarını da okudum. Onun öykülerindeki kadınlar ve erkekler, toplumun inşa ettiği normatif kadınlık ve erkeklik hallerini temsil edenlerden (özellikle kadınlar arasında o çizginin dışına çıkmayı başaran) toplumun cinsiyetçi kalıplarına sessizce başkaldırmayı başaranlara doğru uzanmaktadır. Hepçilingirler, iyi bir gözlemci olarak isabetli bir noktadan yaklaştığı bu değişen halleri samimiyetle anlatıyor. Büyük sözler

etmeden, yalın bir dille yazarın kendine has üslubu içinde iddiasız gibi görünen ama okurunun zihninde yer eden karakterlere dönüşüyor anlatılanlar. Bunca karmaşık meseleyi örneklerine çevremizdekiler arasında görebildiğimiz çok sayıda karakter yaratarak anlatmayı başarmış bir yazardan ben sadece iki kadın karakter üzerinden bir değerlendirme yapmak istiyorum.

İlk öykü kitabı *Sabah Yolcuları*'nda aydın bir kadının alt kesimden kadınların hayatına tanıklığının izleri var çoğunlukla. “Fava”da Ayvalık'ta kocası zeytin silkelemekte, kendisi dip toplama işinde çalışan, kazandığı parayla bir manto, kıyısı iğne oyalı düz yeşil bir ipek baş örtüsü ve yürürken sokaklarda topuğu taşların arasına sıkışan ayakkabılar alma hayali kuran kadına odaklanmıştır öykü. Zeytin işinde tırnaklarının parçalanması uğruna kazandığı parayı alıp kaçan kocanın ardından yokluk içinde hasta kızıyla bir başına kalır kadın karakter. “Parayı yiyince” döner diye bekler kocasını, kimseye onun gittiğinden söz etmemek için borç isteyemeden... “Menekşe'nin Bebesi” ise temizlikçi olarak çalıştığı zengin evine girip çıkma hakkını bir üstünlük gibi algılayan ve çevresine bunu önemli bir ayrıcalıklı gibi anlatmaya çalışan Menekşe'nin hikâyesini anlatıyor. Bu gibi başka kadınlık örnekleri de var elbette kitapta ama bana göre Filiz kentli ve büroda çalışan bir kadın olmasına rağmen toplumun kadına yüklediği “ikincil” olma halini daha yoğun yaşıyor ve kendisine çizilen sınırı aşma potansiyelini taşıması açısından daha fazla umut veriyor.

“Sızı, Sancı Her Gece” öyküsü toplumun kadına bakışının, ona yüklediği sorumluluklar ve getirdiği kısıtlamaların pek çoğuna değinen, sorunların karmaşıklığına dikkat çeken yanıyla öne çıkıyor. Filiz bir büro işinde çalışan evli, iki çocuklu genç bir kadındır. Filiz isteyken çocuklara birlikte yaşadıkları kayınvalidesi bakmaktadır. Ancak kayınvalide gelini eve gelir gelmez çocuklardan yakınmaya başlayan, evle ilgili bütün işlerin sorumluluğunu gelininden bekleyen kayınvalide tipolojisine uyan bir kadındır. Haluk ise eve geldiğinde yemek masasında çocuk gürültüsü istemeyen, evde kendine ait sıradan işlere bile elini sürmeyen biridir. Çocukların yemeğini yedirip babaları gelmeden yatırmak da diğer işler gibi Filiz'e aittir. Üstelik planlanmayan bir gebelik daha yaşamaktadır ve Haluk'un arzusu doğrultusunda, bir an önce kürtaj olması gerekmektedir. Ancak Haluk bu konuda karısıyla konuşmamaktadır. Filiz hiç sorgulamaz mı yaşadıklarını, elbette sorgular:

“Sevmek, altı yedi yıl öncesinin eskimiş bir duygusu. Alıştı Haluk'a, onsuz yaşaması güç, destek o, ortak; ama yetmiyor işte. Neden sormuyor? Bir günahsa da bu, yalnız onun mu?” (Hepçilingirler, Öyküler, 1993, s.17)

Filiz iş yerinde de başka bir eril tahakküm altındadır. İş hayatı her zaman kadınlara, “kadınlara özgü” özelliklerden dolayı sınırlandırılmaktadır. Filiz'in çalıştığı işyerindeki müdür de “kadınca sebeplerden” dolayı “kadın memurların bitmek tükenmek bilmeyen dertleri”nden yakınmaktadır. Filiz kürtajın olumsuz sonuçlarını duyduğu için korksa da,

istemese de kürtaj olmuştur ve yasal olarak rapor alma durumu olmadığından başı önünde müdüründen izin istemek zorundadır.

Öyküde kentli, büroda çalışan bir karı koca olsalar da Filiz ve Haluk'un kürtajı bir aile planlaması yöntemi olarak gördüklerini; hayatlarını kökten etkileyecek bu kadar önemli konularda bile açıklıkla konuşmadıklarını görmekteyiz. Filiz'in bu konudaki bütün birikimi annesinin kadın doğmuş olduğuna dair lanetlerinden ibarettir; büyük annesi, ninesi ve diğerlerinin de benzer şeyler yaşadıklarına dair yakınmalarıdır. Filiz için cinsellik de sadece erkeğini mutlu etmek için katlanması gereken beden emekçiliğidir, o kadar:

“Erkeğini mutlu etme göreviyle yükümlü bir beden emekçisi olduğunu düşündü, bir ev memuru. Direnme hakkı da yok, toplu sözleşme ya da işi bırakma özgürlüğü de. Annesi de lanet ederdı kadın doğmuş olduğuna, büyük annesi de, ninesi de, daha öncekiler, çok daha öncekiler de. Dünyanın her yerindeki kadınlar... Hangi dilde, hangi biçimde olursa olsun kargışlar yağdırmak çözer mi sorunu? O da şimdi ‘Anam beni doğuracağına taş doğuraydı.’ dese çözümlenecek mi? Böylesine karalık, yazgıda bile olmaz.” (Hepçilingirler, Öyküler, 1993, s.19)

Öykünün sonunda Filiz bütün yaşadıklarını gözden geçirip annesinin, ablasının, kayınvalidesinin anlattıklarıyla öğrendiği düşük hikâyelerini, hatta Haluk'un da istenmeyen çocuklardan biri olduğunu düşündükçe kendi hayatını sorgulamaya başlar. Bu durumun bir yazgı olarak kalmaması, değiştirmek için bir yerinden başlamak gerektiği noktasına gelir. Başta Haluk'un kendisiyle bir kadeh içmesi teklifine çekinerek baksa da sonunda tepeleri aşmaya karar verir:

“Düşündüğü ‘Deli misin Haluk? Annenin yanında içki içemem ki ben.’ ‘Şimdi mi, nasıl olur?’ ‘Neden ama?..’ gibi sözler bir yola düşüp paralyorlar kendilerini. Küçük de olsa ilk adımı atmak gerek. ‘Olur.’ diyor, başını sallayıp. Aydınlık geliyor bir yerlerden, ı ışık geliyor. Tepeler, tepeler, sonra dağlar ve dağların arkasında doğacak bir güneş var. Haluk'un masanın altından uzattığı elini dostça kavrayıp masanın üstüne çıkarıyor, böylesi daha iyi. ‘Sağlığınıza anne.’ demeli ilk kadehi kaldırırken. Kadının şaşkın bakışları altında bardağı yükseltip:

-Aşılan ilk tepeye, diye gülümsüyor.’ (Hepçilingirler, Öyküler, 1993, s.20)

Karmaşık pek çok soruna değinirken özellikle yasal olmayan kürtajı, bunun kadın bedeninde yarattığı fiziksel ve psikolojik etkileri dile getiren öyküde Filiz, öykünün sonunda sorgulamaya başlamış, toplumun önüne koyduğu tepeleri aşmak için adım atmıştır. Bu da öykünün geleceğe dair taşıdığı umuttur. Geleneğin ve cinsiyetçi anlayışın şekillendirdiği Filiz böylece kendi hikâyesinde değişimin işaretlerini vermiştir.

Üzerinde durmak istediğim ikinci kadın karakter Ziynet. Yazarın 1985 Sait Faik Hikâye Armağanı alan *Eski Bir Balerin*'deki öykülerinden biri olan “*Gerdek*” öyküsünün anlatıcı karakteri Ziynet. Gençliğinin en heyecanlı zamanlarında “kapı aralıklarından bakıştığı, içinin kaynadığı” Şevket’le evlenmiş; birlikte bir ömür yaşama, boy boy çocuklar, ilerleyen yıllar içinde torunlarla genişleyen bir aile olma düşleriyle gelmiştir bu eve. Ancak evliliği düşlediği gibi olmaz, “varlığıyla evi velveleye veren kişilerden” olmayan Şevket kısa süre sonra sessizce ölüp gider. Otuz yıl boyunca Ziynet, el emeği göz nuru hazırlanmış yüzgörümlüklerini, kolalanmış örtülerini, dantellerini otuz yıl öncesinin ütüsüyle çeyiz sandığında saklar; Şevket’ten sonra o da sessizce yaşar o evde. Ziynet, aracılara anlattığı kadarıyla hakkında bilgi sahibi olduğu, eşi ölen emekli Albay İhsan Bey’le evleneceği gün otuz yıl önce gelin olarak girdiği bu evden ayrılacağı için çeyiz sandığını açar:

“Eskitilmedikleri için öylece korumuşlar güzelliklerini demek, mumyalayıp kaldırmış onları, örselenmesine kıyamadığı kırlangıçlar, parıltılı gece böcekleri, nazlı çiçekler gibi... Ancak bugün anlıyor öldüklerini, güzelliklerinden bir şey yitirmeden; ama yaşamadan öldüklerini.” (Hepçilingirler, 2020, s.18)

Ziynet, kimsenin gözüne çarpmadan yaşamaya alıştığı hayattan başka bir eve elli yaşında “gelin” olarak giderken kendine güç verecek, öğüt verecek, yol gösterecek birine ihtiyaç duyar ama yanında kimse olmadığı gibi çeyiz sandığı da onu başka duygulara itmekten başka bir işlevi yerine getirmez. Bir taraftan da kendisini Şevket’e karşı bir suç işliyor gibi hissetmekten alıkoymaya çalışmaktadır:

“Bu sandık, kazanmak istediği gücü vereceğine, çoktan unuttuğu çocukluğuna götürüp bıraktı onu. Anılarla uğraşacak zamanı yok oysa, en çok bugün yok. Otuz yıl önceki gibi gelin olmaya hazırlayacak kendini, yeni bir yaşamın eşiğinden içeri adım atacak, kocasına ihanet ederken yakalanmış kadın suçluluğundan kurtulması gerek.” (Hepçilingirler, 2020, s.19)

Belli ki Ziynet heyecanlarla başlayan kısa evliliğinde aradığını bulamamış, bir anıya bağlı kalarak, “sonsuz dek” Şevket’in arkasında bıraktığı sessizliğin hüküm sürdüğü bu evde geçecek yalnızlığa kendisini mahkûm etmek istememiştir:

“İhsan Bey’in önerisini ileteler tam bu anda çıkıp geldiler; yeni bir kış; yalnız geçmeyecek bir kış muştusu sundular Ziynet’e. Gene de düşünmeden kabul ettiği söylenemez. Evet derse bir çeşit günahkârlığa bulaşmış sayacaktı kendisini, hayır derse yalnızlığı seçmiş olacaktı.” (Hepçilingirler, 2020, s.21)

Ziynet kocasının ölümünden sonra dul kalan pek çok kadının yaşadığı bir anıya sadık kalmakla hayata devam etmek arasında kalma ikilemini yaşamakta; evlenmek isteğinin nedenini herkesten önce kendini ikna edecek, içini rahatlatacak bir şeye dayandırmak istemektedir. Ama elli yaşına gelmiş biri olarak ikinci evliliğini yapacağı günün sabahında

yeni hayatına başlamak üzereyken kendisiyle açık yüreklilikle konuşmalı, iç sesinin söylediklerini duymaktan korkmamalıdır:

“Evlenmek isteşişinin nedeni, kendisine durmadan söylediğı ve inanmaya çalıştığı gibi artık yalnız yaşayamayacak olması mıydı, yoksa Şevket’in kendisine bıraktığı aylığın, bir süre sonra geçim sıkıntısına çare olamayacağını bilmesi mi? İkisi de somut ve son derece gerçek nedenlerdi; ama bir başka nedeni de şu anda kavriyordu Ziyet. Kimse bilmeyeceğine göre kendi kendine açıklayabilirdi artık: Güçlü erkek kollarının kendisine sıkı sıkı sarılmasını istiyor. Yaşı elliye dayanmışken ve otuz yıllık evlilikten sonra kadın olmak istiyor. Genç kızlık düşlerini canlandırmak, yeşertmek, solgun bir dal olarak çiçeğe durmak (Hepçilingirler, 2020, s.22-23)

Öykü Ziyet’in yeni eşi İhsan Bey’in yüzündeki beklemediğı bir şeyle karşılaşmanın sevinciyle biter: Ziyet’in ilk evliliğine rağmen bakire oluşu, İhsan Bey’i gönendirir, ancak Ziyet genç kız utangaçlığı içinde İhsan Bey’den bunu kimseye açıklamamasını ister: “Şevket’in ruhu incinsin istemem.” (Hepçilingirler, 2020, s.25)

Ziyet’in bu tavrını “ölmüş eski kocanın erkeklik onurunu korumak” gibi okumak mümkün. Öyküyle ilgili yazılan eleştirilerde de zaten böyle bir bakış var. Ziyet’in yaşadığı ona bir haksızlık, acımasızlık gibi görülmemiş, geleneğe uyan suskunluğu “olması gereken” gibi karşılanmış, gördüğüm kadarıyla. Toplumun bireylere dayattığı cinsellik, aşk, gibi konularda alabildiğine kapalı, dilsiz olma hali yirmili yaşlarında bir genç kızın annesiyle bile durumunu paylaşamaması, otuz yıl sessizce boyun eğmesi, edilgenliğe mahkum edilmişliği Ziyet’in haksızlığa uğrayışı gibi. Ziyet’in yeni kocasından bakireliğini gizlemesini istemesi Şevket’i korumak kadar kendi ezikliğini, boyun eğmişliğini de gizlemek anlamına gelmektedir bir taraftan. Şevket, her nedense erken yaşta ölüp gitmiş; onun anısı, Ziyet’in başka bir hayat kurabilme hakkını otuz yıl geciktirmiştir. Şevket’in “erkeklik onuru “nun karşısında Ziyet’in “kadınlık onuru” ve cinselliğini yaşama hakkının sözü mü olur eril zihniyette?

“Darmadağın”daki Yılmaz

Feyza Hepçilingirler’in *Savruılmalar* öykü kitabı 1997’de çıkmış ve aynı yıl Sedat Simavi Edebiyat Ödülü’ne layık görülmüş. Böylece onun dördüncü ödülü de bir öykü kitabına gelmiştir. İlk kitaplarındaki öykülerden daha farklı dünyalara doğru yol aldığını, karakterlerinin iç dünyalarının derinliklerine indiğini görüyoruz bu kitaptaki öykülerde.

1990’lı yılların toplumsal hayatta yarattığı değişimin onun karakterlerinde de daha karmaşık görünümlere yol açtığı söylenebilir. Kadın karakterleri de önceki öykü kitaplarından farklı olarak toplumun dayattığı normatif kadın-erkek rollerine itiraz etmeye cesaretlenen yanlarıyla yansır daha çok. “Kar İzi”nin anlatıcı karakteri kadın, ayrıldığı sevgilisine söylemek üzere sözler hazırlar içinden örneğin: “*Seni kıskandım. Ya bir kadının gözlerinin en derinine*

bakmaktaysa şu an, ya bir başkasının kulağına sevgi sözcükleri fısıldamaktaysa, benimkinden başka bir elin parmak uçlarını öpüyor mudur, saçını kokluyor, omuzbaşlarını okşuyor mudur?” (Hepçilingirler, Savrulmalar, 1997, s.74) Anlatıcı karakter bunların sevgilisini şımartacağından çekinmeden, kadının değil erkeğin sevgilisine söylemesi uygun sözler olduğunu hesaplamadan konuşmak istemektedir. Sadece düşüncelerde değildir değişim, eyleme geçmeye hazır ya da eyleme geçmiş kadınlar karşılar bizi.

Bu kitaptaki “Darmadağın” öyküsünün ana karakteri Yılmaz pek çok yönüyle toplumun inşa ettiği normatif erkeklığı temsil etse de yazar bu karaktere nesnel yaklaşmayı, onun dünyasındaki karmaşıklığı da anlatmayı başarmış.

Öncelikle Feyza Hepçilingirler bu öyküde biçimsel birtakım denemeler de yapmıştır. “2”, “4”, “3” ve “1” şeklinde numaralandırılmış öyküde dört epizot olarak değerlendirilebilecek son, orta, sondan önce ve başlangıç diyebileceğimiz bir sırayla Yılmaz ve Hande’nin ilişkisi anlatılmaktadır.

Yılmaz babasının bir arkadaşı sayesinde işe alınmış, Ankara’dan İstanbul’a taşınmıştır. Başta plan, onun Ankara’da iş bulamamasından dolayı İstanbul’a gelmesini en çok isteyen sevgilisi Hande’nin de evini İstanbul’a taşıması ve birlikte yaşamakken zamanla Hande bu karardan vaz geçer. Hande on beş günde bir İstanbul’a geldiğinde görüşme şeklini almıştır ilişkileri; bu durum Yılmaz’ı rahatsız etmektedir. Öykü; iki sevgilinin ilişkilerinin gidişatını belirleyecekleri buluşmalarını odağına almış. Buluşmaları, Yılmaz’ın dürüstlük adına anlattıklarıyla Hande’nin kalkıp gitmesine neden olan bir noktaya gelir. Yılmaz ayrılırlarken ertesi gün de buluşma saati için şartlar sürmekten geri durmaz; ama Hande gecikince de onu bekler, buluşma yerinden ayrılmayı geciktirir. Evine dönünce Hande ile aralarında geçen konuşmaları, ilişkilerinin beş yıllık sürecini düşündükçe hem Hande’yi hem de kendini sorgular. Feyza Hepçilingirler bu durumu Yılmaz’a odaklanarak verirken Yılmaz’ın iç dünyasındaki karışıklığı nesnel bir yaklaşımla aktarmaktadır.

Öykünün asıl karakteri Yılmaz ama Yılmaz’ın hayatında önemli yeri olan, birtakım çarpıcı ayrıntılarla anlatılan kadınlar üzerinde konuşulmayı hak ediyor. Yılmaz’ın annesi, onu ne kadar severse sevsin siyasi eylemlerinden dolayı izlenen oğlunun eve gelmesinden tedirginlik duymaktadır. Bu tedirginliğini ondan da gizleyemez. Annenin bu tutumu ön kabullerle oluşturulan anne tipolojisine pek de uymamaktadır. Yılmaz annesinin bu tutumundan dolayı dillendiremediği bir şekilde incinmiştir:

“Babasının, ‘Bak, seni de düşünüyorum; ama annen çok önemli, ne olur onu üzme!’ dediğinde duymuştun bu sızıyı. İlk miydi? Belki. Ama yıllar sonra bile unutmamış işte! Bir de annesinin, polisi kastederek ‘Evi öğrenmeselerdi keşke!’ dediği zaman. Evi, daha doğrusu kendisini,

oğlundan, o biricik oğlundan daha çok önemseydiğini ele veriyordu; ama yine de birincisi kadar koymamıştı.”(Hepçilingirler, Savrulmalar, 1997, s. 92)

İstanbul’a taşınmak fikri daha çok Hande’nin yönlendirmeleriyle şekillenmiştir Yılmaz’da. Yılmaz öğrencilik yıllarındaki siyasi eylemlerinden dolayı polis takibindedir. Yaşadığı sıkıntılı süreçler onun okul yaşamını da olumsuz etkilemiştir. Babasının bir arkadaşı sayesinde iş bulunca da İstanbul’a taşınır ama o, başlangıçta Hande’nin de evini İstanbul’a taşıyacağı, birlikte oturacakları beklentisi içindedir. Zamanla Hande’nin aynı evde oturmak istemediğini anlar:

“ ...Aynı evde oturmak istemediğini öğrendiğinde pek kızmamıştı Hande’ye Hatta bunun aşkı korumak adına düşünülmüş bir önlem olduğunu sanıp sevinmişti bile. Öyle ya, Hande gelgeç bir ilişki gözüyle bakmıyor; yaşatmak, uzun ömürlü kılmak istiyordu ilişkilerini; basmakalıp bir evlilik gibi olmasını önlemeye çalışıyordu. Beş yıldır süren bir kaçma kovalamacadan usanmak yerine uzun vadeli düşünmesi gönendirmişti Yılmaz’ı.” (Hepçilingirler, Savrulmalar, 1997, s. 93-94)

Hande, Ankara’daki düzenini bozmaz; on beş günde bir İstanbul’a gidip gelmek, geldiğinde de teyzesinde kalmak, Yılmaz’la bu koşullarda görüşmeyi sürdürmek gibi bir düzen tutturmak yolunu seçer. Yılmaz, Hande’nin olmadığı bir zaman aralığında teyzesinin kızı İpek’le bir ortamda karşılaşp geceyi birlikte geçirir. Yılmaz, Hande ile ilişkilerini “dürüstlük içinde sürdürmek” konusundaki sözüne sadık kalmak için İpek’le yaşadığı bu tek gecelik ilişkiyi Hande’ye anlatır:

“Hande’ye hiç söz etmeyebilirdi İpek’ten. Ama hani ‘yalansız, dürüstçe(!)’ olacaktı birliktelikleri? Üstelik İpek bu! ‘Seninkiyle harika bir gece geçirdik’ demeyeceği ne belli? Hande’yi İpek’le kışkırtmaya çalışmak! Olacak iş değildi.” (Hepçilingirler, Savrulmalar, 1997, s. 99)

Bunu duyunca Hande kalkıp gider, Yılmaz ise şaşkınlık içindedir:

“Kirli camların arkasından Hande’nin yüzünü son kez gördü. ‘Yapamazsın’ diye düşündü. ‘Sana söylemesem de bilmiyor musun? Senin için bir kadını, annesini tek başına bırakıp buralara gelmiş bir insanı yüzüstü bırakıp gidemezsin.’” (Hepçilingirler, Savrulmalar, 1997, s. 95)

Bir gün sonrası için aynı yerde buluşmak üzere Yılmaz ısrarcı olur, işten çıkar çıkmaz gelecektir, kararlaştırdıkları saatte Hande orada olmalıdır, yoksa beklemeden gideceğini söyleyerek Hande’yi etkileyeceğini düşünür. Ancak ertesi gün sözleştikleri yere gidip beklediği, farkında olmadan(mış!) gibi yaparak oyalandığı halde Hande gelmez. Oysa Yılmaz

bugün buluşma yerine gelirken nasıl heyecanlıdır ve onu düşündüğünü, onu sevindirmek istediğini göstermek için hediye de almıştır:

“Tam da Hande’nin hoşlanacağı türden, pastel renkli, kilim desenli, boynuna bağlamaktan hoşlandığı türden, el işi, eşarp, fular, yemeni, her neyse. Artık çalışıyor, parası var. Böyle incelikleri akıl edememesi ne acı! Oysa Hande’yi sevindirmek istiyor, kırdıysa gönlünü almak. Onu hiçbir zaman üzmemek istemedi.” (Hepçilingirler, Savrulmalar, 1997, s. 101)

Hande’nin gelmeyeceğini anlayınca evine döner ama iç sesi henüz farkında olmadığı ayrılıkla ilgili konuşup durmaktadır. Kafasının içindeki Hande’ye İpek’le yaşadığı ilişkiyi, Hande’nin kendisi için ne ifade ettiğini, kendinin İstanbul’da bulunma sebebinin o olduğunu, Ankara’yı Hande istiyor ve buraya gelip onunla olacak diye bıraktığını anlatır durur. Önce ilişkiyi başına gelen bir felaketmiş gibi anlatmayı dener:

“Erkek doğası işte, bilirsin, demek denenebilir; ‘Çok üzgünüm , şöyle oldu geçenlerde...’ girişiyse başa gelen bir felaket gibi anlatılabilir. Oysa o ne kadar kötü anlattı. ‘Sen yoksan başkaları var ve hep olacak.’ Tam bu sözlerle değil; ama bu içerikle.” (Hepçilingirler, Savrulmalar, 1997, s. 99)

Hande’nin buluşmaya gelmeme sebebinin kendi dışında zorunlu bir durumdan kaynaklanıp kaynaklanmadığını öğrenmek için Hande’yi arar:

“Bütün bir geceyi, kafasında yılan gibi kıvranan tek bir düşünceyle boğuşarak geçireceği belli. Dönüp dönüp aynı soruyu yöneltecek duvarlara, ocağa, takvime, saate, ekmeğe: ‘Bunu bana nasıl yaparsın? Sana en muhtaç olduğum anda, sensiz yapamayacağımı, yaşayamayacağımı bile bile nasıl gelmezsin?’ Başına bir kaza gelmemiş, Ankara’ya çağrılmamış, teyzesinin evinde oturup bekliyor, öyle mi?” (Hepçilingirler, Savrulmalar, 1997, s. 96)

Yılmaz kafasının içindeki Hande’yle konuşmayı sürdürür. Bu konuşmada haksızlığa uğrayan kişi kendisidir, Hande onu hayal kırıklığına uğratmıştır. Bundan dolayı Hande’nin kendisini affettirmesi gerekmektedir:

“Hande’yle, içinden değil dışından, sesli, neredeyse bağırarak konuşmaya başladığını fark etti. Bunu ne zamandan beri yaptığını çıkarmaya çalıştı, bulamadı. Yalnızca öfke duyuyordu ona: ‘Bana bir şey söyle! Seni bağışlayabileceğim bir şeyler uydur. Yoksa hızla küçülüyorsun gözümde, küçülmeni durduramıyorum. Ankara’yla bağım seninkinden daha güçlüydü. Okulu bitirmemi umutsuzca bekleyen annemi bırakıp geldim. Yapayalnız. Hiçbir açıklama yapmadan. Polisin hâlâ peşimde olduğunu bile bilmiyor. Neler bekliyordu benden, neler umuyordu, haberin var mı?’” (Hepçilingirler, Savrulmalar, 1997, s. 98)

Yılmaz'ın Hande'ye olan bu ilgisi aşktan mı, yoksa yeni bir kentte çevre edininceye kadar alışma sürecini kolaylaştıracak ihtiyaçtan mı kaynaklanmaktadır; bu da kendi kendisiyle konuşmasında su yüzüne çıkar:

“...Hande’yi aşkından özleminden çekip almak istiyormuş yanına. Oysa Hande’ye duyduğu, aşktan çok, bir bombardımanda oksijen maskesine duyulan gereksinme. Yavaş yavaş buralarda da bir yer edineceğin, zamanla bir arkadaş çevresinin oluşacağını biliyor; elbette öyle olacak; ama bunu bilmek bu insanların üstüne üstüne gelmesini önlemiyor. Hem Hande yoksa onun ne işi var İstanbul’da? Bu düşünceyi ortaya atan, gerçekleşmesi için adım adım izleyen Hande değil miydi?” (Hepçilingirler, Savrulmalar, 1997, s. 96)

Feyza Hepçilingirler, öykü boyunca Yılmaz'ın iç dünyasında birbiriyle çelişen duygu ve düşüncelerini giderek şiddeti artan iç konuşmadan, karşısında Hande varmış gibi bağırarak konuşmaya dönüşen başarılı bir monolog oluşturarak vermeyi seçmiştir. Yılmaz Hande ile olan ilişkisini sürdürmek ve kararlılığını göstermek için o bıraktı diye sigarayı bırakmaya çalışmaktadır. Birlikteliğin her konudaki uyumu için Yılmaz'ın nasıl çaba sarf ettiğini görmeyen “Hande Hanım” üstelik bitmeyen kaptisleriyle onu yormaktadır:

“Hande’ye destek olmak için sigarayı bırakmayı düşünüyor; ama buna kalkışabilecek cesareti bulacağını pek sanmıyordu o zaman. Tablayı tam kâğıtlara sarıp sırt çantasına yerleştirirken sigarayı bırakacağını söylemişti de inanmazlıkla ‘Keşke!’ demişti annesi. ‘Sen haklı çıktın’ dedi annesinin düşsel yüzüne, der demez onu ne çok özlediğini düşündü. Son iki aydır önce iş, sonra ev, sonra eşya aramaktan, daha sonra da Hande Hanım’ın bitmeyen kaptisleriyle uğraşmaktan serseme dönmüştü. Ankara’daki evini buraya taşıyacaklardı Hande’nin, birlikte oturacaklardı. İlk plan buydu, değışe değışe bugünkü hale gelmişti.” (Hepçilingirler, Savrulmalar, 1997, s. 97)

Feyza Hepçilingirler, bu öyküyle 90’lı yıllarla birlikte toplumsal yaşamdaki değışen aile, kadın erkek ilişkileri, kadının konumu gibi pek çok konuya farklı noktadan yaklaşmayı ve değerlendirmeyi sağlayacak bir örnek oluşturmaktadır. Öykünün bütününde Yılmaz'ın iç dünyasındaki gel-gitler, cinsellik konusundaki tutumu, toplumsal cinsiyetçi bir zihniyetle şekillenmiş Hande'den beklentileri bir monoloğa dönüştürülerek anlatılmaktadır. Öykü Yılmaz'a odaklansa da Yılmaz'ın anlattıkları Hande'yi onun gözünden bize yansıtmaktadır. Önceki yılların kadın karakterlerinden farklı olarak daha özgür, bağımsız, kendi ayakları üstünde duran bir kadındır. Hande, Yılmaz'la olan ilişkisini de ondan herhangi bir beklentisi olduğunu hissettirmeden sürdürmeyi tercih etmektedir. Bu da bize Feyza Hepçilingirler öyküsündeki yeni bir kadın tipolojisinin ortaya çıktığının işaretlerinden biridir.

Sonuç

80’li yılların başlarından beri edebiyatın farklı dallarında pek çok eser veren, özellikle öykü kitaplarıyla Türkiye’nin prestijli ödülleri alan Feyza Hepçilingirler hakkında yüksek lisans tezleri, çok sayıda makale, edebiyat dergilerinde eleştiri ve inceleme yazısı kaleme alınmıştır. Yazarla yapılan, birçok çevrimiçi söyleşi de Hepçilingirler ve eserleri konusunda hazırlanacak çalışmalara kaynak oluşturmaktadır. Benim bu anı yazımda üç ayrı öykü kitabından seçtiğim üç öykü kahramanı üzerinden çizmeye çalıştığım yazarın zaman içinde öykü dünyasındaki içerik, karakterlerini sunuş, değişen zamanın toplumsal yaşama yansımalarını öykü kahramanlarındaki izdüşümü çok daha derinlemesine ele alacak çalışmalara bir başlangıç olabilir.

Feyza Hepçilingirler, içinde yaşadığı topluma içeriden bakmış, olaylara kadın (onun isteğiyle söyleyelim) zekâsıyla yorum getirmiş ama eleştiri oklarını yönelttiği öykü kahramanı bireyler olarak seçilmiş erkeklerin değil, o erkeklik kimliklerini inşa eden ve toplumu tahakküm altına alan eril zihniyetin olduğunu kendine has ince bir dille anlatisinin dokusuna işlemiştir. Onun öykülerindeki kadınlar da sadece kadın oldukları için “ana”, “sevecen”, “edilgen” değillerdir. Kültürel yönden çok donanımlı olmayan karakterler için geleneksel olana sığınan kadınlar denebilse de kadın aydınlandıkça kendine dayatılan bu vasıflarla yetinmemeye başlamış, kendine çizilen sınırların dışına çıkmayı başarmıştır. Ayrıca yazar iki cinse karşı da nesnel kalmayı başarabilmiş, kalemini akıllara kazınacak kadın ve erkek karakterler çizmek için kullanmıştır.

Bugün, Gelecek

Egeli arkadaşım Ege’ye döndü. Arkadaşımın ne evi kaldı Adana’da, ne edebiyat sohbetleri yaptığımız üzerine ışıklar yağın masa. Kızım büyüdü, kendi okuma listelerini yapan iyi bir okur, bir yetişkin oldu. O da başka kente taşındı. Bugün bütün yazılarımda ilk okuru, ilk eleştirmenlerinden biri. Her dönemimde yazdıklarıyla bende başka bir ufuk açan Feyza Hepçilingirler’in her yazdığını okumaya devam ediyorum. Diğer arkadaşım ve ben hâlâ Adana’da yaşıyoruz ve şimdi Feyza Hoca ile buluşacağımız ve yeni anılar biriktireceğimiz zaman için gün sayıyoruz.

Kaynakça

- Hepçilingirler, Feyza, Öyküler, Cem Yayınları, 1993, İstanbul
..... Eski Bir Balerin, Kırmızı Kedi, 2020, İstanbul
..... Sorulmadan, Remzi Kitabevi, 2000, İstanbul
..... Savrulmalar, Remzi Kitabevi, 1997, İstanbul

“Çünkü her kadın biraz tanrıdır. Yalnız o güce kendisini katarak, kanyla canıyla besleyerek yaşam verme gücüne sahip olduğu için değil, yaşamın her alanında alçakgönüllü bir üretkenlikle yaratıcılığını sürdürdüğü, beslemek büyütme gibi Tanrı niteliklerini; bunlarla övünmeyi aklına bile getirmeden taşıdığı için...” Tanrıkadın’dan

Feyza Hepçilingirler’le söyleşi:

BİR DİL SAVAŞÇISI*

Sevim Sezer

ÇSG (Çukurova Sanat Girişimi) adına gerçekleştireceğimiz bu söyleşi için öncelikle teşekkür ediyorum. Hem kişiliğiniz, hem yapıtlarınızla çok konuşulan bir yazarınız. Çok yönlü bir üretimin içindesiniz. Bitmeyen bir ırmak, çağıldayıp durur içinizde. Bu coşku kiminde bir roman olarak görünür, kiminde bir öykü; kiminde bir dil savaşımı, kiminde çocuk ruhunu keşfe çıkmış bir maceracı... Bilimsel çalışmalar, makaleler, incelemeler...

Nereden başlamak gerek bu söyleşiye, diye düşünürken bu yıl Türk diline katkıları dolayısıyla ödül kitabımızın konusu olan Dil Derneği’nin gönüllü bir savaşçısı olma özelliğinizden yola çıkalım, dilimiz için verdiğiniz o muhteşem mücadele üzerinde yoğunlaşalım istedik.

İlk sorumuz Dil Derneği ile ilgili olsun:

ÇSG- Dil Derneği neden kuruldu? Kuruluşunda siz de var mıydınız?

Dil Derneği 12 Eylül darbesinin Türk Dil Kurumunu kapatması üzerine kurulmuştu, ben de o sırada aynı darbenin başıma açtığı işlerle uğraşmaktaydım; bu yüzden kuruluşunda gönül desteği hariç, bir desteğim olmadı. Öncesinde kurumun kapatılacağı ile ilgili tedirginliklerin yaşandığı dönemde kapatılmasını önlemek amacıyla Ankara’da bulunmuştum ama bütün çabam bundan ibaret kaldı. Zaten hiçbir çaba işe yaramadı ve kurumun kapatılması önlenemedi. Sonrasında Türkçeyi başsız bırakmamak üzere yeni bir yapıyla kurumun ilkelerini yaşatmak dışında yapılacak bir şey kalmamıştı. Dil Derneği bu amaçla ve TDK’ye gönül vermiş eski üyelerinin çabalarıyla kuruldu.

ÇSG-Kemal Ateş, Varlık dergisi, Şubat 2020 sayısındaki makalesinde 12 Eylül askeri döneminin Türk Dil Kurumu'nun kapanmasındaki rolünü anlatırken sizinle ilgili bir anekdota yer verir:

“Anımsayabildiğim kadarıyla 12 Eylülcülerin Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam döneminde adına “Dil Kurultayı” mı denmişti, “Dil Şûrası” mı dediler tam anımsamıyorum, 1980’li yılların başlarında bir kurultay düzenlenmişti. Ben davetli değildim, bulunamadım o toplantıda, ancak katılan öğretim üyesi arkadaşlarımdan DTDF’deki odalarımızda dinledim tartışmaları. Toplantıya katılan doçentler, profesörler en çok Feyza Hanım’ın konuşmasından söz ediyorlardı. Cesur, eleştirici, etkileyici konuşmasıyla kendisini yetiştiren İstanbul Üniversitesindeki hocalarının epey canını sıkmış anladığım kadarıyla.(...) Türk Dil Kurumu’nun defterinin dürüldüğü o günlerde böyle cesur aydınlara ihtiyaç vardı. (...) Bedeller ödedi elbette.”

O konuşmayı kimlere karşı yapmıştınız? Konuşmanın genel içeriği neydi? Anımsıyor musunuz?

Anımsamaz mıyım? Yaşamımın yönünü değiştiren bir konuşmaydı. “Pişman mısınız?” dersiniz hayır, bugün yine aynı şeyi yaparım hatta TDK’nin kapatılmasını önlemek için yapılabilecek başka bir şey varsa onları da yapmaya çalışırım.

Dedim: “Ah” adlı kitabıma almıştım o konuşmanın metnini. Şimdi bir kez daha okudum. Gerçekten zehir zemberek bir konuşmaymış. En baştan, doğuşundan başlayıp dilin üretim sürecine koşut olarak nasıl geliştiğini anlatmışım. Sonra sözü Türkçenin serüvenine ve Dil Devrimi’ne getirmişim. Ama önce Türk Dili Yüksek Danışma Kurulu (Toplantının adı buydu) ön toplantı tutanağındaki birtakım yanlış değerlendirme ve tanımlar üzerinde durmayı gerekli görmüşüm. Bu kapsamda, Tercüman gazetesinin, bütün kitapçıklarda yer bulan, “Yaşayan Türkçe” söylemini ele almışım:

“Türkçenin inceliği yaşadığından kuşku duymadığımız varlıklar için bu nitelemeyi kullanmamamızı gerektirir. Üstelik Türkçeden söz edilirken ‘yaşayan’ sıfatının kullanılması, bir ‘ölü’ Türkçenin varlığını da kendiliğinden çağrıştırmaktadır. Ölmüş bir Türkçe var mıdır? Hayır. Ölü bir dil vardır ama o dilin adı Türkçe değil, Osmanlıcadır. Türkçe tektir. Yaşayan

Türkçe, yaşamayan Türkçe diye iki ayrı Türkçeden söz etmek, bu kurulun asıl amacına, yani 'dilde ulusal birliği ve bütünlüğü sağlama' amacına ters düşer. (...) Üstelik bir şeyin 'dil' olması zaten yaşamaması demektir. Örneğin Osmanlıcadan söz ederken neden 'yaşamayan' nitelemesini kullanmıyoruz? Çünkü Osmanlıcanın öldüğünden kimsenin kuşkusu yok. 'Ölü Osmanlıca' da demiyoruz, çünkü bir şeyin ölü olduğunu söylemek, bir zamanlar yaşamış olduğunu söylemektir. Osmanlıca için 'ölü' demiyoruz, çünkü hiçbir zaman yaşamamış olduğunu biliyoruz. Yalnızca serum ve yapay solunumla yaşatılmaya çalışılmıştır Osmanlıca ve serum çekilir çekilmez, başka bir deyişle Mustafa Kemal, saray desteğini aliverince arkasından paldır küldür yıkılmıştır."

Kurum kapatılsın, yerine akademi kurulsun, diyenlere bir değil, birçok akademinin kurulabileceğini ama kurumun görevi ile akademinin görevinin farklı olduğunu, kurum yol gösterici olarak önden giderken akademinin Türkçenin sözdiziminden ses bilgisine, sözcük yapısından kökenbilimine kadar pek çok alanında incelemeler yapması gerektiğini, kurumun görevlerini üstlenemeyeceğini anlatmışım.

Nasıl bir öngörüyle söylemişsem bu toplantının yapıldığı 28 - 29 Mayıs 1982 tarihinde şunları da söylemişim:

"Türkçenin güçlüğü, kimi tartışmalı konularda görüş ve düşünce birliğine varılarak kolayca giderilebilir. Batıdan giren sözcüklerin her gün biraz daha çoğalması, bu konuda önlem almakta gecikildiğini doğrular niteliktedir. Çocuklarımıza Türkçe okuyup yazmaları için İngilizce, Fransızca, Almanca öğretmek zorunda kalmak istemiyorsak ivedilikle önlem almak durumundayız. Bugün Türkçenin önündeki en büyük tehlike budur. Konuşulması, tartışılması ve sonuçlandırılması gereken asıl konu da budur."

Darbe yönetimi, biliyorsunuz Atatürkçü geçinirdi. Sahnenin bir köşesinde de Atatürk'ün şu ünlü sözü, "Ülkesini, yüksek bağımsızlığını yabancı uluslar boyunduruğundan kurtaran Türk ulusu, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtaracaktır," asılıydı. Son vuruşu da o pankart üzerinden yapmışım. O yazıyı göstermiş, "Atatürk'ün isteği ve buyruğu açık. Ya söylediğiniz gibi, gerçekten Atatürkçüyseniz bunu gösterecek ve onun buyruğu doğrultusunda hareket edeceksiniz ya da Atatürkçü olduğunuzu söylemekten vazgeçeceksiniz," deyip kürsüden inmişim.

ÇSG- Kemal Ateş, Türk Dil Kurumu'nun kapatılmasında o zamanlar Tercüman Gazetesinin etkili olduğundan da söz eder. Özellikle Nazlı Ilıcak'ın bu konudaki gayretlerini üzüntüyle anımsar. Dilin politik bir malzeme gibi kullanılmasının dile verdiği zarar şüphesiz çok büyük. Bunun nedenlerini siz neye bağlamaktasınız?

Türkçe ne yazık ki hep politikanın malzemesi olmuştur. Bağımsız bir ülkenin bağımsız dili olarak, Türkçe olarak yaşamasına, gelişip zenginleşmesine hiç izin verilmedi şimdiye kadar. Devleti elinde bulunduranların siyasi görüşü doğrultusunda Türkçe, ya Doğuya, Farsçaya, özellikle Arapçaya yaklaştırılmaya çalışılmış ya da Batıcı görüşler Fransızcaya, daha sonra İngilizceye yakınlaştırma çabasına girmiş. Şu anda da bu politik savaş gizli - açık sürüyor. Egemen görüş Türkçeyi hiçbir akrabalığı bulunmayan Arapçanın içinde eritmeye çalışırken kendilerini çağdaş sayanlar Amerikanlaşmayı çağdaşlık sanıyor. Bütün bunların nedeni dilde egemenlik kurma isteği. Dile egemen olan, ülkeye egemen olur. Çünkü ülke başka şeylerle yönetildiğinden daha çok, dille yönetilir. Millet olma kavramının yüceltildiği Atatürk döneminde Türkçeyi egemen kılma isteği ile ümmet olma düşüncesinin yükseltildiği dönemlerde Osmanlıca'yı canlandırma isteklerinin hız kazanması bunun en açık kanıtları değil mi?

ÇSG- Kemal Ateş, DTCF'deki o konuşmanın ardından bir bedel ödediğinizi de yazmış. Neydi bu bedel? Okurlarımızla paylaşır mısınız?

Benim az önce sözünü ettiğim ateşli konuşmamdan sonra salon hareketlenince oturma başkanı ara vermek zorunda kalmıştı. O arada Oktay Akbal arayıp buldu beni. “*Kimsin sen, nereden geldin?*” diye sordu önce. Ben de İzmir Yüksek Öğretmen Okulunun temsilcisi olarak bulunduğumu (Henüz YÖK icat edilmemiş, yüksek öğretmen okulları, eğitim fakültelerine dönüştürülmemişti,) söyleyince, Oktay Akbal da gülererek, “*İyi de seni orada tutmazlar artık. Sen kendine başka bir yer beğen bundan sonra,*” diye bir öngöründe bulunmuştu. Haklı çıktı. Önce İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı beni “Ege bölgesi için sakıncalı” buldu. Ardından YÖK (Bu arada kurulmuştu,) tabii ki benim yer beğenip seçmeme fırsat vermedi ve beni Karadeniz Teknik Üniversitesinde görevlendirdi. Kışın ortasında evimi, ailemi, iki küçük çocuğumu bırakıp Trabzon'un yolunu tuttum. Orada da kalıcı olmayacağımı, yarıyıl bitince sözleşmemin yenilenmeyeceğini, Milli Eğitim'e gönderileceğimi ama sıkıyönetimin yasağı sürdüğü için MEB bünyesinde de olsa İzmir'e dönmemin söz konusu olmadığını öğrenince istifa etmek

zorunda kaldım. Başka bir deyişle üniversiteden ayrılmak, mesleğimden uzaklaşmak zorunda kaldım; işsiz kaldım.

“İkimiz de Türkçecilerin, dil sevdalılarının “ah”larını “of”larını dile getiriyoruz. İkimiz de edebiyata ilkin romancı, öykücü olarak girdik, bize sevinç veren ödüllerimizi bu türlerdeki yapıtlarımızla kazandık. Kişiyi nasıl bilirsin demişler, kendim gibi... Kendimden biliyorum. Feyza Hanım’ın da sanırım dil üzerine bunca kitap yazacağı aklında yoktu, o hep roman, öykü yazmak isterdi. Ancak Türkçenin, bu güzel dilin, bu büyük dilin başına gelenleri görünce sessiz kalamadık, kendimizi istemediğimiz bir kavganın içinde bulduk.”

ÇSG-Kemal Ateş’in dil üretimleriniz üzerine yorumu böyle. Siz bu yorumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Türkçe Off!, Dedim Ah!, Dilim Dilim Ana Dilim gibi yapıtlar böylesi bir gereksinmeden mi doğdu?

Evet, tam da Kemal Bey’in söylediği gibi oldu. İnsan yazar olarak da öğretim görevlisi ya da öğretmen olarak da Türkçenin içinde soluk alıp veriyorsa daha can yakıcı biçimde hissediyor Türkçenin çığığını. O yüzden ikimiz de öyküyü, romanı bırakıp Türkçeye ses olmaya çalıştık. *Türkçe “Off”*un içeriğini oluşturan yazıları, kitap olarak yayımlandığı 1997 tarihinden yaklaşık iki yıl önce, Ankara’da çıkan *Siyah-Beyaz* gazetesinde yazmaya başladığımızı düşünürsek 2015 tarihli “Off, Dilim”e kadar, kesintisiz yirmi yılını Türkçeyi savunmaya ayırmışım. Cumhuriyet Kitap ekinde Türkçe Günlükleri adlı köşede dokuz yıl yazdım; sayısız konferans, söyleşi, gençlerle ve öğrencilerle buluşma... Şimdi de çocuk kitapları aracılığıyla sürdürüyorum aynı mücadeleyi. Çocuklara deyimleri sevdirmek için “Dut Yemiş Bülbül”ü, yazdım, yazmayı sevdirmek için “Yazarlık Sınıfı”nı. Daha da yazacağım. Acıyor muyum Türkçeyi savunmaya ayırdığım zamana? Hayır! Hiç. Hiç acımiyorum. Bundan daha anlamlı bir çalışmayı ne öyküyle ne de romanla yapabiliirdim.

ÇSG- Kemal Ateş, makalesinde sizin için “Roman ve öykü yazarlığı ona dili içeriden görme ve gösterme olanağı verdi.” der. Sizin için yapılan bu değerlendirmeyi diğer yazarlar için de söyleyerek bir genelleme yapabilir miyiz, ne dersiniz?

İşi, uğraşı edebiyat olan herkes için yapabilmeliyiz. İster şiir yazsın ister roman, öykü, deneme vb. ile uğraşsın, yazan kişi için dil, yalnız malzemesi değil, içinde yüzüp durduğu,

yaşam alanını oluşturan bir sudur. O suyun içinde soluklanır, orada canlanır, orada duyguyu keşfeder, insanı, doğayı, gerçeği ve gerçeküstüyü orada adlandırmak ve anlamlandırmak olanağı bulur. Bir müzisyenin nota ile ilgisi gibi değildir bir edebiyatçının dil ile ilişkisi. Müzisyenin sesle ilişkisi gibi, aracısız, doğrudan bir ilişkidir. Edebiyatçının notası yerine geçen bir anlamda dilbilgisidir. Nasıl nota bilmeden müzisyen olunabiliyorsa dilbilgisi bilmeden de öykü, roman, şiir yazılabilir ama dili iyi tanımadan, sırlarını ve sınırsızlığını bilmeden edebiyatçı olunamaz.

ÇSG- Pek çok öykü yarışmasında jüride yer aldığınızı bildiğim için soruyorum. Yarışmaya gönderilen onlarca belki yüzlerce öyküyü okuduktan sonra genç yazarlarımızın dili hakkında bir genelleme yaptınız mı? Türkçenin inceliklerinin farkında olduklarını düşünüyor musunuz?

Dili kıvrakça kullanan, istediği su yatağına sokup dilediği hızda akıtan gençler de var ama bunlar ne yazık ki çoğunluğu oluşturmuyor. Dilin dalgasına kapılıp istemediği yerlere sürüklenen gençler daha çok. Çoğunun neden şöyle değil de böyle söyledikleri hakkında pek düşünmediklerini sanıyorum. Keşke, “Gençlerin dile hâkimiyetleri çok yüksek; neyi, nerede, ne kadar kullanacaklarını çok iyi biliyorlar,” diye bir genelleme yapabilseydim ama aklına ilk geldiği gibi yazanlar, “Daha etkili nasıl söyleyebilirim?” sorusunun peşine düşmüş olanlardan çok daha fazla.

ÇSG- Size göre öykü dili ile roman dili arasında -anlatım yönüyle- farklılıklar var mı? Bunun nedenini neye bağlarsınız?

Hem de çok büyük farklılıklar var. Bu farklılıkların en büyük nedeni, alan meselesi. Bu konuda epeyce yinelediğim bir benzetmeyi yapacağım yine: Romanda dil kullanımını yemyeşil çayırarda doludizgin at sürmeye benzetirim. O rüzgâra kapılmış giderken atınız tökezleyebilir, siz düşecek gibi olabilirsiniz ama o hızda fark edilmez bile. Öyküde ise kırlarda koşmaya alışık atınızla bir salonda dolaşmaktasınızdır. Nerede hızlanıp nerede duracağınız çok önemlidir çünkü en küçük bir yanlış harekette antika bir tabloyu devirmek, bir daha yerine koyamayacağınız kristal bir vazoyu kırmak tehlikesi vardır. Romanda dili alabildiğine coşkuyla kullanarak yazarlığın tadını çıkarmak olasıdır ama öyküde çok titiz, çok

dikkatli, çok özenli olmak zorundadır yazar. Ancak bu özenle koskoca bir yaşamı üç-beş sayfalık bir öyküye sığdırabilir.

ÇSG- Dil ile ilgili kitaplarınızda anlatımı kuruluştan kurtaran şey, ince bir alay/ironi ile verdiğiniz örnekler... Bu örneklere konu olan kişiler; siyasetçiler, sanatçılar, sporcular, televizyon sunucuları... gibi her an karşımızda olan, göz önündeki ünlüler... Hiç susmayan bir TV yayını, reklamlar, alış veriş ettiğimiz dükkânlar, hatta okuduğumuz gazeteler, kitaplar... Şimdilerde ne yazık ki alelacele hazırlanarak değişimin hızını yakalamaya çalışan ders kitaplarını da saymak olası.. Yani bu örnekleri her an güncellemek mümkün. Tüm bu olumsuzluklara rağmen toplumda bir dil hassasiyetinin de oluştuğunu söyleyebilir miyiz? Bu konuda sizin gözlemlerinizi merak ediyorum.

Yanlış, hatalı kullanım örneklerini gerçekten de her an güncellemek mümkün çünkü azalacağına artıyor, yaygınlaşıyor, yadırganmaz oluyor bu kullanımlar. Buna karşılık bir dil hassasiyeti oluşuyor mu? Evet, bence oluşuyor. Belli çevrelerde elbette. Yanlış kullanım örneklerini ben genellikle popüler kültürün ünlü simalarından, siyasetçilerden –sizin de dediğiniz gibi– sporcu, televizyon sunucusu gibi kişilerden alıyorum. Terslik de burada başlıyor. Onlar ne benim yazdıklarımı okuyorlar ne de bu konuda yazan başka kişileri. Dolayısıyla aynı yanlışları inanılmaz bir özgüvenle yineleyip duruyorlar. Yinelendikçe de yaygınlaşıyor yanlışlar. Ama iyi ki Türkçenin geleceği ile ilgili güven oluşturma çabamızda bize destek olan bilinçli ve duyarlı kişiler var. Onlardan daha önemli kesim ise gençler ve çocuklar. Türkçeyi çocukların göstereceği duyarlılık yaşatacak. Bu yüzden onları Türkçe davasına kesinlikle kazanmalıyız.

ÇSG- Dilin arılaştırılması düşüncesine nasıl bakıyorsunuz? Nurullah Ataç gibi siz de titiz bir özleştirmeden yana mısınız?

Ben sözcüklerin değil, anlamların önemli olduğunu düşünüyorum. İletmek istediğim anlamı tam ifade eden Türkçe bir sözcük varsa elbette onu kullanıyorum ama alışılmadık bir Türkçe sözcük anlamdan ödün vermemi gerektirecekse ya da okumanın hızını kesecek, okurda bir yabancılaşma etkisi yaratacaksa o sözcüğü kullanmaktan kaçınıyorum. Sözcükler tek başlarına oldukları zaman eşanlamlı olabiliyor ama bağlam içinde farklı ve özel anlamlar kazanıyor. *Hissetmek* ve *duyumsamak*, *zaman* ve *vakit*, *rüzgâr* ve *yel*, *ilgi* ve *alaka* her zaman

ve her yerde aynı anlamda olmuyor. Sözelimi rüya değil, özellikle “hayal” kavramını kast etmek amacındaysam hem *rüya* hem *hayal* anlamına gelen “düş” sözcüğünü kullanamıyorum artık. Cumhuriyet gazetesinin kitap ekine yazarken kimi ezberci Öz Türkçeciler canımdan bezdirmişti beni. Yazıları biraz da bu sinir harbi yüzünden bitirmek zorunda kaldım. Kendi öğrendiklerini sizin bilmediğiniz varsayımından hareketle gereksiz tartışmalar çıkaranlar, “Vay efendim, bu sözcüğü nasıl kullanırsınız! Bir de Türkçeci olacaksınız!” diye sizi ayıplayanlar, “Öyle denmez, böyle denir!” diye kınayanlar... Hele biri vardı, iş edinmişti, her hafta yazımda geçen Türkçe olmayan sözcüklerin listesini çıkarıp gönderiyordu bana. Cumhuriyet’e yazmaya başladığımda, bıraktığım zamandan daha öz Türkçeciydim.

ÇSG- Sadece yapıtlarınızın değil, söyleşilerinizin, konferanslarınızın, geri çevirmediğiniz onlarca davetteki konuşmalarınızın izleyenler üzerindeki etkisini nasıl gözlemliyorsunuz? Bu çok zahmetli yolculukların sonrası sizi mutlu ediyor mu? Özellikle gençlerin ve çocukların tepkilerini merak ediyorum.

Geçen yıl meraklanmış, bir dönem boyunca gittiğim yerleri, yaptığım konuşmaları not etmiştim. Yalnızca bir dönemde 68 ayrı yere gitmiş, 77 ayrı oturumda konuşmuşum. Kimi zaman aynı gün içinde iki - üç ayrı yerde konuştum. Kısaca yüzlerce değil, binlerce konuşma yaptım şimdiye kadar. Çoğunun sonunda verdiğim emeğe, çektiğim yorgunluğa değdiğini düşündüm. Yine de tümünden aynı gönül doyunluğu ile ayrıldığımı söyleyemem. Kendimi açık unutulmuş çeşme gibi hissettiğim de olmadı değil. Özellikle bütün söylediklerimin karşıdakilerin tenine bile değmeden akıp gittiğini gördüğümde. Ama gençlerin, hele çocukların ilgisinden hep memnun kaldım. Çoğu Türkçenin karşı karşıya olduğu sorunların, içine düşürüldüğü açmazın farkında değil. Siz konuyu örneklerle anlattığınızda onlar genişletmeyi ve içselleştirmeyi başarıyor ve kolayca sahiplenebiliyorlar.

ÇSG- Anlatım bozuklukları konusu içindeki bağdaşıklık ve bağlaşıklıkla ilgili yanlışların gündelik yaşamdaki karşılığını somutlaştırarak anlatmanızın hem edebiyat ve Türkçe öğretmenlerinin işini önemli ölçüde desteklediğini hem de öğrencilerin daha kolay öğrenmesine yardımcı olduğunu düşünüyorum. Yine de dilin kendi mantığı içinde istisnaları yok mudur? Dili belli kurallara hapsedmek doğru mu? Esneklik nerede başlamalı?

Dil kurallara uymak zorunda değildir zaten. Kurallar dile bakılarak, dil incelenerek oluşturulur. Dilin yapısını bozmadığı, benimsenmiş geleneğini sarsmadığı sürece bütün yeniliklere anlayış gösterilebilir. Can Yücel'in "Suda" şiiri geldi aklıma. Bu şiirden yapılmış bir besteyi TRT, "İçindeymişik, yeşilmişik, sazmışık" dizesi yüzünden, "Türkçede böyle denmez," diyerek reddetmişti bir zamanlar. Standart dilde bu kullanım yok, doğrudur. Ad tümcelerinde öğrenilen geçmiş zaman çekimi böyle yapılmaz. Ama ağızlarda kullanılmıyor mu bu çekim? Bu dizedeki eylemlerin, "içindeymişiz, yeşilmişiz, sazmışız" ile aynı anlamda olduğunu kim söyleyebilir? Tam da bu yerel söyleyiş havasını vermek istemiş olmalı Can Yücel. Vermiş de... Bu esnekliği göstermezsek o tınıyı saf dışı bırakmış oluruz.

ÇSG- Üniversite sınavları için hazırlanan TYT Türkçe sorularını inceleme fırsatınız oldu mu? Özellikle son yıllardaki soruların hazırlanmasında bir özensizlik fark ettiniz mi? Sözelimi soruya konu olan paragrafların dil mantığı ve estetiği konusundaki yetersizliği... Edebiyat metinleri yerine sıradan metinlerin seçilmesinin olumsuzlukları konusunda ne düşünüyorsunuz?

Olmadı. Kopmuşum demek ki sorulardan, sınavlardan. Ama hiç şaşırmadım doğrusu. Soru metni olacak paragrafın seçiminde bile özen gösterilmiyorsa sorunun düzenlenmesinde nasıl bir özen gösterilebilir? Genelleme yapmayı sevmiyorum ama son yıllarda özensizliğin bulaşmadığı ne kaldı ki demek zorunda hissettim kendimi.

ÇSG- Tanrıkadın'ı okurken yeni biçem denemeleri ile karşılaştım. Sözcüklerin sessel uyumlarından yararlandığınız kadar görsel bir biçimleme de var. Tahir'in "Hiçbir şey öne sürme, hemen gel!" çağrısıyla bir yolculuğa çıkan Ayşe'nin bu süreçteki iç hesaplaşmasına tanık oluyoruz. Ayşe'nin ruhsal çözümlenmeleri yapılırken somutlaşan görüntüler, biçim üzerindeki oynamalarla daha da belirginleşiyor.

“Böyle,
dümdüz bir çizginin, bir yanından öbür yanına geçmeye gidiyor.”

gibi. Ya da geriye dönüşün görüntüyle hissettirilmesi biçiminde:

“sonra
tekrar
dönülür
geriye
zamanımıza
doğru
bir kez
daha
geçilir
ışık
hızıyla.”

Dille anlamsal ilgi kurmanın dışında görsel ilgiler de kurma düşüncesi nasıl gelişti?

Şairlere özenmiş olmalıyım. Onlar yapıyorsa ben niye yapmayayım, diye düşündüm. Bildiğim kadarıyla romanda yapılmamış bir şeydi. Anlattığım ruhsal durumu, bir duygunun yükselip alçalmasını, romanda yoğun olan iç hesaplaşmaları ve benzeri dalgalanmaları görsel olarak da okura sezdirmeye çalıştım. Bu sorunun bana sorulmasını hep bekledim ama ilk kez soruluyor. Teşekkür ederim.

ÇSG- Asıl teşekkür bizden sevgili Feyza Hepçilingirler. Yeniliklerle bizi buluşturduğunuz için, dil işçiliğiniz için. Tam da burada “Öykü her şeyden önce bir dil işçiliğidir.” dediğinizi anımsıyorum. “dil işçiliği” sözüyle anlatmak istediğinizi biraz daha açar mısınız?

Benim anlayışında öykü, çalatus yazılacak bir edebiyat türü değildir. Her olayın aynı biçimde anlatılmayacağını bilir, her öyküyle yeni bir yapı oluşturur yazar. Seçtiği sözcüklerden cümle yapılarına kadar, nerede anlatımı hızlandırması, nerede durgunlaştırması gerektiğinin, yanlış çağrışımların önüne geçmenin, anlatmak istediğini en kesin, en açık ifadeyle dile getirmenin savaşımını verir. Aynı sözcüğe takılıp kalmaktan, ardı ardına iki cümle içinde bile olsa aynı sözcükleri yinelemekten kaçınma, anlatım ve içerik tekrarlarına düşmeme, anlaşılabilirlik kaygısını bıçak sırtı bir çizgide korumaya kadar pek çok alanda dikkat ve titizlik göstermek

zorundadır. Bu da bir işçilik gerektirir. Hem nasıl bir işçilik! İğneyle kuyu kazar gibi, iğneyle yapı kurar gibi bir işçilik...

ÇSG- Yazarların ulusal dile katkıları elbette çok büyüktür. Yeni sözcükler oluşturmada da katkıları olabilir mi? Sözgelimi sizin “çalakalem” yerine “çalatus”u kullanmanız gibi. Bu tür başka sözcükleriniz de var mı? Okurlarınızda kabul gördü mü bu kullanımlar?

O konuda pek yetenekli değilim. Bir tek öykü ve öykünmek sözcüklerinden uydurduğum “öykünmece” geldi aklıma. Öküz dergisine taklit ve deneysel öyküler yazarken üst başlık olarak kullanmışım. Daha sonra bu öyküleri topladığım kitaba da “Öykünmece” adını verdim. Benden başka da kullanan olmadı.

ÇSG- Öykü ve roman kahramanlarınızla içsel bir yakınlık kurduğunuzu düşünür müsünüz? Onları bu kadar sahici kılan nedir?

İçinden anlatmaya çalıştığım, kendimi o kişinin yerine koyarak “benmişim gibi” anlattığım için olabilir. “Sahicilik” çok ciddi bir övgü. Çok teşekkür ederim.

ÇSG- Betimlemelerinizde sinematografik bir anlatım var. Zaman zaman yakın çekime alınan, zaman zaman silikleşen görüntüler... Sinema ilginizi çekiyor mu? Sinema dili diye bir şey var mı? Senaryo çalışmalarınız da oldu mu ya da olacak mı?

Senaryo apayrı bir tür. Hayır, onu hiç denemedim. Bu saatten sonra da olmaz zaten. Ama “sinematografik anlatım” övgüsü için de ayrıca teşekkürler...

ÇSG- Öykü ve romanlarınızda İzmir’in yeri nedir? Mekânlarla insanlar arasındaki ilişki neden bu kadar önemlidir?

İzmir benim gençliğimdir. Edebiyatçılığımın da öğretmenliğimin de başladığı yerdir. İlk dört öykü kitabımı, ilk çocuk oyununu, ilk çocuk romanını, ilk gazete yazısını hep İzmir’de yazdım. İlk öykü kitabımın “Sabah Yolcuları”, durakları Yalı, Asansör, Karataş diye sıralanan caddede gidip gelen bir belediye otobüsünün yolcularıdır mesela. İnsan yalnız ilhamını değil, kimi kişilik özelliklerini de yaşadığı yerden alır. İzmir, en azından benim yaşadığım

zamanların İzmir’i, İstanbul gibi, insanı yalnız bırakan değil, kuşatan, saran sarmalayan bir kentti. Bir çiçeğin toprağı nasıl bulunduğu saksının biçimini alırsa insan da özellikle çocukluk ve gençlik yıllarında bulunduğu yerin, yaşadığı kentin / çevrenin etkileriyle biçimleniyor. Çünkü konumuzu, kişilerimizi o çevrede akıp durmakta olan yaşamın içinden seçiyoruz. Bir noktadan sonra yaşam ile mekân bütünleşiyor.

ÇSG- Bir yazarı çok okutan nedir? Dili midir, kurgusu mudur, konu seçimi midir?

Çok okunmanın kitabını yazmış ama uygulayamamış bir yazara soruyorsunuz bunu. “Nasıl Pop-Yazar Olunur?” ya da yeni basımındaki adıyla “Tek Kitapla Şöhret Olma Yolları” kitabında şöhreti en kolay tarafından yakalamak isteyenlere önemli (!) ipuçları vermişim. Son zamanlarda yazarlığın gerektirdiği hiçbir külfete katlanmadan yazar olmak, yalnız yazar olmak değil, en kısa yoldan ünlü olmak, çok para kazanmak isteyen bir kuşak türedi. O kitapta alaycı bir dille gösterdiğim yöntemlerin hepsi onlar içindi ve inanıyorum ki çok da işlerine yarayacak ipuçlarıydı. Çünkü amaç yalnızca çok okunmak, daha doğrusu çok satmak ise ilgi çekecek konular da ilgi çeken türler de bellidir. Sözelimi kısa, basit cümlelerle, entrikası bol, kolay okunan bir aşk romanı yazmak işin en kolayıdır. İçine biraz da cinsellik katılırsa satış rekorları bile kırılabilir. Şaka bir yana, kitabın çok okunması, öncelikle yayımlandığının duyurulmasıyla başlayan bir süreç gerektirir. Artık dev boyutlu duvar reklamları mı olur, radyo ve televizyon programları mı, internetteki tanıtımlar mı, tümünün de etkisi büyüktür. Sonrasında kitap kendi yolunu kendi açar. Nitelikliyse kalıcı olur, değilse saman alevi gibi parlar, kısa süre sonra da söner.

ÇSG- Çok önemli bir zamanınızı da çocuklar alıyor. Onlar için yazdığınız öykü ve romanlarda dili kullanmada ne tür güçlüklerle karşılaştınız?

Okul öncesi için yazdığım kitaplarda yalın bir anlatım, kısa cümleler kullanmaya özen gösteririm ama ilkokulun son iki sınıfından ve ortaokul düzeyinden başlayarak çocuğı da yazdığım kitabın dilini ve anlatımını da çok ciddiye alırım. Onlara yazarken, “Çocuktur, anlamaz,” diye ya da “Çabuk okusun, zorlanmasın,” diye dili basitleştirmekten, anlatımı yüzeyselleştirmekten yana değilim. Her kitabın anlattığı yeni dünya ile birlikte çocuk yeni sözcüklerle tanışmalı, yeni anlatım olanaklarını fark etmeli. Bu yüzden onlara yazarken, büyükler için yazdığımda gösterdiğim titizlikten çok daha fazlasını göstermem gerekir.

ÇSG- Denemelerinizde muzip ama sevimli bir dil ile karşılaşıyoruz. Eleştirirken bile kırmayan, gücendirmeyen bir tavır, bir titizlik hissediliyor. Mizah dili sizce nasıl olmalıdır?

Benim benimsediğim mizahın dili zarif olmalı. Kaba konuşmalardan, kaba şakalardan yaşamın kendisinde de hoşlanmam. Mizahta da insanlara anlatımdaki inceliği kendilerinin keşfedeceği bir açıklık bırakmaktan yanayım.

ÇSG- Son bir soru: Bunca çalışma ve üretmede itici gücünüz ne?

Yapacak daha anlamlı bir işimin olmaması. Başkaca bir itici gücüm yok, sanırım öyle bir güce ihtiyacım da yok. Şimdilik yani. Düşünme yeteneğim yerindeyse, ruh ve akıl sağlığımı da koruyorsam başka bir şey gerekmiyor.

ÇSG- Sizinle buluşmak, söyleşmek de kitaplarınızı okumak kadar keyifliydi. İyi ki hayatımızın bir yerinde muzip ama sevimli gülümsemenizle var oldunuz. Çok yaşayın, çok üretin Sevgili Feyza Hepçilingirler. Çok teşekkür ediyoruz bu sıcacık söyleşi için.

*Çukurova Ödülü 2021 Dil Derneği Dijital Kitabı (www.cukurovasanatgirisimi.com), sayfa 211-224

Yaşam bazen direksiyon hâkimiyetini yitirivermektir. Uykusuz araç kullanmak, telefonla konuşmak bizim suçumuzdur, ama böyle bir sorun olmadan bizim dışımızda direksiyon hâkimiyetini yitirmemize neden olan birçok gelişme bizi kuşatır. Yoldan çıkmamak için yapılan ilave salınımlar, vites küçültme, fren, direksiyona hâkim olmaya çalışma. Bazen de ilk yaptığımız frene basmaktır. Şanslıysak kimseyle çarpışmadan biraz nefes alıp yola devam edilir. Şanssızsak kimseyle çarpışmadan yoldan savruluveririz. Feyza Hepçilingirler'in *Savrulmalar* adlı on üç öykü ve iki bölümden oluşan kitabı farklı savrulmaların izleği.

Savrulmayı Durdurma Denemeleri

İlk bölüm *Buluşlar/Bulunuşlar*'da kimi zaman bir ölüm haberini ulaştıran telefon konuşmasıyla buluş'u yaşar. *Tek Çizgi İnce Bir Mor* başlıklı öyküde bulmuşlardır onu. Bu buluşla, geçmişin bulunuş'larına yönelir zihin. Çocukluğunu yanında geçirdiği anneanesi ölmüştür. Çocukluğunu yitirmeden kimi bulunuşlara ulaşma çabası başlar. Teyzesine özenle örülen hırka ve kendisine 'sevaptır' diye anneanesi ve konu komşunun ortak ördüğü hırkanın anımsanışı. Sevaptır sözcüğüne başkaldıran küçük kızın, içine giyecek bluzu olmadığından parayla satın alınmış, Amerikan yakası hırkasını ters çevirip düğmeleri arkada kalarak çektirdiği on dört yaş diploma fotoğrafının aynanın kenarına iliştilmiş görüntüsü. İri memeleri ve anımsanan ilk sutyen. Öykü boyunca buluşlar-bulunuşları içkili akşam yemeğinde dinleyen patronur. Çünkü ölüm haberi geldiğinde yanındadır kadının. Öyküde kurulan bu nedensellik patronun da buluş-bulunuş hallerini görürüz. Bir yanda kadının nedensellik gelişen bu günün buluşudur, öbür yanda bulunuşu kadının acıyla ve içkinin de arttırdığı savrulmuşla gidip geldiği buluş ve bulunuşlarını sessizce dinlemek-avutmaktır.

Ölüm Çiçekleri başlıklı öyküde uzun yıllar yaşanan bir evden ayrılma kararı, savrulmuşun bir başka şeklini düşündürür. Ev oturulamaz hale geldiğinde savrulma başlar. Komisyoncu bu tip savrulmaların nöbetçisidir, evlerdeki bulunuşlara, buluş işine bakar. Kadın, kapı çalınmadan önce ellerine bakar, bu sıralar bunu çok sık yaptığını düşünür. Yaşanmışlıklarla birlikte çoğalan ellerdeki beneklerin her biri geçmişi getirir. Oğlunu, eşiyle birlikte rakı sofrasına konuk ettikleri dostlarını, hazırladığı lezzetli yemekleri. Geçim sıkıntısı çekilmeyen günler. Evi satıp gitmeden kimler kaldıysa yemeğe konuk etmeyi düşler, eski şarkılarla "*Gül benzimi soldurdum.*" Komisyoncuyla gelenler evin her köşesini dolaşır, konuştuğu çoktan başlayan plastik çağın, doğramaya sıçradığı sezdirilir. Alıcıların kendisine teyze demesi öfkelenir. Teyze sözcüğü de bugünden hiçliğe-yok sayılışa savurma şekillerinden biridir. Teyze demeyen alıcılardan diğeri "*Her şey çok değişti artık.*" dediğinde başka bir savrulma yaşatılır 'artık' sözcüğüyle. Zaman kavramını sorgular elleri benekli kadın: "*Hangi zamandan sonrası "artık" oluyor? Sizin zamanınızdan beri mi, demek istiyor. Sevsinler!*" Evi satmaktan vazgeçen kadın ellerine bakıyordu yine. Neden baktığını sorduklarında ölüm çiçekleri bunlar der benekleri göstererek. Ölüm değildir söz ettiği bu evde bulunuşu, yaşama yaşam katan ellerdir, gerçektir. Savrulmayı durdurmuştur ani bir frenle.

Emekliliğine çok az kaldığını bilmek de biz istemeden bazen de istediğimiz halde savrulmuşlardan biridir. *Haydarpaşa 19.35* başlıklı öyküde kontrol kulübesinde çalışan, emekliliğine günler kalan kahramanımız bir ay önce gördüğü yolculardan bir kadına aşık olmuştur. Kadını görebilmek için bütün yolcularda gezinen gözleriyle onun çalışma koşullarını, farklı sınıflardaki yolcuları ve davranışlarını görürüz. Bir yanı emekli olmak istemektedir bir yanı çalışmak. Evi ve eşini düşündüğünde içi daralır. Ev içi gereçlerde makine çağının başladığını, önce kadınların buna karşı çıktığını ayırmasarız. Karısı, kocasının

eve getirdiği yoğurt makinesine öfkelenmiştir. Her şeyi ben yaptıktan sonra ne gerek var makineye der. Berberlerin ense kıllarını aldığı makineyi karısına nasıl kabul ettireceğini düşünürken, emekli olmadan aşkı da yaşamak ister. Emeklilik savrulmasını, aşkın savrulmasıyla yavaşlatmaya çalışmak istemektedir kendince. Çalışırken düş kurmak yakın gelecekteki savrulmalardan koruyordur onu şimdilik.

Ertesi Gün başlıklı öyküde, öykü karakteri bir kamera olarak uyandığı sabaha “*bir duygunun savruntusundayım*” der. Yıllar önce karısından ayrılmıştır. Evliliğe yanaşmadığı için sevgilisi kocasına dönmüştür. Uzunca süredir geçmişte, ‘bu niye böyle oldu, o niye böyle dedi’ diyerek kendi evreninde yaşamaktadır. Üniversiteyi kazanan kızı yanında kalmaya gelecektir. Uzun süredir savrulduğu yaşamdan kızı için kurtulmanın yolu kamera olarak dolaşmaktır ona göre. Savrulmuş geçen zamanda algılayamadığı değişen yaşamı (ona göre daha da kötüleşen, acımasızlaşan, anlamsızlaşan) kızı için sessizce izlemek, babalığa hazırlanmaktır niyeti. Kamera olarak gittiği barda tanıştığı kızın kulağına içki içip eğlenirken ‘yuppie’ der, kız onu düzeltir ‘tiki’yim. Yaşamla birlikte önce sözcükler değişmiştir, bulunuşların savrulmanın da savrulması başlar. Adorno şöyle söyler: *Geçmişin tek umudu, yıkıma savunmasızca maruz kaldıktan sonra, onun içinden farklı bir şey olarak çıkma olasılığıdır. Ama umutsuz ölen kişi bütün ömrünü boşuna yaşamıştır.*” (1) Kamera olarak yaşama katılma çabası ömrünü boşuna harcamama muştusudur.

Savrulmalardan “Sabit” Yer-İz Bırakma Arayışına

Savrulmanın sakinleştirilmesiyle ‘iz’ bırakma çabası başlar. Sabitlemeye çalışanın kendisinin sabitlenmesi. “*Ve keder, atımızın terkesine binip gelir.*” (2) der, Horatius.

İkinci bölüm *Unutuşlar/Unutulmuşlar*’ın ilk öyküsü *Kar İzi*’nde tatil köyüne mevsimin ilk ve son karı yağdığı unutulmuşluğunu ve unuttuklarını anımsar kadın. Yazlıkçılar gelecektir. Unuttuğu, gittikleri için sevindiği. Onlar gittiğinde unutamadığı erkeğin gelişini düşlemiştir aylarca. Yazlıkçılar geride bıraktıkları-unuttukları kedileri anımsayacaklardır. Kediler de onları unutmış olabilir ya da unutulmuş-bırakılışın ardından ölmüş de olabilirler. Kadın, kendini savurduğu tatil köyündeki durumunu şöyle açıklar; “*Nasıl sürgün ettim kendimi buraya, bütün kışı yalnız geçirmeye neden mahkûm ettim? Seninle olduğum yerlerde tek başıma olmaya dayanamayacağımı biliyordum.*” Kar izini takip ederken duyduğu keman sesi ve evin önüne park etmiş karla kaplı beyaz Şahin araba, onu birdenbire sevdiği adamlar aynı renk, aynı marka bir arabayla çıktıkları yolculuğu anımsatır. Tatil köyü mahkûmluğunda, unutulmuş-unutulmuşlara, anılarla katlanabilme uğraşısı. Bile isteye bekleyiş de bir başka uğraşıdır.

Islak Kedi öyküsünde kadın, terk edilmiş-unutulmuş. Birilerinin onu fark etmesini, unutmamasını ister. Geçmişte duyduğu bir cümleyi anımsar: “*Terk edilen kadınlar, ıslanmış kedilere döner.*” Geçmişte pek de düşünmediği cümleyi şimdi bir başka gözle irdeler: “*Kedilerin, ıslatılmış olmaktan –hiç olmazsa bir süre sonra-mutluluk duyup duymadıklarını kim bilebilir. (.) Kediler hakkında her şeyi bilemeyiz.*” Kadınlar-insanlar hakkında her şeyi bilemeyeceğimizin sorgulamasını yaşayan kadın işe giderken bir çeşit oyun oynadığını söyler. Savrulmaların-unutulmuş ve unutulmuşların içinde yaşama oyunu. Aynı büfeden iki günde bir aynı cümlelerle sigara alır. Uzattığı paralar da hep aynı şekildedir (kağıt-bozuk para) Vapurda, yolda gördüğü her şey ona sevdiği adamı anımsatır. Kendinle konuşmaları yorumları sevdiği erkekle yüz yüze konuşuyormuşçasına sürer öykü. Bir yandan da büfedeki adamı şaşırtmak ister, ritüleni değiştirir. Bütün para uzatır bir gazete ister. Adam şaşırmaz. İlerleyen zamanda düşlediği gibi olmasa da bir iz bıraktığını anımsar. Büfeci öndeki adama sigara kalmadı derken, kadına günaydın eşliğinde gazetenin arasında sigarayı verir, nerde çalıştığını sorar. Bu soru kadını unutamadığı erkekle iş çıkışı balıkçılar çarşısından balık aldıkları güne ve büfeciyi

o zamanlar herhangi bir erkek gibi düşündüğü zamana götürür. Kadın fark edildiği sabit yeri bulmuştur, büfeci işyerine ziyarete gelmeyi teklif eder. Koşarak vapura binerken denize düşme olasılığı ona ıslanmış kedi olma halini anımsatır. Ne zaman ıslanmak ve nasıl ıslanmak istediğine kendisinin karar vereceğini düşünerek sigarasını ve gazetesini alacağı büfeyi değiştirmeye karar verir. İz bırakmıştır. Ama henüz ıslatılmış olmaktan mutluluk duymaya hazır değildir. Sabit yer var mıdır diye sorarız?

Önce Metaller Isınır adlı öyküde eşinden boşanmamayı tercih eden erkek ve bu durumu “kurnazlık” diye niteleyen kendisi de evli olan kadının ilişkilerinin bitme nedeni, kadın kocasından boşanmak için önce ilişkide olduğu erkeğin boşanmasını bekler. Yalnız kalan erkek pusulasını yitirdiğini düşünür: Sevdği kadını ve arkadaşlarını görebileceği bara gider:””Yaşamdan tat alma ustalığı”nı artık yitirdiğimi, kafamda kocaman bir saplantı gibi onu her yere taşıdığımı, (.) Hiç bir şey söyleyemiyorum. Işığımı yitirdiğim için buralara savrulduğumu.” Unutulmuştur oysa. Unutmaya çalışmaksa savrula savrula sabitleme isteği.

Darmadağın adlı öykünün Yılmaz adlı karakteri yaşamını sevdiği kadınla başka bir kente yerleşerek, orada çalışarak güzelleştireceğini düşünerek, savrulmalarını sabitlemek ister. Sevgilisi Hande, onunla aynı evde yaşayarak sabitlemek istemez. Yılmaz, sevgilisi Hande’yi onun teyzesinin kızı İpek’le aldatır. Bu savrulmayı da düzeltmek-sabitlemek için uğraşır. Konuşmalar İpek üzerinde dolanırken savrulan cümleler sabitlemeyi engeller. Hande’yi duyumsayamaz: “Sesinde bir sitem varsa da fark etmedi Yılmaz. Çok başka yerlere savrulmuştu; dalgınca ve neyi onayladığını bilmeden.”

Deniz Yosunlu Bir Taş Duvar adlı öykünün kahramanı Haydar’ın oğlu askerde ölür, Nedeni kendisine açıklanmaz. Farklı savulmalarla zamanı geri döndürmek istercesine eşiyile yeni tanıştıklarında geldikleri deniz kenarında buluverir kendini. Oraya gelip giden sevgilileri izler. Haydar, geçmişte sevinçli izler bıraktığı yaşamının şimdiki boşluğunu doldurmak, savrulmalarını sabitlemek için dört duvardan kaçıp gelmiştir buraya: “Bir boşluğa düşmüştü, yeni bir duvar örmek gerekiyordu; tutunacağı bir duvar. Yükselmek için değil, bu boşluktan çıkmak için bile değil, yeniden düşmemek için.” Kendisi yeniden düşmemek için çabalarken dört duvarlarından çıkıp sahil kenarına gelen çiftleri kendi iç sesiyle uyarmaya çalışırken, geçmişini sorgular: “Oturacakları yerleri gösteriyorlar insanlara. Kimi zaman garsonlar: Sizi şu masaya alalım. Deniz kıyısı ister misiniz? Yoksa göl manzarası mı?(.) Yaşamı yönetmeye, yönlendirmeye hakları olduğunu düşünen başkaları. Haydar mı? Hayır, o hep oturtulan oldu, yerleştirilen, yerinden hoşnut olmama olasılığı elinden alınan.” (3)

Yer göstericilerin dünyasında, onlara hayır diyemezsek savrulmalar yaşanır. Düşler, kısa süren, savrulma yaşatmayan unutulmaya hazır olan şeylerdir. Feyza Hepçilingirler’in *Savrulmalar* kitabının örgesinde düş kuranlar vardır. Düş kuranlar uyanık ya da yarı uyanıktır çoğunluk. Belirgin bir düzen kaygısı vardır. Gaston Bachelard şöyle der: “Düş, koşarken yolunu unutarak bir çizgi üstünde gider. Düşlem yıldızlarla çalışır. O yeni ışıklar yaymak için merkezine döner.” Haydar, boşluğunun çevresinde döne savrula yaşamın merkezi ve başlangıcı saydığı sahil kenarına döner. Yeniden başlasam, yaşamı nasıl güzelleştirebilirim diye.

Dipnotlar:

* Feyza Hepçilingirler, *Savrulmalar*, Remzi Kitabevi, İst. 1998

1- Theodor W. Adorno, *Minima Moralia*, Çev: Orhan Koçak-Ahmet Doğukan, Metis Yay. İst. 2002, s, 107

2- Montaigne, *Denemeler*, Çev: Sabahattin Eyuboğlu, Cem Yay. İst. 1999, s, 60

3- Afşar Timuçin, *Estetik*, İnsancıl Yay. İst. 1998, s, 111

Feyza Hepçilingirler'in Eski Bir Balerin Kitabı Üzerine :

Bedri Aydoğan

1948 yılında Ayvalık'ta doğan Feyza Hepçilingirler anneannesinin yanında ilk-orta öğrenimine başlamış, lise öğrenimini İzmir'de babasının yanında yapmış, yüksek öğrenimini ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamlamıştır. 1971 yılında lisede başladığı öğretmenliğini İzmir Yüksek Öğretmen Okulu ve Buca Eğitim Fakültesinde sürdürdü. 1402 sayılı yasa gereği Ege Bölgesinde çalışma imkanı kalmayınca YÖK tarafından Karadeniz Teknik Üniversitesinde görevlendirildi. Buradaki görev süresi uzatılmayınca istifa etti. Özel okul ve dersane öğretmenliğinden sonra görev yaptığı Yıldız Teknik Üniversitesinden emekli oldu.

Yazarlığı iki kolda yürüdü. Birinci kol mesleğinin gerektirdiği Türk Dili üzerindeki çalışmalarını içeren eğitici, öğretici alan oldu. İkinci kol ise yaratıcı ve edebi yazarlık idi. Şiirle başladığı yazı yaşamını öykü ve romanla sürdürdü. Büyükler yanında çocuklar için de yazdı. Çocuklar için yazdığı türler arasında tiyatrolar da vardır. Ödüller aldı, yapıtları başka dillere çevrildi. Çok yönlü bir yazar olan Feyza Hepçilingirler, öykücü yanı sıra daha öne çıkmış bir yazar olarak tanındı. Öykü kitaplarının sayısı onu geçti. Bu yazıda *Eski Bir Balerin* adlı öykü kitabı ele alınacaktır.

Yayımlandığı 1985 yılında Sait Faik Hikâye Armağanını kazanan 93 sayfalık kitapta on dört öykü yer almaktadır. En kısası dört, en uzununu sekiz sayfadan oluşan öyküler kısa öykü oylumundadır. Bazı kitaplarında aynı adla ve değişik adlarla devam öyküleri yazan Feyza Hepçilingirler'in bu kitabında bu özellikte bir öyküsü yoktur. Her öyküsü tek ve bağımsızdır.

İlk öykü, kitaba adını da veren *Eski Bir Balerin* öyküsüdür. Sanatında annesinin arzu ettiği en tepe noktaya çıkamayan balerin bir kadının yalnız, hüznünlü dünyası ve buna bağlı duyguları anlatılır. Evinde anıları ve içkisiyle içe kapalı yaşayan kadın bir gün dışarı çıkar, dolmuşta karşılaştığı kızın gülüşüyle yaşamı değişir ve yaşama yeniden bağlanır. Kadının yaşamında iki dönüm noktası vardır, biri sözle ve başka biçimlerde hissettirilen yaşlılığını kabul etmesi öbürü eski öğrencisi olabileceğini düşündüğü dolmuşta karşılaştığı kızın gülümsemesiyle yeniden canlanıp yaşama tutunmasıdır. Bu öykünün de umutlu sonudur.

Kadının sokağa çıkıp yaşlandığını anlamasıyla başlayan öykü, bir başka gün çıktığı sokakta dolmuşta binip gülümseyen kızla karşılaşması ve eve dönüşüyle sona erer. Öykü kadının geçmişe ait hatırladıkları ve anda yaşadıklarıyla sürer. Öyküde üçüncü kişili bir anlatım biçimi vardır. Sekiz sayfalık öyküye anımsamalarla bir yaşam ve muhasebesi sığdırılmıştır. Andan, zaman zaman geriye gidilip yine ana dönülür.

Yaşlanmak bir süreç sonucu olur ve kişi bunu yaşayarak anlar. Öyküdeki kadın yaşlandığının farkına sokağa çıktığı bir günde ve aniden varır. Sokağa çıktığı gün, bir çocuğun "teyze", bir satıcının "Çok taze bu salatalıklar hanımanne" demesiyle yaşlandığını bir günde fark eder. Yaşlandığını anlayan kadın önce tüm aynaların üzerini kapatarak tepki verir, sonra tam tersine evi aynalarla doldurur, sonra alışır durumuna.

Dışarıya çok az çıkarak evde bekçisi ve polisi olarak gördüğü Şeytan adlı köpeğiyle yaşar. Oğlu Bilal bir gün ona akvaryum balıkları getirmiş ve "Oyalanırsın anne" demiştir. Kadın balıklara kocası ve oğlunun adını verip onlarla oyalanır. Bu arada kocasını, annesini, çocuklarıyla ilişkisini değerlendirir. Balıklardan birinin ölümü ona kendi ölümünü anımsatır. Yapayalnız otururken öleceğini tıpkı diğer balıkların ölü balığı umursamayışları gibi kendisinin de umursanmayacağını düşünür.

Balıkların da annesi olduğunu kabul edip onlarla konuşur, bu arada yaşamını ve ailesiyle ilişkilerini değerlendirir. Annesi ondan dünyanın en iyi balerini, hatta başbalerin olmasını beklemiş, mesleğinde iyi bir yere gelmesine rağmen bu beklentiyi karşılayamamış, Giselle'e çıkamadan emekli olmuştur. Annesiyle rekabet eder, onun gibi olmamaya çalışır, ama

ona benzediğini de hisseder. Kalabalıklar içinde olmayı arzularken yalnız kalmıştır. Kocasından ayrılmış ve dargındır, kızı yurt dışında, uzaktadır. Anneler ve kızları benzer kaderi yaşar gibidirler. Birbirlerine yakın olamamışlardır. İçindeki boşluğu dolduracak sadece köpeği Şeytan ve balıklar vardır.

Balığın öldüğü gün dışarı fırlar, dolmuşta bir kız görür. Eski bir öğrencisi olabileceğini düşünür, zihninde onunla konuşur. Kız hesapsız, ışıklı bir gülüşle kadına güler. Bu gülüş onu canlandırır, bu gülüşü taklit etmeye çalışır, dener, yeniden dener, kız “önceki güzeldi” deyince sevinçten uçacak gibi olur. Yaşama sevincini ve umudunu bulmuştur. Ölü balığı akvaryumdan fırlatarak yaşamaya yeniden başlamaya karar verir.

Kitabın ikinci öyküsü **Gerdek**, duygu yoğunluğu yüksek bir öykü. İlk öykü gibi yine sekiz sayfaya bir yaşam sığdırılmıştır. İlk öykü gibi şimdiden başlayıp geriye giden ve yine ana dönülen bir öyküdür. Öykü ikinci evliliği için son hazırlıklarını yapan Ziyet Hanım’ın sandık odasında başlar, ikinci eşi emekli Albay İhsan Bey’in evinde gerdek odasında son bulur. Öyküde Ziyet Hanım’ın duyguları aktarılmıştır.

Ziyet Hanım, Şevket Beyle severek evlenmiş, otuz yıl evli kaldıktan sonra kocasını kaybetmiştir. Onun ölümüyle yalnız kalmış, sakin bir yas dönemi geçirerek yaşamına devam etmiştir. Kendi niteliğiyle elli yaşında bir yaşlı kadın olarak emekli Albay İhsan Bey’le evlenmeyi kabul etmiştir. Eşyalarının bir kısmını İhsan Bey’in evine göndermiş, şimdi bir kez daha evini dolaşmaktadır. Sandığının durduğu odaya çıkar ve geçmişe dalar. Sandıktan annesinin sesi gelir.

O ses, “Kendi kızlığını, babasını, kocasını, gerdeğe girdiği geceyi, küçük kırmızı lekeyi...” anlatır.

Annesinin deneyimlerini dinleyerek Şevket Bey’le evlenir. Şimdi yeniden evlenirken Şevket’in anılarına bağlı kalarak yaşanıp yaşanmayacağını düşünür. Şevket gelmeyeceğine göre içine düştüğü yalnızlıktan kurtulmak için evlenmeye karar verir. Yalnızlığını dayanılır kılacak bir sebep ve varlık da yoktur.

“Torunlarına vermek için cebinde iç badem ve leblebi bulundurması gerekmiyordu. Bayramlarda el öpmeye gelecek damatlara çorap, kızlara mendil hazırlaması, aylar öncesinden köşesi kuş işli bohçaya sarıp saklaması, oğluna ördüğü çorabı bitirir bitirmez en küçük toruna hırka başlamayı planlaması gerekmeyecekti. Çünkü ne gelecek ne arayacak kimsesi vardı.” (20)

Bu yalnızlık içinde ölmüş kocasına bağlı olarak bir kış daha geçiremeyeceğini anlar. Evin içinde kocasından sonra oluşan sessizlik ve yalnızlığa karşı dışarıda sokağın sesi ve canlılığı vardır, o sesi duyar. İhsan Bey’in teklifini kabul eder, bu evliliğin nedeninin sadece yalnızlık olup olmadığını da düşünür. İkinci neden yaşamın bir başka somut gerçeğidir. Şevket’ten kalan aylıkla geçimini sağlamada sıkıntıya düşecektir, ama Ziyet kimsenin bilmediği bir başka ve asıl önemli nedeni açıklar.

“Güçlü erkek kollarının kendisine sıkı sıkı sarılmasını istiyor. Yaşı elliye dayanmışken ve otuz yıllık evlilikten sonra kadın olmak istiyor. Genç kızlık düşlerini canlandırmak, yeşertmek, solgun bir dal olarak çiçeğe durmak istiyor. Meyveye dönmeden dökülecek de olsa çiçekleri, nasıl çiçek açıldığını bilmek istiyor.

Bunları düşündüğü için utandı, ayıpladı kendisini Ziyet. (...) Kendisini almaya gelenler beklerken üç kulhüvallah, bir Elham okudu içinden ve Şevket’i otuz yılıyla birlikte evde bırakıp çıktı.” (22)

Nikahtan sonra yeni evinde ikinci kez gerdeğe girer. Şimdi şaşırma sırası İhsan Bey’dedir, çünkü karısı bakiredir. Ziyet İhsan Bey’den bunu kimseye söylememesini rica eder, eski kocası Şevket Bey’in ruhunun incinmesini istemez ve ağlamaya başlar.

Daryerlerin Karanlığı, öyküsü 1984 yılında yazılmış, 12 Eylül’ün darbesini yemiş, iki yıl hapis yatmış bir kadının düştüğü bunalımı anlatır. Öykü otobüste geçer. Otobüs dar bir mekândır. Hava yağmurlu ve kapalı olduğu için karanlık ve bunaltıcıdır. Otobüsteki kadın içerden bedenen sağlıklı çıkmış, ama ruhen, zihnen yorgun ve yıpranmıştır. Dar otobüs onu boğmaktadır. Kısa yolculuk sırasında kendisini aradığını, ama bulamadığını, savrulduğunu anlatır. Dışarıdaki düzene, yaşama ayak uydurmakta zorluk çekmektedir.

“Ama geçmedi. Neyse o boğazımı sıkın şey, orada öylece duruyor. Bedenimi dikleştirip soluk almaya çalışıyorum. Olmuyor, beceremiyorum.” (26)

“Anlamsız şeyler yapıyorum. Ne zamandır yapıyorum bu anlamsız şeyleri?”(26)

“Neden değiştim? Ne oldu bana? Bu insanlar değil değişen, benim biliyorum. Ama neden? (27)

“Özlediğim günler, böyle kaçarak, sıçrayarak, titreyerek yaşanmayacaktı.” (29)

“Anam benim, artık çıktım bak, dışarıdayım. İçeriye içimde taşıyarak, dışarda dolaşıyorum. O adam, ağulu yeşil gözleriyle hep beni izliyor ve bilinçli kadınlar da paniğe kapılabilirler. Kaç kez söyledim bunları sana. İnansana artık.

İnmeliyim hemen bu otobüsten. Hemen ilk durakta inmeliyim.” (32)

Kadın hakkında ayrıntılı bir bilgi verilmemişse de bilinçli kadın sözünden, bir yerde öğrencilik yıllarının coşkusundan söz etmesinden tahsilli olduğu anlaşılır. Evlidir ve bir kızı vardır. Kadını üzen kızı ve kocasının onsuz yaşamaya alışmalarıdır. Kadın eve gelince de aynı biçimde yaşamayı sürdürmelerine üzülür. Bir yerde kopukluk olmuştur. Tekrar götürülebileceği düşünülerek sanki mesafe konulmaktadır. Kendisi de onlara fazla bağlanmamayı düşünmek zorunda kalır. Annesine sığınır, onu kırıksıklıklarına varıncaya kadar tanımaktadır. İçeri girdikten sonra bir kırışık daha eklenmiştir. Kendisi için en çok üzülenin o olduğu kanısındadır, her sabah ağladığını düşünür, bunu bildiğini söyler ve öykünün sonunda “Anam benim, artık çıktım bak, dışarıdayım” diye ona seslenir. Bir şeyi de itiraf eder, içeriye dışarıya taşımaktan kendini kurtaramamıştır. Acı olan da budur, dar yerlerde travması artmakta, yarası depreşmektedir.

Bu öykü birinci kişi ağzından anlatılmıştır. Anlatıcı hapisteki kadındır. Kendisini değerlendirir, her şeyi kendi gözünden anlatır. Karamsarlık ve bungunluk öykünün diline de yansımıştır. İlk iki öyküde tasvire çok yer vermeyen Feyza Hepçilingirler, atmosferi yansıtabilmek için bu öyküde tasvire yönelmiştir

Altın Gibidir Oğlum öyküsü, 12 Eylül darbesinin ilk yılında geçer. Toprakları olmadığından kente göçmüş, bir göz kondu yapmayı başarmış bir ailenin durumunu anlatır. Öyküdeki sorun, umut veren ve umut bağlanan altın gibi olan oğulun her zamanki saatinde eve gelmemesidir. Bu bekleyiş sırasında karı koca konuşur, adamın oğlunun gelmeyişi karşısındaki kaygısı aktarılır.

Toprakları olmadığından kente göçen aile, el emekleriyle bir gecekondu yapmışlardır. Baba köyde kalan annesini düşünerek köye dönmeyi aklından geçirirse de bunun mümkün olmayacağını farkındadır. Karısının ailesi ara sıra erzak gönderir. Bu geçimlerine destek olur. Bir kız bir oğulları vardır. Oğlanı evin geçimine yardım etsin diye okuldan alıp fabrikaya vermişlerdir. Kitap okumaya çok meraklıdır. Baba oğlunu anne kızını kayırmaktadır. Daha çok babanın düşünceleri aktarılan öyküde baba oğlunun altın gibi olduğuna emindir, ama kızına karşı biraz önyargılıdır. Gerçi bazı kanıtları vardır, kızı ağabeyinin yardımıyla okula gönderirler, ama o sınıfını çift çift okuyarak geçer. Baba ataerkil zihniyetle oğlunu kayırsa da kızına da haksızlık etmez, karısını da düşünür. Öykünün sonunda silahlı askerler gelip kapıyı çalarlar. Adam karısının korkmaması için gereken özeni gösterir, anlaşılıyor ki oğlu gözaltına alınmıştır. Çok sevdiği oğluna üzülürse de karısını kaygılandırmamak için gerçeği söylemez ve

“Ahmet bu gece dönmeyecekmiş” der. Bir önceki öyküde 12 Eylül yıkımını sert olarak ele alan Hepçilingirler, bu öyküde daha yumuşak olarak darbenin acısını yansıtır.

“Silahlarından ya da belki üniformalarından korkar diye karısını korumak istedi gelenlerden. Arkasından, kendisini dışa götüren kapıyı çeki usulca, parmaklarının kalınlığı kadar bir aralık bıraktı.

İçerde hasta varmış ya da uyuyan bir bebeği uyandırmaktan korkarmış gibi fısır fısır konuştu gelenlerce. Hiç bitmeyen kısa bir konuşmaydı. Kapıyı kapatıp içeri girince, karısının soran gözlerine:

-Ahmet, dedi. Bu gece dönmeyecekmiş.” (36)

Anlatmanın ağırlıklı olduğu öyküde karı koca arasındaki konuşmalara da yer verilir. Öykü üçüncü kişi ağzından anlatılır. Kitabın en kısa öyküsü olmasına karşın pek çok soruna işaret edilen yoğun bir öyküdür. Yoğunluk duygudan ziyade günlük yaşama yöneliktir.

Öyküde küçük ayrıntılar dikkatle işlenir. Örneğin baba, okul önünde çerez satmaktadır. Kumda Girit leblebisi yapmak ister. Ortalığın kirlenmesine karısının kızacağını düşünerek gizlemek ister. Karısını eleştirse de bunu incelikle ve onu kırmamaya çalışarak yapar. Temelde ataerkil düşünüşle yetişmiş adamın kentte epeyce değiştiği gözlenir. Köye geri dönüşün olmayacağını bilir. Kentin yeniliklerine tüm zorluklara rağmen açılmıştır.

İletişim öyküsü, bir kitap fuarı, imza günü ile ilgili çeşitli düşüncelerin aktarıldığı, bir yazarın okur beklemekten sıkıldığı bir anda elleri kirli bir inşaat işçisinin çekingen bir hâlde yazara soru sorması, bunun üzerine gelişen diyalogun ve konuşulanların ele alındığı bir öyküdür. Diğer öykülerden ayrılan yönü ironik bir öykü olması ve mizahi özellik taşımasıdır. Bu özellikte bir öykü Feyza Hepçilingirler’in öyküleri arasında az görülür. Yazar, en iyi bildiği, belki yaşadığı duyguları aktarmış demek de kehanet olmaz.

Öyküde imza için bekleyen yazar, gelip geçenlerin ilgisizliği karşısında acı ama, bir işportacı konumunda görülür. Anlatıcı şeytanın avukatı gibi insanların neden kitaba karşı ilgisiz olduğunu ironik bir dille anla(t)maya çalışır. Bakıp almayanla hiç bakmadan geçenin kendine göre haklı nedenleri olduğunu belirtir. Kitap alanın yazara imzası nedeniyle teşekkür etmesi normalken durumu tersine döndürerek yazarın teşekkür etmesi gerektiğini hayal kırıklığı içinde ve alaya alarak aktarır.

“-Teşekkür ederim, demesine fırsat vermeden sen teşekkür etmelisin. ‘İyi ki geldiniz. Gelmeseydiniz ne yapardım? Vitrin camına yansıyor geçenleri gözleyerek akşama kadar burada böyle oturmak kolay mı? Sağ olun, binlerce kez sağ olun. Beni böyle boş, böyle müşteri bekleyen kaldırım yosmaları gibi ya da tezgahındaki malı ne edip edip satmak isteyen; ama acemiliğin verdiği kızarıklığı atamadığı için bağırp çağırılmayan çaylak işportacı örneği bekletmediğiniz için sağ olun.” (28-9)

Bu yazara anlatıcının tavsiyesidir. Toplumda kitaba olan ilgisizliğe de bir eleştiridir. Toplumcu edebiyat ve edebiyata ilgisiz toplum üzerine düşünceler sergilenir. Bu arada bir işçinin bıkkın ve kırgın yazara özür dileyerek “Okurlarla iletişim kurabiliyor musunuz bu imza günlerinde?” sorusunu sorması yazarı umutlandırır. Bu emekçi okurla bir diyalog kurarlar. Saf yazar ciddi ciddi ona açıklamalarda bulunur. Kitabı arkadaşına verdiği için bitiremediğini söyleyen okura “Bitirin tartışalım.” der. Bu arada kitapçı kaş göz etmektedir. Okur gittikten sonra kitapçı kendisiyle konuşanın polis olduğunu ve her imza gününe geldiğinden artık onu tanıdıklarını söyler. Feyza Hepçilingirler, ironik bir tutumla, mizahi bir söylemle edebiyat, okur, yazar ve toplum eleştirisi yapar. Kitap hâlâ itilen, hatta yakılacak bir nesne, yazı hâlâ bir suç, yazar takip edilecek kişi konumundadır.

Sarı Kır Çiçekleri’nde, o akşam otuz yaşına basacak olan kadın, yaş günü kutlaması yapmayı uygun görmediğinden özel bir hazırlık yapmaz, duyurulu bir tören hazırlamaz, ama

bugünün hatırlanmasını da içinden geçirir. Sarı kır çiçeklerinden bir demet onun için yeterli olacaktır. Önemsemez görünse de ressam kocası Saltuk'tan bu kadarını bekler. Peynirli börek yaparken bir ara kocasının yaptığı boyası henüz kurumamış resmi duvara asar. Kocası gelir, elinde çiçek yoktur. "Çiçek getirmemişsin." diye sorar, kocası "Bu mevsimde işe yarar bir şey bulamadığını" söyler. Bir haberi vardır, İzmir'den arkadaşı Rahmi'nin bir tanıdığı akşama onlara gelecektir. Karısının bu habere kızmaması, aksine çok sevinmesi onu şaşırtır. Adam da buna şaşıır. Karısı şu sözleriyle konuya açıklık getirir:

"Yok, ciddi olamazsın." dedi Nermin. "İzmir'den ha! Bu kadarını tahmin edemedim doğrusu." Gerçekten güldü, yürekten güldü bu kez. Saltuk şaşkın, söylediğinin tam anlaşılmadığını sanarak açıklama yapmaya yeltendi: "Yemeğe gelecek ama!"

"Yemeğe mi?" dedi Nermin. "Bu daha güzel, harika bir şey bu!"

Garip gülmelerden huylanmış olarak, "İyi misin?" diye sordu Saltuk çok ciddi bir sesle. Kahkahalar arasında açıkladı Nermin: "Bugün bir şey istemiştım. Olmayacağını bile bile, bir başka insanın, tanımadığımız, bilmediğimiz yeni bir insanın gelmesini dilemişim. Gülersin diye söylemedim sana; ama öyle çok istedim ki... Bak işte geliyor, tanımadığım, bilmediğim bir insan, üstelik güneşli kıyılarından, ta İzmir'den kalkıp geliyor." (45)

Bu gelişme herkes için sürpriz olmuş, ama sürprizler bitmemiştir. İkinci sürpriz konuğun kadın oluşudur, üçüncüsü ise sarı kır çiçekleri getirmiş olmasıdır. Bütün bunlar Nermin'e kahkahalar attırır, ilginç olan Nermin'in tepkilerini kahkahalar atarak göstermesidir. Yemek kahkahalarla sürerken bir başka acı sürpriz kadının ağlamasıyla ortaya çıkar. Konuk kocasından, çocuğundan, evinden ayrılıp gelmek zorunda kalmıştır ve kalacak yeri yoktur. "Evse ev, çocuksa çocuk" diyerek evlerinin ve gönüllerinin kapısını açarlar.

Dört sayfalık bu kısa öyküde üçüncü kişili bir anlatım biçimi kullanılmış, anlatıcı kişilerin düşüncelerini aktarmış. Mekân evdir. Uzaktaki mekân İzmir sadece ad olarak geçer. Kişilerin adları bir iki kez geçer. Asıl kahramanın adı öykünün yarısında verilir. Konuk kadının adı verilmez. Kişi kadrosu iki kadın, bir erkek ve bir çocuktan oluşur.

Sürprizlerin yer aldığı öykü trajik olsa da mutlu sonla biter. Bu öyküde mizahi bir ton vardır. Mizah şaşır(t)maya ve kadının bol kahkahasına dayanır. Yaş gününde bir arkadaşın arkadaşının gelmesi tuhaf bir durumdur. Beklenmeyen konuk güldürme de gülümsetir. Öykünün dili de mizahın sağlanmasında etkilidir.

...Atın Önünde Et... başlıklı öykünün ana kişisi yine bir kadındır, yine evde pencerenin önünde oturup yola bakarak beklemektedir. Neyi beklediğini kendisi de tam olarak bilmez, insan mı başka bir şey mi, ama bazı yönlendiriciler vardır. Evlenecek çağa gelince pencere önüne oturturlar ve koca adayını gösterirler. O günün olanaklarından ya da seçeneklerinden biridir bu. Yoldan geçen koca adayının geniş bir tasviri yapılır. Beğenebileceği biri değildir, ama dışarıdakiler olduğu kadar annesi de bu adayı uygun görür. Bu, ataerkil düşünüş ve yaşam biçiminin bir sonucudur. Damadın adı Ahmet'tir ve kasaptır, ama alışılmış, özensiz ve kirli kasaplardan değildir. Tiril tiril gezen, kötü huyları olmayan, ailesine bağlı iyi bir insandır. Annesine cazip gelen yanı da yoksul olmayışıdır. Kızının hiçbir şeyi eksik olmaz, gün yüzü görür diye sevinir bu evliliğe. Görünüşe göre evlilik iyi gider. Dışarıdakilerin beklentisi gerçekleşir, ama kadının istekleri gerçekleşmez. Öykünün meselesi de budur.

Öyküde her şey "et" üzerine kuruludur. Damat kasap olduğundan evde et eksik olmaz, ama kadın et sevmemektedir. Bunu söyleyemez. Bir kız bir oğulları olur. Çocuk oğlan olsun iyi beslensin diye iyi niyetle et yemesini ister koca. Çocukluğundan beri et sevmeyen kadın kendisi için zor da olsa yemeye çalışır, kusar, fark ettirmez. Sonra koca ölür, oğlu babasının işini sürdürür, maddi sıkıntıları olmaz. Kızları evlenmiş ve uzağa gitmiştir. Aralarında beklenen yakınlık oluşmamıştır. Feyza Hepçilingirler'in bu kitaptaki öykülerde bu noktaya işaret ettiği, sıklıkla vurguladığı görülür. Üzülür, ama yapacak bir şeyi, durumu değiştirmeye gücü yoktur.

“Ben hep bana hep verileni yaşadım. Başka şey istemeye gücüm yetmiyor. Ahmet ne isterse onu alıyor eve, neyi beğenirse onu getiriyor. Her eşyaya, her giysiye damgasını basıyor. Ahmet çekip gidene kadar eve kendi isteğim ve beğenimle bir iğne bile almamış oluyorum böylece; onsuz kaldığım zaman da şaşkına dönüyorum. (...)Yalnız başıma bir kilo bakla almaya bile korka korka gidiyorum. “Yanlış bir iş edersem’ korkusu yeni yeni yer açmaya başlıyor başka korkulara. Yanlış işler de etmiş oluyorum o zamana dek yanlış yapmaktan eskisi gibi korkmamak gerektiğini öğreniyorum.” (52)

Bu nahif kadın, bazı şeyleri öğrendiğini söylese de sonucu değiştiremez. Dışarının kalabalıklığına rağmen o giderek yalnızlaşır. Annesinin hastalanıp bakıma muhtaç olması, bakımını üstlenmesi onu eve kapatır. Kalabalığa karışınca “Şekeri yeni konmuş çayın içine düşen toz zerresi gibi yitip gideceğini” düşünür ve korkularını yenemez. Yine bazı öykülerde olduğu gibi (ortak nokta, duygu) yaşayan ölü olma duygusuna kapılır. Ölüme yaşlı annesinden daha yakın olduğu duygusunu kimse anlamaz. Durumunu kabul eder, korkularını yense de yaşamında hiçbir şeyi değiştirmek için en küçük bir çaba göstermez, Godot’u bekler gibi bekler

“Ama bir şey var ki geleceğine inandırıyor beni. Bir masal prensi olarak gelip önümde yıllarca duran bu kokmuş eti alarak, mavi, capcanlı minelerle donanmış bir tutam tazecik yeşil ot koyacağını biliyorum. Sonra içimden o ses, hiç durmadan, ‘Bekle.’ diyor. ‘Gelecek, göreceksin.’ Mutlaka gelecek, Ben de inanıyorum ve bekliyorum böyle. Hep bekliyorum.” (57)

Umutsuzluğun aşılamayacağı bilinirken hiçbir şeyi değiştirmeye gücü yetmeden ama umudunu da yitirmeden beklemek böyle etkili anlatılabilir.

Bu öykünün anlatıcısı, adı dahi olmayan kadındır. Duygu, düşünce ve yaşadıklarını kendi ağzından anlatır. Kadının adının olmadığını anlatan bir öykü, ama bu adın olmayışında dışarının fazla günahı yok gibidir. En azından doğrudan bir baskı, zorlama, engelleme yoktur. Mizaçların da yaşananlar da etkisi var, bununla birlikte kadın anlatırken ataerkil gücü sezdirir küçük anımsatmalarla.

Mekân pencereden izlenen, çok az çıkılan sokak ve evdir. Kişi kadrosu da diğer öykülerdeki gibi sınırlıdır. Genellikle aile bireyleridir. Dışarıdan evliliğe aracılık eden bir dost, bir abla vardır yalnızca.

Mor Üstüne Yazılmış genel gidişin dışına taşarak erkeğin ön plana çıkarıldığı bir öyküdür. Bu kez kahraman genç bir erkektir, adı Ahmet’tir. Otobüslerin mola verdiği bir mekânda, lokantada garsonluk yapmaktadır. Dolaylı olarak yaşının 18-19 olduğu anlaşılır. Annesine göre çocuktur, ama evin geçimini o sağlar. İki kız kardeşi vardır, onları da okula gönderir. Genellikle gece mesaisine kalır, otobüslerin temposuna göre onun da iş yükü artar. İşini benimsemiş ve iyi yapmaktadır.

Öyküde onun hayalleri sergilenir. Öykü gerçekle hayal arasında geçer. Yaşanan gerçekliktir, ama kurulan hayaller vardır. Genç garson, yeni bir otobüsün gelmesini beklerken hayallerini mor peçetenin üzerine yazar. Hayaller genç kızlar üzerine olduğundan kişiler dolaylı yoldan yine kadın ağırlıklı hâle gelir.

Genç garson tüm sorumluluklarını yerine getirmiş, İzmir otobüsünü beklemekte, bu arada hayaller kurmakta ve bunların bir kısmını önünde oynadığı mor peçeteye yazmaktadır. Bu süreç öykünün de oluşum ve yazılış sürecidir âdetâ. Hayaller güzel, ama gerçekler acıdır.

“Annesi var Ahmet’in, lokantadan zaman zaman yemek götürdüğü, defter ve çorap aldığı iki de küçük kardeşi. Onları okutmaya söz verdi üstelik. Babalık edecek, okutup evlendirecek kızları. Annesi hem kızlara babalık ettiği için hem de çok sevdiği için bekler yolunu Ahmet’in. Gece yarısını azıcık geçse lokantaya kadar gelip bakar.” (62)

Çünkü annesinin kuzusu, küçücük bir çocuktur. Anne karanlık boş sokaklarda bir kötülük eden çıkarsa diye kaygılanır, her gece kapıda bekler oğlunu.

Yolcuları karşılayan ve uğurlayan genç başka yerleri görmeyi, tanımayı da ister. Kendini yolcu yerine koyar, yolculuk ve yol arkadaşlığı etmeyi ister. Mola yerine gelecek kızları düşünür. Düşüncelerini, mor peçeteye yazar, hayalindeki kıızı parça parça peçete üzerinde tamamlar. Sarışın olabilir, ya da esmer. Otobüse binip onların yanına oturmayı düşler, ellerini tutmayı da.

“Ahmet de binsin otobüse, sarışın kızın yanına otursun, yol boyu ellerini tutsun avcunda, uzak kentleri anlatsın.” (62)

Belki çantasına koyar peçeteyi, belki de buruşturup atar. Omzundan nazlı bir ırmak gibi dökülen saçlarını, yürüyüşünün rüzgârıyla dalgalandıra dalgalandıra giderken, yalnız Ahmet’in bakışını değil, yüreğini de katar ardına.” (63)

Ahmet mor peçetenin üzerine adresini de yazar. Kapı numaraları üçtür. Kâğıdın her yerini bu numarayla doldurur. Gözlerinin önünde geç vakte kadar kendisini bekleyen annesinin yüzü canlanır.

Ürkü Kuşunun Kanat İzi adlı öykü, pratisyen bir hekimin uzmanlık sınavında yaşadığı korku ve paniği ele alır. Sınava giren çok yetenekli, hekimliği sırasında yüzlerce ameliyat yapmış, can kurtarmış, hastaların sevdiği, övdüğü ve yeğ tuttuğu gençtir. Önce sözlü sınava alınır, bu sınav gayet iyi gider, sonra ameliyata sokularak başarısı ölçülür.

Bu öykü yapı olarak gerilimle yürüyen bir öyküdür. Bu kitaptaki öykülerin çoğunda nahif bir özellik varken bunda durum değişir. Öykünün adı da bunu yansıtan bir özelliktedir. Ad tamlama yapısındadır. Kuş somut, ürkü ise soyuttur. Ürkü sözcüğü dikkat çeker, neden korku değil de ürküdür. Çünkü ürkü korkunun üzerinde, panik sözcüğünü de kapsar.

Gerilimi hem doktorun ürküsü hem de güçlü bir karşı gücü temsil eden bir karakter Doç. Şerafettin’in oluşu yaratır. İhsan kendisiyle değil jürideki Şerafettin’le mücadele eder. Ameliyata girene kadar öykünün her paragrafında ürkü kuşunun kanat çırpışı açıkça gösterilir.

“Telefonu kapattığında ürkü kuşunu bıraktığı yerde yakaladı. Kanatlarını kısmış kuyruğunu büzmüş, sinmişti bulunduğu yere; uçup gitmemişti.” (66)

“ ‘Ameliyathane hazır.’ deninceye dek sürdü kuşun sinmişliği ve İhsan’ın rahatlığı. Hastayı getirmeleri için hemşireleri gönderip sınav kuruluna haber salınca yeniden çırpınmaya başladı kuş.” (66)

İhsan’ın kendine güvenmesi, yaşlı, deneyimli profesörlerin ona moral ve destek vermelerine karşın, Şerafettin’in İhsan tarafından hissedilen olumsuz tutumu ağır basar. Ameliyata girerken İhsan kötü olur, ameliyat sırasında işler biraz sarpa sarar.

“ ‘Gene öyle olursam...’ düşüncesini zihnine uğratmamaya çalışarak ivecenleştirdi hareketlerini. Bu kez yardıma çağıracağı tanımadık kişiler yok çevresinde, olmayacak, Şerafettin Dikensiz, ellerini ovuşturacak, ‘Ben size dememiş miydim?’ kasılmasıyla tek tek süzecek profesörleri, ‘Yardım edelim zavallıya.’ Ve herkes yardımına koşacak İhsan’ın.” (67)

Şerafettin Dikensiz, soyada da dikkat edelim, aslında dikenlinin olumsuz tutumuna karşı hocaların desteği sürer, İhsan kötü olduğu için ara verdiği ameliyatı tamamlar. Her şey normale dönmüştür, İhsan’ı kutlarlar. Başarılı bir sonuç alınmış görünür. Bu arada İhsan’ın aklına hasta gelir, onu kontrole gider, acı sürpriz oradadır. Narkozitör hastanın erken uyanıp her şeyi berbat etmemesi için biraz daha narkoz vermek zorunda kalmıştır. İhsan, hasta Yaşar’ın bir daha açamayacağını anladığı gözlerini öper ve örtüyü çeker. Bu gözlerin ömür boyu kendisini izleyeceğini bilir.

Bu öykü de üçüncü kişi gözüyle anlatılır. Kişiler sınırlıdır. Kişilerin çoğu erkektir. Sınava giren doktor İhsan’ın telefonla arayan karısı dışında öyküde kadın yoktur. Bir de haber götüren hemşirelerden söz edilir. Ameliyat ettiği hasta da Yaşar adında bir erkektir. Adların seçimi ilginç

ve anlamlıdır. Mekân dar ve kapalıdır. Sınav salonu ve ameliyathane. İhsan'ın duyguları ve ürküsüdür asıl işlenen.

Anaç Yaprak öyküsü bir minibüste geçer, oradan insan manzaralarını ve yolcuların iç dünyalarını yansıtır. Şoförün yolcularla söyleşmesi, didişmesi, yolcuların duygu ve düşünceleri, umutları aktarılır. Bu arada yaşanan küçük bir olay. Ferahlı kavşağından aniden çıkan bir minibüse çarpmamak için kesik kesik fren yapan şoför, ön koltuğa çarpıp kanayan bir yolcu alını. Şoförün meslekdaşına olan öfkesi, onu takip etmesi. Bundan sonra ne olacağı merak edilir. İş karakolda mı bitecektir? Minübüs yakalanır, beklenenlerin hiçbiri olmaz. Şoför “Kusura bakma görmedim der” ve mesele kapanır. Öyküde toplumun değişik katlarından insanlardan birer kesit sunulur. Bir de hamile kadın vardır, karnındaki çocuğuyla konuşan. Öykü onun şu sözleriyle biter:

“Ohh...

“ ‘Başını kaldırıp anaç yaprağın gölgesinden sıyrarak kendini, ışığa açacağı gün bekleyebilirsin artık menekşem.’ dedi kadın karnını hafifçe okşayıp eliyle. ‘Yolun sonuna kadar seninleyim.’ ” (77)

Bir Memduh Şevket Esendal öyküsü gibi yaşamdan küçük kesitler sunan, yaşama sevincini yansıtan, bir canın doğaya, yaşama katılacağına müjdesini veren bir öykü.

Çiçekli Dallar Kıyımı adlı öykü, yüreği, kafası satın alınamadığı için işine son verilen bir öğretmenin dramını anlatır. Öğretmenin iç konuşması diye niteleyeceğimiz bir özellikle yazılmıştır. İşinden atıldıktan sonra yaşadıklarını, duygularını aktarır. Yine bir hesaplaşma, muhasebe öyküsü. Toplumla, düzenle, çürümüş zihniyetle ve kendisiyle yaptığı hesaplaşma. İşinden, ücretinden yakınan herkesin söylediklerini kendisinin de söylediğini anımsar.

“Amaç karın doyurmaksa nasıl olsa bir yolunu bulur insan. ‘Pazarda limon satsam daha iyi kazanırdım.’ deyip durmaz mıydım?

Hadi işte, şimdi tam zamanıdır, git limon sat bakalım.” (78)

İş başa gelince böyle olmadığını, bunun bir öğretmen için ne kadar güç olduğunu anlar. Bir gün şemsiye satan bir arkadaşının tezgâhına yarım saat bakınca bunu yaşamıştır. İşinden uzaklaştırıldığı haberini alan öğretmen arkadaşlarına veda etmeden kaçır gibi ayrılmıştır okuldan. Öğrencilerine hep umut aşıl原因an biri olarak yılğınlığa, çaresizliğe düşmesine çok şaşırır. “ Öğretmenlik olmayınca hiçbir şey yok” düşüncesine kapılır. Yaşamını sürdürmek için limon satmaktan kitaplarını satmaya kadar yollar arar. Hatta trajedisini hafifletmek için kendisiyle eğlenerek kendisini satışa çıkartmayı bile düşünür. Feyza Hepçilingirler’in öykülerin yer yer kara mizah görülür. Öğretmenin bu düşüncesi ve onu ifade biçiminde de bir kara mizah vardır.

“Gelin, gelin... Bunlar ıspanak. Bakın ne güzel ıspanak. Salatası olur, böreği olur, yemeği olur. Hadi ıspanak alın. Marul gibi ıspanak bunlar.

Tanrım deliriyor muyum ben? Bunca yıldır bilgimi sattığım halde şimdi niye en çok satma işinden korkuyorum. “Çok iyi dilbilgisi var, aruz kalıpları, hece ölçüleri, Serveti Fünun Dönemi özellikleri... Şu Ziya Gökalp’e bakın, kızartması olur, yahnisi olur, var mı bundan iyisi?” (81-2)

Öğretmenlik yapamayan öğretmen, bir boşluğa düşer, geçim yolları arar, dört duvar arasına sığır ve sürekli ağlamak ister. Çiçekli dalları kıyılmıştır. Ailesinden, arkadaşlarından utanır. Oysa onlar ellerinden gelen desteği vermek isterler, verirler, ama bu onu rahatlatmaz. Bu bungenluk içinde beklediği, sınıfında olmaktır. “ince ve saydam” bir kız çocuğunun öğretmeni diyen sesini bekler. Kırgınlığına rağmen o kız çocuğunun şu sözleri karşısında rahatlar, öfkesi geçer.

“Öğretmenim, siz gittiniz ya, çok üzüldük inanın; ama sizin yerinize gelen öğretmen de çok iyi. Sevinesiniz diye söyleyemiyorum, hayır. Öyle güzel okuyor ki sizin okuduğunuz şiirleri, öyle güzel konuşuyor ki. Sizin kadar iyi öğretmenim. İnanın sizin kadar iyi.” (83)

Dar yerlerde geçen insanın bungenluğunu, çaresizliğini konu alan öykü öğretmenin ağzından anlatılır. Mekân, okul ve evdir. Evden dışarı çıkmak istemez, bunun için insanın kendinden çıkması gerektiğine inanır. Kişi kadrosu sınırlıdır, öğretmen arkadaşları ve ev halkı.

Adı Masal adlı öyküde kötülerin, işbilmezlerin ama uyanık olanların dalavereyle egemenlik kurarak liyakatsiz yöneticileri kullanarak doğayı nasıl yok ettikleri konu edinilir. Kitabın güçsüz öykülerinden biri olarak dikkat çeker. Bu öykü bir bahçenin yok edilmesini anlatır. İyi niyetli ama işbilmez yöneticiler güzel bir bahçe oluştururlar. Bu bahçede bitkiler ve hayvanlar bir uyum içinde yaşarlar. Bir gün insan kılığına girmiş kravatlı bir solucan gelir, bahçenin sahibi tarafından gönderildiğini, bahçıvanlıktan anladığını, işe girmek istediğini söyler. Bahçıvana ihtiyaç yokken yalıtık bir saygılılıkla solucan onları aldatır ve en önemsiz çiçek olarak görülen Alman papatyalarına bakma izni verilir. Yöneticiler solucanı denetlemezler, işler iyi kötü yürürken bahçe satılır. Yöneticiler bahçenin gelişeceğini umarak sevinirler. Bahçenin yeni sahibi işleri uzaktan yönetir. Solucan, bahçe sahibi Y. Ökkeş Kuru tarafından yönetici yapılır. Yetkiyi alan pis solucan düzeni bozar ve bahçenin tarumar olmasına neden olur. Bol çiçekli güzel bahçe ayırık otu, ısırğanlar ve deve dikenleriyle kaplanır. Masallar mutlu sonla biterler, ama “Adı Masal” olan bu öykü kötü sonlanır.

Er Mektubu, Görülmüştür, evli bir askerın karısına yazdığı mektup özelliğinde bir öyküdür. Mektup türü edebiyatta kullanılmıştır. Mektup türünde romanlar dünya edebiyatında ve Türk edebiyatında vardır. Bunun dışında mektup romanlarda bir anlatım aracı olarak da kullanılmıştır. Bizim edebiyatımızda bunun eski yeni örnekleri bulunur. Feyza Hepçilingirler buna yeni bir örnek vermiştir.

Özel mektuplar herkes tarafından okunmazlar, bu yüzden özel yaşamı ve duyguları paylaşırlar. Bu öykü askerın duygularını, ağırlıklı olarak eşine olan sevgisini öne çıkarır, öbür boyutta ise askerlikle ilgili düşünce, yaşantı ve diğer askerlerle ilgili veriler içerir. Adı geçmeyen asker, askerlik arkadaşlarını da öyküye dahil eder. Böylelikle öykü çoğullaşır, yeni zenginlikler kazanır. Öyküde eğitim, mola gibi günlük etkinlikler eşliğinde iç ve dış mekân, ağırlıklı olarak doğa, bunun tetiklediği duygular, yaşanan küçük olaylar ve arkadaşları için oluşturduğu küçük öykücükler karısına yazılarak okura sunulur.

“Soğuk, şiddetini artırıp kara dönüştü. Şaşıracaksın, bir tek kar getirmiyor seni bana. Çavuşun sesi bile seni taşırken, kar, yalnız kendisini ve kulaklarımın sızısını getiriyor. Yağış arttı. Mola.

Topların altında koşuyoruz hepimiz.

İlkyaz gelmiştir bizim oralara. Ufaktan çiçeklenmeye başlamıştır bademler, erik ağaçları. Sen, güzelim sen de bahara durmuşsundur. Eteğinin kıvrımları çiçeklenmiştir. Hep pembeli gülmektesin bana. Dişlerinin aklığı kar gibi değil. Isıtan, ısıtan bir aklık o, kar aklığından başka, değişik. Sonra sen ikiz kavakların dibindesin. Yel dalgalandırmış saçlarını. Kızıl güllü bir etek üstünde. Uçar gibisin, bana gelir gibisin. Sevdalımsın.” (91)

Bu mektupta asker elbiselerinin dağıtılışı, eğitim alanına gidişleri anlatılıyor. Bundan ilk mektup olduğu anlaşılıyor. Mektuplar dağıtılırken adının okunmasını nasıl merak ve heyecanla beklediği de anlatılır. Sonra altlı üstlü yattığı arkadaşı Rıza’yı anlatır ve onun için kurguladığı öykücüğü aktarır. Gece sayıklayan arkadaştan, çıldırana, ayaklarının su toplamasına kadar koğuştaki küçük büyük, önemsiz önemli olaylar anlatılır.

Öyküde anlatılanlar, eğitim, mola, yeniden eğitim, yat kalk komutları ile karın yağışı, duruşu, tutması gibi bir doğa olayıyla sürdürülür. En önemli duygu ise özlem ve sevgidir. Sevilenlerden ayrı kalınca özlem doğar, doğal olarak. Özlem ise anımsananlarla uyutulmaya çalışılmış. Bir başka vurgulanan duygu ise kavuşmamak, bu yolda çıkacak bir olumsuzluktur. Ölüm bile akla

getirilir, ama çabuk kovulur bu düşünce. Askerlikte bazı kısıtlamalar ve yasaklar vardır, kahraman onlardan birinin de ölüm olduğunu söyler. “Yasalardan biri de ölmek.”

Mektuplar selam ile biter. Asker de “Mola bitti. Yeniden eğitim, yeniden kar, yeniden sen. Bitiriyorum mektubu artık. Tekrar görüşünceye kadar baki selam.” (94) yazarak mektubunu tamamlar. Askerliğin kalıpları olduğu gibi mektubun da kalıbı vardır.

Bu öyküde de zaman kısa, kişiler azdır. Anlatıcı kahraman ve karısının adı verilmez, ama diğer kişilerin adı verilir. Doğa, betimlemeler ve buna göre tetiklenen duygular öne çıkar.

Üç Nokta Bir Çizginin kişileri olan Sevil, Fatoş ve Figen aynı okulda okumuş, hayata atıldıktan sonra görüşmeler de yazışarak arkadaşlıklarını sürdürmüş, candan üç arkadaştır. Aradan yıllar geçtikten sonra Sevil’in davetiyle onların evinde bir araya gelmişlerdir. Sevil’in amacı özlediği geçmiş yıllara dönmek, o günlerin güzelliğini yeniden yaşamaktır. Akşam yemeği için eşleriyle birlikte masa etrafında toplanan yakın arkadaşlar eski günlerin içtenliğini ve coşkusunu aramaktadırlar, ancak yemek durgun başlamıştır. Sevil arkadaşlarının özelliklerini düşünerek geçmişte yaşadıklarını anımsayarak şu anki durumlarını değerlendirir, yorumlamaya ve anlamaya çalışır. Bu arada onun duygularını ve arkadaşlarının mizaçlarını da okur öğrenir.

Hepsi bu buluşmada ne gibi duyguların onları kuşatacağını merak ederler. Öykü bu merak üzerine kuruludur. Bu buluşma iyi mi gelecek, sonrası için hangi kapıları açacak, merak edilen şeylerden biri de budur. Birbirlerinin gözünden onlar hakkında bilgi ediniriz. Ortada bir durgunluk, suskunluk vardır.

Fatoş daha durgun, kapalı bir yaratılışa sahiptir. Kendisini ve duygularını kolay açmaz. Annesinin ölümü üzerine verdiği tepkiyle onun kapalılığı örneklenir.

“Eskiden de öyleydi. Annesinin öldüğünü haber verdikleri günü anımsadı. Üzüntüsünü ifade edebilecek bir yol bulamadığı için, kendisini yatakhaneye kapatmış ve günlerce kimseyle yüzyüze gelmemeyi başarmıştı. Duyduğu üzüntünün derinliğinden çok, bunu anlatabilmenin yollarını bilmemekten geliyordu tutukluğu. Şimdi de öyle yapıyor. Küçük bir sıkıntıda, içinde inci gizleyen istiridye gibi kabuklarını kapıyor üstüne ve saklanıyor.

Hep kapanarak, gizlenerek yaşadığı öğrencilik dönemini.” (98)

Sevil ve Figen ise daha dışa dönük, daha eğlenmeye açık, gülmeye eğilimlidirler. Bu buluşmada da Sevil sinemaya gidişlerini, Figen yemekhaneden ekmek aşımalarını anımsayıp gülerler. Onlar gülüşürken Fatoş kendini yabancı hissediyor, onların neşesine katılmaz. Figen onun az, ama doğru konuşan ve güçlü bir kız olduğunu söyleyip arkadaşıyla gururlanır. Kendisinin delişmenliklerini anımsar. Gençken her şeye nasıl gülebildiklerine şaşırır. Gülmenin mutluluğundan da hoşlanır.

Bu buluşma Sevil ve Fatoş’a “Ne günlerdi o günler” dedirtir, bu buluşma onları mutlu etmiştir. Fatoş ise güzel olmadığını düşünür, hatırlamak istemediğini söyler. Şu konuda kuşku vardır, birbirlerini mi yoksa eski günleri mi özlemişlerdir. Bu sorun yanıtı da yine mizaçlarına göre verilecektir, ama ikisi birbirinden ayrılacak şey değildir.

Sonuç :

Sanat ve onun bir kolu olan edebiyat insanı ve toplumu ele alır. İnsanın biçimlenmesinde mizacı, kültürel birikimi, eğitimi yanında içine doğduğu coğrafya ve toplum etkilidir. Bu etkilerle Feyza Hepçilingirler’in toplumcu gerçekçi bir yazar olduğunu söylemek mümkündür. *Eski Bir Balerin’deki* öykülerin de bu etkilerle oluştuğunu söyleyebiliriz.

Kitaptaki 14 öykü 1981-1985 yılları arasındaki yazılmış ve o yılların Türkiye’sini anlatmaktadır. Öykülerde 12 Eylül darbesinin getirdiği koşullar, yarattığı etkiler gözlemlenir. Öykülerde insan öncelenir, ama o insan o koşullardan etkilenmektedir. İki öykü 12 Eylül’ün baskılarını, göz altılarını, hapse konulan insanların konu alır. *Daryerlerin Karanlığı’nda* hapse

atılmış aydın bir kadının ruhsal durumu ele alınır. İçerden çıkan kadın dışarıdaki yaşama uyum sağlayamaz, kocası ve kızına dahi yabancılaşır. Tekrar hapse atılacağı korkusuyla onlara bağlanamaz, aralarında karşılıklı bir mesafe oluşur. Altın Gibidir Oğlum öyküsünde umut bağlanan oğlun gözaltına alınması, bunun yarattığı sıkıntı işlenmiştir. Bu işlenişte daha çok bireye yönelinmiştir. Bireyin ruh durumu üzerinde durulur.

Kitapta ele alınan temalar yaşama sevincinin yitirilmesi, bingünlük, hüznün, aile bireyleri arasındaki kopukluk, işini yitirme, sevdiği mesleğinden uzaklaşma, bunun yarattığı sıkıntı, geçim arayışı, zorla ve yanlış yapılan evlilikler, evlilikte arananların bulunamayışı, tutuklanma, hapislik, işkence, bunlara bağlı olarak yaşayan ölü durumuna düşme, bezginlik, zaman zaman ölümü düşünme, nihayetinde yaşama dönme bir çıkış yolu bulma, yaşama sevincini anımsama, dostluk, sevgi, aşk, özlem olarak belirlenebilir.

Öykülerde mekânın ağırlıklı olarak ev olması, insanların eve çekildiğini gösterir. İnsanlar dışarıdaki özgür alana çıkamaz olmuşlardır, ama dışarının sesini duyarlar ve çıkmak isterler. Dışarıda yaşam içerde ölüm olduğu izlenimi verilir. Kişiler sokağa çıkmak isterler. Bunda da 12 Eylül'ün yarattığı ortamın etkisi vardır. İnsanlar evlerine çekilmişlerdir.

Öyküler kent öyküleridir, ama doğrudan kent adları söylenmez. Dolaylı olarak bazen adlar verilir. İzmir, Ankara ve Eskişehir ve Erzurum adları geçer, ancak Erzurum dışında bu adlar öykülerin geçtiği yerlerle değildir. İzmir'den gelen konuk nedeniyle kent adı geçer. Eskişehir'den Ankara'ya giden otobüs denilerek kent adı söylenir, öykü buralarda değil bir mola yerinde geçer. *Anaç Yaprak*'ta Basmane, Kemer semtlerinden yola çıkılarak İzmir tespiti yapılır.

Açık mekân olarak cadde ve sokaklar yer alır ve önemlidir. Evden dar yerlerden bunalan insanlar kendilerini sokağa atarlar. Sokakta insanı çağıran canlılık ve yaşam vardır. "*Adı Masal*" öyküsünde mekân bahçe, *Er Mektubu Görülmüştür* de açık ve kapalı kısımlarıyla kışla, *İletişim*'de sokak ve kitapçı, *Çiçekli Dallar Kıyımı*'nda okul, *Ürkü Kuşunun Kanat İzleri*'nde sınav salonu ve ameliyathanedir.

Bunun dışındaki öykülerde ana mekân ev, *Mor Üstüne Yazılmış*'ta mola yerindeki istasyon ve lokanta, *Daryerlerin Karanlığında* otobüs, *Anaç Yaprak*'ta dolmuştur. Mekânla ilgili ayrıntı yoktur. Bazen isim olarak geçer. Mekân tanıtımında da ayrıntı yoktur. Betimlemeler kısadır.

Öykülerde kişiler kadın ağırlıktadır. Beş öyküde ana kişi erkek, *Adı Masal* dışındaki yedi öyküde kadındır. *Altın Gibidir Oğlum*'da erkek kadın dengededir. Yaş aralığı 30-50 dir. *Mor Üstüne Yazılmış*'ta ana kahraman 19-20 yaşlarında bir genç erkektir. Sadece, *Gerdek* ve *Sarı Kır Çiçekleri*'nde yaş net olarak söylenmiştir. Öykülerin çoğu aile öyküsü özelliği gösterir. Bu nedenle aile bireyleri de yer alır. Böylece kadın sayısı artar. Kişi adları çok öne çıkmaz, adlar sık tekrarlanmaz. Bir kısmında ad öykünün ilerleyen kısmında verilir. Minibüste geçen *Anaç Yaprak* öyküsünde hiç özel ad geçmez, çünkü kişiler yolcudur.

Eski Bir Balerin, *Daryerlerin Karanlığı*, *...Atın Önünde Et...* , *Anaç Yaprak*'ta kadın, *Çiçekli Dallar Kıyımı* ve *İletişim*'de erkek karakterin adı verilmez. *Er Mektubu Görülmüştür* öyküsünde ana kişi olan askerin ve karısının adı geçmez.

Sarı Kır Çiçekleri'nde olduğu gibi çok az öyküde ise ailenin tüm bireylerinin adı sayılır. Ad verilmez, anne, baba, çocuk, oğul, kız, torun, hemşire, karısı, polis, yazar, öğretmen, bahçıvan, kitapçı gibi genel ve mesleğe göre adlandırma yapılır. Bir öyküde yaşlı kadın balıklara kocası ve oğlunun adını takar, köpeğinin adı ise Şeytan'dır. Bazı öykülerde işlevi fazla olmayan kişilerin adı verilir.

İhsan, Ziyet, Şevket, Sadık, Ahmet, Saltuk, Kerem Can, Nermin adlara birkaç örnektir. Adların bazıları özel bir anlam taşıyabilir, ama bazı adlarla kişiler ve özellikleri arasında bağ kurulabilir. *Gerdek* öyküsünde 50 yaşında ikinci evliliğini yapan ve bakire olan Ziyet'le (süs) bu özelliği arasında bağ kurulabilir. İktidarsız ilk kocasının adının Şevket (büyüklük, haşmet)

olması bu türden değerlendirilebilir. Şerafettin Dikensiz'in adının soyadının tersine bir karakter özelliği göstermesi bu ilişkiyi yansıtır. İzmir'den gelen sürpriz konuk Nermin'in (yumuşak) nahif oluşunda da aynı durum görülür.

Öykülerde hüznün, melankoli ve karamsarlık egemendir. İnsanlar fazla direnmezler, ama ümit sıfırlanmaz. Kızlarla anneler arasındaki mesafe ve uzaklık dikkati çeker, ama yazgıları birbirine benzer. Aralarında bir rekabet var gibidir.

Öykülerin kurgulanmasında biçimsel olarak arayışlara girilmez. Öyküler genelde yalın, küçük ayrıntılar iyi düzenlenmiştir. Daha çok anlatma yöntemine başvurulur. Anlatıcı çoğunda 3. kişi(li)dir. Anlatıcı kişilerin ruh durumlarını yansıtır, onların düşünce ve duygularını aktarır. Öykülerin sonu genellikle olumlu biter, yaşanan karanlığın içinde ışık ve umut görülür. *Daryerlerin Karanlığı, ...Atın Önünde Et...*, *Çiçekli Dallar Kıyımı, Er Mektubu, Görülmüştür* öyküleri ben-öyküsel anlatım, kalanların hepsi el-öyküsel anlatım biçimiyle yazılmıştır. Bir başka deyişle üç öykü ben anlatıcılı (birinci kişili) gerisi o (üçüncü kişili) anlatıcılıdır. Ben anlatıcılı öykülerden *Er Mektubu, Görülmüştür*'de anlatıcı erkek, diğerlerinde kadınlardır.

Öykülerin en kisası dört, en uzununu sekiz sayfadır. Feyza Hepçilingirler bu kitapta böyle bir ölçü tutturmuştur. Uzun öykü ve birbirine bağlı, devam öyküleri bu kitapta yoktur. Kısa öykü türünde başarılıdır. Her şeyi öykünün bu özelliğine göre ekonomik olarak kullanır. Hiçbir şeyde fazlalık yoktur.

Anlatım tekniklerinden en çok anlatma tekniği kullanılmış. Bu iş çoğu öyküde anlatıcı, az sayıda öyküde de kahraman (anlatıcı) tarafından yapılır. En çok kullanılan tekniklerden biri de betimlemedir. Az sayıda öyküde bu teknik genişçe kullanılmışsa da çoğu öyküde gerektiği yerde gerektiği kadar kullanılmıştır. Öykülerde diyaloglar da yer alır. *Altın Gibidir Oğlum* öyküsünde bu teknik ağırlıklıdır.

Öyküler genellikle anda, şimdide başlar, zaman zaman geçmişe dönülür, sonra şimdiye gelinerek sonlandırılır. Genellikle zaman düz sayılacak çizgide akar. Anlatma zamanı ve anlatılan zaman genel olarak kısadır.

Öyküler dramatik ve trajik özellikler gösterir. Öykülerde ironik anlatıma zaman zaman gidilmiştir. Buna bağlı olarak hafif bir kara mizah sezilir. Bunun dışında da bazı öykülerde mizaha yer verilir. Bu gülümseten, bıyık altından güldüren özelliktedir.

Feyza Hepçilingirler, dili doğal olarak kullanıyor. Kendisine baştan sınırlar çizmiyor. Temaları, kişileri ve anlatım teknikleri öykülerin dilini de belirliyor. Feyza Hepçilingirler halka dil öğretmenliği yapan bir yazar olarak dil konusunda duyarlı. Öztürkçeden yana, ama eski sözcüklere karşı değil. Dilde yaşayan eski sözcükleri de gerektiğinde kullanıyor.

Öykülerin diline söz varlığı açısından baktık. *...Atın Önünde Et...* öyküsünü bu bakımdan bir örnek olarak değerlendirdik.

Arapça Farsça sözcükler:

pencere, zaman, fazla, insan, hal, hafta, heves, minder, heyecanlanmak, çerççi, cep, renk, akıl, adam, nakış, ceket, kravat, pantolon, hala, buhar, huy, tuhaf, hareket, rahmetli, vebal, zaten, nefret, masal, mutlu, rahat, cam, sofrası, cömert, göğüs, gurbet, rastlamak, şeker, zerre, hasta, fotoğraf, fark, kaybolmak, mutfak, tesbih, laf, nankör, zafiyet, şaşmak, naneli, merhem, eczane, izin, maşallah, keyif, bakkal, manav, kasap, sokak, mahalle, şarkı, otobüs, tren, vapur, serseri, dünya, hafiflemek, saat, mektup, gül, mutlaka

Arapça Farsça sözcüklerin sayısı 69 dur. Bunların hepsi yaşayan bugün de çok yaygın olarak kullanılan sözcüklerdir. Ad ve sıfatlar fazlayken fiiller azdır, çünkü Türkçenin fiillere gereksinimi yoktur.

Batı kökenli sözcükler:

ruj, lavabo, ondüleli, park, tüp, prens

Örneklerde görüldüğü gibi sayıca azlar. Bunlarda Arapça ve Farsça gibi günlük yaşamda yer alan sıkça kullanılan sözcüklerdir.

Çiçek adları ve renkleri:

gülkurusu, mavi canlı mineler gibi, karanfil, dağ lalesi

Feyza Hepçilingirler'in öykülerinde çiçekler ve renkleri yer alır. Meyvelerin renklerinin de renk adı olarak kullanıldığı dikkati çeker. Çiçekler, sıfatlar, renkleri benzetme ögesi olarak da kullanılırlar.

Yeni sözcükler:

düşsellik, kent, yürek, kovuk, kıyı, ayırım, yoksunluk, gerek, beğeni

Görüldüğü gibi yeni sözcüklerden yana. Bu nedenle kenar, fark, mahrumiyet, mahrumluk, lüzum, zevki kullanmıyor.

Fayda karşılığı katkıyı kullanmış. Zararı kullanıyor, ama fayda yerine katkı diyor, yarar demiyor.

mutlanmak, tarazlanmak ise mastar olarak kullanılan sözcükler. Mutlanmak yaygın değil, yazara özgü. Tarazlanmak bilinen bir mastar, ama yaygın kullanıma sahip değil.

tadılmadık tat

Deyimler:

içi kalkmak, alay etmek, gün görmek, yediği önünde yemediği arkasında olmak, boğazına düşkün olmak, eli bol olmak, vakti erişmek, çılgılık çılgılığa bağırarak, yüreği çarpmak, yanlış bir iş yapmak, yanlış yapmaktan korkmamak, can atmak, canı çekmek, ses almak, dem vurmak, kulak ardı etmek, üç beş yılı kalmak, dikkatli davranmak, böğrü ağrılamak, keyfi yerinde olmak, içine sinmek, çaldık kapımı, bastım bağrıma, ikiyken üç olmak, yemiyorum korkumu, korktuğum kalabalık, aşılmaz duvar örmek, kolaylaştırmıyordum işimi, bölük pörçük hatırlamak, can yoldaşı olmak

Deyimler Türkçenin zenginliğidir. Feyza Hepçilingirler de bu zenginlikten gerektiğinde yararlanır. Tüm sözcüklerin kullanılışındaki sıklık ve yoğunluğu öykülerin teması ve anlatımı belirler. Bu öyküde deyimlerin fazlalığı dikkati çeker. Deyimler atasözleri kadar kalıplaşmadığından kullanımda bazı esenlikler sunarlar. Olumlu olumsuz kullanıldığı gibi değiştirime de uğratılabilirler. Feyza Hepçilingirler bunu yapıyor. Örneklerde görüldüğü gibi fiili başa aldığı da oluyor.

Atasözü:

İnsan eti ağır olur

Bu öyküde bir atasözü yer almış.

İkilemeler:

içi kalka kalka, döne döne, tiril tiril, çılgılık çılgılığa, korka korka, yeni yeni, zaman zaman, evirip çevirmek, bölük pörçük, üst baş, özene bezene, bolluk bereket, sendeleye titreye, eli boldu cömertti

İkilemeler de deyimler gibi Türkçenin zenginliği arasında yer alır. Yazar bu olanaktan da yararlanıyor. Örneklerde görüldüğü gibi her yapıda ikileme var.

Dua, beddua, iyi dilek:

körolası, maşallah

Bu öyküde bir beddua bir de iyi dilek yer almış.

Feyza Hepçilingirler'in *Eski Bir Balerin* adlı kitabını bir makalenin sınırlılığı içinde ve yine sınırlı sürede tüm yönleriyle değerlendirmeye çalıştık. Çalışmamızı bu kitapla sınırlandırmakla birlikte dört öykü kitabını daha okuduk ve dikkate aldık. 1981'de Sabah Yolcuları kitabıyla başlayıp bugüne ulaşan 42 yıllık bir yazın yolculuğunun birikimine bir kitabın penceresinden baktık. Her şeyden önce uzun bir yolculuk ve yazın emekçiliği. Tutarlı, düzenli, ısrarlı bir serüven, bunu elbette takdirle karşılamak ve kutlamak gerekir. Yazar bu kitabında içinde bulunduğumuz siyasal, toplumsal sorunlar ile kimi insanlık durumlarını ele almış ve bunlara ayna tutup yansıtmıştır. Kısa öykü türünün sınırları çerçevesinde son derece ekonomik biçimde insan psikolojini yansıtmada son derece başarılı olmuş ve beğeniyle okunacak öyküler yazmıştır. Yazarın daha ikinci kitabında her açıdan bir ustalığa eriştiğini gözlemlenmiştir. Kendisine bu güzel ve tema zenginliği taşıyan, dil ve anlatım ustalığını yansıtan öyküleri yarattığı için teşekkür ediyoruz.

Alıntılar şu baskıdan yapılmıştır: *Eski Bir Balerin*, 4. baskı, Remzi Kitabevi, Şubat 2001.

Feyza Hepçilingirler Ve Dil Savaşları

Gülseren Engin

İlk karşılaşmamız nerede oldu anımsamıyorum; ama tanışıklığımızı pekiştiren Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS) seçimleriydi. Aslında Feyza Hepçilingirler'i daha önceden, dergilerde yayımlanan öykülerinden ve kitaplarından tanıyordum. Çok beğendiğim bir yazardı. Yaşıtımdı, birbirine yakın zamanlarda öykü yayımlamaya başlamıştık. İkimiz de öyküye âşıktık. Bu ortak yönlerimiz ve dünyaya benzer açılardan bakışlarımız bizi yaklaştırdı. Onunla yine TYS'nin bir yılbaşı yemeğinde beraberdik.. Sohbeti bol, güzel bir geceydi. Uzun aralarla görüşsek de aramızda hep bir sevgi bağı oluştuğunu duyumsadım.

Ayvalık doğumlu, Ege kızı Feyza Hepçilingirler, önceleri öyküleriyle gündemde olduysa da roman, deneme, günlük, köşe yazıları, çocuk kitapları ve çocuk oyunları da yazan değerli bir yazın ustasıdır. Kitaplarına bakarsak şöyle sıralayabiliriz:

Öykü:

- Sabah Yolcuları (1981)
- Eski Bir Balerin (1985)
- Ürkek Kuşlar (1987)
- Kırlangıçsız Geçti Yaz (1990)
- Savrulmalar (1997)
- Öykünmece (2000)
- Üç Nokta Bir Çizgi, Gençlik Öykü Seçkisi (2008)
- İşte Gidiyorum, Göç Öyküleri (2009)
- Arada Aşk Var, Öykü, (2014)
- Anlar,(2016)

Roman:

- Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar (1993)
- Tanrıkadın (2002)
- Harflerimizin Gizli Dünyası (Uçtu Uçtu Pelin Uçtu), Çocuk Romanı (2009)

Denemeler:

- Türkçe "Off" (1997)
- Dedim "Ah!" (1999)
- Yıldızların Suya döküldüğü, Türkçe Günlükleri Deneme, (2005)
- Sorulmadan, Deneme, (2006)
- Türkçe "Off"3 - Dilim Dilim Ana Dilim, Deneme (2007)
- Dilin Zamana Dokuduğu, Türkçe Günlükleri, Deneme,(2007)
- Üç Nokta Bir Çizgi, (2008)
- Rüzgârın Göğe Savurduğu, Türkçe Günlükleri 3, Deneme, (2008)
- Tohumun Toprağa Düştüğü, Deneme, Türkçe Günlükleri 4, Deneme, (2010)
- Filizin Boy Verdiği, Türkçe Günlükleri 5, Deneme,(2011)

Diğer Eserleri:

- Yanlışlıklar (Çocuk Oyunu, (1980)

- Yanlışlıklar, Altı Çocuk Oyunu, (1993)
- Türkçe Dilbilgisi, Öğretenlere ve Öğrenenlere, (2004)
- Ya Armut Ağacı Olursam? (What If I Become A Pear Tree?), Çocuk Eğitim, (2007)
- Çirkin Prenses , Çocuk Oyunu – Masal, (2009)
- Nasıl Pop-Yazar Olunur? - Deneme, (2013)
- Bu Dağların Karı Erimez, Anı, (2014)
- Atascadero'nun Sincapları, Anı-Deneme, (2015)
- Öyküyü Okumak, Edebiyat, (2016)
- Halide Edip Adıvar-Halka Doğru, Araştırma (2017)

Görüldüğü üzere Feyza Hepçilingirler çok üretken bir yazar. Değişik türlerde yazıyor. Her türün kendi içinde farklılıkları olduğundan ayrı ayrı incelenmelidir; ancak ben burada onun Türkçe aşkından, dilci yanından söz etmek istiyorum. Dil savaşından...

Türkçemiz son elli yıl içinde giderek yozlaştı. Yabancı sözcüklerin salgın halinde dilimize yayılması, Türkçe sözcükleri yok edip kendine yer bulması bir yana bir de dilbilgisi bozukluklarının çığ gibi çoğalmasıyla güzel Türkçemiz özelliğini ve güzelliğini kaybetme tehlikesi yaşamakta... İnternet ve cep telefonları da yeni bir dil geliştirdiler ve bu ayrık, bozuk dil günlük konuşmalara dek sızdı. Yaşadığımız hız çağında insanlar ne uzun uzun yazmaya ne uzun uzun okumaya zaman bulmaktalar. Bu nedenle giderek mektup yazılmaz oldu. Kısa mesajlar bile kısaltmalarla doldu. Kalın kitapları sadece edebiyat severler okumaktalar. İnsanlar kitap almaktan da okumaktan da uzaklaşıp bilgisayarlara, tabletlere yöneldiler. Böyle olunca dilimiz bir kenara itilip unutulmaya yüz tuttu, kirlendi, bozuldu. Oysa dil kimliktir ve bu konu çok önemlidir. Dilini kaybeden toplumlar kimliklerini de yitirirler.

Konuya bilimsel bir pencereden bakarsak anne karnında fetüs, daha 16 haftalıkken ve işitme organları tam gelişmemişken bile annenin içinde bulunduğu ortam seslerini algılar ve bir tekme atarak yanıt verir. Dışarıdaki sesler dalgalar halinde annenin derisinden, kaslarından yayılır ve fetüsün derisindeki titreşimleri alan sinir uçları tarafından algılanıp beynine ulaşır. Bilim insanları bebeğin işitme organlarının gebeliğin 25. haftasından başlayarak normal görevini gördüğünü ve seslerin kulak tarafından algılandığını söylemektedirler. Öte yandan artık bebek konuşmaları da duyar. Anlamlandıramasa da ana dili o zamandan başlayarak bebeğin beyninde iz bırakmaya başlar. Kelimeleri anlamasa da sesteki duygusal tonlamaları fark eder. Bu da ya yatıştırıcı etki oluşturur ya da huzursuz eder. Doğum öncesinden başlayarak duyduğumuz, beynimize kazınan dilimiz ve onun aracılığıyla kültürümüz kişiliğimizi yoğurup şekillendirir. Bu “Anadil”dir ve doğru öğrenilmeli, doğru kullanılmalıdır.

Dilimizi yozlaştırmaya çalışan geniş bir kesim olsa da neyse ki dilin önemini bilen, Türkçe âşığı olan Feyza Hepçilingirler ve bu konuda onunla birlikte savaş veren yazar, eğitici ve dilbilimcilerimiz var. Yazarımız gönüllü bir dil savaşçısı olarak yıllardır bu yozlaşmayı durdurmaya ve düzeltmeye uğraşiyor. Aynı zamanda Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olan Hepçilingirler, gerek çalıştığı eğitim kurumlarında gerek gazete köşe yazılarında gerekse kitaplarıyla yıllardır bu yanlışları bize göstermeye çalışıyor. Bunca kitap, deneme ve günlüklerde hep bu konu var. Bir örnek verirek: “Türkçe Off” (2007 Everest Yayınları) adlı kitabının arka kapağında şöyle diyor yazar: “*Türkçe kabuk değiştiriyor. Kitle iletişim araçları yaygınlaşıyor. Küreselleşme süreci tüm toplumu etkiliyor. Peki kültürel kimliğimizin, özbenliğimizin en önemli ögesi olan dilimiz, güzel Türkçemiz bu oluşumlar karşısında ne durumda?*”

Bu sorunun yanıtı kitabın sayfalarında... “Türkçe Off” kitabını kuru bir dilbilgisi kitabı olarak yazmaktansa daha anlaşılır olması ve geniş kitlelere seslenebilmesi açısından bir deneme kitabı olarak yazmış. Kitap on ana bölümden oluşuyor. Siyasilerin dilinden reklamlara, medya dilinden dil bozukluklarına, yabancı sözcüklerin doğru kullanımından argoya dek dil ile ilgili

pek çok konuya eğilmiş yazar. Kitabın bir başka özelliği ise yazarın mizah ögesini sıkça kullanması... Böylece hiciv sanatının güzel örneklerini veriyor.

Başka diller ve Türkçe” başlıklı yazısında yazar şöyle diyor: “*Türkçeyi iyi bilmenin, içindeki yabancı sözcüklerin doğru kullanımını bilmekten ibaret olmadığını düşünüyorum. Bir de Türkçe dışında birkaç dil bilmenin, Türkçeyi daha derinden kavramayı sağlayabileceğine pek inanmıyorum. Neden? Türkçe, bilinen o yabancı dillerden farklı yapıdadır; eklemeli dil oluşuyla, kavramlara yaklaşımıyla, kökeniyle, iç uyumu, sessel ve anlamsal özellikleriyle... Fransızcanın problemi giderek içine kök salan İngilizce (Amerikanca) sözcükler olabilir; ama Türkçenin problemi öncelikle Türkçe ile ilgilidir.*” Yazar bunu örneklerle açıklıyor ve bir sözcüğün yanlış yerde bulunmasının ne gibi anlam hatalarına yol açacağını o mizah yüklü diliyle anlatıyor.

Gazetelerdeki yazım hataları, kötü anlatımlar yanı sıra televizyonda, sinema filmleri ve televizyon dizilerindeki yanlış kullanılan Türkçeye de dikkat çekiyor yazar. Birbirinden güzel ve gülünç örnekler veriyor. Gençlerin günlük hayattaki konuşmalarında yaptıkları yanlışları anlatıyor, yanı sıra yozlaşmış dillerini de eleştiriyor. Hedef kitlesi ağırlıklı olarak gençler olsa da yazınla uğraşan, mesleği ne olursa olsun bir şeyler yazan herkese sesleniyor. Tüm kitap boyunca bizim çoğu kez farkında olmadan yaptığımız yanlışların altını çiziyor.

Feyza Hepçilingirler’in “Öğretenler ve Öğrenenler için Türkçe Dilbilgisi” kitabı gerçek bir ders kitabı. “İçindekiler” bölümüne baktığımızda dizin, konuları belirtiyor. Kafanıza takılan soru neyse onu oradan kolayca buluyorsunuz. O bölümü okuduktan sonra anlatımın akıcılığına ve ilginçliğine kapılıp devamını da okuyorsunuz. Yazarken sürekli masamda olan ve kafamda beliren sorulara yanıt bulmak için başvurduğum bir önemli bir kitaptır.

Bu kitabın arka sayfasında Feyza Hepçilingirler şöyle yazıyor:

“Dün Arapça-Farsça, bugün Fransızca -İngilizce... Türkçe bu saldırılar karşısında hep kolu kanadı kırık mı kalacak? Küreselleşme adı altında yapılan “emperyalist” saldırılar karşısında onu savunacak mıyız, yok olup gitmesine seyirci mi kalacağız? Savunmak için Türkçeyi bilmemiz, bilmiyorsak öğrenmemiz gerekmez mi?” Gerçekten de dilimizi doğru kullanmak için öğrenmemiz gerek. Yazar bize dilimizi ve yanlışlarımızı öğretmek için çırpınıyor, onca kitap, onca yazı yazıyor. Ya bizler ne yapıyoruz?

Feyza Hepçilingirler’in Cumhuriyet Kitap Ekinde uzun yıllar devam eden köşesinde de hep dil yanlışları işlenmiştir. Yazarın bunca çabasına, dil kitaplarının çok baskılar yapmış olmasına karşın dilimiz hâlâ yozlaşmakta... Bugün de İngilizce dışında Arapça ve Farsça dilimize yeniden girmeye çalışmıyor mu? Demek ki dil konusunda hepimiz bilinçlenmeli, doğru kullanımı öğrenmeli, doğruyu uygulamalı, bu kitapları başucumuzdan ayırmamalıyız. Özellikle yazınla uğraşanların, gazetecilerin, medya çalışanlarının, öğretmenlerin dil konusunda bilinçli olmaları, güzel Türkçemizi doğru kullanmaları gerekir ki çocuklarımız da dilimizi doğru öğrensinsinler.

Feyza Hepçilingirler şöyle söylüyor:

“Küreselleşme tehdidi altındaki Türkçeyi eriyip gitmekten, bilmek ve sevmek kurtarabilir.” Onu yalnız bırakmayıp “Dil Savaşında” yanında olmamız gerekir.

Değerli yazarımız Feyza Hepçilingirler’e dil konusunda verdiği savaş ve emekleri için ne kadar teşekkür etssek azdır.

Öğretmenlik ve öykücülükle başlayan

Feyza Hepçilingirler’i edebiyat dünyamıza Akademi Kitabevi kazandırmıştı.

Birçok edebiyatçımızın yayın dünyasında yer almasına katkı sağladığı, benim ilk yapıtım *Kardelen*’in yayımlanması ve bana yazar kimliği kazandırması da aynı kurumun ödülüyle olduğu için ben de çok anlamlı ve değerli bulurum ilk kitaplara verilen “Akademi Kitabevi Ödülleri”ni.

1980’li yıllarda birçok yazarın, şairin edebiyat dünyasına girmesinin yol açıcısı olmuştu.

Erendiz Atasü, İnci Aral, Nursel Duruel, Ahmet Yıldız, Neşe Cehiz, Atilla Şenkon gibi öykü ve roman yazarlarının, Feridun Andaç, İbrahim Oluklu gibi eleştirmenlerin, Murathan Mungan, Turgay Fişekçi, Ozan Telli, Hüseyin Haydar, Ahmet Ada, Ali Cengizkan, Adnan Azar, Nevzat Çelik, Salih Bolat, Mehmet Yaşın, Hüseyin Alemdar, İbrahim Karaca, Emirhan Oğuz, Muammer Karadağ gibi şairlerin adları, yayımlanmış ya da yayımlanmamış ilk kitaplarıyla aldıkları Akademi Kitabevi Ödülü’yle duyulmaya başlanmıştı.

“Akademi Kitabevi’nin... titizlikle düzenlediği yarışmalar, benim gibi pek çok yazarın önünü açmıştır¹...” diyerek ödülün seçici kurulunda yer alan yazarların adını sıralayan Feyza Hepçilingirler, her yeri geldiğinde bu ödülle ilgili değerbilirliğini vurgular.

Örneğin Kadir İncesu’nun “Ödüller konusunda ne söylemek istersiniz? Sizin de çıkış noktanız ödüller...” sorusuna şu karşılığı verir:

“Ödül avcısı olarak algılanmaktan da çok korkuyordum ama aslında benim gerçekten edebiyat dünyasına kendimi kabul ettirmem ödüller sayesinde oldu. Çünkü İzmir’de kendi kendine bir şeyler yazan bir öğretmendim, ilk katıldığım yarışma Kültür Bakanlığı’nın çocuk yapıtları yarışmasıydı. Ahmet Taner Kışlalı’nın Kültür Bakanı olduğu zaman, 1979 Dünya Çocuk Yılı’ydı, o bir hareketlenme getirdi. Ben de o hareketlenme içinde Yalnızlıklar adlı bir çocuk oyunu yazdım. O da rumuzla katılınan bir yarışmaydı. Daha sonra edebiyat dünyamıza sayamayacağım kadar çok şair ve yazar kazandıran Akademi Kitabevi’nin yarışmasına bir öykü dosyasıyla katıldım. Benim edebiyatta yolumu açan Akademi Kitabevi olmuştur açıkçası. Kitabevi’nin verdiği ödül sayesinde ben kitabımı bastırma şansına ulaştım...²”

Hepçilingirler’in 1981’de “Akademi Kitabevi Ödülü” alan *Sabah Yolcuları* ve 1985’te “Sait Faik Hikâye Armağanı” alan *Eski Bir Balerin* adlı kitaplarındaki öyküleri çok sevmiştim.

Bu kitapları ve *Ürkek Kuşlar* adını verdiği yeni öykü kitabı, ilk kitaplarımla yayımlanmasıyla çalışmaya başladığım Cem Yayınevi’nde yayımlanmıştı (1987).

Kırlangıçsız Geçti Yaz ise onunla yüz yüze tanıştığımız kitap oldu (1990).

¹ “Yazar Olmak”, Feridun Andaç, *Yazarın Kitabı*, Varlık, 2004, s.150.

² “Ayvalık çocukluğum, İzmir ise gençliğim”, Kadir İncesu, *Dile Gelen Kalem*, Usar, 2019, s. 129-130.

1971’de İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirerek İzmir’in çeşitli okullarında öğretmen ve öğretim görevlisi olarak çalışan Hepçilingirler, 1983’te 1402 sayılı Sıkıyönetim yasasıyla görevinden alınıp Trabzon’a sürgün edildikten bir süre sonra yasayı protesto etmek için istifa edip İzmir’de özel dersanelerde öğretmenlik yapmıştı. 1992’de İstanbul’a yerleşip dersanelerde ve okullarda öğretmenliğe başladıktan sonra sıkça görüşmeye başladık³.

O artık öykücü Feyza Hepçilingirler olmuştu ve bunu yıllar sonra kendisi şöyle anlattı:

“Sait Faik Ödülü, bence edebiyat dünyasına kesin kabulünüzün yapıldığını gösteren bir ödüldür ve benim ödüllerimin içinde, tam bu nedenle çok ayrı, çok özel bir yeri vardır. Galiba bu ödülün sonra kendimi daha bir “yazar” hissetmeye başladım. Aslına bakarsanız profesyonel anlamda kendimi hâlâ yazar olarak görmem. Doğrudan doğruya sorulmadıkça yazar olduğumu da kimselere söylemem. Ama burada, nasıl yazar olduğumu anlatıyorsam artık “oldum” mu nedir?⁴”

“Küçük insanların kocaman dünyaları olduğu”, “kaba saba görünümünün belki de sırça yürekleri sakladığı” bilinciyle yazdığı öykülerinde fark edilen ilk özellik öykücülüğümüzün birikiminden yararlanarak yeni, kendine özgü öykü yapısını kurmasıydı.

Edebiyatımızı, öykücülüğümüzü çok iyi biliyordu. Çok okuyordu. O zamanlar beslendiği kaynakları sorduğumda şöyle demişti:

“Yazar olmadan önce de kendime model olarak seçtiğim bir tek öykücü hiç olmamıştır. Ama okuduğum birçok öyküden, giderek birçok yazardan etkilendim. Bu etkileri bugün ayırtırmak, hangi etkinin kime ait olduğunu bulmak çok güç. Yazar olduktan sonra da okurluk ve etkilenme sürüyor. Bu etkilenmede organizmaya karışan besin gibi neyin, hangi tarafta, nasıl bir olgunlaşma yarattığını kesin olarak bulmak olanaksız⁵...”

İncelikler ve güzellikler arıyordu öykülerinde. Sürekli yazıyordu ama yayımlamakta titiz davranıyordu, çünkü şöyle düşünüyordu:

“...Hâlâ yırtacaklarımı yayımlama cesaretine kavuşamadım. Hep kusursuzun peşindeyim; kusurluların daha sevimli olduğunu yeni yeni anlıyorum. Ancak bu bilince erdikten sonra yeniden acemilik arayışlarına girebildim⁶...”

Öykücülüğünün özünü şöyle anlattı:

“Kurgudan önce söyleyişi, anlatımın biçimini, dilini bulmalısınız. Nasıl başlayacaksınız? Kimin ağzından anlatılacak? Nasıl bir dil kullanacaksınız? Anlatım belirleyicidir. Kurgu sonradan gelir ve yazma süreci içinde değişebilir. Öyle yazan yazarlar olduğunu biliyorum

³Feyza Hepçilingirler Ayvalık’a, ben Burhaniye’ye yerleşince sık görüşemez olmuştuk. 20 Haziran 2016’da Bergama-Tepeköy’deki bir kütüphaneye ikimizin de adı verilince açılışa buluştuk. Geçen yıl Cide Belediyesi Rıfat Ilgaz Roman Ödülü’nde birlikte seçici kurulda olmanın kıvancını yaşadım. Zaman zaman da Ayvalık’taki etkinliklerde buluşuyoruz.

⁴“Yazar Olmak”, Feridun Andaç, *Yazarın Kitabı*, Varlık, 2004, s.151.

⁵“Feyza Hepçilingirler’le Söyleşi”, Öner Yağcı, *Varlık Kitap Eki*, 1 Haziran 1993, s. 13.

⁶Feyza Hepçilingirler, *Sorulmadan*, Everest Yayınları, 2006, s. 378.

ama benim anlayışında öykü, bir çırpıda yazılan bir tür değildir. Bu bakımdan şiire benzer. Kullanılan her sözcüğün hesabı verilerek oya gibi işlenmeli, ilmek ilmek dokunmalıdır. Aylarca sürer bir öykünün yazılması. Yazılır, bekletilir, yeniden bakılır, yeniden okunur. Uzun iş yani... Önce ne anlatacağımız... Sonra onu nasıl anlatacağımız... Bunlar elinize kalemi almadan / bilgisayar başına geçmeden önce düşünmeniz gerekenler. Yazmaya başladıktan sonra her şey değişebilir. Şiir için söylenen ‘İlk cümle Tanrı vergisidir, gerisi çalışmayla gelir,’ sözü öykü için de geçerlidir. İlk hareketi veren ilk cümledir. Onu yazdıktan sonra dokuma tezgâhının başına geçtiniz demektir. Sonrası sabır, sebat ve dikkat⁷...”

En önemli özelliği mizahi bir anlatım olan öykülerinde, bireysel ve toplumsal çelişkilerle kuşatılmış olarak yaşayan ve her şey gibi sürekli değişen her yaştan, her mekândan, her sınıftan sıradan insanlara onları gözlemleyerek adaletli, eşitlikçi bir dünya görüşü ile yaklaşıyordu. Öykülerinin çoğunda iyi bildiği, yaşadığı memleketi, yarattığı ya da gerçek olan ve yakından tanıdığını anladığımız, algıladığımız kişilerinin yaşamlarındaki ayrıntıları yansıtarken onların hüznünü ve yalnızlığını yansıtmayı amaçlıyordu. Çünkü ona göre herkes hüznü ve yalnızdı:

“Günümüz insanının itildiği duyguların bunlar olduğunu düşünüyorum. Kalabalık içinde yalnızlığı yaşamak⁸.”

Romancı ve aydın

Öykü kitaplarına daha sonraki yıllarda *Savrulmalar*, *Öykünmece*, *İşte Gidiyorum-Göç Öyküleri*, *Arada Aşk Var-Kasaba Öyküleri* ve *Anlar*⁹ı ekleyen Feyza Hepçilingirler, ilk romanı *Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar*’da (1993), 12 Eylül döneminde sürgün edilen kadın ve aydın bir öğretim görevlisinin ayakta kalma mücadelesini ve kendisiyle hesaplaşmasını anlatırken dönemi olanca gerçekliğiyle aktardı.

Bu gerçekçi yakın tarih ve özyaşamöyküsel romanında iç içe anlatılarla Sibel’in çocukluğuna gidiş gelişlerle 12 Eylül’de hakkında açılan soruşturmalarla uğraşması, mesleği adına istifa etmeyip çocuklarını eşine bırakarak Trabzon’a giderek verdiği mücadeleyi romanlaştırdı.

Adını, Sibel’in Trabzon’a giderken öğrencilerinin verdiği, umut olan, solsa da boynunu bükmeyen, dimdik kuruyan, son ana kadar solmayı erteleyen, artık dayanılmazsa, başka çaresi kalmamışsa o zaman ama dimdik, ödün vermeden, ayakta solan, boyun eğmeden ölmesini bilen karanfilleri kendi mücadelesiyle özdeşleştirmesinden alan romanda, Sibel de kazanmak için sonuna kadar savaşıyor, eğer solacaksa karanfiller gibi dimdik, boyun eğmeden solacaktır. Yenilecekse de sonuna kadar mücadele ederek yenilecektir.

Hepçilingirler, “Belgeseldir aslında... Bütün soruşturma dosyalarının metinleri bile var” dediği *Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar* romanında, yaşadığı sürgün olayını “o kadar içimi şişirdi ki, o kadar içimde birikti ve patlama noktasına getirdi ki... Don Kişot’luk yapmak iyi midir, kötü müdür, ne yapıyorsun diye sürekli bir hesaplaşma içerisindeyken⁹” diyerek hem yaşamış hem yazmıştı.

⁷ <https://www.oncevatan.com.tr/roportaj/dilimizin-gunesi-feyza-hepcilingirler-2-h149353.html>

⁸ “Feyza Hepçilingirler’le Söyleşi”, Öner Yağcı, *Varlık Kitap Eki*, 1 Haziran 1993, s. 14.

⁹ “Ayvalık çocukluğum, İzmir ise gençliğim”, Kadir İncesu, *Dile Gelen Kalem*, Usar, 2019, s. 127.

Hepçilingirler, yıllar sonra çıkardığı *Tanrıkadın* (2002) adlı romanında, doğum ile ölümün, şefkat ile şiddetin, varlık ile yokluğun, emek ile sömürünün karşılığında birbirini sevgiyle iyileştirip tamamlayan insanlar aracılığıyla barış içinde bir dünyayı anlattı.

Okurunu, çeşitli toplumsal kesitlerin iç içe geçmiş, birbirini etkileyen, birbirinden etkilenen, birbirini değiştiren çelişkilerle dolu dünya ile buluşturdu *Tanrıkadın*'da.

Romanda, sevgi, aşk, sevecenlik, şiddet, emek, sömürü ilişkileri içinde aktarılan bu toplumda, birbiriyle iç içe geçen anlatılarla iç düşünceler, düşler, güzel dünya özlemiyle verilen siyasal mücadeleler yer alıyordu. Öncesi ve sonrasıyla 12 Eylül dönemindeki baskılarının işkencelerin işlendiği, baskıcı düzene karşı birçok kentte mücadele verenler anlatılıyordu.

Ev kadınından bakiresine, mahalle kadınına, aldatan kadından emekçi kadına, boyun eğen kadından özverili kadına, cahil kadından çeşit çeşit anneye birçok kadın tipinin geçit yaptığı romanda, dinsel bağnazlığın karşısında eğitilmiş bir toplum özlemi, daha güzel bir dünya arayışının bilinci öne çıkıyordu.

Adını, çevresindeki erkeklerin hayran olduğu ama kimsenin yanına yaklaşmasına izin vermediği “yalnız ve bakire” Ayşe'nin *Tanrıkadın*'a benzetilmesinden alan romanda, siyasi düşüncelerini hayatının odak noktası haline getiren Ayşe, toplumcu savaşıma uğruna vazgeçtiği ve yıllardır sevdiği Tahir'in çağrısına doğru yol alır. Bu yolculukta içi kaygılarla, kararsızlıklarla, sorularla, pişmanlıklarla doludur. Hep başkaları için yaşadığını anlamıştır ve kendisiyle hesaplaşmaktadır.

Yeni bir toplumsal düzen için savaştan Ayşe'nin yanı sıra, çocukluğunda yaşadığı dinsel baskıyı, dişiliğiyle var olarak unutmaya çalışan Sacide, düzene boyun eğerek taciz dahil her şeyi kabullenip çocuklarına sığınan Zehra da *Tanrıkadın*'dır.

“Çünkü her kadın bir tanrıdır. Yalnız o güce, kendisini katarak, kanıyla canıyla besleyerek yaşam verme gücüne sahip olduğu için değil, yaşamın her alanında alçakgönüllü bir üretkenlikle yaratıcılığını sürdürdüğü, beslemek, büyütme gibi tanrı niteliklerini, bunlarla övünmeyi aklına bile getirmeden taşıdığı için de...”

Mücadeleyle iç içe

1994'te Türkiye Yazarlar Sendikası'ndaki (TYS) kongre için oluşturduğumuz “TYS'yi Canlandırma Girişimi”nde daha yakından tanıştık Hepçilingirler'le.

Cumhuriyet'te “Türkiye Yazarlar Sendikası'nın 9. Olağan Genel Kurulu bugün başlıyor” başlığıyla verilen haberde girişimizi şöyle anlatıyorduk:

“Biz, on ay önce 3-5 arkadaş bir araya gelip sendikanın içinde bulunduğu durumdan nasıl kurtarılabilirliğini düşünüp tartışmaya başladık. Giderek aynı konuda kaygıları olan arkadaşların sayısının çok olduğunu gördük ve bunu ciddi bir çalışmaya dönüştürerek ‘TYS'yi Canlandırma Girişimi’ adlı bir girişim oluşturduk. Bir anket-mektupla sendikanın nasıl bir yönetime sahip olması gerektiği konusunda üyelerimizin düşüncelerini aldık. İki yüzden fazla üyemiz, bu konuda bize yardım ve desteklerini sağladılar. Onlardan aldığımız güçle, sendika yönetimine, kongrenin öne alınması çağrısında bulunduk. ‘TYS'yi Canlandırma Girişimi’ni oluşturmamıza yol açan asıl neden de bir taraftan şeriatçı bir akımın, bir taraftan ırkçı ve şoven bir akımın güçlenmeye başladığı ülkemizde, aydınlığın sahipleri ve koruyucuları olarak cumhuriyet ve laiklik temelinde bir araya gelerek, bu ülkenin yazarları

olarak yaşama örgütlü müdahale etmeyi Yazarlar Sendikası'nın zorunlu ve doğal bir görevi saymamız¹⁰.”

4-5 Şubat 1995'te yapılan TYS Genel Kurulu'nda girişimimiz adına konuşan Feyza Hepçilingirler, içerik ve biçimiyle dopdolu olan ve esprilerle donattığı konuşmasıyla gönülleri fethetti ve yazdıkları kadar birikimi ve konuşmasıyla da öncü ve örnek bir yazar olduğunu da kanıtladı ve sendikanın yönetim kuruluna seçilmeyi başardı.

Öğrendik ki kendisi de hep güleryüzlü olan Feyza Hepçilingirler insanları gülme, gülümsetme isteğiyle doludur.

Kendisi bu özgünlüğünü şöyle anlatıyor:

“Gülümsetme isteği toplumsal olaylardan değil, onlara karşı direnme gücü verme isteğinden kaynaklanıyor. Tablo ne kadar karanlık olursa olsun karamsarlığa kapılmamak için direnmek gereğini duyanlardanım. İnsanlara bunu aşılacak için asık suratlı bir konuşmacı olmak yerine güler yüzlü olmayı yeğliyorum¹¹.”

Emre Kongar, *Cumhuriyet*'te yayımlanan “Feyza hanım neden durmadan ahlayıp ofluyor” başlıklı “Medya Notu”nda şunları yazdı:

“Feyza hanım, ufak tefek, güler yüzlü, hanım hanımcık görünümüdür. İlk bakışta ne keskin zekâsını, ne üstün espri gücünü, ne de tüm bu yeteneklerini bizlerle paylaşmasına olanak veren dilinin olağanüstü becerisini algılayabilirsiniz. Sıcak, sevecen, sıradan bir ev hanımıdır sanki karşınızda duran. Feyza hanımın sıcak ve sevecen olduğu doğrudur ama hiç de sıradan bir kişi değildir.

Edebiyat ve Türkçe dünyası Feyza hanım'ı Feyza Hepçilingirler olarak tanır:

Esprili ve şaşırtıcı öykülerini bir koza gibi ören, romanları ile çağının insanını ve olaylarını acımasızca irdeleyen, nihayet Türkçe eleştirileri ile topluma ışık tutan bir yazardır o. Bir öğretim üyesinin YÖK'ün ilk yıllarında başına gelenleri anlattığı Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar adlı romanı beni çok sarmıştı. Ama ben aslında Feyza Hepçilingirler'in öykülerine hayranım. İnce esprilerle örülmüş, şaşırtıcı, harika öykülerin yazarıdır o. Feyza Hepçilingirler aslında bir edebiyat uzmanı bir Türkçe öğretmenidir¹².”

Evet, “edebiyatçı” bir “hoca”dır o.

“Çocukken, büyüyünce ne olmayı hayal ederdiniz?” sorusunu şöyle yanıtlar:

“Ben hep öğretmen olmayı istedim. Çevremdeki en kültürlü kişi öğretmendi. Hatta ilkokuldayken ilkokul öğretmeni, ortaokula geçince ortaokul öğretmeni olmak istedim. Liseye geçince de lise öğretmeni olmak istedim. O son istekti. Lise öğretmeni olmak üzere üniversiteye gittim. Ondan sonra da üniversite hocası oldum. Hocalığı o kadar benimsedim ki şimdi sokakta birisi ‘Hocam’ dese dönüp bakıyorum. Yani adımla özdeş oldu¹³.”

¹⁰ Cumhuriyet, 4 Şubat 1995.

¹¹ <https://www.oncevatan.com.tr/roportaj/dilimizin-gunesi-feyza-hepcilingirler-2-h149353.html>

¹² Emre Kongar, resmi internet sitesinden alınmıştır.

¹³ “Ayvalık çocukluğum, İzmir ise gençliğim”, Kadir İncesu, *Dile Gelen Kalem*, Usar, 2019, s. 123.

Türkçe sevdası

Hepçilingirler, Prof. Dr. Sedat Sever'in okuma kültürünün oluşması için bir zorunluluk olarak gördüğü çocuk kitaplarına da ilgisiz kalmadı.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu (1986) ile başlayan eğitici ve öğretici çocuk kitabına daha sonraki yıllarında sayısı otuzu bulan ve okul öncesinden liseye kadar çocuklara seslenen yeni kitaplar¹⁴ katan Feyza Hepçilingirler, “Çocuklar için ekmek kadar, su kadar önemli” olduğu ve “çocukları uyutmak için değil uyandırmak için de okunmalı ve yeniden yazılmalı” dediği masallara özgün yaklaşımıyla ve çocuk oyunları, çocuk romanlarıyla çocuk edebiyatımıza da yenilikçi bir yaklaşım getirdi.

1980 ile 1997 arasını öykü ağırlıklı olarak geçiren, daha sonra *Sorulmadan, Bu Dağların Karı Erimez, Kar Altında Buğday Tanesi* adlarında üç deneme, *Öyküyü Okumak* adlı bir inceleme, *Nasıl Pop-Yazar Olunur?* ve *Tek Kitapla Şöhret Olma Yolları* adlı bir eleştiri, *Atascadero'nun Sincapları* adlı bir anı ve *Halka Doğru/ Büyük Mecmua (1919) ve Yedigün (1936-1939) Yazıları* adlı Halide Edip Adıvar'ın biri eski yazılı iki dergide kalmış yazılarını topladığı araştırma kitabı yazan Hepçilingirler, 1997'de edebiyatın hemen her dalındaki kitaplarına Türkçe sevdasını ekledi:

Türkçe “Off”

Bir söyleşisinde kitabın adının neden *Türkçe “Off”* olduğunu şöyle anlattı:

“Sözcüğün Türkçedeki anlamı ile dilimizi “Off” çekecek duruma getirdiğimizi anımsatmak istedim. Bunu yaparken bütün elektronik aletlerimizdeki kapama düğmesi olarak göre göre kanıksadığımız İngilizcedeki “Off” sözcüğünü kullanmamın nedeni ise Türkçenin bütün kanallarını kapattığımızı, dilimizi durağan duruma, işlemez, çalışmaz duruma soktuğumuzu söylemeye çalıştım. Sondaki ünlem de bir çeşit imdat isteği aslında; bir çılgılık¹⁵.”

Bizim kuşağın klasiği olan Ömer Asım Aksoy'un *Dil Yanlıları*'ndaki bilinç ve duyarlılığı sürdüren Feyza Hepçilingirler, *Türkçe “Off”*la, öğretmenliğine edebiyatçılığını katan bir yazarın kimliğine öğretmenliğinin de edebiyatçılığının da temeli olan dil savaşımını eklediğini gösterdi.

Dil savaşımı ve 11. yüzyıldan beri süren bir savaşımıydı Türkçenin.

Büyük bir savaşımıdı.

Kaşgarlı Mahmut, *Divanü Lûgati't Türk* adlı yapıtında Türkçenin zenginliğini ve genişliğini verdiği örneklerle kanıtlamıştı. Fahrettin Mübarekşah, XIII. yüzyıl başında yazdığı *Şecere-i Ensab* adlı yapıtının önsözünde Arapçanın Türkçeden daha iyi ve daha üstün bir dil olmadığını söylemişti. Ali Şir Nevai, *Muhakemetü'l Lûgateyn*'de Türkçenin Farsçadan daha zengin bir dil olduğunu örneklerle göstermiş, Türkçenin üstünlüğünü vurgulamıştı.

¹⁴ Türkü Çocuk, Anne Kimdir?, Bahçedeki Yastık, Ardahan'dan Gelen Mektup, Ayvalık'tan Gelen Mektup, Edirne'den Gelen Mektup, Bay Baykuş ile Bilge Kuş, Beyaz Gülün Öyküsü, Çirkin Prenses, Çokbilmiş Sıfır ve Pelin, Dut Yemiş Bülbül, Dünyayı Çocuklar Kurtaracak, En Güzel Kim, Ezber Bozan Hatice Teyze, Hitit Prensesi Arinna, İnsanları da Küçültebilir misin?, Kanatlı Nokta ve Pelin, Kar Altında Buğday Tanesi, Kara Kargalar İle Ak Martılar, Kara Kuzunun Kulağı, Kim Korkar Karanlıktan, Lahanistan Bir Sebze Masalı, Masal Bozan Feride Teyze, Off Dilim!, Pembe Seven Oğlan, Sevilme İsteyen Köpebalığı, Sihirbaz Babam, Üç Nokta Bir Çizgi, Üç Valiz İki Sandık, Ya Armut Ağacı Olursam?, Yanlılıklar/ Ne Dediniz Anlamadım, Yazarlık Sınıfı...

¹⁵ “Feyza Hepçilingir’le söyleşi”, Merve Koçak Kurt, edebiyathaber.net, 3 Haziran 2015.

Karamanoğlu Mehmet Bey'den beri gelen, Yunus Emre'yle süren, Âşık Paşa'ya "Türk diline kimseler bakmaz idi..." dizesini yazdıran bu savaşım, sonraki yıllarda Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp'le sürmüş, "Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk Ulusu dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtaracaktır," diyen Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğüyle bayrağı Türk Dil Kurumu'na, aydınlarımıza verilen bir savaşımdır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğüyle, yurtseverlik üzerinde yükselen bir düşünce sistemi ile savaşımı sürdüren TDK'de Ömer Asım Aksoy, A. Dilaçar, Mehmet Ali Ağakay, Besim Atalay, Nurullah Ataç, Agâh Sırrı Levend gibi dil aydınlanmacılarının ve Kemalettin Kamu, Memduh Şevket Esendal, Ahmet Rasim, Ziya Gökalp, Ömer Bedrettin Uşaklı, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Reşat Nuri Güntekin, Orhan Veli, Sait Faik ve Köy Enstitülü yazarların, şairlerin çabasıyla büyük başarılarla sürdü.

"Dilimizin değişmesi için kendimizin Osmanlılığın ve bu Osmanlı dilinin yıllardır, yüzyıllardır bizde yarattığı duyguların ve düşüncelerin değişmesi gerekir" (*Rûbap*, 19 Nisan 1912) diyen Yakup Kadri'nin düşüncesi Cumhuriyet'le birlikte bayraklaştı.

Ahmet Muhip Dıranas, "Bu geniş mikyastaki temizleme ve yenileme işi Türk dilinin zenginleşmesine esas teşkil edecektir... Bugünkü edebiyatçıya iş düşmüştür," (*Yücel*, Eylül 1935) dedi. Falih Rıfkı Atay'ın, "Bizde konuşma diline doğru sadeleşme cereyanı çoktan başlamıştı. Fakat sanatın mukavemeti bu cereyanın mukavemetini geciktirmiştir. Bugün sanatın mukavemeti yerine, sanatın yardımı geçti." (*Varlık*, sayı 13, 1933) cümleleri, edebiyatçılarımızın dil devrimini kavradığını, dil savaşımındaki tavrını belirlediğini gösteriyordu. Halit Ziya Uşaklıgil *Mai ve Siyah*'ın dilini iki kez yeniledi.

"Türküler söylendikçe Türk diliyle/ Seni seviyorum gülüm, dindikçe Türk diliyle/ Türk diliyle gülünüp/ Türk diliyle ağıtlar yakıldıkça.../ ben anlacağım..." diyen Nâzım Hikmet, "...Bir köylü toprağını ve öküzünü, bir marangoz tahtasını ve rendesini nasıl severse ben de Türk dilini öyle seviyorum," diye düşündüğü için dilinin en büyük ustası olmayı başardı.

Büyük edebiyatçılarımız dil savaşımının da öncüsü oldu.

"Gençliğim, Türkçenin özleşmesi coşkusuyla, sevinciyle geçti" dedi Aziz Nesin. "Sorunum, daha öz, daha yalın konuşup yazarak halkımla bütünleşmekti, kendi dilimi arayıp bulmaktı... Salt Arapça, Farsça değil, İngilizcesiyle, Fransızcasıyla bütün yabancı sözcüklerin, terimlerin, deyimlerin yerine, zorlayarak değil alıştırarak, sevdirerek, en uygun, en benimsenen Türkçeleri koymaya çalışmak..." (*Ah Biz Ödlek Aydınlar*, s. 106-108).

"Dilin gözü/ Uyanık değilse/ Uyanamaz çağlarına/ Okumuşlarımız yazmışlarımız" diyen Fazıl Hüsni Dağlarca, *Türk Dil Kurumu Koçaklaması* adını verdiği destanında, "Kılıçların, topların yalazları değil/ Arınmış diller yaratır toplum düşüncesini/ Toplum mutluluğunu" dedi. "Türkçem benim ses bayrağım" sözünü armağan etti toplumumuza.

Macit Gökberk, Nermi Uygur, Doğan Aksan, Melih Cevdet Anday, Tahsin Yücel, Oktay Akbal, Şiar Yalçın, İsmet Zeki Eyuboğlu, Fakir Baykurt, Adnan Binyazar, Oktay Sinanoğlu, Emre Kongar, Aydın Köksal, Hakkı Devrim, Ömer Demircan, Kemal Ateş, Ali Dündar, Ali Püsküllüoğlu, Ahmet Miskioğlu, Sevgi Özel, Yusuf Çotuksöken, Muhittin Bilgin ve daha onlarca yazarımız, şairimiz, aydınımız dil savaşımının sıra neferi oldu.

Emin Özdemir, "erdemin başı dil" e ömrünü verdi.

“En acı gurbetin/ dil gurbeti olduğunu” bilen, “şiiirimin toprağına ayak bastım/ toprak mutlu ben mutlu... Dil bahçemde yaban otları/ Arapça Farsça sözcükler/ Bana da batıyor gülüm/ Ben de kanıyorum Türkçemle birlikte...” dedi Ali Yüce.

Feyza Hepçilingirler, *Türkçe “Off”*’la, bu yapıtın daha sonraki yıllarda yazdığı yeni ciltleriyle (*Dedim “Ah!”* ve *Dilim Dilim Anadilim*), 2004 ile 2013 arasında *Cumhuriyet Kitap Eki*’nde yazdığı yazılardan oluşan altı ciltlik *Türkçe Günlükleri* (*Dilin Zamana Dokuduğı, Ekinin Harman Olduğı, Yıldızların Suya Döküldüğü, Rüzgârın Göğes Savurduğı, Tohumun Toprağına Düştüğü, Filizin Boy Verdiğı*) ile, dil öğretenler ve öğrenenler için yazdığı *Türkçe Dilbilgisi* ile, Türkçe duyarlılığını yeni kuşaklara aktarma bilincinin dev bir temsilcisi oldu

Küreselleşme politikalarının birçok dili yok ettiğı gerçekteğinde, kökleri Orhun Yazıtlarına (732), Kaşgarlı Mahmut’a uzanan ama İslam (Fars ve Arap) etkisiyle Selçuklu ve Osmanlıda “*Etraki biidrak*” bir halkın dili olduğı düşünölen, batı dillerinin de egemenliğı altına girmesine karşın kendini korumakla kalmayıp Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Köroğlu, Karacaoğlan, Dadaloğlu gibi büyük dil ustalarını da yaratarak ayakta kalmayı başaran Türkçenin günümüzdeki büyük savaşımclarından biri oldu.

Konuşulan ya da yazılan dilin insanın duygusal ve düşünsel dünyasının göstergesi olduğunu düşünen Feyza Hepçilingirler, Kadir İncesu’nun “Türkçe Günlükleri nasıl çıktı ortaya?” sorusunu şöyle yanıtlıyor:

“Türkçeyi dert edinmeye başlamam 1990’lı yıllar... Birden Türkçenin yıpranma sürecine girdiğini fark ettim. Kimse bir şey yapamıyordu o yıllarda. Hatta o yıllarda Şiar Yalçın’ın Yeni Yüzyıl gazetesinde Doğru Türkçe diye bir köşesi oldu. O köşenin açıldığını görünce epeyce de rahatlamıştım; ‘tamam, işte Türkçeye sahip çıkan biri var’ diye. Çünkü ben yazmalıydım diye düşünüyordum bir yandan da. Hem yazar olarak Türkçenin içinde yaşıyordum, hem de öğretmenlik yapıyordum, öğretmen olarak da konum Türkçe idi. Sonra Şiar Yalçın’ın yazdıklarını birkaç ay takip ettim. Yok, onun derdi Türkçe değildi. Arapçanın doğru kullanılması, Fransızcanın doğru kullanılması... Çok dil bilen, çok kültürlü bir insandı ama nerdeyse Türkçeyi hor gören bir anlayışı vardı. İş başa düştü. Türkçe Off’u Ankara’da yayınlanan Siyah Beyaz adlı bir gazetede yazmaya başladım, haftalık yazılar halinde... Hiç beklemediğim bir ilgiyle karşılaşınca Türkçe ile ilgili bir görev üstlenme söz konusu oldu. Bunu da Cumhuriyet’e ben önerdim. Bana kitap ekinde bir köşe verin dedim. Günlük tarzında olması şu anlamda iyi geldi bana: Hem örnekleri sıcağı sıcağına verme şansım vardı. İyi ve kötü örnekleri, Türkçe kullanımıyla ilgili. Hem de günlük yaşamdan birtakım şeyleri ekleyerek daha canlı tutma şansı da verdi bana bu durum. Biraz da Nurullah Ataç’tan etkilendim, esinlendim herhalde... O yüzden günlük tarzını benimsedim. Günlükte bir geçmişim de var, çocukluğumda da günlük tutuyordum. Oradan da bir köklenme olmuş günlüğü benimsememde¹⁶...”

Emre Kongar, *Cumhuriyet*’te yayımlanan “Feyza hanım neden durmadan ahlayıp ofluyor” başlıklı “Medya Notu”nda şunları yazdı:

¹⁶ “Aylık çocukluğum, İzmir ise gençliğim”, Kadir İncesu, *Dile Gelen Kalem*, Usar, 2019, s. 121-122.

“Bu yazıda onun iki kitabından, Türkçe ‘Off’ ve Dedim: ‘AH’ adlı yapıtlarından söz etmek istiyorum. Her iki kitabında da Hepçilingirler, politikacılarımızın ve ünlülerin Türkçe yanlışlarından ve özellikle de KİA¹⁷’da gözüne çarpan hatalardan söz açıyor.

Türkçe “Off” adlı birinci kitabının önsözünde şöyle diyor Hepçilingirler:

“ Türkçe, yalnızca içine giren yabancı sözcüklerden ibaret değil ki! Türkçeye özen göstermek, yabancı sözcük kullanmamak ya da kullanıldığında bunları doğru yazıp söylemeye dikkat etmek de değil. Türkçenin özel yapısı, kendine özgü kuralları var mıdır? Varsa bunlar nelerdir? Yeni bir dilbilgisi kitabı yazıp bütün bu düşündüklerimi açıklayabilirdim. Öyle yapmadım. Böyle bir kitabın hem çok kuru olacağından hem de yalnızca konuyla doğrudan ilgilenenleri ‘hedef kitle’ olarak alacağından çekindiğim için... ‘Medya’ya yönelik eleştirimle dil kavrayışını birleştirerek keyifle okunabilecek bir kitap oluşturmak istedim. İstedim ki bu kitap bir ‘Medya eleştirisi’ kitabı da olsun, bir ‘Dil yanlışları’ kitabı da. Bu yüzden bütün örnekleri yazılı, daha çok da görsel basından seçtim. Yanlış kullanım örneklerini aldığım kişilerin beni bağışlamalarını dilerim. En iyi yöntemin, yanlıştan kalkarak doğruya ulaşmak olduğunu, kalıcı bilginin en iyi bu yolla edinilebileceğini düşündüğüm için böyle davrandım. Gözüm en çok gençlerde. Bu kitabı en çok onların okumasını, okurken gülümsemelerini, yararlanabileceklerse de yararlanmalarını diliyorum. ”

Bu sütunun okurları, hiç kuşkusuz, derhal benim *Konsantremi Bozma* adlı kitabımı anımsayacaklardır yukarıdaki satırları okuyunca. Çünkü ben de kitabımı, Hepçilingirler’in anlattığı aynı amaçlarla yazdım. Ama ne amaçlarımı onun kadar güzel açıklayabildim, ne de benim kitabım onunki kadar güzel, öğretici ve esprili olabildi. Bir yazar, bir hoca olarak, topluma yapmayı amaçladığım bir katkıyı benden daha güzel ve daha başarılı bir biçimde yapan bir başka yazarı alkışlamak, övmek kadar güzel bir duygu yok emin olun.

Hepçilingirler’in bu yapıtı o denli başarılı oldu ki, hemen arkadan ikinci cilt olarak aynı türdeki yazılarını topladığı *Dedim: Ahh* adlı kitabını oluşturdu.

İkinci kitabının ‘Sunuş’unda da şöyle diyor:

‘Bu kitapta dilde ‘kirlenme’ diye adlandırılan olgunun aslında kültürel bir yıpranmaya, aşınmaya işaret ettiğini göstermeye çalıştım. ‘Medya’ dünyasından bolca yanlış kullanım örneklerinin yanı sıra Türkçenin bugüne gelinceye kadar geçirdiği serüvene dikkat çekmeye çalıştım. İçinde bulunduğumuz tehlikeyi daha iyi kavrayabilmek için nereden geldiğimizi anımsamamız gerektiğini düşündüğümden.’

Feyza Hepçilingirler’e hem of! hem de ah! dedirten Türkçe yanlışlarını gülümseyerek öğrenmek ve kullandığınız dili geliştirmek, ya da sadece hoşça vakit geçirmek istiyorsanız bu iki kitabı mutlaka okuyun.”

Feyza Hepçilingirler, *Türkçe Günlükleri*’ndeki denemelerinde, dili kullanırken takındığımız tavrı, özeni ya da özensizliği, esprili bir dille inceliyor.

Bir iletişim aracı, kültürün taşıyıcısı, aynı zamanda bir öğrenme ve öğretme alanı olan dili, o dille düşünen, o dili konuşan tüm insanların, bilimcilerin, felsefecilerin, yazarların, şairlerin geliştireceğini düşünen, içlerinde Türkçe sevgisi olmayanların “Dil zabıtası” diyerek

¹⁷ KİA: Kitle İletişim Araçları.

saldırıldığı Hepçilingirler'e, "Türkçenin filozofu", "dilimizin güneşi", "Türkçenin sultanı", "Türkçenin kraliçesi" gibi sıfatlar verildi.

"Ayvalıklılar, 'Türkçenin Kraliçesi' diyorlar yazarları için. Güzel bir yakıştırma. Erkek olsaydı ben 'Türkçenin Nasrettin Hocası' derdim. Onun yazdıkları Türkçe konusunda size bir şeyler öğretirken, güzel bir mizah yazısı da okuyorsunuz. Geveze sunucuların, kimi yazarların, siyasetçilerin gülünç Türkçelerinden örneklerle dolu Feyza Hanım'ın kitapları¹⁸..."

Yapıtlarında edebiyatçıların yaptığı dil yanlışlarına özellikle dikkat çeken Hepçilingirler, dilimizde yaşanan kirlenmeyi, "bir havuzun ya da bir denizin suyunun kirlenmesi gibi" görür ve "Aynı havuzun balığı" olduğu için "orada yaşayan bütün canlılar"ın bu kirlenmeden etkilendiğini söyler.

17-19 Ekim günlerinde Ayvalık'ta düzenlenen "Feyza Hepçilingirler Günleri"nde yaptığı konuşmada Yusuf Çotuksöken, "Türkçe sevgisi, bilgisi, bilinci iyi gelişmiş olan Feyza Hepçilingirler, dil ve edebiyat yazılarında bu dili yetkince kullanma başarısını gösterdi" dedi. Feyza Hepçilingirler'in yazı ve kitaplarıyla okurlarında, "Türkçe yoksul/zavallı, yüzüne bakılmaya değmez bir dil değil; Türkçenin hayran olunması bir iç mantığı, yüzyılların hoyratlığına dayanan bir sağlamlığı vardır duygu ve düşüncelerini hissetmelerini" sağlamaya çalıştığını ve "Onun adına düzenlenen bu kapsamlı sempozyum"un "Türkiye'de güzel şeyler de olduğunun, hak eden insanların değerinin bilindiğinin de güzel bir örneğini" sunduğunu¹⁹ söyledi.

Öğretmenliğini, öykücülükle, romancılıkla, yazarlıkla, aydınlıkla zenginleştiren ve "Türkçenin Kraliçesi" olmak onurunu kazanan, yazdıkları ve konuştuklarıyla dünyayı güzelleştirme yolunda yaşayan Feyza Hepçilingirler'e sağlıklar diliyorum.

"...Türkçe "Off" un yayımlanmasından sonra geçen iki yıl boyunca başka Türkçe kitapları yayımlandı, toplantılar düzenlendi, tartışmalar yapıldı. Bütün bunlardan o kadar umutlandım ki bu yeni kitaba "Türkçe 'On" adını vermeyi bile düşündüm. Yarı İngilizce yarı Türkçe düşünmeye alıştırmış beyinlerimiz için bu, Türkçenin doğru yönü bulunduğu ya da elektronik aletlerimizden öğrendiğimiz kadarıyla ibrenin "çalışma, işleme" yönünü göstermeye başladığı anlamını taşıyacaktı. Türkçeye sahip çıkma konusundaki belirgin hareketlenmeye karşın bu adın, zaten başladığımız işi bitirmeye istekli olmayan yapımızla bize, anadil sorunlarımızın ortadan kalktığı yolunda bir rahatlık vermesinden çekindim. Hâlâ "Ah!" çekilecek bir durumda Türkçe ve bu "Ah!" sözcüğüne yüklediğimiz anlam, başka hiçbir dilde bu derinlikte yaratılamaz..."

Dedim: "Ah!" Türkçe "Off"-2 Siakitap 2019,1.Basım, Sunuş yazısından)

¹⁸ Kemal Ateş, *Aydınlık*, 17 Aralık 2019.

¹⁹ Aktaran Recai Şeyhoğlu, *Medya Ayvalık*, 22 Ekim 2019.

Feyza Hepçilingirler'in Dilim Dilim Anadilim Kitabı Üzerine

Bedri Aydoğan

Feyza Hepçilingirler, öykü, roman, tiyatro oyunu, deneme gibi yazınsal türlerde yazdığı gibi dil üzerine de öğretici yazılar yazmış ve bunları kitaplaştırmıştır. Edebiyat Fakültesi mezunu olan, edebiyat ve Türkçe öğretmenlikleri yapan yazar, mesleğinin gereği olarak dil bilgisi kitapları yazmış, dil yanlışları, dildeki yozlaşma konusunda duyarlılığını da yine yazarak göstermiştir. Birinci gruptaki yazılarıyla gençlere ve öğrencilere ikinci gruptakilerle halka öğretmenlik yapmıştır.

Onu dil konusundaki duyarlılığının ürünü olan yazılar yazmaya yönlendiren bir etken de Cumhuriyet Gazetesi Kitap ekinin arka kapağının iç sayfasında Türkçe Günlükleri adını taşıyan bir köşe verilmesi ve burada yazmasıdır. Yedi yıl sürdürdüğü bu köşedeki yazılarını kendi açıklamasına göre birer yıl arayla kitaplaştırmayı düşünmüşse de buna uyamamıştır. Biraz gecikmeyle bir yerine bir buçuk yıllık aralarla kitaplaştırma işini gerçekleştirmiştir. *Günlükler* aşağıdaki ilginç ve çok güzel bulduğum adlarla kitaplaşmıştır :

Yıldızların Suya Döküldüğü (Türkçe Günlükleri)

Dilin Zamana Dokuduğu (Türkçe Günlükleri 2)

Rüzgarın Göğe Savurduğu (Türkçe Günlükleri 3)

Tohumun Toprağa Düştüğü (Türkçe Günlükleri 4)

Filizin Boy Verdiği (Türkçe Günlükleri 5)

Günlükler sürerken benzer konulu, benzer özellikli başka yazılar yazmış, onları da başka adlarla kitap hâline getirmiştir. Bu kitaplar Türkçe “Of” ile Dedim : “Ah”tır. Dilim Dilim Ana Dilim, bu iki kitaptaki yazılara benzer yazılardan oluşmaktadır. Kendisi kitabın önsözünde “Bu kitap, *Türkçe “Off”* ile *Dedim* : “Ah” tan sonra, aynı türdeki yazılarımı topladığım üçüncü ve sonuncu kitap” demiştir. Buna uyarsa artık bu konuda yazı yazmayacak mıdır? Gereksinim kalmamış mıdır? Türkçedeki yozlaşma ortadan kalkmış mıdır? gibi sorular akla gelmektedir. Belki de bir ara vermiştir, bunu zaman gösterecektir. Dil kirliliği, yozlaşma, Türkçeyi iyi ve doğru kullanamama sorunları değişerek sürecektir. Bu durumda belki de bayrağı başkalarına bırakıyor. Belki de umudunu yitirdi. Belki de toplum bu durumu kanıksadı. Kanıksama konusu üzerinde biraz durabiliriz. Duyarlı kişi ve kurumların çoğunda bir yorulmuşluk, bir kanıksama oluştu galiba. Yazarlar için bir de tekrara düşme söz konusu olabilir. Benzer sorunlar sürüyor, defalarca yazıldığı hâlde istenilen gelişme ve düzelme olmuyor.

Dükkanlara yabancı adlar konulmaya devam ediliyor, ama bu konu artık eskisi gibi sorun olmuyor. Türk Dil Kurumu dükkanlarına Türkçe ad koyanları destekliyor, yabancı olan adını Türkçeyele değiştirenlere onurluk veriyordu. Bu iş tavsadı mı acaba? Türk Dili dergisinde bu konudaki yazılar da azalmış gibi. Bu işi Hamza Zülfikar omuzlamış durumda. Yabancı sözcüklere Türkçe karşılık bulma konusunda bir yayınları var mı? fark edemedik. Bazı belediyeler de dükkan adları konusunda benzer işler yapıyorlardı. Bunlar azalsa da sürüyordur mutlaka. Bazı televizyon kanalları da dil konusuna ilgi gösterirlerdi. Bu konuda çalışanlarla program yapıp konuyu gündemde tutarlardı.

Basının da bu konuya ilgisi azalmış görünüyor. Feyza Hepçilingirler gibi bu konuda yazarlar geri çekilmiş gibiler. Önceleri her gazetede bu konuda duyarlık gösterip yazan köşe yazarları vardı. Bunların sayısı azaldı. Necmiye Alpay'ın Radikal Gazetesi Kitap ekinde dil konularını yazdığı köşesi vardı. Köşe gittiği gibi gazete de gitti. Hakkı Devrim, televizyon programlarında ve gazetedeki köşesinde dil konusuna epey emek verdi. Ölümüyle bir dil gönüllüsü ve sevdalısı eksildi. Televizyoncu, yayıncı Şiar Yalçın, Doğru Türkçe kitabı ile Türkçe sevdası adına çaba gösterdi. Sevgi Özel, Çağdaş Dil Derneği'nde arkadaşlarıyla konuya omuz verdi. Kemal Ateş hem dil alanında çalışan bir akademisyen olarak Türkçeyi savundu, güncel sorunlarını halka anlattı, hem bir öykücü ve romancı

olarak güzel Türkçeyle yapıtlar verdi. Şimdi bu konulara değinen Attila Aşut kaldı. Birgün'deki köşesinde dil sorunlarını işliyor. NTV televizyonu, Dil Yaresi adıyla dil konusundaki yayını ve çabasını sürdürmektedir.

Bu konuda çalışmak için kurulan bir dernek de var. Türkçenin Diriliş Hareketi Derneği. Ahmet Miskioğlu Türk Dili Dergisini bir kez abone olana parasız göndermeyi sürdürürken Türkçeye uzun yıllar önemli hizmette bulundu. Ölümünden sonra dergi çıkıyor mu bilmiyorum. Bugün Çağdaş Türk Dili dergisi, o boşluğu da kapayarak güçlü bir biçimde dile katkı sağlıyor.

Türkçenin eskiden beri en önemli sorunu etkilere açık olması ve alıcı konumunda bulunmasıdır. Kaşgarlı Mahmut Türkçenin güzelliğini, varlığını, Arapça'dan geri olmadığını 11. yüzyılda söylemiş ve hazine değerinde sözlüğü Divanü Lügati't- Türk'ü hazırlamıştır. Ali Şir Nevayi de aynı düşünceleri Farsça ile ilgili olarak söylemiş ve iki dili karşılaştıran Muhakemetü'l- Lügatayn'i yazmıştır. Türkçe duyarlılığı noktasında Ahmet Paşa da bu duruma işaret etmiş, kimi zaman içine düşülen yabancılaşma ve öykünmecilikten yakınlıkla Türkçeye sahiplenmiştir. Onun "Türk diline kimseler bakmaz idi / Türklere hergiz gönül akmaz idi" demesi önemli bir saptamadır. Mesihî de "Mesihî gökten insan sana yer yok / Yürü var gel ya Araptan ya Acemden" dizeleriyle Türkçe yazarların ne denli değersiz görüldüklerini ve gözden ırak tutulduklarını anlatır. Türki-i Basit hareketi bu konuda önemsenen bir çaba olarak görülmüş ve umut vermiştir. Bunun gibi Necatî'nin deyim ve atasözlerine yer vermesi ve görece sade dili takdir aldı. Nedim'in, Enderunlu Vasıf'ın İstanbul şivesini, söyleyişini şiire sokması son gelişmeler olarak anılmalı.

Bu aşamalarla Tanzimat'a gelindi. Tanzimatçılar halka yönelik düşüncesinde olduklarından ilke olarak dilde sadeleşmeyi benimsediler, ama bu konuda çok da başarı gösteremediler. Servet-i Fünuncular ise gelişmiş durumuyla Osmanlıca'dan yana oldular, buna Fransızca etkisini kattılar. Sanatlı, ama ağır bir dille yazdılar, bu tutumlarıyla öykünmeci olarak eleştirildiler. Millî Edebiyat döneminde Türkçe sahiplenildi, "yeni lisan" bir dil davası olarak ortaya konuldu. Sonra Cumhuriyet, Atatürk, harf devrimi, dil devrimi, bunların araştırmacısı ve uygulamacısı, düzenleyicisi olarak Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kurulması geldi. Türkçenin gelişmesi, sadeleşmesi konusunda büyük adımlar atıldı, başarı sağlandı. Ta ki 1980 ve sonrasına kadar.

Türk Dil Kurumunun yapısının değiştirilmesi ve çalışmalarının sekteye uğraması Türkçeyi de olumsuz olarak etkiledi. Ardından İngilizcenin tüm dünyaya olumsuz etkileri ve öykünmeciliğimizin yeniden canlanması bizi yeniden eleştirdiğimiz, yakındığımız noktaya getirdi. Ağır bir istila ile karşı karşıya kaldık. Türkilizce doğdu. Vaktiyle Arapça ve Farsça sözcükler nasıl arttıysa, kimi gramer yapıları alındıysa, şimdi İngilizce sözcükler artıyor, gramer yapıları alınıyor, melez yapılar ortaya çıkıyor. Bu gelişmeler yeniden bir savaşıma başlattı. Dil severler, Türkçeyi savunmak için harekete geçti. İşte onlardan biri de Feyza Hepçilingirler. İki kitabının Türkçe "Of" ile Dedim : "Ah" adlarını taşıması anlamlı. *Türkçe Günlükleri* adı altında yazdıkları da beş ayrı cilt oluşturdu. Dilim Dilim Anadilim ise şimdilik bu konuda yazdığı son kitap. Bu yazıda onun son kitabını ele alacağız. Özel olarak seçilmedi, seçilmesinin nedeni kendisinin sonuncu demesi olabilir. Bu kitap üçlemenin sonuncusudur. 1- Türkçe "Of" 2- Dedim : "Ah" 3 - Dilim Dilim Anadilim (Türkçe "Of" 3)

Feyza Hepçilingirler, kitap adlarının vitrin olduğunu düşünür ve söyler. Bu herkesin katılacağı bir görüş, kitap adları kitabın içeriğini temsil eder ve onu yansıtır. Ben kitabın adını okuyunca yazarı da tanıyan biri olarak dil sorunlarının ele alınacağını anlıyorum. Bu nedenle aklıma hep yakınma içeren yanı, anlamları ve onu yansıtan sözler geliyor. "Dilim seni dilim dilim dileyim / başıma geleni senden bileyim", "Bülbülün çektiği dili belası", "Dil yaresi", "Dilin kemiği yok" gibi. Dil sözcüğünün anlam çerçevesi çok geniştir. Dille ilgili pek çok atasözü, deyim, birleşik sözcük ve tamlama var. Hepsisi bir yönüyle konuyla ilgili. Hepsinin bir ucunu konuya bağlamak mümkün. Feyza Hepçilingirler burada bizden farklı düşünmüş, o dilimi parça anlamında kullanmış. Önsözde şöyle diyor:

"Adının kapsadığı alanın genişliğinden yararlanarak ilk bakışta dille, Türkçe ile doğrudan ilgili gibi görünmeyen yazılara da yer vermiş sanılabirim. *Dilim Dilim* sözü, ilgilendiğim konulardan birer

dilim koymamı olanaklı kılarken bu olanağı zorlamamaya, dille bir biçimde ilişki kurulamayacak konuları kapsam dışı bırakmaya özen gösterdim.”

Önsözler okuma kılavuzlarıdır. Bir kitaptan ne bekleneceğini ne beklenmeyeceğini açıklar. Okur da ona göre hareket eder, kitabın sınırları içinde beklenti ve görüş oluşturur. Yazar burada bize kitabı yazma amacını açıklar, bazı bilgiler ile bazı ipuçları da verir. Kitabın yazılış amacı konusunda şunları söyler:

“Türkçenin bugün içinde bulunduğu durum, düşünebilen, Türkçenin sürüklenmekte olduğu karanlık geleceği gören pek çok kişiyi kaygılandırmakta. Ben de Türkçenin elimizden kayıp gitmekte olduğunu görüp telaşa kapılanlardan yalnızca biriyim. ‘Ne yapabilirim? Benim elimden gelen bir şey yok ki!’ deyip karamsarlığa kapılmadım hiç *Türkçe “Off” ve Dedim: “Ah”* adlı kitaplarla konuya ilgi çekmeye çalıştım. (...) Bundan sonra yapacağım başka çalışmalar da olacak.”

Yukarıda “bu sonuncu kitap” demesinden dil konusunda yazmaktan çekilebileceği yorumunu yapmıştık. Burada kitap olmasa da yazılara, çalışmalara devam edeceğini de söyler. Ayrıca önsözde yanlışlar üzerinde durduğunu, hatta ad vererek eleştirilerde bulunduğunu, bunun çok hoş bir durum olmadığını da söyler ve baştan özür diler. Ad vermektteki maksadının anılan kişilerin popülerliğinden ya da tanınırlığından dil lehine yararlanmak olduğunu belirtir. Kendisinin de tüm özenine karşın hataları olabileceğini kabul eder.

Feyza Hepçilingirler’in kitabı kendi deyişine uygun olarak sekiz dilimden oluşmuştur. Her dilime bir ad vermiş, o ad altında yazılarını koymuş. Dilimlerin adını büyük harfle yazmış. Bölümlerin adı şunlardır:

- 1- Okuryazar mısınız? (5 yazı) 2- Sokakların Dili (6) 3- Nasıl Yazalım (4)
- 4- Popüler Olan (5) 5- Düşünmenin Dili (4) 6- Dil = İnsan (4) 7- Dil ve Edebiyat (5)
- 8- Yabancı Dilde Eğitim (5 yazı).

Okuryazar mısınız diye sorduğu yazıda dilimize ödünç alınan ve sık kullanılan sözcüklerin nasıl yazılacağı ve nasıl okunacağı üzerinde durur. Çünkü bu konuda yanlışlıklar yapıldığı gibi farklı yazım ve okunuşların olduğunu söyler, bunların okunma ve yazılmasında ortaya çıkan sorunlar ve çelişkiler üzerinde durup örneklemeler yapar.

Fiks kart örneğini verir. Bu örnek yapı bakımından Türkçe bir tamlamadır, ancak iki sözcük de Türkçe değil. İlk sözcük İngilizce, ikincisi Fransızca, ama Türkçeleşmiş. Bu tamlama dört biçimde yazılmaktadır: Fiks kart, fix kart, fiks cart, fix card. Feyza Hepçilingirler, “Nasıl Osmanlıca okuyup yazmak için Arapça Farsça da bilmek gerekiyordu, bugün de okuryazar olmak için biraz Fransızca, az Almanca, bir gıdım İtalyanca ve çokça İngilizce bilmek zorundasınız. Siz Türkiye’de okuryazar olmayı kolay mı sanıyorsunuz?” (3) der. Yabancı sözcüklerle ilgili çokça örnek vermiş, birini alıntılatalım:

“LC harfleri yan yanaysa nasıl okunur? Yanlarına bir de ‘l’ eklenirse? Yani LC1 nasıl okunur? ‘Le-cebir’ diye mi, ‘el-si-van’ diye mi? İkisi de değil. El-si-bir diye okunuyorsa neden?”

Biz Kimleriz başlıklı yazıda yine İngilizce özentisi üzerinde durur. Amerikalıların ülkemizde kendilerini evinde hissedeceklerini ileri sürer. Çünkü sokağa çıktığında İngilizce pek çok sözcük olduğunu görecektir. İşyeri adları, orada yer alan, satılan ürünlerin adları. İngilizcesi ama nasıl, elbette bize özgü, bize göre. Escort Land, Cafe Blue, Compu Shop, Fun City, Home Deco gibi. Bir başka örnek ise Birra Manca. Bunu anlamak biraz daha zor. Birra’nın bira olduğunu anlıyoruz da manca ne? Feyza Hepçilingirler de bunu sorar. Bu sözcüğe Türkçe Sözlük’te iki anlam verilmiş: 1-Yiyecek 2- Kedi köpek yiyeceği. Osman Cemal Kaygılı’dan örnek cümle almışlar. “Ana çorbaya tuz atıyor, baba mancanın tadına bakıyor.” Bu örnek de bize tam yol göstermiyor. İkinci anlam hiç olmuyor, yiyeceği alsak, neyi karşılıyor belli değil, Birra Manca’da ne yiyeceğiz acaba? Bununla birlikte manca adlı bir Balkan yemeği, bir de patlıcan, biber, domates karışımı bir meze olduğunu ekleyelim.

Ayrıca sevineceğimiz bir örnek de vermiş Feyza Hoca. Örnek Almanya’da işyeri sahibi bir Türk’ten. Onun iş yerinin adı Bayram Kebap Haus. Almanca bilmeyenler için söyleyelim, haus ev demektir. Bayram Kebapevi. Yazının adına, Biz Kimleriz’e dönersek dil, kimlik bağı görürüz. Türkiye’de dilimizden uzaklaşan bir kimlik, Almanya’da diline ve kimliğine sahip çıkan bir Türk. Türkiye’deki tutumumuz ise tam bir manda tutumu. Bu yazısında Feyza Hepçilingirler bu hususa değiniyor haklı olarak.

“Sahi, biz Ulusal Kurtuluş Savaşı’ni niye yapmıştık? O zamanlar Halide Edip, Amerikan mandasını istediği için sürgüne gönderilmemiş miydi? Acaba manda olmayı kabul etseydik durumumuz bugünkünden farklı mı olurdu? Daha çok Amerikanca ile mi karşılaştık cadde ve meydanlarımızda, daha büyük bir hayranlık mı besledik Amerika’ya? Üniversitelerimizde eğitim dilini İngilizceye mi çevirirdik? İngilizceyi resmi yabancı dil durumuna mı getirirdik? Yok. En fazlasını şu anda yapmaktayız zaten, bundan fazlası olmaz. (...)

Tek korkum şu: O kadar Amerikanlaştık ki “Siz Amerikalı olmuşsunuz,” deyip bizi Avrupa Birliği’ne almayacaklar.” (s.11)

Ne yazık ki acı gerçekler bunlar. Ayrıca bu özellikteki yazılarda ironik bir üslup egemen oluyor, Feyza Hepçilingirler’in yazılarında da bu üslup egemen. Çünkü iğneyi kendinize batırmak zorundasınız. Ağlasak mı gülssek mi?

Feyza Hepçilingirler, yabancı sözcükler, bunların yaygın ve gereksiz kullanımı, tutarsız yazımı ve okunuşları yanında Türkçe sözcüklerin yazımındaki yanlışlar üzerinde de durur. Bu noktada en fazla yanlış yaptığımız konu, ek olan de ile sözcük olan “de”nin yazılışdır. Bu iki kullanım sıklıkla karıştırılıyor. Ek olan de birleşik, sözcük olan de ayrı yazılır. Ek olan de kalma, bulunma durumu ekidir ve bu görevde kullanılır. Bağlı olduğu sözcüğe birleşik yazılır, çünkü onu tamamlayan ektir. Bu ek ünlü ve ünsüz uyumlarına göre de, te, da, ta biçimlerinde yazılır. Sözcük olan de (da) bağımsızdır ve ayrı yazılır ve tonsuz biçimi (ta) yoktur. Tek biçimi vardır, o da “da”dır. Ev, ot gibi tek heceli sözcüklerden ayrılan yönü tek başına bir anlamı olmamasıdır.

Bu konuyla ilgili araba arkasına yazılmış bir cümleyi örnek verir: “Birsen birde Burcu.” Konuya ilginçlik katmak için araba, kamyon arkası yazılarından başka örnekler verir. Yukarıdaki cümleyi anlamak için kendini epey zorladığını ama başarılı olamadığını söyler. Cümleyi evirip çevirip yorumlamaya çalışır.

“ ‘Birsen’ diye biri mi var, yoksa ‘bir sen’ mi diyor? ‘Birde’ , besbelli ‘bir de’ demek ama sorun yine çözülmüyor. Eğer ‘sen’ diye sevgilisine sesleniyorsa ‘Burcu’ diye birinin varlığını niye açıklasın? Bu durum en basitinden bir kıskançlık krizine, en ağırından cinayete yol açabilir. Belki sevgili filan yoktur işin içinde. Özel otomobillerinin arkasına çocuklarının adını yazdıranlar da var. Belki bizimki de masum bir biçimde çocuklarının adını yazdırmış. Yine olmaz. Çocuklarından birine ‘bir sen’ diye niye sesleniyor? Öteki çocuk alınmaz mı? ‘Bir’ o ise, Burcu’ya yazık değil mi? Belki de iki kızı var adamın, biri Birsen öteki Burcu. Öyle olsa araya ‘bir de’ diye yazdırmazdı; bir kısa çizgi (-) koyardı ya da pek moda olan şu ‘&’ işareti. Belki ‘Birde’ adında bir çocuğu daha var adamın. Aslında bu yazılıştan, düş gücüne hiç başvurmadan çıkan anlam yalnızca bu: Birsen-Birde-Burcu olmak üzere (biri, azıcık biçimsiz) üç ad. Çocuklarının adı ya da sevgililerinin. Adam, sanıldığından daha cesurdur belki de.” (18)

Bütün bu yorum arayışlarından sonra “Birde” diye bir ad olmayacağına, kesinlikle yanlış yazıldığına karar verir. Doğru yazılışı ise “bir de” olmalıdır.

Feyza Hepçilingirler bunu ulusal bir sorun olarak görerek işe abartı ve mizah katar. Üniversite bitirenlerin de düzeltmediği bir yanlış ve çözemediği bir sorun olarak görür. Bu, halkın, yüksek okul bitirenlerin sorunu olmakla kalmıyor, yazarlar, televizyoncular da bu sorundan kendilerini kurtaramıyorlar. Feyza Hepçilingirler biraz bilgi (eğitimle bunu kazanmaları gerek) biraz özenle düzeltilecek bir sorun olduğu düşüncesindedir. Gençlerden ricada bulunur, küçücük bir bilgiyle, biraz özenle düzelecek bir konu yüzünden “ayıplanmayın nolur” der.

Feyza Hepçilingirler'in üzerinde durduğu konulardan (sorunlardan) biri de İngilizceden çevrilerek kullanılan kalıp cümlelerdir. Bu çeviri kalıp cümleler elbette Türkçenin iç mantığına, düzenine uymuyor. Bu tür kalıp çeviri cümlelere “Türkçenin düzenini bozmadığı sürece karşı çıkmak gerekmez” diyerek hızlı esen rüzgâra ve eleştirilerine rağmen kapıları tünden kapatmaz, ama çoğu kez bunların Türkçeye uymadığı düşüncesindedir.

İngilizceden çevrilmiş “Kendine iyi bak” sözünü örnek verir. Son zamanlarda herkes karşısındakine “Kendine iyi bak” demektedir. Bu sözün İngilizcede sıradan bir iyi dilek sözü olduğunu, dilimize geldiğinde anlam gelişmesi yoluyla açılım kazandığını söyler. Bu arada Şeyh Galip'ten bir dize aklıma geldi. “Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen.” Dizenin yarısının anlamı “Kendine hoşça bak”tır. Burayla da bir bağlantı kurulabilir mi?

Bu ve başka örneklerin dilimize yerleştiği, ama dilin iç mantığına uymadığı görüşündedir. “Sanırım seni kucaklamak istiyorum” örneğinde de kucaklamak eylemi henüz sanma aşamasındadır. Örneklerini mizahi ve eğlenceli bir üslupla aktarır. Bir örnek verelim:

“Sokağa çıkmak için hazırlanan bir çift düşünün. Erkek eşini giyinmiş, süslenmiş olarak karşısında görünce şöyle diyor: ‘Yemek için çok güzelsin.’ Kadın yemeğe mi gidiyor, yemek mi olacak? Hayır, sıradan bir akşam yemeği için fazlasıyla şık olduğunu düşünüyor karısının, bunu anlatmaya çalışıyor. Buna benzer bir kalıbı popüler bir şarkıda duyduğumuzda yadırgamamıştık. ‘Sen bana fazla iyisin.’ ne demektir? ‘Ben sana layık değilim.’ demek yerine bu alışılmadık kalıbı kullanmak zarar vermez mi Türkçe mantığına?” (24)

Feyza Hepçilingirler başka örneklerle konuyu açar. Yeni tanışacağı kadın için “Kadın neye benziyor?” diyen delikanlı Türkçe mi konuşuyor? Bir filmde “Treni kaçırmak istemiyorsanız yola çıkmalıyız.” sorusunu “Yola çıkmalıyız. Treni kaçırmak istemezsiniz.” biçimine dönüştüren kalıp çeviri değil midir? Yerli dizide fenalık geçiren birine yaklaşan kişinin kalabalığa “Ben bir doktorum.” diye bağırması hangi dilde? Türkçe cümle “Ben doktorum.” olmayacak mı? Bir, İngilizcenin a / an takısı olmalı. Sorular sorar ve bunlara yanıtlar verir.

“Hep öyle dermişiz gibi benimsediklerimiz öyle dolanmadı mı dilimize? Önce yadırganıp sonra kanıksanarak. ‘Neden olmasın?’in ‘Why not?’ karşılığı olduğunu unuttuk bile. Pek bir şey anlamadığımız, hatta hiçbir şey anlamadığımız durumlarda ‘anlıyorum’ demelerimiz, ‘I see.’nin çevirisi olmasın? ‘Oldu.’, ‘Tamam’lar ‘Okey’in / ‘OK’nin karşılığı değil mi?” (25)

Bu örnekler, yalnızca İngilizce sözcüklerin ödünçlenmesini değil, İngilizcenin anlatım yollarının da alındığını göstermektedir.

Feyza Hepçilingirler'e göre bizler dilimizi yabancı sözcüklere açarken Batılılar kendi dillerine sahip çıkıyor ve kendi dillerinin sözcüklerini duymak istiyorlar. Fransızlar, Ayvalık'ta rehberlik edenlerin İngilizce rehberlik etmelerine tepki göstererek Ayvalık'ı rotalarından çıkarmışlar.

Yine mübadeleyle oradan ayrılan Ayvalık'ın yerlisi olan Rumlar Türkçe konuşuyorlardı. Yunanistan'dan turist olarak geldiklerinde bunlara yine iyi bilmedikleri bir dil olan İngilizce rehberlik yapıyoruz.

Feyza Hepçilingirler, Mersin'de “Sokakların Dili” konulu bir konuşma yapması istenince Ayvalık'ın sokaklarını dolaşip bir deney yapmış. Karşısına Türkçe adına korkunç kirli ve yabancılaşmış bir Ayvalık çıkmış. Ayvalık yabancı adların istilasına uğramış. İstila mağaza adlarıyla sınırlı kalmamış, orada alınan satılan ürünlerin adı da yabancılaşmış. Türkçe ile yabancılar bir araya gelip melezleşmiş. Sözü uzatmamak için örnekleri yorumsuz olarak sıralayacağım. Yorumu okuyucular yapınlar.

“Dürümland, light köfte, ice-tea, nes-tea, garage, auto park, fast food, tropicana, Ten Lingerie, The Sister Cafe, Chadır Cafe Bar Restaurant, Pansion, Rent a Car, Keyf Bar, Keyf-i Kebap, Emlak İmmobilien & Fitness center, Raveli, Donna, el ixir, el hayat, Abu Lafa fast food, Büffe-i

harem, Caffé-i Harem, Köfte-i Harem, Beer House, Ciizburger, Serfloor, Hilside City Club Trio, Jimsa Sport House, Body Building ve Fitness, Word Class Fitness Center, Home Transturk Movers, Show Coiffeure, Hair Studio, Fish Time, Bio Epil Center, Jamilla Coiffeur, Dia-sa Discount Supermarket, Tyfoon Spot Giyim, Tor Land, Evlere Chicken.”

Hayretten insan dilini yutar bu tablo karşısında. Nasıl melez bir dil. Türkilizce mi, Amerikanca mı? Feyza Hepçilingirler buna zaman zaman Amerikanca der ve Amerikanlaşmak üzerinde durur. O, İngilizlere özenme deyişini kullanmaz, Amerika’ya özendiğimize Amerikanlaştığımızı vurgu yapar. Çünkü bu baskın, yalnızca bir dil baskını değil, öncelikle kültür baskını. Kültür ile dil kol kola gelir, getirilir. Zaten bize biçilen rol de o değil miydi? Neye özeniyorduk, Küçük Amerika olmaya.

Feyza Hepçilingirler, yazı dilimizin sorunları olduğu gibi konuşma dilimizin de sorunları olduğunu düşünür. Özellikle yabancı kökenli sözcüklerin yazılışı başka okunuşu başkadır. Bu noktada yazıldığı gibi mi okuyacağız, okunduğu gibi mi yazacağız sorunu yaşanmaktadır. Konuşma dilinde de sorunlar vardır. Bu sorunlar televizyon ve radyoda daha belirgin olmaktadır. İyi eğitilmeleri gereken sunucular iyi eğitilmedikleri için konuşmada vurgu sorunları da yaşanır. Vurgu konusunda yeterince bilgili olmayınca hem sözcük vurgusunda hem tümce vurgusunda epeyce yanlışlıklar yapıldığını söyler.

Feyza Hepçilingirler’in mercek altına aldığı bir konu da şarkı, türkü, pop ve başka müzik türlerinde Türkçenin kullanımı ve bu konuda belirlediği yanlışlardır. Bu konuyu önce uzun bir yazısında sonra daha kısa iki yazısında ele alır. Ele aldığı çokça örneği biçim (ölçü-uyak vb), söyleyiş, anlatım (sözcükler, argo, kaba söyleyişler, benzetmeler, mantık uyuşmazlığı, anlatım tutarsızlıkları, dilbilgisel bozukluklar), içerik (temalar, değişen değer yargıları, kadın erkek cinslerine bakış, kadın erkek ilişkileri) bakımından ayrıntılı bir biçimde değerlendirir.

Konuşmamızda Yeni Modalar başlığı altında, yine anlatım bozuklukları üzerinde durur. Burada da yine kötü çeviri dili kullanımını ve çeviri cümle kalıpları ile konuşulmasını eleştirir.

Dil konusunda yapılan yanlışların düzelmesinin, akıcı, zengin bir dille konuşulmasının yolunu okumak ve kültürel bakımdan zenginleşmekte görür. Bu zenginleşme ise edebiyat aracılığıyla olacaktır. Okumayan insanın düşüncesi de düş gücü de sınırlı ve yoksuldu. İyi ve düzgün konuşmanın edebiyattan, yalnızca iyi edebiyattan öğrenileceğine inancı tamdır. Kirlenen dile karşı direnenin edebiyat olduğuna inanır.

Türkçe tarihi boyunca zaman zaman sorunlarla karşılaşmıştır. Yerleşip, kökleşmeye ve kentlileşmeye çalışan Türk toplumu baskın kültürlerin etkisi altında kaldığından pek çok konuda öykünmecî davranmış, etkilere açık kalmış ve alıcı olmuştur. Dil alanında da zaman zaman verici olsa da genelde alıcı konumunu sürdürmüştür. İslam kültür ve uygarlığıyla ilişkiye geçtiğinde Arapça ve Farsça sözcüklere eğilim göstermiş, Batı etkisine girdiğinde de Fransızca sözcüklere dilini, sözlüğünü açmıştır. Bu öykünmecilik ve dil yozlaşması o zaman da eleştirilmiştir. Atatürk’ün yaptığı harf, dil ve kültür devrimleri sonucu Türkçe özüne dönmüş, içindeki yabancı öğeleri temizlemiş, arı, sade bir hâl almıştır.

1980’den sonraki olumsuz gelişmeler Türkçenin bir kez daha sarsılması ve rayından çıkmasına neden olmuştur. Buna bir de küreselleşme eklenince Türkçe, Amerikan kültürü ve İngilizce etkisiyle dengesini yitirmiştir. Dile İngilizce sözcüklerin hızla ve çokça girmesi yanında anlatım yolları da girmiş, kimilerinin Türkilizce dediği bir dil oluşmuştur. Feyza Hepçilingirler, Türkilizceden çok Amerikanlaşma nitelemesini yeğ tutar. Diğer kitapları ve yazılarında olduğu gibi bu konuda sonuncu kitabım dediği Dilim Dilim Anadilim’de Türkçenin içine düştüğü kirlenmeyi tüm yönleriyle ele alarak Türkçeye, anadiline sahip çıkar. Kirlenme sözcüğünün az kaldığını büyük bir yozlaşma yaşandığını belirtir. Bu yozlaşmanın örneklerini vermekle kalmaz, bu sorundan nasıl kurtulunacağı konusunda görüş ve önerilerini açıklar. Sorunun çözümü

konusunda yapılanları yeterli bulmaz, ama yazılarıyla çözümün bir parçası olmaya çalışarak bir dilci, bir edebiyatçı olarak üzerine düşen sorumluluğu yerine getirir. Hatta bu konuda da bir kurtuluş savaşı verilmesi gerektiği düşüncesindedir. Çünkü dilini horlayan, dilinden tiksinen, yazı, bilim, kültür dili olarak işlemeyen, kültüründen kopan, başka kültürlerle hayran olan toplumların bağımsızlığı da tehlike altındadır. Bir kez daha yüce önder Atatürk'e kulak verelim :

“Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin. Ülkesini yüksek istiklalini korumasını bilen Türk Milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.”

Feyza Hepçilingirler, Atatürk'ün görüşlerine katılmakta, Türkçeyi işlemekte, tüm dilseverleri bu konuda çalışmaya çağırmaktadır. Toplumca verilecek bir savaşla Türkçenin elimizden kayıp gitmesinin önleneneğine inanmaktadır. O hâlde el birliğiyle uğraşalım, hepimize kolay gelsin.

Feyza Hepçilingirler, Dilim Dilim Anadilim (Türkçe “Off-3) 1.b, Everest yayınları, İstanbul 2007.

“...Okullarımızda İngilizce eğitim-öğretim yapılmasına alıştık, çok sevdik bu işi, var gücümüzle destekliyoruz, böylece sürmesi, hatta bu okulların sayısının her yıl biraz daha artması için elimizden geleni yapıyoruz, ama unuttuğumuz bir şey var: Hiçbir dil, kültürünü ülkesinde bırakıp gelmez. İngilizce de gelmiyor. Anaokulundan üniversiteye kadar, bütün çocuklarımız İngiliz ya da Amerikan kültürüne hayran olarak yetiştiriliyor. Bir yabancı kültüre hayran olunca da kendi kültüründen, edebiyatından da, dilinden de kopuyor; hatta, utanmaya ,tiksinmeye başlıyor kendisinden. Tapu-kadastro memuru bile İngilizce bilirse derece atlıyor, kademesi yükseliyor. Türkçe,kendi ülkesinde azınlıkta kalıyor, horlanıyor, ev içlerine hapsedilerek yalnızca konuşma dili olmaya mahkum ediliyor. Bu gidiş durdurulmazsa pek uzak olmayan bir gelecekte Türkçe edebiyat yapılmayacak, YAPILAMAYACAK...”

(Türkçe "Off" 3 Dilim Dilim Anadilim, Everest Yayınları.4.Basım: Ekim 2012,Dil Ve Edebiyat/Amerikan Filminden Uyanmak bölümünden)

Feyza Hepçilingirler'in "Türkçe Dilbilgisi Öğretme Kitabı" Üzerine Bir İnceleme

Nurettin ÖZTÜRK*

Türkçe dilbilgisi öğretimi alanyazını; yazın tarihi, yazın eleştirisi, temel dil becerileri alanı veya dilbilgisi alanındaki çalışmalara göre daha az gelişmiştir. Son 50-60 yıldır bu alanda da çeşitli çalışmalar yapıldığı ve ilgili çalışmaların nicelikçe arttığı, artışın da hızlandığı gözlemlenmektedir. Özellikle eğitim fakültelerine bağlı Türkçe eğitimi bölüm/anabilim dallarının nicelik ve nitelik yönünden gelişmesiyle Türkçe öğretimi alanyazınında büyük gelişmeler olmuştur. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde Prof. Dr. Cahit Kavcar'ın ve Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Prof. Dr. Abdurrahman Güzel'in girişimleriyle başlayan lisans ve lisansüstü kurumlaşma, bugün elliye yakın bölüm/anabilim dalında alan eğitimcisinin çalıştığı bir oyluma erişmiştir.

Türkçe eğitiminin yakın tarihini eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılmaya başlandığı 1997 yılından önce ve sonra olmak üzere iki döneme ayırmak gerekir. İlk dönemde Tahir Nejat Gencan¹, Beşir Göğüş², Özcan Demirel³ gibi dil öğretmenlerinin çalışmaları dikkat çekmektedir. Kurumsal olmaktan çok bireysel emeklerle bu dönemde ortaya konan çalışmalar bugün klasikleşmiş kaynaklar arasında yer alır. Akademik nitelik taşımamakla birlikte yabancı kaynaklardan ve öğretmenlik deneyiminden yararlanılarak yazılan bu dönemdeki kitaplar sistematik özelliklerinden önce öğretime kolaylık sağlamayı amaçladığından daha içten, daha kişisel çaba ve verilere dayanır. Eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme alanının doçentlik özel alanı olarak henüz yeterince gelişmediği bu dönemde genel öğretim yöntemlerinden yararlanılarak gerçekleştirilen çalışmalar içinde Demirel'in çalışmasının daha akademik özellikler taşıdığı söylenebilir. Demirel İngilizce öğretimi alanındaki birikimini Türkçe öğretime aktararak sonraki çalışmaların ilk akademik örneğini vermiştir. Bu bağlamda Avrupa'da 16.yüzyıldan başlayarak İtalyan, Fransız, Alman, Rus ve İngiliz vb.lerine Türkçe öğretmek amacıyla yazılan kitapları yeniden ve geçerken bir kere daha anmak yerinde olur. Dilbilgisi ve sözlük çalışmaları ile iç içe yazılan bu Türkçe öğretimi kitapları dünyada Türkçeye duyulan ilginin değerini göstermektedir⁴.

1997'den sonra yapılan kuramsal çalışmaların çoğu özellikle İngilizce öğretimi alanyazınından uyarılma ve aktarmalardır. Lisansüstü eğitimin desteklediği kitap, tez, makale ve bildiri türünden yayınların genel niteliği işe yerleşme, unvan alma ve teşvik ödeneği için yapılan çalışmalar biçimindedir. Kuramsal, soyut, nitel olmak yerine bilinen akım, yaklaşım, yöntem ve tekniklerin uygulanması ve alan verilerinin bunlara göre işlenmesinden ibaret olan son dönem çalışmaları, özgün verimler ortaya çıkarmaktan çok olanın yeniden üretimi düzeyinde gerçekleşmektedir. 3 yılını lise Türk dili edebiyatı öğretmenliğine, 35 yılını ise öğretmen yetiştirmeye ve özellikle lisans ve lisansüstü düzeyde Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı

* Prof. Dr. Pamukkale Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. nozturk@pau.edu.tr

¹ Tahir Nejat Gencan, **Dilbilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1979; Tahir Nejat Gencan, **Türkçe Öğreniyorum (Yabancılar İçin)**, Okan Yayıncılık, İstanbul, 1985.

² Beşir Göğüş, **Türkçe ve Yazın Eğitimi**, Gül Yayınevi, Ankara, 1978.

³ Özcan Demirel, **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1999.

⁴ Agop Dilâçar, 1612'de Avrupa'da Yayımlanan İlk Türkçe Gramerinin Özellikleri, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten**, 1971, Sayı: 18, 197-210; Agop Dilâçar, Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten**, 1971, Sayı: 19, 83-145.

öğretmeni yetiştirmeye vermiş, tez yönetmiş, elliden fazla Türkçe eğitimi doçentlik jüri üyeliği görevinde bulunmuş bir Türkçe eğitimcisi olan bu satırların yazarı Türkçe eğitiminin bilimsel üretim açısından nicel artışa koşut bir nitelik artışı yaşanmadığını gözlemlemektedir.

Cumhuriyet kurulmadan bir süre önce başlayan Türkçe ve edebiyat öğretimi alanında pek çok öğretmen dilbilgisi ve edebiyat tarihi yazmıştır. Dilbilgisi kolunda Ahmet Cevdet Paşa⁵ ile, edebiyat tarihi kolunda Ziya Paşa'nın Harabat önsözü ile başlayan, edebiyat tarihi kolunda Fuat Köprülü⁶ üzerinden geçen, Cevdet Kudret⁷, Mustafa Nihat Özön⁸, Agah Sırrı Levend⁹, Murat Uraz¹⁰, Sadettin Nüzhet Ergun¹¹, Vasfi Mahir Kocatürk¹², Mehmet Kaplan¹³, Ahmet Hamdi Tanpınar¹⁴, Seyit Kemal Karaalioğlu¹⁵, Ahmet Kabaklı¹⁶ vb gibi yazarlarca sürdürülen gelenek; dilbilgisi kolunda da Hüseyin Cahit Yalçın¹⁷, Jean Deny¹⁸, Tahsin Banguoğlu¹⁹, Haydar Ediskun²⁰, M. Kaya Bilgegil²¹, Tahir Nejat Gencan²², Muharrem Ergin²³, Faruk Kadri

⁵ Ahmet Cevdet Paşa, **Tertîb-i Cedîd Kavâ'id-i Osmâniye**, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1317.

⁶ Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Milli Matbaa, Ankara, 1926.

⁷ Cevdet Kudret, **Örnekli Türk Edebiyatı Tarihi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

⁸ Mustafa Nihat Özön, **Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Maarif Matbaası, İstanbul, 1941.

⁹ Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1973.

¹⁰ Murad Uraz, **Şair ve Ediplerin Hayatı**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1939.

¹¹ Sadettin Nüzhet Ergun, **Tanzimat'a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Nümuneleri**, Suhulet Kütüphanesi, İstanbul, 1931.

¹² Vasfi Mahir Kocatürk, **Büyük Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2016.

¹³ Mehmet Kaplan, **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1999.

¹⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Çağlayan Kitapevi, İstanbul, 1967.

¹⁵ Seyit Kemal Karaalioğlu, **Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi**, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1980.

¹⁶ Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı**, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1965.

¹⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, **Türkçe Sarf ve Nahiv**, Tanin Matbaası, İstanbul, 1324.

¹⁸ Jean Deny, **Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)**, çev. Ali Ulvi Elöve, Maarif Vekaleti Yayını, İstanbul, 1941.

¹⁹ Tahsin Banguoğlu, **Ana Hatlarıyla Türk Grameri**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1979. Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1986.

²⁰ Haydar Ediskun, **Yeni Türk Dilbilgisi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1963.

²¹ M. Kaya Bilgegil, **Türkçe Dilbilgisi**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1984.

²² Tahir Nejat Gencan, **Dilbilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1979. Tahir Nejat Gencan, **Dilbilgisi**, Kanaat Yayınevi, İstanbul, 1958.

²³ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul Matbaası, İstanbul 1962. Muharrem Ergin, **Üniversiteler İçin Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Timurtaş²⁴, Zeynep Korkmaz²⁵, Mehmet Hengirmen²⁶, Süer Eker²⁷ ve Günay Karaağaç²⁸ gibi yazarlarca sürdürülmüştür.

Türk edebiyatı tarihçiliği alanında gerek genel gerekse tek yazarı konu alan çalışmalar verimli ve yararlı bir kaynakça oluşturacak boyuta erişmiştir. Ne var ki dilbilgisi kitapları ile ilgili bağımsız, karşılaştırmalı ve eleştirel çalışmaların durumu için aynı olumlu yargıyı ileri sürececek bir bütüncü bulunmamaktadır²⁹.

Türk dilbilgisi ve dilbilgisi öğretimi alanları birbirine karıştırılmamak koşuluyla ayrılmaz bir ikilidir. Konuyla ilgilenenler, üzerinde çalışacak olanlar biri olmadan öbürünün olamayacağını unutmamalıdır. Dilbilgisi olmadan dilbilgisi öğretimi olmaz. Öğretenin donanımında derin yapıdan yüzeye bilinçle çıkarılmış sistematik bir dilbilgisi birikimi olmalıdır. Bu soyut bilgi balığın kılçığı, röntgenle görünen iskelet gibidir. Eğitimbilimin en temel ilkelerinden ikisi şudur:

1. Bilmeyen öğretmez.
2. Her bilen öğretmez.

Türkçe dilbilgisi yazar ve öğretmenlerin yeterlilik nitelikleri içinde onsuz olunmaz temel donanımların başında dilbilgisi çözümleme, uyarılma ve dönüştürebilme yeterliliği gelmektedir. Çünkü bütün öbür bilim dallarında ve öğretim alanlarında konu ayrı dili ayrı iken dil öğretiminde konu da, onu anlatırken kullanılan araç da dildir. Dil ile dil öğretilmektedir. Öbür alanlarda dil bilinci ve duyarlılığı yeterli iken dil öğretimi alanında dil ve dilbilgisi uzmanlığı olmazsa olmaz.

Dilbilgisi ve dilbilgisi öğretimi sorunları üzerinde çalışacak olanlar öncelikle büyük Türk dil bilgini Agop Dilaçar'ın öncü, etkileyici, öğretici ve aydınlatıcı yazısı ile onun başlattığı

²⁴ Faruk Kadri Timurtaş, **Osmanlı Türkçesi Grameri** İÜ EF Yayınları, İstanbul, 1979.

²⁵ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2003.

²⁶ Mehmet Hengirmen, **Türkçe Dilbilgisi**, Engin Yayınevi, Ankara, 1998.

²⁷ Süer Eker, **Çağdaş Türk Dili**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2017.

²⁸ Günay Karaağaç, **Türkçenin Dil Bilgisi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012.

²⁹ Özellikle iki çalışma bu bağlamda anılmaya değer:

1-Bilal Yücel, TDK'nun Kuruluşunun 70. Yılında Dil Bilgisi Kitaplarımız, **Türk Dili Dergisi**, S:607, 132-133 ve

2-Leyla Karahan, Türk Gramerciliğinin Bir Eleştirisi: "Gramerimiz İçin", **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 8/9 Summer 2013, p. 71-79. Karahan, Ahmet Cevat Emre'nin kitabı etrafında Türk gramerciliğinin model, yöntem, terim gibi alanlardaki sorunlarını tartışmakta ve değerlendirmektedir.

tartışmaya ilişkin yazılanları ile Tahir Nejat Gencan'ın makalelerinin³⁰ ve TDK yayınlarından çıkan dilbilgisi kitabının önsözünü³¹ sindirip değerlendirmelidirler.

Türk dilbilgisi kitaplarında abece öğretiminden sözlü ve yazılı anlatım becerilerine doğru yükselen ve Arap abecesinin kullanılmaya başlamasından beri izlenen geleneğe göre sestem sözdizimine doğru bir yapılandırma vardır. Bu yalından bileşiğe doğru gidiş klasik mantık kuralına da uymaktadır. Ancak uluslaşma süreci ortaya yeni gelişmeler, tartışmalar ve yeni kural dayanakları çıkarmaktadır.

Öncelikle dilbilgisi kitaplarının bölüm dizilişi ve düzeni ile dilbilgisi öğretimi kitaplarının bölüm diziliş ve düzeninin ayrı olduğunun, olması gerektiğinin bilinmesi gerekir. Çünkü dilbilgisi başka, öğretimi başkadır. Gencan'ın iki kitabı bu ayrımı ergin biçimde örneklemektedir³². Gencan'ın dilbilgisi kitabı gramer tarihimizin bir üyesi iken dilbilgisi öğretim kitabı pedagoji tarihimizin bir üyesidir. Oysa Ergin'in ikinci kitabı birincinin kısaltılmış biçimi, özeti ve seçme yazılar içeren başka bir sürümüdür. İlk ve ortaöğretimde çoktan kazandırılmış olması gereken dil becerilerinin alt eğitim basamaklarında bilim dışı baskılar ve darbeler yüzünden kazandırılmaması nedeniyle üniversitelere ortak zorunlu ders kapsamında konulan ve üniversite aşamasında olmaması gereken bir ders için yazılan, sorunu hazin biçimde Tuba Ağacı Nazariyesi uyarınca çözmeye çalışmanın bir ürünü olan bu kitap³³, aynı zamanda dilbilgisi ve dilbilgisi öğretimi alanında terim sorununu bütün üniversitelere yayan önemli bir bağımlı değişkendir. Grekçe, Latince, Farsça, Arapça, Rusça, Fransızca, İngilizce, Almanca terimleri bilmek bir söz varlığı genişliği olarak edinilmesi ve övülmesi gereken bir donanımdır. Ancak Türkçenin dilbilgisi terimlerinin Türkçe olmaması, özleşmeyle kazanılan ve kullanılan terimlerin Yunan işgalcisi veya Ermeni komitacısı gibi görülüp dışlanması, Türkçenin son

³⁰ Yazı şu sonuçla bitmektedir:

“Dilcilikte bir özdeyiş vardır: ‘Dil bir eser (Yun.ergon) değil, bir faaliyet (Yun.energeia) tir. Buna göre öğretmenin başlıca ödevi dili olmuş bitmiş bir eser olarak değil, canlı ve devimli bir faaliyet olarak ele almak ve aynı şekilde öğretmektir. Bu da, pek tabii olarak, mantığa ve külçeleşmiş şekillere, ‘bölük’lere değil, psikolojiye, söze, göreve ve cümleye dayanır. Gramerde ideal metot bizce işte budur.” A. Dilaçar, Gramer Öğretiminde Metot, **Dilbilgisi Sorunları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1967, s.23-29.

Yazarın 1961’de Türk Dili dergisinin 116.sayısında çıkan bu yazısı ve başka uzmanların konu ile ilgili yazılarını içeren kitap gerçekte iki cilttir. İlk ciltte sayı yoktur. 2.ciltte yer alan Gencan’ın iki yazısı da mutlaka öncekilerle birlikte okunmalıdır. Bu iki yazıda Gencan Türk dilbilgisi sorunlarının 1969’a göre kırk yıllık öyküsünü anlatır. Sözümlü dilbilgisinden dilbilgisi öğretimine, bilginlerden öğretmenlere doğru evirir. Sonuçta kırk yılın ardından üç dilbilgisi kitabını orta öğretim düzeyinin üstüne çıkmış nitelikte görür. Bunlar Ergin (1958), Ediskun (1963) ve Gencan (1966)’ın yapıtlarıdır. Gencan bunlar arasında o kırk yılın ürünü olan görüş, anlayı, anlatış ayrılıkları ve aykırılıkları olduğunu belirtir. Belirtilen veriler bağlamında konu bağımsız bir çalışma yapmayı gerekli kılmaktadır. Ne yazık ki Türkçe eğitimi kendi iç süreci ve bağlamından kopmuş ve bilimsellik adına bir APA ölçütü kutsamasına tutsak olmuştur. Gencan yazısının ikinci bölümünde bugün de süren tamlama-takım tartışmasına yaşadıkları ve tanıklıkları üzerinden yetkinlikle değinir: Tahir Nejat Gencan, **Dilbilgisi Sorunları I-II**, **Dilbilgisi Sorunları-II**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1972, s.268-273 ve 274-280.

³¹ Gencan önsözde Genç Kalemler’de çıkan Yeni Lisan yazısının yöntemini dilbilgisi alanına uyarlar ve 1908’de Hüseyin Cahit’in yazdığı dilbilgisi kitabına değin Arap etkisinin, ondan sonra da Fransız etkisinin egemen olduğunu, artık Tarama ve Derleme sözlüklerini kullanarak dil devrimi ve özleşme akımı doğrultusunda “Türk dilinden dilbilgisini çıkarmak” gerektiğini söyler. Sözdiziminin öne alınmasını savunur. “Bu betikte hiçbir yabancı etki yoktur” der. Kitabın düzeni ses bilgisi, söz dizimi, sözcük bilgisi, anlam bilgisi ve yazım kuralları dizisine göredir. Lise dilbilgisi öğretimi kitabında ise bu düzen korunmakla birlikte ders konularına göre ayrıntılı bir dizin konularak öğretmenlerin müfredata uygun arayışlarına yanıt verilmeye çalışılmıştır. Tahir Nejat Gencan, **Dilbilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1966, s.xiii-xv.

³² Tahir Nejat Gencan, **Dilbilgisi** Lise I-II-III, Kanaat Yayınları, 1973, 13.bs.

³³ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul Matbaası, İstanbul 1962. Muharrem Ergin, **Üniversiteler İçin Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 2013. Ergin’in ders kitabı resmi ve gayriresmi pek çok ders kitabına ana örnek olmuştur. Profesöründen okutmanına değin anılan derse girenlerce çok yazarlı veya tek yazarlı pek çok ticari amaçlı “Türk Dili” kitabı yazılmış ve alana yararı olmaksızın “çöp kitap” olarak nisyan kütüphanesinin rafları arasındaki yerini almıştır.

yüzyılının en sarsıcı ve engelleyici tutumudur. Bugünkü kuşaklar “uydurma sözlükler”i, “karanlık günler” söylemi, “korkmayın birleşin” söylemleri, “süper mürşit” kışkırtmaları ve “püsküllü sanrıları” gibi kitapları tanımamaktadırlar. Ancak onlar bu türrehatin egemen olduğu, özleşmenin sürgüne uğradığı, TDK başta olmak üzere özleşmenin resmi kurumlarca terk edildiği bir dönemin içinde örtük ve yaygın öğrenme uyarıları altında yetişmektedirler. Türkçe bilinci ve duyarlılığı olmadan yetişen Türkolog veya Türkçe eğitimcisi doktorant, doçent veya profesörlerin nicelikçe çokluğu Türklük düşmanlarının göğsünü kabartacak düzeydedir. Sonuçta sorun meseleye, önlem tedbire, sağlık sıhate, uygarlık medeniyete “tereddi” etmiştir. Böylece “kültürden irfana” doğru bir “tekamül” gerçekleşmiştir. Bu “trajik bir başarı”dır. Özleşme söz ve terimleri olmaksızın konuşamayan, ancak özleşmeyi yozlaşma sayıp saldıranların trajedisi ibretle izlenmektedir. Buna Erginciliğin çapraşık etkisi de denebilir. Dokuz yıl ortak zorunlu ders kapsamında değişik fakültelerin birinci sınıflarında yer alan Türk Dili dersini Ergin’in ilgili kitabını kullanarak okutmuş olan biri niteliğiyle söyleyebilirim ki yükseköğretimde yalnızca öğrenciler için ticari amaçla yazılmış onlarca birbirinin benzeri Türk Dili ders kitabı olmasına karşılık hepsinin ve bunların da üzerinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı’nca yedi profesörden oluşan kurula yazdırılan Türk Dili kitabı da Erginciliğin izindedir. Ergin’in Kononov’tan³⁴ ne ölçüde yararlandığı, etkilendiği ve aldığı ise bu çalışmanın amaç ve kapsamını çok aşacak başka bir çalışma olur.

Terim alanındaki “epistemolojik şizofreni” bugünkü Türk dilciliğinin ana sorunudur.

Terim sorununu izleyen ikinci sorun imla/yazım yarılmasıdır³⁵. Arapça sözcüklerin uzatmalarını Türk yazımında yansıtmak ve yaşatmak isteyenler kesme ve düzeltme imleri konusunda bitimsiz ve sonuçsuz bir direktme içindedirler. Bunların karşısındakiler ise belirtilen imlerin anlam ayırtısı olmadığı sürece gereksizliğini savunmaktadırlar. İm savaşları yanında yazım sorunları içinde ikinci anlaşmazlık konusu birtakım sözcüklerin ayrı veya bitişik yazılması tartışmasıdır. Çeviri, anlam, işlev, kullanım gibi ölçütlere dayalı görüşlerle özdeki yarılma konularında direnenlerin uzlaşmaz tutumları yüzünden sözcük yazımında bir-örneklik (homojenity-tecanüs) sağlanamamaktadır. Türk Dil Kurumu da yazım alanında resmi yetke olmaktan çıkmış, kendini tartışmanın dışına çıkarmıştır. Örneğin bugün APA ölçütleri akademik yazımda Türk yazım kurallarının üzerindedir. Kurumlar iç yazışmaları için kendi uygulama kurallarını belirlemekte, sorunlu konularda protokol ve yazışma kuralları için TDK’nun da üstünde yetkisi olan “Dil ve Kültür Politikaları Başkanlığı” yetke yürütmektedir. Artık “Yüksek Kurum”un hiçbir birimi devlete yön verme konusunda üst yetkili değildir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi düzenlemeleri ile, yasal yönden değilse bile eylemler olarak 1982 düzenlemeleri merkezden çevreye, işlevsellikten çevreselliğe taşınmıştır. 82 öncesi ise kimsenin belleğinde ve ülkülerinde yoktur. Yeni TDK’nun 40 yıllık geçmişinde başkan veya üyelerce yazılmış ve kurumca ya da dışarıda basılmış bir dilbilgisi kitabı bulunmamaktadır. Konuyla ilgili olarak Zeynep Korkmaz başkanlığında düzenlenen ve TDK’nca yayımlanan bir kitap ise Ergincilik yönünde “sözcük bilgisi” alanında yapılan çalışmalardan ve katkılardan oluşan bir derlemedir. Dilbilgisi kitabı değildir. Korkmaz’ın bütünlenmemiş dilbilgisi de bunun bir yansımasıdır. Bu çevrenin dilbilgisi anlayışı Ergin çerçevesi içinde sorunların çözüldüğü ve yapılacak yeni bir şey olmadığı biçimindedir. Hamza Zülfikar’ın yazım ve anlatım yanlışları ile ilgili kurum dışında basılan kitabı³⁶ ile A. Bican Ercilasun’un yine kurum dışında basılan ve

³⁴Andrey Nikolayevich Kononov, **Grammatika Sovremennogo Turetskogo Yazıkı, (Türk Dili Grameri)** Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2002.

³⁵ Şizofreni bileşik addır. Skizo yarılma, fren kafa demektir. Psikiyatride bilinç yarılması anlamına gelir.

³⁶ Hamza Zülfikar, **Yüksek Öğretimde Türkçe Yazım ve Anlatım**, İlkyaz Basımevi, Ankara, 1977.

kadrolu çalıştığı üniversitede verdiği derslerden ürettiği Türk Dili Tarihi³⁷ ayrı tutulursa bu üretimsizlik daha açık olarak görülür. Kurum açısından en önemli ve kutlanması gereken gelişme Uyguristik yayınlarının görece çokluğu ve artışıdır. Milli Eğitim Bakanlığının Türkçe ve edebiyat öğretimi programları da dilbilgisi ve dilbilgisi öğretimi örneğin edebiyat tarihi türünde görüldüğü gibi destekler ve besler ölçüde değildir. Kırk yıllık gözlem ve deneyimlerim dilbilgisi alanında Von Gabain,³⁸ Talat Tekin,³⁹ Necmettin Hacıeminoğlu,⁴⁰ Ali Fehmi Karamanlıoğlu,⁴¹ Kemal Eraslan⁴² ve Recep Toparlı⁴³ gibi akademisyenlerin Eski Türkçe, Orhun, Uygur, Karahanlı, Kıpçak dönem ve sahası dilbilgisine ilişkin tarihsel dilbilgisi çalışmaları dışında bir duraklama yaşandığı yönündendir⁴⁴.

Bugün dilbilgisi, dilbilgisi öğretimi, sözlükçülük, yazım kuralları, dil becerileri, özel öğretim yöntemleri, öğretim programı alanı, araç-gereç tasarımı, ölçme değerlendirme gibi alanlar benzer öğretmen yetiştirme alanlarında olduğu gibi Türkçe eğitimi alanında da belli bir işbölümü anlayışı çerçevesinde özerk çalışma alanlarına dönüşmüştür. Sayılan bu uygulama, ilgi ve araştırma alanlarının eski terimle kürsü, yeni terimle anabilim dalı durumuna dönüşüp dönüşmeyeceği konusu henüz eğitim yöneticilerinin ve bilim adamı yetiştiren üst kurulun gündeminde değildir.

Daha baştan beri dilbilgisi öğretimi alanının gelişmesinin önündeki en büyük engel ilk ve ortaöğretim basamaklarında dilbilgisine bağımsız ders ve özgül süre ayrılmasının ve soyut dilbilgisi öğretiminin yanlış olduğu yönündeki yaklaşımın egemenliği ve lisans aşamasında dilbilgisi dersinin toplam kredi içinde ağırlığının düşük olmasıdır. Elbette metinden ve dil kullanımının içinden yola çıkılmalıdır. Ancak ikinci dil, çoklu dil, yabancı dil öğretimi etkinliklerinde anadil dilbilgisinin düzenek aktarımı için kaynak olduğu ve anadil öğretiminde de dilbilgisi öğretiminin başta ezber niteliği bulursa bile kazanılan donanımın konuşma ve yazma etkinlikleri için Wittgenstein'in "oyun kuramı"⁴⁵ bağlamında avadanlık deposu görevi göreceği gözden uzak tutulmamalıdır. Ayrıca gramer öğretiminin Greko-Latin klasik çağından beri sağlam dil yeteneği için vazgeçilmez ana derslerden ve zanaatlerden biri olduğu anımsanmalıdır. Büyük Türk felsefe tarihçisi ve Türk Dil Kurumu'nun iki dönem başkanlığını yürüten Prof. Dr. Macit Gökberk'in verdiği bilgiye göre Greko-Romen antik çağında ve Avrupa

³⁷ Ahmet Bican Ercilasun, **Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.

³⁸ Annemarie von Gabain, **Eski Türkçenin Grameri**, çev. Mehmet Akalın, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

³⁹ Talat Tekin, **Orhon Yazıtları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

⁴⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, **Karahanlı Türkçesi ve Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1996.

⁴¹ Ali Fehmi Karamanlıoğlu, **Kıpçak Türkçesi Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.

⁴² Kemal Eraslan, **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2012.

⁴³ Recep Toparlı ve Hanifi Vural, **Kıpçak Türkçesi Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

⁴⁴ Nurettin Öztürk, **Türk Gramerciliğine Kısa Bir Bakış**, YHÇ İnsan Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 1(1), 1993, s.52-60

⁴⁵ Ludwig Wittgenstein, **Felsefi Soruşturmalar**. Çev. Haluk Barışcan, Metis Yayınları, İstanbul, 2007.

skolastik çağ eğitim-öğretim izlencelerinin özünü oluşturan yedi özgür sanat veya yedi temel bilimin ve derslerin ilk sırasında dilbilgisi (gramer) yer alır⁴⁶.

Bugün nasıl Türk dilbilgisi kitapları üzerindeki çalışmalar nicelikçe yeterli sayıda değilse benzer biçimde makale, bildiri, tez ve kitap boyutunda elde bulunan Türk dilbilgisi öğretimi konulu çalışmalar da ciddi bir nicelik oluşturacak durumda değildir. Bu bağlamda yalnız iki kitaba değinmekte yarar vardır. İlk çalışma merhum Prof. Dr. Mukim Sağır tarafından yazılan kitaptır. 2020 yılında aramızdan ayrılan Sağır 1966'dan itibaren liselerde, eğitim enstitüsünde ve eğitim fakültesi Türkçe eğitimi bölümlerinde dilbilgisi öğretmiş ve yarım yüzyıllık birikimi ile Türk dilbilgisi öğretimi alanında bir kitap⁴⁷ bir de makale⁴⁸ yazmıştır. Sağır'ın kitabının düzeni geleneksel dilbilgisi bölümlerini izlemek yerine öğretimi önceleyen önemli bir örnektir. Yazar ilk bölümde dil ve dilbilgisinin önemi üzerinde durmaktadır. İkinci bölüm dil ve Türkçe, edebiyat, metin, anlatım ve eğitim-öğretim ilişkisine ayrılmıştır. Üçüncü bölümde öğretim açısından ses, sözcük, cümle ve anlam bilgisi öğretimine odaklanmıştır. Dört ve beşinci bölümler öğretim programlarında dilbilgisi öğretiminin yerini konu almaktadır. Altıncı bölümde genel öğretim yöntemleri dilbilgisi öğretimine uyarlanmıştır. Yedinci ve sekizinci bölüm ise planlama sorunlarına ayrılmıştır. Kitabın sonunda ölçme değerlendirme örnek ve uygulamalarına yer verilmiştir. Çalışmanın tek eksiği materyal ve donanım kullanımına yer verilmemiş olmasıdır. Bununla birlikte doğrudan deneyim ve alan birikiminin bileşimine dayalı kısa, özlü, uygun örneklere dayalı ve tartışmalardan uzak yerleşik bilgilere, etkinliklere, uygulamalara dayalı kullanışlı bir el kitabı ortaya konmuştur. Yazar doğrudan edebiyat sanatına yönelik bir donanım kazandırma amacıyla hareket etmiştir.

İkinci çalışma⁴⁹ çok yazarlı bir yayındır. Değişik üniversitelerin Türkçe eğitimi bölümlerinde çalışan öğretim üyelerinin tez, makale veya bildirimlerine ve alan gözlemleriyle deneysel çalışmalara dayalı bölümlerden oluşan kitabın yazarları sırayla Ahmet Balcı, Mehmet Kurudayıoğlu, Bilginer Onan, Salih Kürşad Dolunay, Mehmet Temizkan, Ferhat Ensar, Namık Kemal Şahbaz, Bayram Baş, İlhan Erdem ve Kemal Zeki Zorbaz'dır. Kitap çıktığında yardımcı doçent veya doçent olan bu yazarlar bugün profesör olarak çeşitli üniversitelerde görevlerini sürdürmekte ve Türkçe öğretmeni yetiştirmektedirler. Kitabın her bölümünün sonunda yazarların yaşam öyküsüne seçilmiş çalışmalarının listesine ve zengin kaynak listelerine yer verilmiştir. Bu kaynakçalar aracılığıyla Türkçe eğitiminin ve dilbilgisi öğretiminin son 25 yılda nereden nereye geldiği izlenebilmektedir. Ancak kuramsal açıdan doyurucu olan bu çalışmaların yazarlarından Baş, Ensar, Şahbaz, Dolunay, Kurudayıoğlu ve Erdem akademisyenlikten önce ilk veya orta öğretimde öğretmenlik yapmıştır. Kitabın ilk bölümü Balcı'ya aittir ve programlarda dilbilgisi öğretiminin yerine özgüdür. İkinci bölüm dilbilgisi öğretiminin temel sorunlarını konu almaktadır. Üçüncü bölüm konunun temel ilkeleri ve alttan üste ilk ve ortaokul sınıflarındaki aşamalarına ayrılmıştır. Dördüncü bölümde konunun yöntem ve teknikleri anlatılmıştır. Beşinci bölüm soyut dilbilgisi öğretiminin yetersizliğinden yola

⁴⁶ Macit Gökberk, **Felsefe Tarihi**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1974, s.164. Antik çağ dilbilgisi yazarları ve dilbilgisi öğreticilerinin öncülleri olarak İÖ 2.yüzyılın sonunda ve 1.yüzyılın başında yaşayan "Gramer Sanatı" yazarı Grek dilci Thraks ve "Latin Dili Üzerine" yazarı Varro özellikle anılmalıdır. Faruk Zeki Perek, **Eski Çağda Dilbilgisi Araştırmaları (Gramerin Doğuşu)** İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1969. Dionysios Thraks, **Gramer Sanatı**, çev. Eyüp Çoraklı, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul, 2006. Marcus Terentius Varro, **Latin Dili Üzerine**, Çeviren: Ahmet Doğucan Hanegelioglu, Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2021. Ahmet Doğucan Hanegelioglu, **Marcus Terentius Varro'nun De Lingua Latina Eserinin VIII. – X. Kitapları Çerçevesinde Antikçağda Benzeşim (Analogia) – Ayrışım (Anomalia) İhtilafı ve Varro'nun Bu İhtilaftaki Tutumu**, İÜ SBE LDE AbD Basılmamış YL Tezi, Danışman: Bedia Demiriş, İstanbul, 2019.

⁴⁷ Mukim Sağır, **Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2002.

⁴⁸ Mukim Sağır, İlköğretim Okullarında Dil Bilgisi Öğretimi, **Türk Dili Dergisi**, 2002, Sayı:601, 56-59.

⁴⁹ Murat Özbay, **Türkçe Eğitimi Açısında Dil Bilgisi Öğretimi**, Pegem Yayınları, Ankara, 2012.

çıkılarak metne dayalı dilbilgisi öğretimi ve uygulamalarına ayrılmıştır. Altıncı bölüm üretimsel-dönüşümsel dilbilim ışığında dilbilgisi öğretiminde metin ve söylem düzenine eğilmektedir. Yedinci bölüm konu materyali ve etkinlikleriyle ilgilidir. Sekiz, dokuz ve onuncu bölümler temel dil becerilerinin kazandırılmasında dilbilgisi öğretimi üzerinde durmaktadır. Bölümler yukarıda da dendiği gibi ya yazarlarının tezlerine veya makale, bildiri gibi çalışmalarına dayalı uzman yazılarından oluşmaktadır. Çalışmalar akademik ortamın nesnel bakışıyla, yansız kişisel deneylerden arınık bir biçimle, akademik yazım kurallarına uyularak kaleme alınmıştır. Dolayısıyla genel okuyucuya ya da alandaki öğretmenlere yönelik değildir. Lisans üstü eğitim alanlara, araştırmacılara yöneliktir. Sağır'ın kitabındaki yaşanmışlık yoktur. Ayrıca bölüm düzeni ve dizilişi de tartışmaya ve eleştiriye açıktır. Örneğin okuma ve dinleme birlikte ele alınırken konuşma ve yazma ayrı bölümlerde değerlendirilmiştir. Okuma ve dinleme elbette izleşik ve köprüleşiktir. Ancak konuşma ile dinleme arasında da bir izleşim ve köprüleşim vardır. Benzer biçimde yazmayı okuma izler ve okuma aynı zamanda bir konuşma biçimidir. Yani temel beceriler girişiktir. Buna göre ya dört beceri tek tek ele alınmalı ya da etkin beceriler edilgin beceriler, sözlü beceriler yazılı beceriler gibi ikililer biçiminde ele alınmalıdır. Çalışmanın sonunda genel bibliyografya verilmesi de daha yararlı olurdu. Üç bölümde de kullanılan “temel” teriminin yapılandırılmış bir bütün içinde nereye oturduğu da açıkta kalmaktadır. Çünkü bölümlerin kubaşık olarak bölüşülüp yazılması sonucunda ortaya çıkan yapı bireşimsel bir çıktı durumunda değildir. Bu sonuç edite kitapların genel eksikliğidir. O yüzden her biri değerli olan çalışmalar bir araya geldiğinde ortaya çıkan sonuç $2 \times 2 = 4$ değil $2 \times 2 = 2,5$ gibi bir sonuç çıkmaktadır. Çünkü henüz bu alan ortak çalışma örgünlüğüne, yöntembilgisine, işbirliği ve dayanışma bilincine erişmemiştir. Dolayısıyla kimin neyi yazacağı editör tercihinin kalmış olmaktadır. Alanda seçkinler arası dolaşım için yazılmış böyle pek çok edite kitap vardır. Daha da ötesi, Uluslararası Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Kurultaylarının ve kardeşi Dünya Dili Türkçe Sempozyumlarının yüzlerce bildiri içeren onlarca cilt kitapları da bilimsel veri hazinesi olarak arşivdeki yerini almıştır. Burada arşiv, Türkçesi belgelik terimi bir üzüntüyü yansıtmak için kullanılmıştır. Çünkü bu bildiri veya makaleler karşılıklı atıf vermeleri, teşvik ve yükselme amacını önceleyen ve sunulduğu anda yaşamını yitirip kendi cildine gömülen bedenlerdeki çürüyüp gitmeye yazgılı organlara benzemektedir.

Bu çalışmada değerlendirilmeye çalışılacak olan Hepçilingirler'in kitabı⁵⁰ işte bu bütüncü içinde bir örnek özelliği taşımaktadır.

Hepçilingirler'in yaşam öyküsü yazdığı kitaplar için açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Daha önce yazarın “Kırmızı Karanfil Ne renk Solar?” adlı romanını odağa koyup öbür yapıtlarını onun çevresine yerleştirerek galaktik model doğrultusunda özyaşamöyküsel özellikler bağlamında bir inceleme yapmıştım. Bu inceleme hem yazarın kendi yazdıkları arasında bir iç karşılaştırma hem de aynı galaktik modelle ele aldığım Erhan Bener'in “Sıradışı Bir Kadının Otobiyografisi” adlı romanı ile Hepçilingirler'in odak romanı arasında bir dış karşılaştırma idi. Fakülteden hocam olan Hepçilingirler'in romanındaki kendi yaşamından izler içinde burada gönderme yapılabilecek tek öge, onun Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği, fakülte hocalığı ve dersane öğretmenliği görevleridir. Yazarın öykü roman, deneme, eleştiri ve söyleşi yazarlığı kuşkusuz başka çalışmaların konusudur.

Kimi yazarlar çok yönlüdür. Çok yönlü yazarlara pek çok örnek verilebilir. Ancak Nâzım Hikmet, Ahmet Hamdi Tanpınar, Adalet Ağaoğlu, Attila İlhan, Selim İleri gibi örnekler denmek isteneni açıklayacak yeterlilikte örneklerdir. Anılan yazarlar birden çok yazın türünde kalem oynatmış ve kalıcı yapıtlar vermişlerdir. Dördünü de yalnızca romancı olarak anmak yanlış olur. Kimi şiirde, kimi tiyatrodaki, kimi düşünce alanında, kimi de eleştiri ve inceleme alanında en az romancılıkları ölçüsünde başarılı yapıtlar vermişlerdir. Hepçilingirler de onlar gibi bir yandan roman ve öyküde, bir yandan deneme ve söyleşide, bir yandan da dil becerileri alanında özgün

⁵⁰ Feyza Hepçilingirler, **Türkçe Dilbilgisi Öğretme Kitabı**, Everest Yayınları, İstanbul, 2013, 13. bs. (1.bs.2004).

yapıtlar ortaya koymuştur. Alanın içinden yetişerek dil konusunda yapıt vermekle alan dışından polemiklere katkıda bulunmak arasında bir karşılaştırma yapmak isteyenlere Hepçilingirler'in yazdıkları ile şimdi ikisi de sonsuza göçmüş olan Oktay Sinanoğlu ve Yavuz Bülent Bakiler'in yazdıklarını karşılaştırmak yeter. Hepçilingirler amatör ruhu elden bırakmadan bir mektepli olarak sözlerini söyleyip yazarken öbürlerinin alaylı ama tribüne oynayan çıkışları arasında bir nicelik değil nitelik ayrımı olduğunu vurgulamak zorunlu bir görevdir.

Hepçilingirler örgün ve yaygın, orta ve yüksek öğretim kurumlarında kırk yılı aşkın bir süre Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Bu çok türden öğretmenlik görevlerinin bir yansıması olarak yazar kitabına “öğretme kitabı” adını vermiştir⁵¹. Böylece bir öğretim programına göre yazılmamış, deneyimlerden üretilmiş bir kitap ortaya koymuştur. Hedef kitlesi bütün ilgilileri kapsayan “sivil” girişim ürünü bu kitapta öğretmen, eğitmen, öğretim elemanı diye anılan öğrenciler için “öğretenler”, her türden öğrenici için de “öğrenenler” terimini kullanmaktadır. (s.17-18).

Kitabın planı ne geleneksel dilbilgisi kitaplarına ne de dilbilgisi öğretimi kitaplarına benzemektedir. Başka dilbilgisi yazarları okuyup beğendikleri veya kanonik olan yazarların sözlerinden örnek alarak çözümlenme yapmışlardır. Hepçilingirler ise bu yola da başvurmakla birlikte yıllar boyunca derste, sınıfta karşılaştığı sorunlardan yola çıkarak dilbilgisi öğretimini örneklemektedir. Yazarın anlatım biçimi takrir, dissertation, anlatma yöntemiyle konuyu sunarken öğrenciyle söyleşir, şakacı, nüktedan, esprili, muzip, sevecen, sevimli, özgüvenli, sorularla okuyucuyu uyanık tutan diri bir biçime dayanır. Kitapta aktarılan bir anı, yazarın bu biçimini benzersiz biçimde örneklemektedir:

“Oğlumun dilbilgisini bu kadar seveceğini rüyamda görsem inanmazdım. Başucu kitabı olarak her gece kıkır kıkır gülerek okuyor kitabı...” (s.xviii)

Yazar konu ve bölüm dizilişini deneyimlerine dayandırmaktadır:

“Kitap, verdiğim sırayla anlatıldığında başarılı olduğu her yıl yeniden sınanan bir yöntemi paylaşma isteğinden doğdu.” (s.xxiv)

Terimi anılmamakla birlikte kitapta bir puzzle döşenir, lego ile bir piramit inşa edilir gibi yapısalıcı (structuraliste) ve yapılandırmacı (constructionalism) bir strateji gözetilmiştir. Büyük öğretmen Sokrates nasıl uyuşukları uyaran felsefenin at sineği gibi davrandıysa yazar da dilbilgisi üzerinden okuyucuyu öyle dürtüp uyandırma amacı gütmüştür. Bunun için kınanmayı da baştan göze almıştır. Kınanmayı, eleştirilmeyi göze almıştır, çünkü Türkçenin sağlam yapısına tutkundur ve bu matematiksel sağlamlığı, mantıksal düzeni örnek, kural ve sorularıyla açımlayarak sunmak onun için mutluluk kaynağıdır. İşdaşlığın, emekdaşlığın değerini iyi bilen yazar öğretmenlerine, meslektaşlarına ve öğrencilerine katkıları için teşekkür ederken onlardan çok şey öğrendiğini de sevgi ve saygıyla belirtmektedir. Böylece öğretmenlere şu ilkeyi sunmaktadır: En iyi öğrenme öğreterek öğrenmedir.

⁵¹Türkçede –me ve –im eylemden ad yapan ekleridir. Bu ekleri arasındaki ilişki üye-küme, öge-bütün ilişkisidir. –me eki bir eyleme geldiğinde o eylemin yinelenerek çoğalması durumunda toplam –ım eki ile belirtilir. Eğitimler toplamı eğitim, öğretmenler toplamı öğretim, almalar toplamı alım, giymeler toplamı giyim, gelmeler toplamı gelim, süzmeler toplamı süzüm, düğmeler toplamı düğüm, çözmeler toplamı çözüm, sevmeler toplamı sevim, kırmalar toplamı kırım vb.. İki ek de türetmeler açısından çok verimlidir. Hocanın *öğretme* değil *öğretim* demesi daha uygun olurdu diye düşünüyorum. Kendisi de kitabın içinde birkaç yerde öğretme yerine öğretim kitabı demektedir. İş o sözcüğü yani öğretimi kitap adına ve kapağa taşımaya kalmaktadır. Söz derin ve yüzeysel yapı kuramı üzerinden Chomsky'ye dayanmışken üretimsel-dönüşümsel dilbilgisi kuramından esinle, hocanın bu dilbilgisi öğretim kitabından sonra içeride söz vermiş olduğu *yaratıcı yazarlık* kitabını yazmasını da gönülden ve saygıyla dilerim. Devam edeyim: Arada *süzüm* sözcüğünü bilerek türetip koydum. Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur. İşleyen demir işıldar. Yeri gelmişken Ergin kitabında yapım eklerini ilginç biçimde türetmeyi engellemek amacıyla kodlamıştır. Ekleri az kullanılır, seyrek, pek seyrek, çok kullanılmamıştır gibi yargılarla betimler. Bu tutumu Arapça ve Latince terimleri Türkçesine yeğlemesi ile birleştirince nasıl bir Türkçecilik ve Türkçülük karşısında bulunduğu daha açık görülmektedir.

Kitabın bölümleri yazarın dilbilgisi konuları ile dil kullanımı yaşantıları arasında kurduğu yaşamsal bağın yansması olarak şu biçimdedir:

İlk bölümde Grekçe morfoloji, Arapça sarf, Türkçe sözcük bilgisi, Erginci akımda şekil bilgisi adı verilen alana yer verilmiştir. Sözcük bilgisi dört alt başlıkta incelenmiştir:

1-Sözcük bilgisine giriş: Mantıkta kavram, sözlükbilgisinde anlam, biçembilgisinde ve yazın bilgileri alanında temel anlam, yan anlam, anlam ve ad aktarmaları, ikilemeler, söz öbekleri, mecaz, deyim, atasözü, özdeyiş gibi cümle altı öğeler incelenerek örneklenmiştir. Bu bölüm yazın sanatların da eşiğidir. Dolayısıyla dilbilgisi öğretimi yazın eğitime de kapı aralamaktadır.

2-Ergin sözcükleri iki öbekte incelemiştir. Ona göre sözcükler görev yönünden ve anlam yönünden ikiye ayrılmaktadır. Ergin bunlara vazifeli ve manalı kelimeler demektedir. Gerçekte antik çağdan beri sözcüklerin bu iki yönü bilinen bir gerçektir. Hepçilingirler de iki alt bölümden oluşan bu bölümde önce sözcüklerin sözdizimi içindeki yeri açısından yüklem, özne, tümleş ve nesnelere açıklamakta ve örneklemektedir. Ardından sözcükleri dilsel görevleri açısından önad, belirteç, adıl biçimindeki sözcük türlerini çeşitlerine ve özelliklerine göre tanıtmaktadır.

3-Bağlaç ve ilgeçlerin incelendiği bu alt bölümde yazar tek tek bağlaç ve ilgeçlerin kullanım ve bağlamına göre yüklendiği görevler ve bu görevler dolayısıyla değişen anlamlarını örneklemektedir. Bu sözcük türlerinin üyeleri kullandıkları yerlere göre değişen ıralar kazanmaktadırlar. Örneğin “karşı sözcüğü” yerine göre önad, ad, ilgeç veya belirteç olabildiği gibi “doğru” ya da “yalnız” sözcüğü de yerine göre ad, önad, belirteç olabilmektedir. Yine “doğru” sözcüğü yerine göre ilgeç, “yalnız” sözcüğü de yerine göre bağlaç olabilmektedir. Yazar Mehmet Kaplan’ın öykü ve şiir incelemelerinde “metinden hareket” stratejisini izlediği gibi dilbilgisi öğretiminde metinden yani dil eyleminden, dil kullanımından hareket etmektedir. Yazarın kendine özgü yönü burada ortaya çıkmaktadır. Resmi kurumların onayına sunulup geçmiş bir kitap yazmış olsa Türkçe veya Türk Dili ve Edebiyatı ders programının gerekliliklerine veya ders kitabındaki metinlerin götürdüğü yola uyacaktır. Böyle bir kısıtlayıcı etken olmadığına göre yazar örneklerini deneyimlerinden ve uygun gördüğü dil kullanımlarından özgürce seçmektedir. O yüzden karşımızda sivil bir kitap durmaktadır. Dolayısıyla seslendiği çevre daha da genişlemektedir.

4-İlk bölümün son alt bölümü sözcüklerin yapı bakımından incelenmesine ayrılmıştır. Sözcükler iç ve dış bükümlü dillerle eklemeli dillerde yapı bakımından üç çeşittir: Yalın, türemiş, bileşik. Yazar işte bu genel bilgiden yola çıkarak kökleri ad ve eylem kökleri ile ortak kökler biçiminde örnekleyip açıklamaktadır. Ortak kök sorunu bizi Türkçenin tarih öncesine doğru yolculuk yaptıracak ipuçları içermektedir. Öte yandan yazarın yalın, açık, anlaşılır sözleri konuyu yeterince aydınlatmakta ise Korkmaz çevresinin yürüttüğü taban ve gövde tartışmasına burada bir altnot ile de olsa değinmek daha yararlı olabilirdi. Türemiş sözcükler konuyu doğrudan yapı ve çekim eklerine bağlamaktadır. Bileşik sözcükler ise okuyucuyu bileşik ad ve bileşik eylemlere ulaştırmaktadır.

Görüldüğü gibi bölümler yılların deneyimiyle işlenmiş başlıklar altında dizilmiştir Bu dizilişte ben roman ve öykü kurgulamada ustalaşmış yazarın bir yansmasını gördüm. Bilgiler ve konular birbirine neden-sonuç bağıyla, kaplam ve işlem bağıyla, kullanım sırasına göre dizilirken mantık bağının sağlamlığı altyapıda güçlü biçimde algılanmaktadır. Okuyucu bir konuyu okurken eğer sorgulayıcı ve eleştirel bir bakışla okuyorsa az sonra kendisinin sorduğu sorunun yazarca da sorulup yanıtlanmış olduğunu, okuyucunun içinden geçeni sanki öngörmüş gibi olası sorunları serip düğümünü çözdüğünü, sonuca kavuşturduğunu görecektir. Bu yönüyle Türkçe Dilbilgisi Öğretme Kitabı bir romancının dilbilgisi öğretme kitabıdır.

Kitabın ikinci bölümü fonetik, yani ses bilgisi, savtiyat konusuna ve buna bağlı olarak yazım bilgisi (imla, ortografi) ve imbilgisine (noktalama, ponctuation) ayrılmıştır. Yazarın imbilgisi

öğretimini bir beste veya matematik formülü gibi bir çizgi üzerinde göstererek nasıl çözdüğünü görmek için mutlaka s.257'ye bakılmalıdır. Sayfalarca anlatmak yerine yazar öğretmenliğini, kıvrak zekasını, disiplinler arası yaklaşımını göstererek işi çözmüştür. Bugün yazım ve imbilgisi sorunu bir beka meselesi durumuna gelmiştir. TDK yazım kılavuzu basmaktan vazgeçmiş, bunun yerine yazım kılavuzu dizinini Türkçe Sözlük'ün girdilerine yedirmiştir. Yani kılavuz ve sözlük birleşmiştir. Bu olumlu gelişme Prof. Dr. Mustafa Kaçalın'ın başkanlığı döneminde olmuştur. Görüldüğü gibi sözlüklerin girişinde imbilgisi, girdilerinde ise yazım kılavuzu dizini, dilbilgisi kitaplarında yazım ve imbilgisi bölümleri bulunmasına, öğretim basamaklarının her sınıfında öğretilmeye çalışılmasına, kamu kurumlarındaki memur ve sekreterlere yazım ve imbilgisi kursları verilmesine, örgün ve yaygın eğitim düzenine, yazılı ve sözlü bilgilendirmelere karşın, yazım ve im kurallarının uygulanması açısından ülkenin görünümü “umutsuz vaka” olarak özetlenebilir. Eğlenceli, kısa ve özlü, özdeyişli anlatımıyla Hepçilingirler'in yazım ve imbilgisine ilişkin anlattıkları, en azından ezber dışı ve sistem dışı yaklaşımıyla kolay kullanımlı bir kılavuz değeri taşımaktadır.

Üçüncü bölümde bir dili dil yapan, dilbilgisi kitaplarının da en önemli bölümünü oluşturan sözdizimi (tümce, cümle, phrase) incelenmektedir. Yazar cümleyi önce yüklemine göre eylem ve ad cümlesi olarak örnekleriyle inceler. Eylem cümleleri dolayısıyla eylemlerdeki bildirme ve tasarlama kiplerini ve çekimlerini anlatır. Ad cümlesi ulamında adı yüklemleştiren eylem ve çekimlerini, olumlu ve olumsuz cümle özelliklerini anlatır. Yüklem konusunu cümlenin yapı bakımından incelenmesine geçilir; yalın ve bileşik cümle kavramı örnekler ve çözümlemeler aracılığıyla anlatılır. Ardından eylemlerde geçişlilik-geçişsizlik, dönüşlülük, etkenlik-edilgenlik, belirsizlik ve işteşlik, oldurganlık ve ettirgenlik durumları ele alınır.

Kitabın son ve dördüncü bölümü bana lise öğretmenliğim sırasında çok değerli görerek kullandığım Fevziye Abdullah Tansel'in “İyi ve Doğru Yazma Usulleri I-II” adlı kitabını anımsatır. Zaten bu bölümün adı da “doğru ve iyi anlatım” biçimindedir. Yazar bu bölümde adeta orkestra şefi gibi okuru yazarı nota defteri yani dil kuralları ve kendi deneyimlerine göre yönetmektedir. Yazarın yetkinliğinin doruğa çıktığı, konuya egemenliğinin nota nota, enstrüman enstrüman sergilendiği bu bölüm, arkasında büyük bir birikim ve emeği taşımaktadır. Okuyucu buradan geniş ve güzel kokulu bir bahçeye çıkabilir. Orada kendisini Türkçe “Off”, Dedim “Ah!”, Türkçe Günlükleri dizisi, Dilim Dilim Anadilim kitapları beklemektedir.

Kitabın sonunda neden bir kaynakça bulunmadığını yazar doyurucu biçimde açıklamaktadır. Evet, kırk yılın ardından özümsemiş, sindirilmiş, kendi sözcüklerimize ve anlam dünyamıza uyarlanmış, bilinç evrenimizde yapılandırılmış ve yerini bulmuş pek çok bilgi vardır. Kimi zaman kanıtımız dilin yüzey yapısından çekip aldığımız örnekler, kimi zaman da derin yapısından kaynaklanan ve ondan güç alan içselleştirilmiş kuralların önümüze tuttuğu ışıktır. Yazar bir yandan derin yapıyı yüzeye taşımakta, bir yandan da yüzey yapıdaki karmaşa ve çokluğu yalınlaştırarak özünü önümüze sürmektedir. Elbette yazar arada yeri geldikçe muzip ve saygılı sözlerle Ergin'e taş atmakta, ancak ondan yararlandığını da açıkça belli etmektedir. Yeğlediği terimler, dizin duyarlılığı ve dilbilgisel ulamlar konusunda Gencan okulunun geleneğini sürdürmektedir. Hocam hiçbir zaman bilgiçlik taslamamış, kırıcı dökücü olmamış, doğrunun ardında durmuş, eleştiriye ve yanlıslamaya açık olmuştur. Akademisyen dili ve biçimini de yeğlememiştir. Çünkü içtenlik orada değildir. Oysa hocam pek çok akademisyenin çalışmaktan onur duyacağı değerli bir üniversiteden ülkesine ve çocuklarına “üstü kalsın” diyerek emekli olmuştur. Bize kattıkları arasında eski deyişle ismiyle müsemma olmak, unvandan geçinmemek ve onunla şişinmemek huyu da vardır. O yüzden bibliyografyanın izini okuyucu kendi sürmeli ve o yolculuktan da kazanım ve donanımla çıkmalıdır.

Bu çalışmayı hocama okutmak; önerilerini, eleştirilerini almak, düzeltilerini uygulamak isterdim. Ancak yalnızca eksiklerim için bağışlanma dilemekle yetineceğim. Sürç-i lisan ettimse affola. Sonrası bizden sonrakilerin durumdan çıkaracakları görevlere kalıyor. Çünkü her zaman olduğu gibi (b)aşka zaman yok...

The rest is silence!

Kaynakça

- Ahmet Cevdet Paşa. (1317). *Tertîb-i cedîd kavâ'id-i Osmâniye*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Banguoğlu, T. (1979). *Ana hatlarıyla Türk grameri*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Banguoğlu, T. (1986). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bilgegil, M. K. (1984). *Türkçe dilbilgisi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Deny, J. (1941). *Türk dili grameri (Osmanlı lehçesi)*, (Ali Ulvi Elöve Çev.) İstanbul: Maarif Vekaleti Yayını. (Orijinal eserin yayın tarihi 1921).
- Dilâçar, A. (1971). 1612'de Avrupa'da Yayınlanan İlk Türkçe Gramerinin Özellikleri, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 18, 197-210.
- Dilâçar, A. (1971). Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 19, 83-145.
- Ediskun, H. (1963). *Yeni Türk dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Eker, S. (2017). *Çağdaş Türk dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2000). *Türk dili tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (1962). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Ergin, M. (2013). *Üniversiteler için Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Ergun, S. N. (1931). *Tanzimat'a kadar muhtasar Türk edebiyatı tarihi ve nünuneleri*. İstanbul: Suhulet Kütüphanesi.
- Gabain, A. V. (1988). *Eski Türkçenin grameri*. (Mehmet Akalın Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 1941).
- Gencan, T. N. (1958). *Dilbilgisi*. İstanbul: Kanaat Yayınevi.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gencan, T. N. (1985). *Türkçe öğreniyorum (yabancılar için)*. İstanbul: Okan Yayıncılık. (İlk bs.İÜ Rektörlüğü YDYO Yayınları, 1970).
- Göğüş, B. (1978). *Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Gökberk, M. (1974). *Felsefe tarihi*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Hacıeminoğlu, N. (1996). *Karahanlı Türkçesi ve grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hanegelioglu, A. D. (2019). *Marcus terentius varro'nun de lingua latina eserinin viii.– x. Kitapları çerçevesinde antikçağda benzeşim (analogia)–ayrışım (anomalía) ihtilafı ve varro'nun bu ihtilaftaki tutumu*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hengirmen, M. (1998). *Türkçe dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hepçilingirler F. (2013). *Türkçe Dilbilgisi Öğretme Kitabı*, İstanbul: Everest Yayınları: 13. bs. (1.bs.2004).
- Kabaklı, A. (1965). *Türk edebiyatı*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Kaplan, M. (1999). *Türk edebiyatı üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaalioglu, S. K. (1989). *Resimli motifli Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Karamanlioğlu, A. F. (1994). *Kıpçak Türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kocatürk, V. M. (2016). *Büyük Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınevi.
- Kononov, A. N. (2002). *Grammatika sovremennogo turetskogo yazıka*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 1941).
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köprülü, F. (1926). *Türk edebiyatı tarihi*. Ankara: Milli Matbaa.
- Kudret, C. (1995). *Örnekli Türk edebiyatı tarihi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Levend, A. S. (1973). *Türk edebiyatı tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özön, M. N. (1941). *Son asır Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- Öztürk, N. (1993). Türk gramerciliğine kısa bir bakış. *YHÇ İnsan Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 52-60.
- Perek, F. Z. (1969). *Eski çağda dilbilgisi araştırmaları (gramerin doğuşu)* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Safa, P. (1976). *Osmanlıca, Türkçe, uydurmaca*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tanpınar, A. H. (1967). *19. Asır Türk edebiyatı tarihi*, İstanbul: Çağlayan Kitapevi.
- Tekin, T. (1988). *Orhon yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Thraks, D. (2006). *Gramer sanatı*. (Eyüp Çoraklı, Çev.) İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Timurtaş, F. K. (1979). *Osmanlı Türkçesi grameri*. İstanbul: İÜ EF Yayınları.
- Toparlı R ve Vural, H. (2014). *Kıpçak Türkçesi sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uraz, M. (1939). *Şair ve ediplerin hayatı*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Varro, M. T. (2021). *Latin dili üzerine*. (Ahmet Doğucan Hanegelioglu, Çev.) Ankara: Doğu-Batı Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 1833).
- Wittgenstein, L. (2007). *Felsefi soruşturmalar*. (Haluk Barışcan Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Yalçın, H. C. (1910). *Türkçe sarf ve nahiv*. İstanbul: Tanin Matbaası.
- Zülfikar, H. (1977). *Yükseköğretimde Türkçe yazım ve anlatım*. Ankara: İlkıyaz Basımevi.

ÖYKÜLERİNDEN

ÖLÜM ÇİÇEKLERİ

Komisyoncu telefonda: "Az sonra gelecekler, hazırlıklı olun." dedi. Ne hazırlığı yapacağım ki? Gelsinler, görsünler.

Ben de onları görürüm, bakalım nasıl insanlarmış? Ev almak kolay mı bu devirde; hem nereden bulmuşlar onca parayı? Önlerine düşer tek tek gezdiririm odaları: "Burası bizim yatak odamızdı, sonra tek başıma bana büyük geldi.Düzenini hiç değiştirmedim. İki haftada bir temizlenir bu oda; dantelli çarşaf, işlemeli yastık yüzleri değiştirilir; kadife yatak örtüsü silkelendir, gergin ve özenli yayılır; hep yeniden yatılacakmış gibi pırıl pırıl tutulur. Şimdi şu odada yatıyorum. Gelin gelin, işte burası.Tek yatak, bir komodin, küçük bir elbise dolabı; aynaya, tuvalet masasına falan gerek yok artık. Zaten liseyi bitirinceye kadar oğlumun yatak odasıydı. Şimdi bana iyi, büyük bile.

Aslında biraz hırpalanacağımı biliyorum. Şimdiye kadar kimse evime bu niyetle gelmedi. Hiç tanımadığın insanlara yatak odanın kapılarını açmak zor olmalı, geçmişinin, kimliğinin, seçtiklerinin ve sürdürdüklerinin kapılarını, küçük sevinç çığlıklarının ve gözyaşlarının, şaşmalarının ve sessizce memnun olmalarının...Belki komisyoncunun hazırlık dediği bunun hazırlığıdır; ama nasıl yapılır? Nasıl hazırlar insan kendini başkalarının karşısında bütün sırlarıyla teslim bayrağı çekmeye; düşlerinin ve özlemlerinin üstünde gezinen yabancı ayakların varlığına? Hazırlayamaz. Yaşar, birkaç kez yaşar, öğrenir sonunda. Demek böyle davranmak gerekiyormuş, der. Akıl koymalar hep böyledir, aptallıkların toplamı.

Onlar gelmeden az önce oturmuş ellerime bakıyordum yine. Son zamanlarda ne çok yapıyorum bunu. Yaşanmışların izi birer birer çıkıyor. Belki şu büyükçe olanı düğün günümüdür. Ama değildir, öyle çok büyük bir anısı olmamıştı düğün günümün. Telaşlarla, yanlış yapmama kaygısıyla ve en çok ailelerin acelesiyle çabucak tüketilmişti Belki Onur'un doğduğu gündür; doğduğu değilse bile "Bu, benim oğlum!"un bilincine vardığım ilk gün. Peki ya İstanbul'a gittiği gün? Olamaz. Ben yaşarken olayların bilincine varmıyorum pek. Geçip gittikten, tortuları dibe çöktükten nice sonra anlıyorum olan biteni. Onur, İstanbul'a okumaya giderken de oraya yerleşeceğini, bir daha dönmek istemeyeceğini pek kavrayamamıştım.

Başkalarının ellerinde de görüyor ve bekliyordum hep. Yine de ilkini göremedim; fark ettiğimde irili ufaklı beş altı tane olmuşlardı. Kırk yaşlarında falandım o zaman. Nasıl diyor şarkı? Değildim. Ben daha gül benzimi soldurmuş, nazlıca yardan ayrılmış değildim. Emekli bile olmamıştık. En az haftada bir kez dostlarımıza soframızı açardık. Ne güzeldi, çeyizlik yemek takımlarımı çıkarırdım, incecik porselenler, kristal bardaklar. Rakı içerdik, şarkı söyledik, sesim de güzeldi o zaman; geçim sıkıntısı çekmezdik; dostlarımızı soframızda konuk edecek paramız hep vardı. Ne çok yemek yaptım, üstleri benek benek lekelenen bu ellerle. Buzdolabımda fırına konmayı bekleyen en az bir tepsi börek her an hazır beklerdi, şurubu dökülecek bir tatlı, yalnızca sosunu bekleyen bir kızartma, soğuk etler, çerkestavuşu için didilmiş tavuk, humus için haşlanmış nohut, sebzeler, meyveler...Çok uzun zamandır kimseleri ağırlamadım soframda, dostlarımdan yemeklerim üstüne övgüler toplamadım. Gitmeden çağırmalıyım herkesi, kimler kaldıysa, bir güzel sofraya donatmalıyım. Eski şarkılarla: " Gül benzimi soldurdum"

Onlar gelmeden radyoyu kapatayım diyordum, unutmuşum. Bugün ilki. Daha çok gelecekler. Tanımadığım birileri evimi karış karış dolaşacak. Nasıl dayanacağım? Ben böyle yalnız, sakin, huzurlu; iyiydim.Gelmeseler olmaz mı? Böylece bırakıp gitsem... Gitsem?

Üstelik dört kişiler. Utanmasalar dolapların içine, çekmecelere bile bakacaklar. Yatak, kanape altlarına, ayna, tablo arkalarına kadar her yere. Perdeyi kaldırdı o kadın. Ağır ve tozlu bulmuş olacak ki iğrenir gibi iki parmağıyla tutup kıyıya çekti. Ne o, doğramaları kontrol edecekmiş. Ötekine, sarışın ve saçaklı olana göre "...doğramalar bakımsız". Sözde benim duymayacağım alçak bir sesle, yine de bana duyurmayı başararak "Değiştirmek gerek." dedi. "Haklısınız efendim, pek bakamadım." dedim. "Tek başıma... Yıllarca... Bilirsiniz işte!" gibi bir şeyler geveledim. Böyle zamanlarda çok kızıyorum kendime. Kusura bakmayın, beğenmenizi sağlayamadığım için beni bağışlayın lütfen; geleceğinizi bilseydim daha yakından ilgilenirdim. Ne gerek var bu sözlere? Hep böyleyim, düşünmeden söyler, sonra kahrolurum. Plastik doğrama en iyisiymiş, eğer karar verilirse... Plastik! Doğramada da mı? "Tabii teyzeciğim, çok sağlam oluyor, yıllarca güneşe, yağmura karşı çok dayanıklı." Reklamları izlediniz. Ben reklam sevmem. Televizyonu da pek açmam. Gördüğünüz gibi radyo dinlerim. Çünkü açıkça kandırılmaya tahammülüm yoktur. Bana "teyzeciğim" denmesine de. (Bu da kandırılmak. Kaçınıcı çeşit?) Ayrıca ayaküstü akrabalıkları da sevmem. Hiç. Bunları söylemedim. Boş gözlerle baktım yalnız; "Demek doğramaları plastikten yapıyorlar." Anlayışlı çıktı saçaklı olmayı: "Her şey çok değişti artık." dedi. Teyzeciğim demedi. Artık ne? Hangi zamandan sonrası "artık" oluyor? Sizin zamanınızdan beri, demek istiyor. Sevsinler!

Sonra hep birlikte balkona çıkıldı. "Manzara harika." dedi biri. Saçı dökük, bira göbekli. Sarışının kocası olmalı. Yapılı bir adam; ama cüssesinden beklenmeyecek kadar miskin davranıyor. Her sözünü karısına onaylatma çabasında, hemen her sözden sonra duruyor, karısının bakışlarını kolluyor, bir "hım", bir yankı bekliyor. Karısının şerrinden korktuğundan. Karısı da korkulmayacak gibi değil. Tanırım bu saçaklı tipleri. Onaylatmasa vırvırından uyutmaz adamı. Gece yatağa girdiklerinde, en çok o zaman: Hiç durup dururken "Manzara harika!" denir mi? Kadın zaten satmaya nazlanıyor, anasının nikâhını isteyecek şimdi. Yok canım! Bunlar benim laflarım. Saçaklıya ancak bu kadarını yakıştırabiliyorum. O daha fazlasını söyler, çünkü bu saçaklı tipler kibarlığını soyunur gece yatağa girerken. Katlar, komodinin üstüne koyar ya da katlamaz, öylece fırlatır. Sabah buruşuk buruşuk kullanacak, 11 kahvesine giderken Leyla Hanım'a, mesela! Saçaklı yatağa girdiğinde: "Kafasız, neler saçmaladın öyle?" diyecek. "Yok manzaraymış, yok harikaymış! Sende hiç akıl yok mu?" Tırmalama sırasında "manyak" der mutlaka. Çünkü bunlara çok iyi giden bir laftır ve iki sözün arasında "manyak" demezlerse bir şeylerin eksik kaldığını düşünür, beceriksizliklerinden utanırlar ve yalnızca bu durumdan utanırlar.

Şimdi de balkonun sıvaları dökülmüş duvarlarını yoklayarak güzel manzaraya karşıtlık oluşturacak bir çirkinlik arama uğraşı başladı. Başlatan saçaklının arkadaşı. Şimdilik sadece şişman, o da büyüünce arkadaşı gibi saçaklı olacak, ön hazırlıkları yapıyor: "Duvarların hali berbat." Ah canım, dedim içimden, tek başına üstesinden gelecek olsam satışa çıkarır mıydım? Şişmanın kocası pek konuşmuyor. Bu yüzden de en son o dikkatimi çekiyor. Oysa ben pek severim susanları. Susanlar kendi aralarında ikiye ayrılırlar: İçlerinden konuşanlar, içlerinden de susanlar. İkinciler aptaldır. Bu adam akıllı akıllı bakıyor.

"Çok masraf ister, çok!" dedi saçaklı. Akıllı bakan, kararımı çoktan anlamıştı, bana öyle geldi. Bıyık altından gülümsedi sanki, göz kırpar gibi. Bir gün çaya gelmeli bana. Ona tarçınlı kurabiyelerimden yaparım, konuşuruz. Bu adamla konuşabilirim. Ne kadar azaldı konuşulabilecek insanlar. Sen biliyorsun, der gibi baktım, başımı önüne eğdi. Biliyor. Boş ver, dedim, bunlardan sen sorumlu değilsin.

Artık dolaştırmayacağım onları, kendileri gezsinler. Hiçbir çekingenlik duydukları yok nasıl olsa ve ben kararımı çoktan verdim. Bu saçaklıya evimi teslim edip bir yerlere gitmem. Anılarımın üstüne basar, dolaşır, çiğner, ezer onları. Bu evde yaşandı, gülündü, sevişildi, ağlandı diyecek biri bulunmalı, o oturmalı burada. Yaşanmışa değer veren biri. Yok mudur?

Vardır elbet. Plastik doğrama taktıracakmış. Onur'un bebek ağlamalarını kalorifer kazanında yaktırır mıyım sanıyor?

Yalnızmışım gibi her zamanki yerime oturdum, koltuğuma. Kulağım ben istemeden radyoda: "Uyu demeye geldim." Önemli değil mi bu? Bence çok önemli. Yoksa ne kadar sıradan bir şey olur yaşamak. Uyu demeye gitmenin inceliği bilinmeli. Uyu demeye gitmesini bilmeyen, azarlar yalnız, kusur bulur, bağırır. Keşke zamanım olsaydı. Şu bilen, anlayan adamla konuşacak, ona güzelliklerin çoğunu insanın kendisinin yaratması gerektiğini anlatacak, yaşamı anlamlı ve vazgeçilmez kılmanın da kendi elinde tuttuğu bir güce bağlı olduğunu söyleyecek zamanım olsaydı keşke. İşte benim ellerim. Ne çok kişiyi okşadım, ne çok saça değdim. İnsana dokundum onlarla. Şimdi kucağımda, çaresiz, bu çiçekleri büyütüp duruyorlar. Çiçekler çoğalıyor, çoğaldıkça o herkesin bildiği şeyi yaklaşıyorlar. Bu kadar dikkatli ve yakından bakınca kımıldıyormuş gibi görünmeleri neden? Amip, terliksi hayvan, mitoz bölünme... Böyle şeyler. Onlar hâlâ evi geziyor. Bitiremediler geze geze.

Giderken söylerim. Sen ziyaretime gel bir gün, oturup konuşalım. Sen onlardansın, konuşulabileceklerden. Söyler miyim? Tabii. Kim ayıplayacak beni, bu yaştan sonra?

"Banyoyu da görebilir miyiz?" dedi şişman. "Henüz görmediniz mi?" dedim. Akıllı adamla bakıştık. O anlıyor beni. Yerimden bile kımıldamadım, gidip görsünler. "Yorgunsunuz." dedi. Baktım, beklediğim ses. "Çok." dedim. "Sevdiğiniz bir şarkı mı, anısı olan?" Ne güzel! Şarkıya kulak verdiğime dikkat etmiş. "Anısı yok." dedim. "Şarkı işte!" Birden fark ettim; evet, ona söyleyebilirim. "Şeyi düşündüm, uyu demeye gitmenin güzelliğini. Sizin yaştakiler pek anlamazlar." "Neden?" diye gülümsedi. "Yaşla ne ilgisi var?" "Bilmem." dedim. "Vardır herhalde ya da olmalı." "Hayır, yok." diye kestirip attı. Masanın kıyısından bir sandalye alıp yanıma oturdu. "Neden satışa çıkardınız? Bu evden ayrılmazsınız ki siz!" "Biliyorum. Oğlum çağırıyor, onun yanına gideceğim; İstanbul'a. Burada tek başıma yaşamamı istemiyor. Merak edilecek bir şey yok, diyorum ama, anlatamazsınız ki. Elim ayağım tutuyor daha." "Ne demek?" dedi, menevişlendi gözleri. Gölgelemeyi bilen gözleri severim. Çünkü o gölge damıtılmış acıdır, buruk şarap tadında.

"Neden ellerinize bakıyorsunuz?" dedi. Uzattım ellerimi, çiçekleri gösterdim. "Bak, bunları görüyor musun?" dedim. "Bunlar ölüm çiçekleri. Nasıl donatmışlar ellerimi görüyor musun?" "Ama..." diyecek oldu, susturdum. Ölümünden söz etmek yok. "Çiçek bunlar, bütün çiçekler gibi, onlardan farkları daha bir gerçek olmaları."

Banyo teftişinden dönüldüğünde elimi parmak uçlarından ve öpülmeye hazır durumda tutan akıllı genç adamı görmediler hemen. "Yeni bir banyo kaç patlar?" diyordu saçaklı, bizi görmeden önce. Sonra bir şey demedi. Ben de inadına çekmedim elimi, görsünler istedim.

"Bence artık masrafı hesaplamayın." dedim. "Çünkü evi satmaktan vazgeçtim." "Neden canım?" dedi saçaklı. "Parasıyla değil mi?" "Değil ya!" dedim. "Sadece para değil. Zaten satsam da size satmayacaktım. Ama şimdi, gerçekten vazgeçtim." Akıllı adamın yüzünde aradılar soruların yanıtlarını. Sustu o. Onlara sustu. Bana "Gelebilir miyim ziyaretinize?" dedi. "Sonra, uygun bir zamanda?" Gözlerimi yumdum. Başımı salladım hafifçe. Bunu istemiyor muydum? Gelebilirsin çocuk. Ne zaman istersen. Hep gel. Her zaman.

1992- İzmir /(Savrulmalar'dan)

İSA GÜLLERİ

"Eskiden sevgililerimize el salladık buradan" diye söze başladı. Dönüp şöyle bir göz ucuyla baktım, bana mı söylüyor diye. Ne bankta ne etrafta benden başka kimse var. Gelirken cumartesi gecesinden kalmış birkaç sarhoşla karşılaşmıştım yalnız. Onlar da birkaç saat önceki şarkıları boğazlarına düğümlemiş, pek de fena bir gece olmadığı avuntusuyla, günışığına yakalanmış ve ayılıyor olmanın dehşetiyle birbirilerine yaslanarak evlerine nasıl döneceklerinin hesabını yapıyorlardı. Bir haziran sabahının altı buçuğunda kim, ne arasın caddelerde? Gecenin dördten sonraki bölümünü uyanık ve ayakta geçirmiş, kahvaltısını yapmış, üstüne keyif çaylarını içmiş benim gibi uykusuz bir bunak, evin artık üstüne üstüne gelmekte olduğundan korkup kendini dışarı atmamışsa serin düşlerinin derininde, karısının koynundadır, sokakta değil. Önce Dolmabahçe'ye doğru yürümeyi düşündüm. Gece, meraklı gazetecilerle hevesli foto muhabirlerinin bir çayla yorgunluk atıp yeniden haber peşine düşünceye kadar gönüllü genç kızlarla cilveleştiği yerdir burası; ama gün ışığınca herkes evine, yatmaya koşar. Bu saatte çöpçüler bile işe çıkmamış olacağı için orada, akşamın pisliğinden başka bir şey bulamayacağımı düşünüp caydım, Fındıklı'daki parka yöneldim. Sonra ayaklarım beni buraya getirdi, derler ya, hiç inanmam o lafa. Ya parkı çok ıssız buldum ya da nasıl olsa parkta oturacağım, önce bacaklarımı açmak için azıcık yürüyeyim diye düşünüp Karaköy rıhtımına indim. Ne Evgeniya vardı aklımda ne de rahmetli karım. Rıhtımda demirli bir Rus yolcu gemisinin adını sökmeye çalıştım. Kril alfabesi bilmem, lise yıllarımdan aklımda kalan lamdaları, betaları hatırlamaya çalışıp " Prens Zamyatin"i çözmeye yaklaşmışken bu adın zaten geminin bayrak direğinin yanında, kaptan köşkünün üstünde yazmakta olduğunu fark ettim.

Herhalde azıcık yorulmuşum. Bizim evden Karaköy yine de epeyce bir yol. Oradaki unutulmuş, yağmurdan, güneşten kağşanmış bir banka çöküverdim. Buralarda başka birinin daha bulunup bulunmadığına bakmadım. Bu adamı görseydim de pek umursamazdım. O da ben oturur oturmaz konuşmadı zaten. Aradan ne kadar zaman geçti, şu anda çıkaramam; ama benim hülyalara dalmama yetecek kadardı, ki bu konuşunca irkildim. Bir an gaibten bir sada duymakta olduğumu düşündüğümü de itiraf edebilirim. "Ne çok sevgiliye el salladık buradan" gibi bir şey söyledi. Dönüp baktım, bana söylemiyordu, zaman zaman benim de yaptığım gibi, öyle kendi kendine konuşuyordu. Evgeniya işte o zaman aklıma geldi, Nedenini şimdi çıkaramam. Çünkü Karaköy rıhtımından Evgeniya'yı hiç uğurlamadım, zaten böyle bir şey çok tuhaf olurdu, biz İstanbul'da değil, Kıbrıs'taydık o zaman, Kıbrıs'ta da Karaköy diye bir rıhtım, liman, körfez ya da bir benzeri var mıdır, hatırlamıyorum.

Yeşilköy Hava Limanında uzun aralarla karşılaştığım Andrey o zaman mı aklıma düştü bilmiyorum. İlk karşılaşmamızda otuza merdiven dayamıştım, ilk karımla evliydim ve birlikte -belki de balayı seyahatiydi- Londra'ya gidiyorduk. Andrey de İran'a gidiyormuş. Şahın bir şeyi varmış, iki bin bilmem kaçınıcı yıl mı, Farah Diba'yla ya da daha eski, belki Süreyya ile evlilik törenlerinin davetlisi olarak mı? Karımı tanıştırdım, uçaklarımızın kalkmasına çok az bir süre vardı, çabucak vedalaştık, el salladık uzaktan birbirimize, ayrıldık. Aradan bir on yıl geçti, belki fazla, yine Yeşilköy'deyiz, bu kez ben Londra'dan dönüyorum - bu arada ben Londra'da bir ev sahibi olmuşum, Katherine'le evliyim ve çok mutluyum- o da Pakistan'dan geliyor, İstanbul'dan transit geçiyor, gazetesine haber ulaştırmanın telaşı içinde. Yine öyle ayaküstü bir görüşme oldu; ama bir öncekinden daha çok zamanımız varmış ki adres ve telefonlarımızı alıp verebildik birbirimize. Yine el salladık, vedalaştık. Üçüncü ve son karşılaşmamızda ikimiz de aynı yönden geliyoruz; ama farklı yönlere gidiyoruz. Ben

Londra'daki evi satıŖa çıkarmak için gitmiŖim; çünkü Kevser Hanım yılda  beŖ kez Londra'ya gitmekten yorulmuŖ, Andrey ise - meğer yaŖamının son greviyemiŖ- Körfez SavaŖını yakından izlemek için Irak'a gidiyordu. Bir daha da görmedim Andrey'i. ldğünü de buradan ettiğim bir telefonla öğrendim. Eski baldızımı aramıŖım, kızıma yaz tatilinde yardımcı olması için. Kevser Hanım'la iyi anlaŖıyordu kızım; ama ne de olsa bir üvey annelik durumu var iŖin içinde. Annesi her ne kadar benden sonra evlendiği kocasıyla Ottawa'da yaŖıyorsa da teyzesi hâlâ Londra'da ve kızım İngiltere'yi haklı olarak ikinci vatani saymakta olduğu için, yaz tatilinde Betty'nin yanında kalması uygun olacaktı. Bu arada ben Londra'daki evi elden ıkarmıŖ bulunduğum için, orada da Kevser Hanım'ın aklına uyduk, hazır bir mülk edinmiŖiz satıp savmaya ne gerek var, ekmek mi ister, su mu ister insandan? Evimiz olsaydı teyzesine muhtaç olmazdı kızım, teyzesinden ricacı olmazdık. İŖte o arada söyledi Betty: "Hani sizin bir arkadaŖınız vardı Guardian'da alıŖıyordu, iki ay önce lmŖ" dedi. "Haberiniz var mı?" diye de sordu. Nereden haberim olacak? O an ateŖ dŖt içime. Andrey'i bir daha gremeyecektim. HoŖ ben de kaç yıldır Londra'ya gidemiyordum; ama gidecek olsam artık YeŖilky Hava Limanında Andrey ile karŖılaŖmayacaktım.

İŖte bu adam "Bütün sevgililerimizi buradan uğurladık." deyince haklı olarak Evgeniya geldi aklıma. Çocukluğumuzun evlerini dŖnyorum da ne kadar yakındık birbirimize. Bahelerimiz arka taraftan birbirine bitiŖikti. Okuldan dönünce çantamı, kitaplarımı bir yana savurur, bahçeye koŖardım. Annem kuŖkulanır mıydı, sezer miydi orada sevdalımı beklediğimi, hiç bilmem. Ama beni ararsa arka bahçede bulacağını iyi bilirdi, bir yere gönderecekse de bir Ŗey aldıracaksa da, baŖka hiçbir yere sapmadan dosdoğru oraya gelirdi: "Oğlum, bak arkadaŖların gelmiŖ, seni bekliyor" demeye ya da "Mariya teyzeye reel gtrecektin, unuttun mu?" demeye oraya gelirdi. Benim beklediğimi bildiği nar ağacının altına. Evgeniya ortalıkta görünmezdi o saatlerde. Hava iyice serinleyip akŖam ayazı çıktığında mor püsküllü, pembe gl desenli Ŗalını savurarak karŖı sokaktaki teyzesinin kızına gideceği saatleri bekliyor olurdu; ama ben yine de bir umut, narın altından ayrılmazdım. Ya bugün erken çıkarsa, ya annesi onu beyaz peynir almaya Hristo`ya gönderirse diye. Sonra nasıl oldu, köyün papazına aıldım. Biz günah ıkartmazdık, papaz ahababımızdı galiba ve pazar ayininden sonra bize gelmiŖti. Arka bahçedeki benim narın altında konuŖtuęumuzu iyi biliyorum; ama ne nasıl söylediğimi hatırlıyorum ne de ne dediğimi. Yalnızca papazın yanıtı aklımda: " Onlar İsa glleridir bu yaŖlarda. Koklamasını bilmek gerek; dermeye, toplamaya kalkmadan koklamasını bilmeli" demiŖti. Sonra da "Anladın mı?" diye sormuŖtu. Hiç anlamamıŖım; ama "Anladım" anlamında baŖımı sallamıŖım. Rum kızlarının yirmisine kadar doyulmaz güzellikte olduğunu, otuzuna doğru sararıp buruŖtuęunu, kırkında ise çenesinde çıkan kıllarla cinsiyetsiz bir yaratığa dnŖtęn o zamanlar bilmezdim. Bunu kim bilir kaçıncı karımdan sonra, çok geç fark ettim.

Bu da kalkmıŖ, "Sevgililerimizi hep buradan yolcu ettik" diyor. Yalan söylüyor elbette. Hiçbir sevgilimi buradan yolcu etmedim. Ona baksan sevgilisi bile olmamıŖtır. Mahallenin tombul kızlarından biriyle görücü usulü evlenmiŖtir, sonra hep çok sevdiğini sanmıŖtır karısını. Karısı da Makbule, Neriman gibi bir Ŗeydir, haftada bir börek amıŖtır kocasına, perŖembe geceleri suyu ateŖe oturtup bunu koynuna almıŖtır. Ne kendisi anlamıŖtır kadınlığının gücünü ne de bu salağa anlatabilmiŖtir. Bu da bütün kadınları Melek Hanım gibi gülsuyu kokar sanır. Değil mirim! Bunu yalnızca Adem'i cennetten kovdurduklarına bakıp söylemiyorum. Bak, azıcık dŖnsen bulursun. Kadın milleti Allah'tan bile güçlüdür. Neden Allah'ı değil de Havva'yı dinlemedi Adem? Bir yanda Allah'ın yasak meyveyi yememe emri var, öbür yanda Havva. Hem niye Allah'ın dediğini değil de Ŗeytanın dediğini yapıyor Havva? Allah Baba bile söz

geçirememiş değil mi? Geçiremez! Bir keresinde Evgeniya, ipek gömleğinin düğmelerini çözmüş memelerini göstermişti bana. Turunç kadardılar. Yuvarlacık. "Bunlar İsa gülleri!" demişti. Ben de eğilip öpmüştüm. İsa gülleri budur işte. İsa'nın bizim için yarattığı sanılan güller. Aslı yoktur. Bir kez eğilip koklamışsan, duymuşsan o turunç kokusunu işin bitmiştir; artık onsuz yapamazsın. O kokusuz. Hep o kokuyu ararsın, güllerin ve turunçların kokusunu. Başını döndürünceye kadar, genzini yakıncaya kadar içine çekmek istersin. Ararsın, ararsın...

Bu da kalkmış diyor ki...

Nerede bu adam?

Neyse, diyordum ki sevgili falan uğurlanmaz artık buradan. Baksana ne liman kalmış ne rıhtım...

Senin Meryem Hanım'a gelince çoktan ölmüştür; yoksa ne işin var sabahın alacasında rıhtımlarda? Sevmiş miydin onu, diye sormayacağım. Seninki yalnız borçluluktur. Onca kahrını çekmesine rağmen gönlünü hiç hoş etmemişsindir; onu sevdiğini bile bilmeden ölmüştür kadıncağız. Hadi Melek Hanım'ı sevdiğine inandım diyelim, o sızı yollara vurmuştur seni uykunu haram edip; ama başka sevgilin olmuş mudur? O bile karın olmuştur da sevgilin olmamıştır. Oysa gönül bir İsa gülüdür işte. Sevdikçe kazanır rengini, kokusunu. Ne kadar çok kadını, ne kadar büyük bir aşkla seversen o kadar genişler gönlün, o kadar yeşerir, zenginleşir. Yine de bütün bunları boşuna anlatıyorum. Herkesin sevmesi kendine göredir çünkü. Kimi hırpalar, örseler, kanatır severken; bir daha da sevecek güç ve sevecek kişi bulamaz. Bilmez ama, kendini de çürütmüştür. Kimi usul usul sever. Öyle hımbıldır ki ne kendi anlar sevdiğini ne sevdiğine anlatır. Sevmenin ustası olmak gerek. Benim gibi mi? Yok canım, belki şimdi âşık olsam yeniden, Evgeniya çıkıp gelse bir yerlerden, İsa güllerini de getirse, Kevser Hanım bana aşkını haram etmemiş olsa, Katherine günün birinde hiçbir eşyasını almadan ve yüzüme bile bakmadan çekip gitmemiş olsa, sonra öbürleri, hiç sevedemediğim, dokunamadığım, koklayamadığım kadınlar bilseler artık sevmenin ustası olduğumu ve Evgeniya çıkıp gelse...

Ne diyordum?

İsa gülleri böyledir işte. Gözünün önünden ayırmayacaksın. Hoyrathğa gelmez, örseledin mi, bıraktın mı elinden, uçar gider. Denize düşse kendince yol bulur, sahillere vurur, dalgaları aşar, ulaşır gitmek istediği yere. Düşünüyorum da haklısın arkadaş, ne çok sevgiliyi uğurladık buradan.

1995-İstanbul
(Savrulmalar'dan)

KAR İZİ

Yavaş yavaş gelmeye başladılar. Tek market ve tek eczaneye yeni dükkânlar ekleniyor. Marketlerden biri sahip değiştirmiş olmalı, yenileme çalışması bitirilemiyor bir türlü. Yeni raflar getirildi, soğutucular, dolaplar değiştirildi, döner gazetelikler yerleştirildi kapı önüne, eskilerden alıkonanlar bir güzel silindi, boyandı.

Nalbur, ilk geleceklerin, öncelikle geçmiş kışın yıkımını onarmak isteyeceklerini düşünerek süpürdü sildi dükkânını, havalandırdı; çivilerine çivi, vidalarına vida ekledi, stokları gözden geçirdi, yeni siparişler verdi. Geçen yıl hazırlıksız yakalanmış olmasının deneyim payını kullandı, hazırlandı. Kebap salonu, şimdiden, ütülü örtüleriyle birkaç masa attı bahçeye. Aşağıda, duvara yazılmış "*taze süt mısır*" yazısı, yenilenmek üzere, şimdilik, badanayla kapatıldı.

Dükkân önleri süpürüldü, arka bahçedeki otların yolunması ihmal edilse de ön bahçedeki çiçekler yaban otlarından arındırıldı; bununla yetinilmedi, cadde ya da sokak boyunca beşer metre arayla dikilmiş ağaçlar, gösterilmesi öngörülen ilgiden fazlasıyla ödüllendirildi; diplerindeki toprak eşelendi, bir torba gübre sekizine - onuna paylaştırıldı, gövdeleri kireçlendi.

Evlerini kiraya verecek olanlar, herkeslerden önce gelip astronomik mevsim kiralari isteyebilmenin önkoşullarını oluşturdular: Odaları, pervazları, sıvayı, boyayı, su depolarını, en son bahçeleri gözden geçirdiler. Çiçekleri düzene soktular, birilerini bulup ağaçları budattılar, çimleri biçtirip yozlaşmış yerlere Avrupa çim tohumu ektirdiler.

Yaza henüz birkaç ay varken sokağı, evi, dükkânı, yolu, villası, dairesiyle bütün tatil köyü gözden ve elden geçirildi. Arka bahçelerini sebzeeye ayıran görgüsüzler fide ve tohumlar getirirken, görgülüler bilinmedik çiçek türleri, yeni öbekler ve yeni bir bahçe mimarisi düşündüler. Güller budandı, mevsimlik çiçekler ekildi, yasemin, begonvil ve hanımelleri kapı üstlerine, kameriyelere sardırıldı, ağaçlar gübrelendi, sokak tarafındaki gülleri yolanlara karşı yeni önlemler düşünüldü, bahçe demirleri boyanırken, üstüne tel çekme düşüncesi tartışıldı. Kimi haddini bilmezlerin nişanlısına, sözlüsüne sunmak için ulaşabilecekleri yerlerdeki gülü, tomurcuğu yolup götürmesine seyirci kalınmama kararı alındı.

Okulların kapanma zamanıyla ilişkisi kalmamış kimi ailelerle emekliler taşınmaya başladılar bile. Ötekiler şimdilik yalnızca hafta sonları geliyor; iş arkadaşları, karısı ve çocuklarıyla genel müdür yardımcısı ve muhterem validesi bir an önce ağırlanmalı; muhasebeci ve sayman bir sonraki haftaya bırakılabilir. Apartman komşularıyla teyze oğulları ve amca kızlarına öncelik tanınıyor. Yaz uzun, herkese bir hafta sonu ayrılabilir; ama bütün kış yüz yüze bakılacak akrabaların şimdiden gönülleri alınmalı. Öğle ve akşam yemeği birleştirilerek güneş altında mangal yakılıyor, sıcak etlerle soğuk rakılar yudumlanırken, küçük, zorunlu kahkahalar atılıyor.

Yanan ateşe bakarak müzik dinlediğim, çalıştığım, düşündüğüm, düşler kurduğum, bunaldığım, sıkıldığım; yine de kendimle ve dilediğim gibi yaşadığım uzun geceler bitiyor demek. Yeniden gelecekler. Her kapıdan onlarcası fırlayacak. Arka balkonda sabah kahvaltısı, ön balkonda ikinci çayı. Yüzlerce eve dağılmış geçimsiz bir aile. Şirret çocuk ağlamaları, kulak yırtan kadın kahkahaları ve motorsiklet gürültüsü, doğayı, ağaçları, martıları, denizi, her şeyi bastırarak. Islak havlular, geçen yazdan kalan lastiği gevşemiş mayolarla yenileri, el kadar bikinilerle son moda tek parça mayolar, kimin giyeceği hesaplanmadan yapılmış saçma sapan İngilizce sözcük ve tümcelerle bezeli tişörtler; desenli, düz, kısa, uzun, dizaltı taytlar; yeni sevgililer, eski kocalar, yaz aşkları, pop şarkıları... Anlam kendisini yitirecek yeniden.

Gelindiğinde, evler gözden geçirilip kışlıklardan aktarılan eskimişlerle biraz daha sıkış tepiş duruma getirildikten, garaj kapısı ve deponun şamandırası ile ilgili söyleşiler yapıldıktan, bütün kış olan bitenin dedikodusu, kaynana, yeğen, patronun sevgilisi, kuzen, dizi filmler ve starlarla ilgili söyleşiler bitirildikten sonra ve ancak bütün bunlardan sonra akla, geçen yazın kedileri gelecek. Sonbaharda, gidildiğinde artlarında, kapıları bekleyen, seven, özleyen canlılar bırakacak olmanın heyecanıyla yaz boyu bakılıp beslenen ve bulunabilirse bu yaz da beslenecek olan kediler... "Benimkini bulamıyorum şekerim, öldü mü, ne oldu? Siz bulabildiniz mi Minnoş'u? Her yaz ne oluyor bu kedilere bilmem ki!"

Ne kadar kısa sürede, göz açıp kapayıncaya kadarlık bir sürede gerçekleşti her şey. Sanki bir anda, sanki yeryüzü var olalı beri ilk kez oluyormuş gibi inanılmaz bir coşkuyla tohum döl tuttu, fidan güneşe ve ışığa verdi kendini, kök en diplerdeki, artık ulaşılmaz olduğunu sandığı suyu buldu ve dünya yeniden kuruldu. Artık umut kesilen kupkuru topraktan yemyeşil otlar fişkırdı. Bahçeler gübrelenmeyi, budanmayı, sulanmayı, kısaca insanların ilgisini beklemeden eski çiçeklerle şenlendirdi kendini. Çınarlar, atkestaneleri, koca gövdelerinden umulmayan bir çeviklikle yaprakla donattılar dallarını. Atkestanelerinin, ters çevrilmiş muz hevenine benzeyen tazecik yaprakları, fişkırdıkları noktadan aşağı, ağacın gövdesine bakıp duruyor. Çınarlar, hızla toprak rengine dönecek çifte ponponlarını yemyeşil sallandırmışlar. El biçimindeki yaprakları henüz bebek eli büyüklüğünde; ama son hızla büyüyor. Martılar, inler gibi şehvet çığlıkları atmakta gece gündüz. Nerdeyse yaz gelecek. Yazık!

Mevsimin ilk ve son karının yağdığı o gün, hızla uzaklaşıyor.

Perdeyi sıyırıp kış başından beri özlemle beklediğim karın, evleri, ağaçları örtmüş olduğunu görünce deliye dönmüştüm. Paltomu sırtıma atıp dışarı vuracaktım kendimi. Deniz kıyısına inecektim. Kartal'ı, Pendik'i uzaktan, kar tüllerinin arasından izleyecektim. En çok da karın, üstlerinde nasıl duracağını sonbahardan beri merak ettiğim karaçamlarla ardıç ve köknarlara bakacaktım. Yakmak için akşamdan şöminenin kenarına koyup kuruttuğum odunlar da bekleyebilirdi, çırallar ve çam kozalakları da. Ekmek ve gazete bile sıranın kendilerine gelmesi için sabırlı olmak zorundaydı bugün. Kar vardı ve kar fotoğrafları için aylardır beklediğim fotoğraf makinem. Makineyi bulup çantama attığım gibi botlarımı geçirdim ayağıma ve evden fırladım. Eldivenle eşarbi hatırladığımda bahçe kapısına varmışım bile. Onları almak için geri dönmeyi hiç düşünmedim, zaten yumuşacık bir ilkbahar havası içimi ve dışımı çoktan sarmıştı.

Koşar adım, sahile yönelmişken yavaşladım. Acelem yoktu ki! Bütün tatil köyünü dolaşmalıydım bugün. Her adımın tadını çıkararak, kanıksadığım eski görüntülerin yerini alan büyü, sisli puslu yenilerini ve herkesin duyamadığı kar kokusunu içime çekerek. Madem yönelindi önce sahil, plaj, uzaklar, sonra yukarısı, villalar, köşkler, bahçeler, ağaçlar, yollar... Köyün dışına uzanan, gepgeniş bir çevrende başka dünyalara uzanan yollar. Daha yürürüm, ovaları, vadileri görünceye kadar. Hani bütün çevrenin kuşbakışı ayaklar altına serildiği o tepeye kadar. Oradan yeni inşaatları almayan bir aç bulur inişleri çıkışları, tepeleri düzleri ile bütün vadinin fotoğrafını çekerim.

Önce keman sesini duydum. İnanılmaz bir şeydi. Karlarla kaplı bir kış sabahının 8'inde, rüya gibi bir keman. Beethoven'ındı; ama romans mı, sonat mı olduğunu kestiremeden bitti. Tül perdeleri çekilmiş bir ikinci kattan geliyordu. Önünde üstü ve camları karla örtülmüş beyaz bir Şahin. Görür görmez tanıdım arabayı. Plakasına bakmayı zaten akıl edemedim, bütün beyaz Şahin'lerin birbirine benzediğini ise hiç düşünmedim Aldığı ilk günü anımsadım hemen. Birlikte kent dışına çıkmıştık. Yolda polis durdurup henüz plakası bile takılmamış bir arabayla trafiğe çıkamayacağımızı söylemişti. Sonra birbirine deliler gibi sevdalı iki âşık olduğumuzu anlamış ve hoş görmüştü bizi. Fazla uzağa gitmeyin, uyarısında bulunup çekilmişti yolumuzdan. Trafiğe çıkmayacaktık ki, dağlara çıkacaktık. Yükseldikçe ürperten ayazıyla mor

dağlara, gelinçiçekli, kartal uçuşlu yüce dağlara tırmanacaktık. Ormanların aşağıda yeşil harelî kocaman bir deniz gibi dalgalandığı tepelerde dinlenecek, dallara sesimizi, gülüşlerimizi bırakacaktık. O, kır çiçeklerinden minik bir demetle saçlarımızı süsleyecekti, her seferinde ilk kezmiş gibi, yüreğimiz ağızımızda, acemice öpülecekti.

Yeni başlayacak müziği merakla bekledim. Bu saatte kimsenin bulunmayacağını bildiğim halde yolun başına, sonuna dikkatle baktım. Bir evin önünde duruyor ve bir şey bekliyor görünmekten mi çekindim, Brahms'ın Macar Dansı başlar başlamaz evin kapısına yöneleceğimi gören olmasından mı? Orada, arabanın üstündeki karları avuçlarken yakaladı beni Macar Dansı. Parmaklarım kızarıp duyarsızlaşınca kadar oyalandım. İnanılmaz bir evrenin kapısındaayım. Şimdi, az sonra merdivenlerden çıkacağım. İter itmez açılacak kapı. Masanın başında, yüzünü iki elinin arasına almış düşünürken bulacağım onu. Odaya yeni demlenmiş çayın taze kokusu yayılmış olacak. "Nasılsın?" der gibi "Geleceğini biliyordum." diyeceğim, o düşünürken ve beni beklerken. Hiçbir şey söylemeyecek. Ellerimi tutacak, uzun uzun, ısıtıncaya kadar öpecek. Ne "Pişmanım." diyecek ne özür dileyecek. "Geldim işte." bile demeyecek. "Biz de gidiyoruz artık, ne yapacaksınız bütün kış burada yapayalnız?" diyen komşuları uğurlarken duyduğum gizli sevinci duyacağım. "Siz gidiyorsunuz; ama o gelecek. Biliyorum gelecek." diye içimden gülümsemelerimin, sonunda gerçek kahkahaya dönüşeceğini düşünüp gözlerinin içine bakarak güleceğim. Belki yalnızca "Biliyordum." diyeceğim. "Yapamadım." diyecek o da. İlk kez konuşmuş olacak. "Sensiz olamadım." "Biliyordum." demeyeceğim yeniden. Bunları bana kendisinin anlatmasını bekleyeceğim.

Dün gece bir odunun tümüyle kül bağlamış alt bölümüne bakarken nasıl olup da buradan dipdiri bir alevin fışkırdığını düşündüğümü anımsamayacağım bile. Böyledir işte, demeyeceğim: Unutulmaya terk ettiğiniz, artık bitti sandığınız seveda, ansızın gür bir ateşle diriliverir.Onu bekleyeceğim. Duymayı sabırla beklediğim bütün güzel sözleri, onu buraya getiren o yangın özlemi anlatmasını, tadını çıkararak dinleyeceğim. Dümdüz bir sevmenin değil, "onu sevmenin" değerini şimdi çok iyi anladığımı, artık hata yapmayacağımı, ancak o susarsa ve bir şey söylememi beklerse söyleyeceğim. Onu ne kadar çok sevdiğimi; ama bunu belli etmekten nasıl da çekindiğimi düşüneceğim belki. *"Beni hiç olmadığım biri gibi tanıdın. Yanlış ipuçları vermişim sana. Bunları birleştiren bana çok benzeyen;ama asla ben olmayan başka bir kadın çıktı ortaya, yapay bir kadın. Ona kızdın, ona küstün aslında. İnan o ben değilim."* Diyecek miyim bunları?

Başka hiç kimseyi böyle yaşamakmış gibi, soluk almakmış gibi sevmedim. Hani kış günü, olur olmaz bir söyleşinin ortasında yüzme bilip bilmediğini sorar biri. Susarsın. "Hayır." demediğin için "Evet." dediğin kabul edilir. Yaşamıma başka erkeklerin girip girmediğini sorman işte böyle bir şeydi. Evet demedim; ama hayır da demedim. Bilmiyorum ki! Girdi mi başka erkekler yaşamıma? Hangi boyutta, ne olarak? Belki beni deneyimli bir kadın olarak görmeni istedim. Yüzme bildiğimi düşünmeni istedim. Oysa görüyorsun, bir karış suda çırpınıp duruyorum aylardır. Başka erkekler? Çocukluğumdan beri birçok kez âşık olduğumu sandığım doğru. Ama ne önemi var? Menekşeyi görmeden önce başka birçok çiçeğe hayranlık duyabilir insan.

Daha önce neden bulmadık birbirimizi, neden karşılaşmadık? İlkokulda sınıf arkadaşım olmaman, benim suçum değil. Daha sonra karşılaşabilirdik, yıllar süren yalnızlıklar boyunca. Bir tren yolculuğunda, bir tepeden karanlığa bakarken, bunaltıcı bir akşamüstü... Görür görmez tanırdım seni. Nasıl bildim, nasıl buldumsa öyle. Hep buruk, hep hüzünlü gülümseyişin, başını öksüz çocuklar gibi yana yatırışın, saçların, gür kaşların, uzun kıvrık kirpiklerin ve o sıcak bakışlı, ışıklı gözlerin bütün kışı burada benimle geçirdi. Bir tek fotoğrafını almıştım yanıma. Herhangi bir tanesi gibi duran; ama en çok sen olanı. Ben çekmiştim, kitaplığın önünde, hatırlıyor musun? Kravatsız, beyaz gömleğinin yakaları ceketin üstüne taşmış. En çok gözlerine baktım ve ne çok öptüm, ne çok. Dudaklarımla eskittim alnını, çenenini, en çok gözlerini.

Yine de nasıl sürgün ettim kendimi buraya, bütün kışı yalnız geçirmeye kendimi neden mahkum ettim? Seninle olduğum yerlerde tek başıma olmaya dayanamayacağımı biliyordum. Denedim; ama beceremedim. Sesin geldi, en çok gözlerin. Oralarda gözlerinsiz olmaya katlanamadım. O caddeler, ışıklı dükkânlar, başıboş ve çığırta kalabalık, levhalar, yazılar, vitrinler üzerime geldi hep. Seninle yürüdüğüm sokaklardan sensiz geçemedim. Tatil akşamları birbirine sarılmış yürüyen iki insan her seferinde içimi kanattı. Özellikle onları görmeye hiç dayanamadım. Kıskandım biliyorum. Seni kıskandım. Ya bir kadının gözlerinin en derinine bakmaktaysa şu an, ya bir başkasının kulağına sevgi sözcükleri fısıldamaktaysa, benimkinden başka bir elin parmak uçlarını öpüyor mudur, saçını kokluyor, omuzbaşlarını okşuyor mudur?

Bunları anlatacağım sana, tümünü. Şımartır mıyım diye çekinmeden, bir kadının değil, bir erkeğin, sevgilisine söylemesinin yakışık alacağı sözler olduğunu düşünmeden. Mademki geldin, bırakmam seni artık. Al beni de götür nereye gideceksen.

"Bağışla beni sevgilim," derim; bağışlarsın. Ben uzaklaştırmadım seni, kırılmanı hiç istemedim. Annemişim gibi üstüne titremedim mi? Çocuğunmuşum gibi güğsünde yatmadım mı? Üzdüm mü seni hiç? Söyle, bir daha yapmam. Bir daha seni incitecek en küçük bir davranışım olmayacak, söz veririm.

Hayır. O gün Pendik de Kartal da görünmüyordu. Süt mavisi bir buğu vardı havada. Kumsal boydan boya karla kaplıydı. Ancak denizin yaladığı yerlerde eski ıslak rengine kavuşuyordu yeniden.

Dişbudakları, köknarları gördüm, karaçamları, ardıçları... Kar, üstlerinde tahminimden de güzel durmuştu. Gelinlikleri içindeki genç kızlar gibi çalılıydı her biri. Yine de o gün fotoğraf çekmek içimden gelmedi. Sandığım gibi kaçırılmaz görüntüler sunmuyordu karlı doğa. Fotoğraflarım, nasılsa sıradan, ucuz Noel kartlarına benzeyecekti, çekmedim.

Dönüşte, avuçladığım yerlerden aşağı kayan karlar, bir pencere açmıştı arabanın camında. Utanmadan içeri baktım. Arka koltuklardan birinin sırtına geçirilmiş bir bebek sandalyesi görünüyordu. Arabanın başka yerlerinden aldığım karlarla o deliği kapamaya çalıştım, olmadı, hepsi kayıp aşağı indi.

Yine bir keman sesi vardı. Bu kez hiç duraksamadan tanıdım: Vivaldi'nin keman konçertosu. Opus 12.

"Güzel insanlar olduğunuzu biliyorum." dedim tül perdeleri kapalı, çay buharlı eve. "Keşke tanışabilseydik." Gerisini merak etmedim. Ne bebeğin yaşını ve cinsiyetini, ne kadını, ne erkeği.

Yazın onlar da gelirler. Belki karşılaşırız bir gün. Plaja giderken, plajdan dönerken. Bebek kendi arabasında şaşkınlıkla ve gülücüklerle bakıyor olur dışarı, insanlara, kalabalığa.

Belki yaz başında gelirler. Kebapçıda akşam yemeği yerler, "taze süt mısır" alırlar yoldan. Saat 8'de Brahms dinlemek için erkenden kalkarlar mı yaz sabahlarında da?

1993 - Bayramoğlu
(Savrulmalar'dan)

SÖYLEMEK İSTESEM

“Süheyla Hanım, aynı Süheyla Hanım” Bir yandan “Hoş geldin” derken bir yandan da bunu söyledi. Ne demek şimdi bu? Yaşlanmamışsınız mı? Değişmemiş, gelişmemiş, ilerlememişsiniz; o zamanlar nasıl biliyorsak şimdi de öylesiniz. Ne zamandan beri biliyor beni? Yalnızca bir yıl görmedi, ondan önceki bir yıl da sürekli görmüştü, daha öncesi yok. Ne bilir aynı olup olmadığımı. Hemen hemen her ay bir şeyler diktirmek isterdi o aralar; pat telefon, “Süheyla Hanım, bu perşembe sizin için uygun mu, benim eski bir gabardinim var, etek için; kıza da bir elbise düşünüyorum, bir de...” Şimdi de öyle; konfeksiyon pahalı gelmiş, beden ölçüleri, kesimler birbirini tutmuyormuş, hem canım insan, vücuduna tam uyanı bir türlü bulamıyormuş zaten, çarşıya çıkıp saatlerce dolaşmak da cabası... Göğüsler küçük, basen geniş ya, üst 42 beden, alt 48, nereden bulacak vücuduna oturan elbiseyi? Siz de hiç değişmemişsiniz Figen Hanım, deseydim ya ben de! Ya da onun söylediği gibi: “Figen Hanım da aynı Figen Hanım.”

Nerden bulmuş bu kumaşı, ninemden kalma. Paraya kıyıp yenisini almaz; kıyıda köşede ne bulmuşsa... Kıza bluz diyecekmişiz bundan. O, ben gelirken çıkan kız da - o değişmiş, aynı değil, boylanmış, genç kız kalıbına girmiş - hayatta bu bluzu giymez. Üstelik bebe yaka yapacakmışız. Ayol, bebe yaka mı kaldı artık; bizim çocukluğumuzdaydı bebe yakalar, şapşal yakalar, Amerikan yakalar. Bluz hele biraz beklesin bakalım. Önce elbiseleri keselim biz. Şu “boydan” modasının çıkması iyi oldu. Çırak giderken Hikmet Teyze’ye, nervürlerle uğraşırdık, göğüs pensi, sırt pensi, bel dikişi, elbise dedin mi bele tam oturacak, etekler kloş ya da daire kloş, astarlar, farbalalar... İyi ki de Hikmet Teyze varmış mahallede, iyi ki de bizinkiler okula göndermeyince annem “Eli iğne iplik tutsun. “deyip beni onun yanına vermeyi akıl etmiş. “Kocası kötü çıkarsa işine yarar, iyi çıkarsa kolunda bulunsun, altın bilezik. İster yabancıya, ister kendine. Hele eli biraz kırılsın.” Nur içinde yatsın, anacığım hayatta olsaydı da görseydi iki çocuğumu da elin dikişiyle büyüttüğümü. Bugünleri önceden bilmiş sanki.

“Neden, diye sormak yasak mı?” demiştim son gece. “Yasak!” demişti o da. “Neden?” dedim. Kötü bir şey yapacakmış gibi baktı. Ölecekmiş, öldürecekmiş gibi. “Yani neden yasak diye soruyorum.” dedim. Bakmadı bu sefer, şakaklarında birkaç damarın seğirdiğini gördüm. Epey sonra, sakinleştikten, gideceğini ve benim tepki göstermemeyi kabul ettiğimi sandıktan epey sonra, çok sıradan bir şey söylercesine: “Pek fazla bekleme beni.” dedi. “Gençsin güzelsin bulursun başka birini.” Ben ağlamaya başlayınca bunu söylediğine de pişman oldu; ama söyledi bir kere.

Üç gün sonra geliyor. Bizi bırakıp gittiğinden beri ilk kez. Üstelik haber vererek, izin isteyerek, yabancı gibi. Çocukları çok özlemişmiş, beni de tabii. “Gözümde tuttunuz.” dedi. Biz tüteriz hep öyle zaten, madem gözünde tütecektik, niye gittin? Diyemedim, tutuldum kaldım. Sesinin rengini bile ayırt edemedim. Keyfi yerinde mi, ölesiye mutsuzluklarından birini mi yaşamakta gene? Bizi özledi mi gerçekten, bu da başka türlü bir veda mı?

Teyel ipliği nerede?

- Figen Hanım, diye seslendim içeriye. Teyel ipliğini bulamıyorum.

- Ah, ben de ne unuttum diye düşünüyordum, dedi. Gitti, makinenin çekmecelerinden bir beyaz makara bulup geldi.

- Şu makaradan kullansak?

- Kullanalım da o iplik çok sağlam, kolay sökülmez. Sonra iğneyle kurcalarken tel çekersiniz kumaştan.

Böylece teyel sökme işinin onlara ait olduğunu hatırlattım aklımcı. Kızı, kardeşi, kim gelirse... Sürfileleleri de onlara yaptıracağım, ince dikişleri de. Ne bulduysa yığıdı önüme. Bir günde bu kadar şey dikilir mi? İki etek, iki elbise, bir bluz. Geceye kalsam bile yetiştiremem. Aslında huysuzluğum sabahki laf yüzünden. Yalan söylüyor; aynı Süheyla Hanım değilim. Hem benim çektiklerimi çekip aynı kalabilir mi insan? Saçım beyazlamaya başladı bile. Yüzümdeki kırışıklar artacak, boynum buruş buruş olacak. Sonra yüzüm sarkacak, köpek yanakları gibi iki yanımdan sallanacak yanaklarım, burundan ağıza doğru derin, simetrik iki çizgi, bir gıdı... “Alnımdaki hattı yaşımın matemi sanma!” Sıkılmış, bunalmış, artık evlere sığamıyormuş. Bir süre, kendisini toparlayıncaya kadar... “Çocuklara zaten sen bakıyorsun, benim kazandığım ne?” Bakarız peki, baktık da zaten; ama ben de bunalırsam, ben de sığamazsam evlere, nerelere kaçırım?

İki parça önü, iğneleyip bıraktım. Etekleri biçmem gerek bir yandan. Makineye oturunca çekileceklerin tümünü çekip kalkmalıyım. Bluz kalır. Belki ikinci elbiseyi bile çıkaramam. Bir gün daha çağırısın. Hani o da yardım edecekti. Kızkardeşi de gelecekmış sözde. Ufak tefek işleri biz yaparız, hiç merak etme sen, demişti.

- Önlerin karşılığını siz alırsınız değil mi?
- Alırım alırım, tabii, dedi. Çayı demledim, şimdi geliyorum.

“Süheyla Hanım, aynı Süheyla Hanım.”mış. Liseye giden kızına söylüyor bunu. Sanki kız beni bilmiyor ya da varsa bir değişiklik kendi gözleriyle fark edemeyecek. Bu, yalnızca kadınlar arasında geçebilecek bir konuşma. Çocukluğumdan beri duyarım; ama bana hiç söylenmemişti. Bir iltifat biçimi sanırmışım meğer. Bu sözün söylendiği kadınlar gülümserdi, azıcık mahçup olur, söyleyecek bir söz bulamamanın sıkıntısını çekerlerdi. Ne desinler zavallılar? Sizi hayal kırıklığına uğrattığım için ne olur bağışlayın; ama ne yapayım, hâlâ genç ve güzelim işte. Evet evet! Bir çekememezlik var bu sözde. İltifat diye söylendiğinde bile. Herkes zamanın yıpratıcı etkilerini duyar, tenine, gözaltlarına, kırışıklarına yansıtırsa sen, nasıl oluyor da yaşlılarına ihanet edebiliyorsun? Onları vuran zamanı yanıltmak için ne yaptın? Bizim bildiğimizden başka bir yaşamın mı var, seni genç tutan (gizli) bir ilişki içinde misin? Sevgili falan? Hadi hadi ne haltlar çeviriyorsun? Böyle de bir suçlama içeriyor. Ben aptal, belki teşekkür bile etmişimdir kadına. O anda tepki göstermek aklımdan ucundan geçmedi.

Çaylarla birlikte kekler, kurabiyeler de getirmiş, öğle yemeği çıkarmaya pek niyeti yok galiba. Öyle ya, yemekle falan uğraşırken işten kaybetmeyelim istiyor.

- Hatırını bile soraamadım doğru dürüst. Sen de gelir gelmez gömüldün işlere, diyor. Tipik ev sahipliği numarası bu. Yalnızca terzi kadın değilsin, bu evin konuğusun demek istiyor. Ama işler zaten ortadaydı ve beni bekliyordu. Lafla oyalansaydım ne yapardı acaba?
- İş beklemez, diyorum ben de, yalandan. Oynuyoruz karşılıklı. O nazik, kibar, ev sahibi ve patron kadını oynuyor; ben işine düşkün terzi işçiyi.

Mahallede süsüne püsüne düşkün kadınlara mı söylenirdi o söz? Kimlere söylenirdi? Eve çamaşıra, temizliğe, gündeliğe gelenlere? Yok canım... Onlar değişmezler pek. Neleri

değişsin? Aynı eski manto, aynı başörtüsü. Onlara değil, en çok civeleklere söylenirdi. Geçkin civeleklere. Uyduruyorum. Çocukluğumdan tanıdığım geçkin civelekler mi var? Var elbet, olmaz mı? Mualla Hanım. Tabii ya Mualla Hanım'a söylenirdi. En çok ona. Oksijen sarısı saçlarında bigudiler; kaşlar esnek, ince bir yay; bol pudralı, bol allıklı bir surat. Kırmızı rujlar, kırmızı ojeler, kırmızı yanaklar... Mahallenin bütün delikanlılarıyla kırıştırdı. Kocasının üstüne. Ben Mualla Hanım değilim. Sekiz ay, beş gün oldu gideli, kim görmüş, kiminle?

Geleceğim, dedi; ama gelmeyebilir. Aklına öyle eserse?.. Haber falan da vemez. Elin böğründe öyle beklersin. Bir sekiz ay sonra yeni bir telefon: “Çok özledim sizi, gözümde tüttünüz.” Ama ya gelirse? Üç gün sonra... Ne yapacağım? Hiçbir şey olmamış gibi davranabilir miyim? “Evine hoş geldin, madem geldin, kaldığımız yerden sürdürebiliriz şimdi.” Oysa her şey değişti, her şey. Ben eski Süheyla Hanım değilim. Öyle, bir başına bırakılmış bir kadını. Bana âşık olduğunu sanırdım oysa. “Ah, ne aldanmışım!” Sevgi öyle pat diye biter miymiş? Ona sorsan, bittiği falan yok, der. Öyle mi der? Bilmem. Ne zaman ne söyleyeceğini, ne zaman ne yapacağını bilmiyorum artık. O benim neyim? Onu da bilmiyorum. Kimi karşılayacağım ben şimdi? Kocamı mı, eski kocamı mı, sevgilimi mi, beni terk edip giden erkeği mi? Bir yabancıymış gibi davransam? Buyrun, ne içersiniz? Olmaz, ayıp! Hem gerçekten, söylediği gibi beni seviyorsa hâlâ? Çocukların ona ihtiyacı var. Benim yok mu? Yalnız nasıl yaşanacağını bilmem ki! Sekiz ayda da öğrenilmiyor. Saçımı okşayandı o, ellerimi. Sertleşti ellerim, hantallaştı. Kumaşın üstünde uçardı eskiden, şimdi diken. Artık eve giderken rakı almam gerekmiyor. Şarkılar da bitti. İkinci kadehten sonra mutlaka şarkı söylerdi. “Yalnız bırakıp gitme bu akşam yine erken / Öksüz sanırım kendimi ben sensiz içerken”. Önceleri yavaştan başlardı, mırıldanır gibi; sonra beni de çeker alırdı yanına. Sen de söyle, diye üstelerdi. Hadi o şarkıyı söyle. “Söylemek istesem gönüldekini / Dilime dolanan ıstırap olur”. Sesim güzeldi o zamanlar, şimdi nasıldır kim bilir? Söyledim. Sekiz aydır her şeyi unuttum. Neden hiç aramadı? Gittiğinden beri. Bir tek dün, geleceğini söylemek için.

Nasıl gelir? Çiçekle? Yok canım, romantik âşıklar gibi görünmek istemez. Çocuklara bir şeyler getirir. Büyük oğlana bir kitap, küçüğe bir oyuncak. Benim için bir şey almış mıdır? Hâlâ seviyorsa, belki. Başka bir kadın mı var, demiştin. Filmlerde hep öyle sorarlar ya! Neden gidiyorsun? Neden diye sorma, demiştin. Benden bir şikâyetin mi var, demedim. Neyimi beğenmiyorsun, diye sormadım. Olur ya bazen, bir davranışın sinirine dokunuyordur. Ağzını şapırdatarak yemek yeyişin falan. Sorsam söyler miydi? Neler yaşıyordu, bunalımı neydi, nedendi; hiç anlamadım. Niçin sığamıyordu evlere, evlendiğimizden beri bir şey yapmayan duvarlar neden üstüne üstüne gelmeye başlamıştı. O da beni, bunların anlatılabileceği biri gibi görmemiş demek. "Merhaba" diyecek. “Nasılsınız?” Ne diyeceğim? Midemin kabarması ağzıma yükselecek. Konuşamam; gerisin geri gitmesinden korkarım, sitem edemem; yeniden bunalımlara kapılmasından ürkerim, bağıramam. Ne yapacağım? Yalnız kırışık bir gülümseyiş. Bunu anlamalı. Artık, en sonunda kırıldığımı anlaması gerek. Bu kalp çamurdan değil. Başımı hafifçe çevirir, döner giderim. Mutfakta görülecek işlerim var. Becerebilir miyim? Niye bana böyle davranıyorsun, der. Yine yanıtımı sessiz, gülümseyişimi buruşuk tutabilir miyim? Ya bir daha görünmemek üzere çekip giderse? Belki hiç gitmez artık. Belki istediği süre dolmuştur. Anlamak, öğrenmek istediği her neyse anlayıp öğrenmiştir. Bizsiz yapamayacağını, bizi sandığından daha çok sevdiğini... Aslında bir daha gitmemek üzere geldiğini...

- Çocuklar nasıl, kocan iyi mi?

- Çocuklar iyi, diyorum. Büyük okula gidiyor, küçük daha başlamadı, seneye kısımetse.
- Ya kocan, diyor.
- O da iyi, diyorum.
- Önceki yıl kimi sorunlar vardı. İşten ayrılmıştı. Anlatıyordun, tatsızlıklar falan çıkıyordu hani. Bitti mi onlar, düzeldi mi?
- Bunları mı anlattım size, diyorum.

Gerçekten şaşılacak şey! Ben? Bir yabancıya? Bunlar aile sırrı sayılır, nasıl söylemişim?

- Kötü etmişim, diye düzeltmeye çalışıyorum. Tam burada annem gibi konuşmam gerek işte:

- Zaten herkesin kaldıramayacağı kadar derdi var. Bizimki de nedir; çocuk oyuncağı. Hem sevdalılar kötü olmaz birbirine. Azıcık şamata muhabbettendir. İyice sessiz kalırsa bir ev, o zaman kork.

- Haklısın, diyor başını sallayıp. Düzeldiniz demek.

- Biz hiç bozulmadık ki, diyorum. Hani geldiğimde siz demiştiniz ya “Süheyla Hanım aynı Süheyla Hanım” diye, öyle gerçekten. Ben hiç değişmedim. O da öyle. Neredeyse on yıl oluyor evlendiğimiz, bir günden bir güne sesimizi yükseltmedik birbirimize. Bağırıp çağırdığımızı duyan olmamıştır. Ben, bazen, öyle kendi kendime söylenirim; ama ona duyurmam. Duysa bırakıp gider zaten. Çok hassastır. Bir geceyi bile ayrı geçirmedik daha. Bir yere gidecek olsa, her saat telefon. Çocuklar da böyle alıştılar, arayıp sormasa ölürlükten ilgisizlikten.

Derin bir soluk alıyorum:

- Şimdi eteği biçerken kendi kendime düşünüyordum ben de. Giderken balık alacağım bu gece, bir de rakı. Çoktandır kafa kafaya verip içmedik birlikte; içmedik, şarkı söylemedik. Eski şarkıları sever misiniz siz de? Ne güzel şarkıdır o. “Söylemek istesem gönüldekini”.

Hiç duraksamadan şarkıya başlıyorum. Şarkı söylemek iyidir, işi kolaylaştırır, yaşamayı... Figen Hanım ilk kez görüyor şarkı söylediğimi. “Ne haber,” diyorum içimden. “Aynı Süheyla Hanım mıymışım?” Bu gece eve giderken rakı almayı unutmamalıyım.

1996 – İstanbul
(Savrulmalar’dan)

LİSA'NIN BEBEĞİ

En küçükleri Lisa'ydı. Babasının peşinde dolanan bıcır bıcır bir kız o zamanlar. O zamanlar dediysem bir altmış yılı var. Yok canım, altmış olur mu, daha fazla. Ben on altımda değildim ki on yaşlarımda var yoktum. İlk zamanları söylüyorum, babamın, onların Karabağlar'daki bahçesine bakmaya başladığı yıllar. Yoksa, onların gidişlerine kadar, en az bir on yılımız daha geçti birlikte. Lisa benden iki yaş küçük; ama daha iri, ablam gibi duruyor; ben fasulye sırıgı gibi bir şeyim, kupkuru. Ablayım sözde; ama kimseye sökmüyor ablalığım. Hoş, zaten Lisa'nın "abla, teyze" bildiği yok; herkese adıyla sesleniyor; onlarda âdet öyle. Babası ne zaman bizim oraya, Karabağlar'a gelse Lisa: "Benim arkadaşım var orda; ben de geleceğim." diye tutturmuş. Geldiğinde anlatırdı bana, kendi taklidini yapardı, nasıl tuttuğunu, nasıl tepindiğini. Baba ne yapsın, onu da getirirdi. Zaten en çok Lisa'ya düşküdü. Öteki kızları büyümüş, evlenmiş; kala kala Lisa kalmış elinde; küçük kızının bir dediğini iki etmezdi.

Ben İtalyanca bilmezdim; Lisa da Türkçe bilmezdi. Ya da bilirdik de az buçuk. Rumca anlaşırdık. Bizimkiler Girit'ten gelmişler ya, ben Türkçeden iyi konuşurdum Rumcayı. Daha doğrusu Türkçe bilmezdim pek, sonra sonra öğrendim. Okulda çocuklar dalga geçerlerdi hep Türkçemle. Özellikle bütün "ı"ları "i" diye söylememle. Lisa'nın babası İtalyan'dı; ama annesi Rum'du: Kırya Mariya. Rumca da onun ana dili yani. Zaten iki küçük çocuk ne konuşacak? Güzel güzel oynardık; çok güzel oynardık yalnız. Bana hiç şımarmazdı Lisa; ne desem yapardı. En çok kuledede oynardık. Birimiz üst kata çıkar, orayı evi diye benimserdi; öteki aşağıda kurardı evini; sonra da komşuluğa giderdik birbirimize; durmadan iner çıkardık o merdivenleri. Çamurdan köfteler yapar, kiremitten tepsilerde, macunlar, reçeller sunardı birbirimize. O zamanlar âdet öyleydi. Akide, peynir şekeri, lokum falan bayramdan bayrama... Çukulata hiç... Onu ilk Lisalarda tattım. Onlar zengindi; annesi, sakız macununu bile kristal hokkalarda ikram ederdi. O kuleden de iz eser kalmadı. Kule dediğim, gerçek bir kule değil zaten, yel değirmeni. Şimdi yok. Şimdi dediysem, ne şimdisi, onlar gittikten üç beş yıl sonra yıktılar kuleyi. Yel değirmenini yani. Artık işe yaramıyormuş. Yerinde keçiler otladı bir zaman; sonra parselleyip arsa arsa sattılar.

Buca'da da bir köşkleri var Lisa'ların. Oraya da gittim kaç kere. Kere ne demek, keresi sayılmaz ki! Ya babası haber gönderir, babam götürürdü beni ya da adamlarından birini gönderir aldırırdı. Köşkün bahçesi cennet... Ağaçlar, görmediğimiz, bilmediğimiz çiçekler, kuş cıvıltıları, ağustos böcekleri... Yazları, yalnız o öğle uykusuna yattığında sakin olurdu bahçe. Öteki zamanlarda Lisa bahçenin tek sahibiydi. Bahçıvanlar falan, onun emrindeki uşaklar gibi. O ne isterse yerine getirilirdi hemen. Dedim ya, bir Lisa kalmış evde, evin kıymetlisi olmuş. Bir ablası, adı Laura'ydı, Karşıyaka'da evli. Orada oturur, öyle pek sık gelmezdi Buca'ya. Kocasını iplik fabrikasında direktörmüş, duyardık. Büyük ablası Anastasia, daha önce kiminle evliydi bilmem; tanıdığım da duldu ve bütün dullar gibi sesi soluğu çıkmaz, annesiyle hanım hanım otururdu evde. Daha sonra, buralardan evlendi, yine bir İtalyan'la. O Lisalarla birlikte gitmedi. Bir süre daha kaldı; ama sonra o da gitti; kocası ve küçük oğluyla birlikte.

Bugünlerde, neden bilmem çok düşünüyorum Lisa'yı. Şimdi kocakarı olmuştur benim gibi; yaşıyorsa tabii. Belki de ölmüştür. Acaba öldü de ondan mı rüyama giriyor sık sık? Bir teyzesi vardı Lisa'nın; Bornova'da otururdu, piyano öğretmeni. Geçenlerde o girdi rüyama. "Tanıdın mı beni?" diyor. "Bak, bıyıklarım var, erkek gibi. Hatırladın mı?" Bıyıkları vardı gerçekten.

Lisalarda görürdüm onu. Beni bile oturtmuşlardı bir gün piyanonun başına. Ben ne bilirim çalmayı! Gülmediler ama. Alay etmediler. “Öğretsene arkadaşına.” dedi yalnız Eleni Teyze; o kadar! Bornova’ya gidip gelmezdik pek. Bornova çok uzak o zaman. Aynı günde gidilip gelinmez. Zaten bizim piyanoyla ne işimiz olacak? Dışarılarda dolaşırdık hep. Tütün tarlasında, sebze bahçelerinde, Lisaların görmelere, gezmelere doyumaz bağında... O üzümün tadını bir daha hiçbir yerde bulmadım; o yüzden üzüm de yemiyorum artık. Mevsimi geliyor, dönüyor; ya bir çilkım, ya iki... Oysa o zaman, bağ bozumundan arta kalan şuruplaşmış üzümler kuşlarla bizimdi. Avuç avuç tıkdık ağzımıza, ne yıkamak, ne bir şey. İlaç milaç olmazdı ki üstlerinde; çok çok toprağın tozu. Her şey temizdi; dünya kirlenmemişti daha. Taneleri, parmaklarımızın arasında ovuşturmak yeterdi. Ağzımız üzüm doluyken konuşmaya kalkar güldürürdük birbirimizi. “Sana Lisa’yı getirdim.” diyor Eleni Teyze. Lisa, arkasında saklanmış meğer, çıkıp sarılıveriyor boynuma. Genç kız haliyle; buradan gittiklerindeki gibi. “Çok özledim be kız seni!” diyor, Türkçe. “Seni, babanı, anneni, Buca’daki köşkü, bağları, şaraplarımızı...” Başını çevirip görecektiydi diye ödüm patlıyor, rüyada bile. Ne bağ kalmış ne bahçe çünkü. Anne, baba desen kemikleri bile çürüdü. Buca’daki köşkten eser yok. Yalnız Lisalarınki mi? Köşk kalmadı Buca’da. Öyle gerçekti ki rüya, bir uyandım, ağlıyorum. Anladım Lisa’nın nasıl özlediğini buraları, hissettim; şuramda duydum o ateşi. Bir yumruk geldi oturdu boğazıma, günlerce yutkunamadım.

Babam hep “Afediko” derdi babasına. Ne demek? Bilmem. Öyle bir saygı, sevgi sözü işte! Geçmiş gün, unutmuşum nesi vardı; ama hasta babam, yatıyor. Duyduk ki Afediko da hastaymış. Ne yapalım, nasıl soralım hatırını derken, bir de baktık Lisa: “Nerde Ali, babam görmek istiyor onu.” dedi. Babam, “Afediko” adını duyar duymaz ayaklandı. “Sen otur Ali.” dedi Lisa, babasını çıkardı arabadan, koluna girip getirdi. Bahçıvanının rahatsızlandığını duyunca ziyaretine geliyor hasta hasta; elini sıkmak, geçmiş olsun demek için. Öyle insanlardılar işte.

Afediko, çok önemli bir adam; demir yollarında amir; en büyük amir. Demir yolları ondan soruluyor. Öyle zenginler ki babam kaç kez denk gelmiş; eve heybeyle taşıyor sarı liralara. Hıristiyan kadınlar şapka takarlardı o zaman, tüllü şapkalar. Şapkanın tülü, zenginliğin bir işareti. Mesela Kirya Mariya, burnunun altına kadar indirirdi şapkasının tülünü; çenesini örtmezdi. Çenenin altına inen tül, çok zenginlik demek. Heybeyle gelen sarı liralara rağmen “çok zengin” saymazlardı kendilerini.

Bir gün tütün diziyoruz çardakta, Lisa çıkageldi yine. Afediko geliyormuş, takılıp peşine gelmiş. Ben öteki kızlarla yarışıyorum dizmede. Elim çabuktu benim; çok çabuk dizderdim. Baktım Lisa hoşlandı yarışmamızdan. “Haydi.” diyor bana. “Haydi vre.” Sonra çoştı: “Geçersen bir elbiselik alacağım sana.” diye kızıştırdı yarışı. Hepsinden çabuk dizdiğim için geçeceğim belliydi; o da biliyordu ve elbiselik almak için bahane buldu yarışı. Geçtim; o da sözünde durdu; kadife pazenden elbiselik kumaş aldı bana. Renklerden en çok yeşili sevdiğimi bilirdi; o yüzden gidip yeşilini aramış bulmuş. Nefti yeşil üstünde küçük çiçekleri olan bir pazen. Terziye verecek paramız yoktu; annem dikti elbiseyi. Şöyle belden büzgülü, bebe yakalı bir şey. Yıllarca giydim, iyice küçülüp etekleri dizimin üstüne çıkıncaya kadar.

“Biz gidiyoruz.” dediklerinde, bunun temelli gidişe hazırlık için olduğunu hiç anlamadık. Biz gezmeye gittiklerini sanırken onlar kendilerine yaşayacakları yer bulmaya giderlermiş. “Azam plaçı” dedikleri bir kahve değirmeni var; nedense çok değerli. Onu emanet ediyor Afediko babama. “Çok kıymetlidir, gözün gibi bak.” diyor; bir de şaraplarını. Şarapları da çok değerli.

Kendisi yapıyor çünkü. Kimya gibi. Sır gibi. Üstlerine titiyor. Bir de şaraplarını tembih ediyor: Dikkat et, bu şaraplar onların eline geçmesin.”

Gidiyorlar, dönüyorlar o zaman. Dönmeysiye gidişleri daha sonra. Kirya Mariya değirmeni soruyor ilk. Afediko bile şaraplarından önce değirmeni merak ediyor. “Ne yaptın?” diyor babama. Ne yapacak babam kahve değirmenini. “Bıraktığın gibi Afediko.” diyor. Her şey bıraktığın gibi.” Lisa’nın annesi, ne düşünüyorsa, o değirmeni alıyor ve yepyeni, pırl pırl başka bir değirmen veriyor anneme. Elinin boş kalmasına mı kıyamıyor artık, nedense... Oysa biz “azam plaçı”nin ne özelliği olduğunu, neden o kadar değerli olduğunu o gün de merak etmedik, bugün de. Adam güvenmiş sana, bırakmış, gidip soracak mısın, nedir bu, kaç para eder, diye? Çok ayıp.

Rodos’a gitmişlermiş meğer. Oraya yerleşmeyi düşündükleri için, gidip oradan ev bulmuş Afediko, kendisine iş ayarlamış. Döner dönmez hazırlığa başladılar; önce yavaş yavaş, sonra hızlı. Biz soruyorduk, hepimiz: “Neden?” Onlar söylemediler, başkalarından öğrendik. Hükümet onları istemiyormuş burada. Kovmuş onları yani. Gitmeyip de ne yapacaklar? Çok iyi insanlardı; ne yaptılar hükümete, hiç bilemedik. Köşkü satılığa çıkarmadan önce babama demiş ki Afediko: “Ali, gel sana bırakayım bunu. Çoluğunla çocuğunla sen otur; yabancıya gitmesin.” Babam istememiş. “Ben onun vergisini ödeyemem.” demiş. Ödeyemezdi de. O zamanın parasıyla yalnız senelik vergisi 600 lira tutuyormuş evin. Bakımı var, öteki giderleri... Hem dokuz odalı köşklerde oturacak insanlar değildik biz; haddimizi bilirdik.

Köşkü istemedik; ama Lisa’nın bebeğine karşı çıkamadık. Ben yani; yoksa bizimkilerin haberi bile olmadı bebekten. Onlar gittikten nice sonra annem gördüğünde, sakladığım yerde, dolabın en dibinde, iç çamaşırlarımın arasında, kıyametleri kopardı. “Ben istemedim ki! O verdi.” dedim; ama dinletemedim. Söylendi durdu günlerce; ne hırsızlığım kaldı, ne arsızlığım. Oysa gerçekten de istememiştim. O bebeği bir kerecik kucağıma almak için her şeylerimi vereceğim yaşlar çok gerilerde kalmıştı çünkü. Kocaman kızdım, evlendirsen kocaya varacak, çocuk doğuracak yaşta. O yaşta bebekle oynanır mı hiç? Yine de Lisa: “Al, senin olsun bu.” dediğinde ses çıkaramadım; “Bu yaştan sonra ne yapacağım bebeği ben? Evlensem kendi bebeklerim olacak.” diyemedim. Lisa’nın en sevdiği bebektir; her gece sarılıp yattığı, karşısına alıp insan gibi konuştuğu bebek. İnsan gibiydi gerçekten. Kaşları, gözleri, minicik parmaklı elleri. O zaman öyle bebekler yoktu bizim buralarda. Kim bilir nereden getirmişler ona, hediye. Benim öyle bebeklerim hiç olmadı; ondan özenirdim demek. Annem artık kumaşları kıvrırır, bükür, içini doldurur, kaş göz çizip bebek diye elime tutuştururdu; ama hiçbiri Lisa’nın bebeğine benzemezdi. Kumaş değildi o, insan derisi gibi bir şeyle kaplıydı. O zaman nasıl da kıskanırdı bebeğini Lisa, benim kucağıma versin diye, bir kerecik kucağımda sallayıp okşayayım diye az ağlayıp yalvarmadım. Vermedi, vermezdi. Annem günler süren o söylenmeleriyle o kadar utandırmış ki beni, ortaya bir türlü çıkaramadım; ama atmadım da. Hâlâ kuytularda bir yerlerde saklarım onu. Kadife pazen eskidi gitti; annem yer bezi yaptı sonunda; ama bebeğe kimse dokunamadı. Dokundurmadım; çünkü ne çocuklarıma gösterdim onu, ne torunlarıma. Artık ortaya çıkarmalı. Vakti geldi. Eski evden kalan tek eşyanım, şu aynalı konsolun üstüne koymalı. Şimdiye kadar, “Koskoca kadın! Bebeklerle mi oynarmış gizli gizli?” deyip güleceklerinden korktum; ama hiçbiri kalmadı artık; ne korku ne çekinme. Kimden saklayacağım, niçin saklayayım? İhtiyarlığın böyle nimetleri var. Akıl sır erdiremezlerse “Bunadı ninemiz.” derler çok çok. Madem çocuklaşmış bir yaştan sonra ihtiyarlar, sayınsınlar ki çocuklaşmışım, hatta bebekleşmişim ben de. Kime ne? Lisa gibi, geri dönmeyecek çocukluğum o benim.

Tarlaları, Karabağlar'da babamın baktığı bahçeyi, bağı, büyük ve küçük evi, neleri varsa hepsini sattılar. Bütün mal varlıklarını altına dönüştürdüler. Altına yasak yoktu herhalde. Ama götüremediler o altınları. Büyük, çok büyük bir şanssızlık oldu, bir felaket. Tam her şeyi, içleri titreye titreye, ağlaya ağlaya satmışlar; bütün paraları altına çevirmişlerdi ki hırsız girdi evlerine. Bütün altınlar bir gecede uçtu gitti. Gidecekler, çaresi yok; ne yapınlar? Ne satacak bir şey kalmış, ne elde avuçta beş kuruş para. Laura'nın kocasından borç almışlar yol masrafı için. Orada da çok sıkıntı çektiklerini öğrendik sonra. Laura, gidinceye kadar, hep geldi ziyaretimize, babamın hatırası diye, hep arayıp sordu bizi. Düpedüz açlık çekmişler Rodos'ta. Yirmi dört saatte bir tas çorba zor geçmiş kursaklarından. Bir taban halısına bir kilo turp otu aldıklarını anlatırdı Laura; hem de çamuruyla. Burada adımlarını attıkları yerde buldukları ota, orada koskoca bir halı vermişler. Babasının bir ayak parmağının kangren olduğunu anlattı sonra, son gelişlerinden birinde. Kesmek istemişler; "Başka hiç çaresi yok; ancak kesersek parmağı, ayağı da, seni de kurtarıyoruz; yoksa ölürsün." demişler; razı gelmemiş Afediko. "O beni eksik yaratmadı; Allah'ın huzuruna kusurlu çıkmak istemem." demiş. Çok inanırlardı dine. Herkesin inancı kendine tabii. Hıristiyanlardı; ama Müslüman kadar inançlıydılar.

Sonra Laura da gitti, haber alamaz olduk kimseden. En çok Lisa'yı merak ettim. Evlendi mi, çocukları oldu mu, ne yapar; aklına getirir mi İzmir'i, o yaşadıklarımızı hatırlar mı? Bebeğini özledi mi çok, bana bıraktığı için pişman oldu mu; yoksa zaten gözden çıkarmış mıydı, bana vermese atacaktı mı onu? İşte bu yüzden en çok Lisa'yı merak ettim. Afediko çoktan ölmüştür zaten. Kirya Mariya da öyle. Ama Lisa nasıldır? Nasıl yaşamış, nasıl yaşlanmıştır? Yaşlanabilmiş midir? Hâlâ merak ederim. Bir de bugünlerde bu kadar çok rüyama girmesinin sebebinin. Ya öldü, bana haber vermek istiyor, ya da ben öleceğim yakında, malum oluyor.

2003 -2006
(İşte Gidiyorum-Göç Öyküleri'nden)

Divinia Öykü

İNSANLARA, KAN DÖKÜCÜLÜĞE VE LANETE DAİR

Eğer sizin beni hayal ettiğiniz yerden bakacak olsaydım kendinize hayran olduğunuz kadar hayran olmazdım size. Oradan her şey farklı görünür. Çok eskiden beri var olan dağlara özenerek diktiğiniz uzantılar, sanıldığı kadar büyük değildir. Keza ırmakların önünü keserek yaptığınız göller, var olanla boy ölçüşemez. Birtakım kutulara giren, o kutulardan çıkıp başka kutulara giren yaratıklar olarak, arka ayaklarınızın üstünde durmanız sizi dünyanın hakimi yapmaz. Kendiniz için yüksek bulduğunuz boyut, sandığınız kadar büyük değildir. Bir karıncanın yuvası ile o yuvaya bir tek buğday tanesini taşımak için kat ettiği yoldan kısa ve bu iş için harcadığı güçten azdır.

Sizin için hiçbir ödül ve ceza sistemi kurulmadı. Bunları kendiniz uydurarak kısacık ömrünüze pek çok kısıtlama getirdiniz. Yoksa hanginizin hanginizle çiftleştiği ya da dünyanın her türdeki meyvesini nasıl tükettiğiniz hiçbir zaman umurunda olmadı.

Benim için herhangi bir şey yapmanızı hiçbir zaman istemedim. Kurduğunuz büyük tapınaklar kendiniz için olduğu gibi, bir araya gelerek yalvarıp yakarmalarınız da kendiniz içindir. Siz açlık ve korku ve nefse hakim olmalarla sınanmadınız; kendi soyunuza ve var olmanıza katkıda bulunanlara karşı tavrınızla sınandınız. Benim gözümde hayvanların ahlaken en düşkün durumda bulunanları sizin oluşturduğunuz iki ayaklılar cemaatidir.

Kendinizi bütün iki ayaklılardan ve dört ayaklılardan üstün görmeyiniz ve o yaratılmışların hepsinin, hizmetinizde olduğunu sanmanız tarafımdan bildirilmedi. Öteki hayvanlardaki gösterişli tüylerden, kürklerden, göz alıcı hortum, tırnak, toynak ve benzeri süslerden mahrum edildiniz. Size kanat ve boynuz verilmediği gibi kuyruk bile verilmedi; kürksüz, tüysüz, çıplak bir deriyle gönderildiniz. Kafa kıllarınız ve başka birtakım kıllar, öteki hayvanların gösterişli tüy ve telekleri karşısında ne kadar zavallıdır.

En zavallı hayvan olarak yaratılmış olan siz, kendinizde birtakım üstünlükler vehmedip soyundan olan ve olmayan bilcümle hayvanat üstünde hükümran olmaya kalktınız. Deniz, üstünde gemiler yüzdüresiniz diye olmadı. Su, rüzgârlar, yerle gök arasındaki bulutlar siz onların arasında olsanız da olmasanız da var olmaya devam edecek.

Hiçbir şey sizin için olmadı. Otlar, ağaçlar, bitkiler ve meyveler, sizin onlardan yararlanmanız için değildir. Yemeyin; daha ne kadar zaman ve ne miktar yiyeceksiniz? Yerde biten sebze, hıyar, sarımsak, mercimek ve soğanla rızıklandırıldığınız halde siz bunlarla doymadınız. İki ayaklı, dört ayaklı, solungaçlı, kuyruklu, kanatlı ne bulduysanız yediniz; kendi türünüzden olanları da yediniz; hâlâ doymadınız. Başka hayvanların da yaşama ve soyunu sürdürme çabasının benim gözümde takdire değer olduğunu hiç düşünmediniz.

Kan dökmeniz ve birbirinizi öldürmeniz istenmedi. Kendi kanınızı boş yere dökmektesiniz. Meyveli ve gölgeli ağaçları, dalgalı ve sakin denizleri, rüzgârlı dağları ve yağmurlu ovalarıyla dünya hepinize yeterdi. Bırakıp gideceğiniz ve bir daha asla dönmeyeceğiniz bir karış toprağı, komşunuz olan ve olmayanla paylaşmak yerine, onların elinden almaya kalktınız. Kalpleriniz katılaştı, taştan da katı oldu. Kendi soyunuzdan gelen iki ayaklılara yönelik yok ediciliğiniz ayıplanmaya ve cezaya layıktır. De ki: Eğer bir günah etmişsem cezasını çekmeliyim.

Sizi “zaman” adını vereceğiniz bir efendiye esir ilan ediyorum.

Bu efendi size mutluluğu asla layık görmez ve bu sizin lanetinizdir. Yararlı bitkiler ve gölgeli ağaçlarla donanmış ve rengârenk çiçekli bu dünyada kendinizden hoşnut olarak

yaşamanız menedildi. Bu ceza, size ve sulbünüzden gelerek yeryüzünde yaşayacak olan çocuklarınıza ve onların çocuklarına ve onlardan gelecek olanların tümüne verilmiştir.

(2000, İstanbul; Öykünmece'den)

ROMANLARINDAN

Vazo niyetine aldığım küçük melamin kabı tümüyle unutmuşum. Alışveriş çantamdan çıkınca yolda bulmuş gibi seviniyorum, ölümsüz kırmızı karanfillerimin yedek su bardağımı işgaline son verebileceğim artık. Ne var ki ölümsüz kırmızı karanfillerim bütün çabama ve özenime rağmen umduğum kadar dayanıklı değiller. Yaşamlarını uzatmak için her gün saplarından bir boğumu kırıp atmak işe yaramıyor. Günde birkaç kez değiştirdiğim suya yarım aspirinler koyuyorum, üstlerine su serpiyorum; ama bütün bu önlemlerin yaşamlarını gerçekten uzatmaya yetmediğini bin hüznle görmek ve kabul etmek zorundayım. İşte iki karanfilimi daha kaybetmişim, renkleri kararmış, büzülmüşler, ölü karanfilleri atıyorum. Bu son ayıklamadan sonra yalnızca dört karanfilim kaldı. Onlar da iyice kısaltılmış saplarıyla tam bu minik bardağa göre olmuşlar. Artık saplara dokunmamalıyım, yoksa minik vazo da işe yaramayacak, bir fincan ya da çay tabağı almam gerekecek.

En çok hangisi dayanacak acaba. En uzun yaşayana, en çok direnene bir ödül düşünmeliyim. Onu en son atarım. Bu, ödül olmaz ki! En son kurduğuna göre en son atacaksın elbet. Başka bir şey bul! Kurutmak gibi... Evet, kurutulmuş bir çiçek, ölümden çalınmış sayılabilir.

Yine hava kararıyor ve hava kararmalarına dayanamıyorum. Kararmayla birlikte göğsümde bir şişme, sanki göğsüm de beni yutacak bir deniz gibi kabarmakta... Ne olursa olsun, bu iki güne dayanmak zorundayım; hiç yolu yok. Belki zorlu bir sınav diye algılamak kolaylaştırır durumu. Ozan, ilaç içmeye bayılırdı küçükken, yemekte nazlandığında, ilaç diye, yemek verirdim ağzına. Benimki de bu hesap. Derviş ruhumun zorluklarda sınanmaya bayıldığını anladım ya, şimdi gündelik yaşamı zorluk diye yutturuyorum kendime.

Fakültede, geldiğime sevinen, dayanışma ruhuyla bana destek çıkmak istediklerini söyleyen birçok kişi var; ama biri, Aykut Bey, düşündü hafta sonunu geçirmekte zorlanabileceğimi, yalnızca o davet etti. Gitmeyeceğim elbet. Bir kez kaçarsam, kaçmayacağıma inancımı yitirmekten korktuğum için. Dayanmalıyım. Ne olduğumu, gücümün nereye kadar gittiğini görmeliyim. İnsanlara bana destek vermiyorlar diye kırılmaktan da vazgeçmeliyim. Kimse hafta sonunu, iyice tanımadığı bir kadını evinde ağırlayarak geçirmek istemez. İyi ama ben istemedim yakınlık göstermelerini. Sizi yalnız bırakmayız Sibel Hanım, merak etmeyin, demelerini. Söylenmiş her sözün bir yaptırımı yok mu? Öyleyse niye Aykut Bey'den başka kimse, her zaman yanınızdayız sözünün, hafta sonlarını da kapsadığını düşünmüyor? İzmir'dekiler gibi sakıncalı buluyorlardır. En çok güvendiğim kof çıktığını yaşamadım mı ben?

Buradakiler nasıl bir gözle bakıyorlar acaba? Onların gözünde neyim? Çocuklarını ve kocasını bırakıp gelmiş bir kadın, yeteri kadar saygın değildir. Yok canım, kimse böyle düşünmez. Benim kuruntularım bunlar yine. Karımın da aynı şeyi yapabilmesini isterdim, demişti biri. Kim demişti? Aykut Bey. Bu, buralarda beni anlayan, bana benim baktığıma yakın bakan tek kişi var, demek mi oluyor? Al işte, yeni bir düşünme konusu. Demek gerçekten garip bir gözle bakıyorlar. Yoksa Mustafa Bey var, aynı okulu bitirmişiz; Turgut var, öğrencilik günlerinden beri görmediğim eski arkadaş; Faik'in dostları var, elimde bir

yığın ad ve adresle kimilerini bulduğum, kimilerini henüz arayamadığım insanlar var. Onlar da çağırmayacaklar. Niye? Herkesten, her şeyden kopuk bu yazlık sitede sıkıntıdan bunalacağımı bilmiyorlar mı? Peki, bilmek zorundalar mı? Sıkılabileceğimi niçin düşünmek zorunda olsun insanlar! Bunu düşünemedikleri için alınganlık etmeye hakkım var mı? Herkesin beni beğenip takdir etmesi için mi katlanıyorum bunca yoksunluğa? Özveriye kendi adıma yapılmış bir özveri bu. Onurum söz konusu değil miydi? Hani benim savaşımdı? Direnme, dayanma, kolay yutulur lokma olmadığımı kanıtlama savaşı.

Hayır, doğru olduğuna inandığım şeyi yapıyorum. Herkes ne derse desin, ne düşündürse düşünsün. Ev kadınlığına razı mı olsaydım? Bunca yıllık zorlu bir yolu aştıktan sonra, kocasının gömleklerini yıkayıp ütöleyen, daima geride, hep geride kalmaya mahkûm ve razı, sıradan bir kadın? Yıllarca sürdürdüğüm çaba, onca zorluğu tek başına göğüsleme, bir yer elde etmek, bağımsız bir kişi olmak için değil miydi? Tam öyle bir yer edinmişken, tam kendi sorumluluğu, kendi gücü olan bir insan haline getirmişken kendimi, teslim bayrağı çekmek bana yakışır mıydı?

Kocacığım, ne pişireyim bugün? Bizi gezmeye götürür müsün? Canımız sıkıldı evde oturmaktan. (Çocukların ve benim. Geride durmaya alış. Sıkıldığımı doğrudan söylemek yakışık almaz. Özverili bir ana ve kocasından başka bir şey düşünmeyen bir eş için uygun değil. Biz sıkıldık. Biz sinemaya gitmeyi çok isterdik, acaba mümkün mü? Eğer işin yoksa yorgun değilsen. Bizim yorgunluğumuz ikinci sınıf: Çamaşır ve bulaşık yorgunluğu. Saygıya değer bir yanı yok.) Böyle olamayacağımı bildiğim için sabahın ayazında yollara döküldüm yıllarca, akşamın karanlığında eve geldim, meslek yorgunluğunu gurur edinerek; Hayriye Hanım'ın beni, tanıdığı tüm ev kadınlarından aşağı tutmasına aldırılmayarak; kendime duyduğum saygıyı sonuna dek hak ettiğimden zerrece kuşku duymayarak. Böyle başı dik, kendine güvenli yaşamaya alıştıktan sonra, tek amacı kocasını ve çocuklarını (ve kayınvalidesini) mutlu etmek, mutlu görmek olan geleneksel kadın rolüne soyunabilir miyim? Gönül Abla'yla sabah kahvelerine, Hayriye Hanım'la o sessiz savaşı sabahtan akşama, akşamdan sabaha sürdürmeye dayanabilir miyim?

Trabzon haberi duyulur duyulmaz görümcemin evine, çocuklarla ilgilenebilir misiniz acaba, diye ricada bulunmak için gidişimizi anımsıyorum. Ne yapacağıma karar verememişiz henüz. Hayriye Hanım'ın tavrı belirleyecek kararımızı. Acaba, diyeceğiz, gidersem... Başlarında büyük olarak bulunabilir misiniz? Hani bize taşınmayı düşünüyordunuz, demeyeceğiz. Ben olmalıyım ki bu evde, dediğini hatırlatmayacağız. Annenin yeri, oğulun yanı, gibi özdeyişlerden hiç söz etmeyeceğiz. Yalvaracağız yalnız. Aslı var; ama , siz... Büyük olarak...

SAHNE 23: (İç-Gece)

Gönül Abla'nın evi. Aile meclisi toplanmıştır. Hayriye

Hanım, Ozan'ı kucığına almış baş köşede oturmaktadır.

Gönül Abla, bir tepsi dolusu çayla gelir.

Hayriye H. — Şu çocuklara acımıyor musun kızım?

Günah değil mi bunlara? Tam anneye ihtiyaçları olduğu zaman çekip gidilir mi?

Sibel — Bir yere gittiğim yok anneciğim. Karar veremiyorum dedim, hepsi bu.

Gönül — Hayır, annem, karar verirken bu çocukları da düşün demek istiyor.

Sibel — (*Gergin, sinirli*) Elbette düşüneceğim abla. Onları düşünmesem, çoktan karar verirdim zaten.

Haluk — Sakin olun da doğru dürüst konuşalım. Anne, Sibel yıllardır çalışıyor. Çalışma hayatına alıştı. Ben de aynı şeyleri söylüyorum; ama istifa etmesi çok güç.

Hayriye H. — Ne varmış güç olacak? Bu kadar çalıştığı yeter, otursun, evinin kadını olsun biraz da.

Gönül — (*Yumuşatmaya çalışır.*) Sibelciğim, zaten sen hep şikâyet etmez miydin, bir yandan ev, bir yandan iş, güç oluyor diye. Hazır şimdi fırsat çıktı. Oralara gidilir mi? Bas istifayı, otur evinde, evinin hanımı ol.

Sibel, yalnızca dinler, yanıtlamaz.

Haluk — Sibel evde oturmayı pek sevmiyor abla.

Hayriye H. — Öyle bir sever ki... Hem biz de biraz yüzünü görürüz. Akrabalar, ahabplar, kendi çocukları bile yüzüne hasret kalmıştı. Hem, ev kadınları bütün gün evde oturmuyor ki canım! Öğleden sonraları eşe dosta gideriz birlikte, gezeriz, vaktin nasıl geçtiğini bile anlamaz.

Sibel — Benim derdim o değil anne. Ben çalışmazsam yapamam. Nasıl anlatayım? Kötü hissedirim kendimi, yararsız, ot gibi...

Gönül — Şunun söylediğine bak, (*gülerek*) biz ot gibi miyiz yani?

Sibel — Hayır ablacığım, ne münasebet, onu demek istemedim. Ben diyorum ki...

Haluk — (*Sözünü keser.*) Bir şey daha var: Sibel, iyi kötü katkıda bulunuyor eve.

Hayriye H. — O ne demek öyle? Sen kendi evine bakamıyor musun? Zaten ben baştan beri Sibel'in çalışmasından rahatsız oluyorum. Ne demekmiş kadının erkek gibi bütün gün sokaklarda dolaşması, erkek gibi karanlıklarda eve dönmesi? Biz böyle şeylere alışık değiliz. Kadın dediğin, kadınlığını bilir, evinde oturur.

Bir süre kimse konuşmaz, ölgün bir müzik sesi.

Sibel — Haluk, gidelim artık, çocukların uykusu geldi.

Hayriye H. — Yoo, Ozan oğlum gayet memnun. Öyle değil mi altın topum?

Ozan, annesinin yüzüne bakıp susar; Özlem'inse bir köşede, evden getirdiği oyuncaklarla oynamaktan sıkıldığı bellidir. Annesinin, gidelim, sözünü duyar duymaz oyuncaklarını torbasına yerleştirmeye koyulur.

Sibel — Ben de çok yorgunum. O kadar yoğun bir gün yaşadım ki. Kafam çok bulanık. Kendimi yatağa atıp sakın sakın düşünmek istiyorum.

Hayriye H. — Sen bilirsin kızım. (*Herkes yavaş yavaş ayağa kalkmaktadır.*) Biz en doğrusunu da söylesek sana kötü gelebilir. Kendin düşün, kararını kendin ver.

Çocuklar ve büyükler giyinirken Hayriye Hanım konuşmasını sürdürür. Konuşma boyunca müzik sürer. Hayriye Hanım'ın hâlâ konuştuğunu ağız hareketlerinden anlarız. Müzik yavaşlarken Hayriye Hanım'ın sesi duyulur.

Hayriye H. — Yalnız bir şey daha var: Ben gidersem nasıl olsa annem gelir, çocuklara bakar, evle ilgilenir, diye düşünüyorsun, yanıyorsun. Bu yaştan sonra benim bakıma ihtiyacım var. Bana bakacak birileri lazım. Anlıyorsun değil mi? Benim kimseye bakacak gücüm yok.

Kamera, Sibel'in çaresizlikle donuklaşan bakışlarında kalır.

Sibel — Evet anne.

-Kesmeye geçiş-

SAHNE 24: Deniz kıyısı

(Dış-Gün)

Görüntü, aydınlık, pırıl pırıl bir gökyüzüyle açılır. Kamera alçalırken denizi görürüz, hafif bir çevrinmeyle döner, deniz kıyısı ve kıyıda tek başına yürüyen Sibel. Dalgındır, çantası omzunda, elleri pardösüsünün cebinde. Kamera alçalır, Sibel'i cepheden görmeye başlar; o da

kameraya doğru yürümeyi sürdürür. Durur denize bakar, yürür. Kameraya iyice yaklaşmışken boş bir banka oturur. Bundan sonra kamera, Sibel'in gözleriyle birleşir. Önce gelişigüzel çevreyi, sonra Sibel'in takılan gözleriyle birlikte yakın çekimle denizi görürüz. Kıyıya en yakın deniz pistir, bulanık, zift gibi. Kamerayla birlikte Sibel başını kaldırır. Ufka kadar. Deniz pislüğünü yitirmekte, berrak bir su olarak uzanmaktadır. Sibel'in gözleri ve kamera ufuk noktasında takılı kalır.

Sahne boyunca müzik devam eder.

-Kararır-

Bu sabah bir karanfil daha atmam gerekiyor. Üç tane kalacaklar. İzmir'im giderek azalıyor.

Karanfil solsa da boynunu bükmeden solar, dimdik kurur. Gül önce boynunu bükerek, kurumaya karar verdiğinin işaretidir bu, sonra solma, kuruma önlenemez artık. Karanfil ise son ana kadar dimdik durur. Son ana kadar solmayı erteler. Artık dayanılmazsa, artık başka çaresi yoksa... O zaman solar; ama dimdik, ödün vermeden, ayakta. Boyun eğmeden ölmesini bilmek gerek.

Artık "kalıcı" karanfil belli oldu sayılır. Sol başta olanı, öbür ikisinden, daha canlı, daha diri görünüyor, ölümsüzlüğe şimdiden imzasını attı sayılır. Ey kırmızılığını hâlâ bir onur madalyası gibi gururla taşıyan alev karanfil, sarı defterimin yaprakları arasında sonsuza dek var olma hakkını sana bağışladım, artık sevinebilirsin. Yârin dudağından getirilmemiş de olsan, dudağından getirilecek bir yâr bulunmasa bile, ölümsüzlüğe ulaşacak olan sensin.

Karanfillerin ölüm yarışı... Ya da ölmeme, ölememe yarışı... Herkes kendisiyle ve birbiriyle yarışırken ben, yalnızca karanfilleri yarıştıırıyorsam, ne çıkar bundan? Kim daha zengin olacak, kim daha ünlü, kim mobilyalarını her yıl değiştirebilecek, kim gardırobunu arkadaşlarından önce yenileyecek, kimin kocası daha yakışıklı, kimin çocukları daha akıllı? Kim, kimden, kim? Kulakların çınlasın Hülya, bu yarış konularında kimse eline su dökemez.

Şekerim, daha iyisi bulunmuyor ki? Bak şunları İtalya'dan almıştım. Artık eskidiler sayılır, geçen gün gördüm, daha güzelleri çıkmış; biraz elim bollansın, alacağım. Perdeler, koltuklar, sehpa; etekler, süveterler, eşarplar... Her şey eskiyor, her şeyin yerine daha yenisi, daha güzeli çıkıyor ve Hülya tümünü sabırla, azimle izliyor; yorulmadan, durup düşünmeden.

Başka soruların yanıtlarını bilmiyorum; ama neden Hülya gibi olmadığımı biliyorum. Tutumlu, sabırlı, dayanıklı olmak zorunlu dersimdi, her yaşımda.

* * *

(Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar'dan)

3.

Artık uyansınlar.

Yeniden yeniden yaşamaktan yoruldu. Neyse yaşamakta olan, onu yaşamalı yalnızca. Ama her taraf bu kadar karanlıkken, nasıl? Herkes hızla uzaklaşıyor. Yanındaki çok benli kadın bile yok. Öne çıkma huyundan vazgeçmiş, atlayıp gitmiş otobüsten.

Düşünmek istemediklerinden kaçmak başarılılsa bile, düşünmek istediklerini düşünemez duruma gelmek, kötü. Esen rüzgâra yön vermek elinde değil. Asım'ı düşünmek istiyor şimdi. Annesinden yediği dayakları gizlemek için durmadan düştüğü, kapıya çarptığı yalanlarını uyduran Asım ya da her gülümsemede yüzünde bir ışık daha yakan, bunu biliyormuş gibi ışık ışık gülerek yüzünü ışıltılı altın toplara çeviren Bircan çıkıp gelse bir yerlerden. Salt sınavdan kötü not aldı diye sümüğünü çeke çeke ağlayanlarla, “Dün akşam babamı kaybettik öğretmenim,” derken oyuksuz yalçın kayalar gibi dimdik, delibaş bakabilenler... Buralarda bir yerlerde olmalılar. Sağ elinin yazmaktan içe dönmüş işaret parmağında, tırnağının ucuna bulaşmış kalmış mavimtrak lekede. Otobüsten öncesi de var, öyle ya! Bu otobüste doğmadı ki o! Öncesinden getirdiği izler bunun kanıtı.

Yüksek öğretmende bir arkadaşları gala bileti bulmuştu. Eski Ulus Sinemasında *Yılanların Öcü*'nün galası varmış. Gider miyiz, gideriz, dendi; bir grup öğrenci toplanıp gittiler. Aliye Rona, Erol Taş, Nurhan Nur, herkes orada. Film bittikten sonra yönetmen, oyuncular birer birer sahneye çağrılmaya başlandı. Sahneye çıkan, kısa bir konuşma yapıyor, alkışlanıyor ve iniyordu sahneden ama sıra, filmi yapılan romanın yazarı olarak Fakir Baykurt'a geldiğinde ortalık karıştı. Birileri, “Yuh, komünist!” diye bağırıyor; birileri daha hazırlıklı gelmişti, ceplerinde getirdikleri yumurtaları, domatesleri fırlattılar sahneye. Yüksek öğretmenliler neye uğradığını şaşırı.

Birbirlerini kaybetmemeye özen göstererek buldukları boşluklardan yararlanıp kaçtılar. Ertesi gün sosyoloji hocası Şadiye Okurer'e anlatıldı olay. Şadiye Hanım, ağabeyinin Adalet Partisi senatörü Cahit Okurer olmasıyla tanınıyor okulda. Galada olup bitenlere bir açıklık getirmesi istendi. “Ağabeyim diyor ki,” dedi Şadiye Hanım; “O eser komünistmiş.” Bu sözcüğü, galadaki bağırışmalardan sonra ikinci duyusu Ayşe'nin ve merak edip sordu:

“Eserin neresinde varmış komünistlik?”

Şadiye Hanım pek duraksamadı.

“Hepsi bir odada yatıyorlarmış, işte orası komünistlikmiş.”

Ayşe bir an düşündü ama anlam veremedi bu yanıtta. Yeniden parmağını kaldırdı.

“Öğretmenim, siz hiç köy gördünüz mü?”

“Görmedim. Ne olmuş?”

“Bir odada yatmak komünistlikse biz hepimiz komünistiz.”

“Sus, otur yerine!”

Köye ilk gittiğinde küçük halaya anlatacak Ayşe, öğretmenin dediğini. Küçük hala da bir “Hıh!” çektikten sonra “Odunsuzluğun adını komünistlik koymuşlar,” diyecek. Komünistlik nedir, sağ nedir, sol nedir, bu olaydan sonra merak etti. Öğrenci örgütüne seçildi.

Sağı ve solu tanımak istiyordu. Sağcılar banal, solcuları da aşağılayıcı ve saldırgan buluyordu. Kendilerinden olmayanı dışlayan tavırlarına, onlara sempatiyle yaklaşanı hemen bir tanrı tartışmasına tanık edip ürkütmelerine sinir oluyordu. 657 Sayılı Yasa bu sırada çıktı. İlkokul diploması olmayan hademeleri okuldan atılma korkusu sarınca Ayşe solcu diye bildiklerinden hademelere ders vermelerini istedi. Hepsi yan çizdi. Büyük işler yapmak istiyordu onlar, böyle küçük şeylerle uğraşmıyorlardı. 141-142 yasalardan çıkısın, diye imza attı. Yönetim kuruluna sağı ve solu tanımak için, sağdan Cahit Okurer'i, soldan Sadun Aren'i çağıracakları bir açık oturum teklifi götürdü; teklif reddedildi.

Müdürün yolsuzluklarını ihbar ettiğindeyse yer yerinden oynadı. Okulun arabasıyla pikniğe gittiğini bilmeyen yoktu oysa. Yine de yanlarına kimseleri yanaştırmayan o hızlı solcuların sesleri solukları çıkıyordu. Böyle böyle, bilene bilene geldi.

Çok mu özlüyor, boyuna geçmişi düşünmesi niye? Bir yerlerden okul yılları çıkıyor, bir yerlerden çocukluğu. Oysa bu otobüste ise, "şimdi"den başka yaşadığı zaman yok.

Sanki birdenbire gitmekten cayıp dönüş yoluna girdi otobüs. Sanki az sonra, özentisiz olmasına gereken özen gösterilmiş kendi evinde olacak yeniden. Bu kadar yapay mı olur heyecanlar? Kendi yarattığı heyecan, onu kucakladı birden. Göğsü daralıyor, bir tıkanma geldi tuttu boğazını, birikmiş bir şeyler yutkunma gereksinmesi doğuruyor durmadan.

Biz mi yaratıyoruz böyle her şeyi? Aşklarımızı, heyecanlarımızı, özlemlerimizi biz mi yaratıyoruz? Bizim yarattıklarımızdan başka gerçek yok mu?

Keşke dönüş yolunda olunsaydı gerçekten. Konuşulmuş, görüşülmüş, yapılması gereken şey neyse yapılmış, bu zorlu görev bitmiş olsaydı. Bu sıkıntıların hiçbiri kalmayacaktı, sabah okulunda bulunmak üzere, orada yolunu gözleyen, kucaklayacağı çocuklara doğru koşuyor olacaktı. "Öğretmenim hasta mıydınız?", "Bir şeyiniz yok, değil mi?", "İyi misiniz şimdi?"

Ne kadar güzelsiniz çocuklar. Ne kadar temizsiniz. Tertemizsiniz.

Öğretmenliğini nereye gitse yanında mı taşıyor; yoksa öğretmenliği, yanını yöresini boş bulup gitgide derinleştirmekte mi yatağını? Serbest bırakınca suyu en derin oyuğa giriverdi kendiliğinden, öğretmenliğine...

Seçmeye başladın mı hep aynı türden şeyleri seçersin zaten. Göz alabildiğine uzanan bir bahçeden yalnız sarı çiçekleri mesela.

Elindekilerin uyumlu bir bütün oluşturmaları adına bir yığın şeyi dışarda bırakmayı göze alır, sonra da elinde kalanın zavallılığına bakar bakar hüzünlenirsin. Sen seçtin. Mesleğini seviyorsan sev; ama yaşam yalnız öğretmenlikten ibaret değil. Elinde öğretmenlikten başka bir şey bırakmayan sensin; neden öğretmenlik bütün yaşamımı oluşturuyor, diye hayıflanan, yine sen.

Başka yana bak artık, çevir başını kendinden. Dışarıya bak, ay ışığına, yıldızlara. Hiç gökyüzüne bakmadın şimdiye kadar. Hep başın öne eğik, hep içine dönük gözlerin. Yıldızların güzelliği, niye sen farkına varmadan sönüp gitsin? Yıldızlar, senin onları görebildiğin kadar var. Sen de öylesin. Öğretmenliğın, öğrencilerinin seni kavrayabildikleriyle sınırlı; birkaç saat sonra Tahir'in sana biçtiği değerler kadar olacaksın. Hep başkalarının ölçüleri esastır. Nasıl görüyorlar, nasıl tanıyorlarsa seni, o kadarsın. Tıpkı, şu anda senin gözünden ve düşüncenden uzak olanların, sen onları düşünmüyorsun diye, yok olmayacakları gibi. Durmadan kendine dönmen de bundan. Bitsin artık bu karanlık. Herkes kendi rengiyle, şekliyle çıksın ortaya. Kendinden ancak böyle kurtulursun.

Uyuyanlar uyudular, uykularına doydular, UYANSINLAR ARTIK.

Bir meme çocuğunun ağlayışı duyuluyor arada, sonra luk luk süt emişi. Özal'ı konuşan adamlardan biri gürültüyle horluyor. Kimileyin sigarasının ateşinde şoförün kulakları ya da bıyıkları, yandaki aynadan görünür gibi oluyor. Otobüs karanlığa sıkılmış bir mermi gibi... Geçilirken geçilen yerler aydınlanıyor yalnız, daha derinlere, daha koyu karanlıklara doğru gidiliyor ve sanki gittikçe hızlanarak.

Karanlıkta ne var? Hiçbir şey yok gibi gibi durması yalan; her şey orada. Durmadan yeni perdeler açıyor karanlık, onun isteyip istememesine aldırmıyor bile.

İşte iki odasını, dağınıklığını, temizliğini hep tek kişiye saklayan, başka şeylerine olmasa bile hoşgörüsüne güven duyulan evi. Bu yeni kiracısına kanı ısındığı için ona ait kitapları bağrına basmış; elden düşme eşyalarını daha da yıpranmasınlar diye kollayıp gözetken; çok yer gezmiş, çok el değiştirmiş çanak çömleği sahiplenen; ne tozdan ne aşırı temizlikten yüksünen, yakınmasız evi...

Kalkılan, yatılan, camları çay buharıyla kaplanan, içinde sabahlara dek dolaşıldığını, ağlandığını, sızlandığını dışarıya sızdırmadan içine gömen "sır"lı evi, kollarını açmış; umudunu, düş kırıklığını, sevincini, tasasını kucaklamaya hazır onu bekliyor. Kıyıya kavuşmak için can attığını bildiği minik, öfkeli dalgacığını, ana kumsal hoşgörüsüyle karşılamaya durmuş. (...)

(Tanrıkadın'dan)

ŞİİRLERİ

Dizelere İlk Dokunuşlar: Şiirleri

Sevim Sezer

Yazma eylemi içinde olan pek çok sanatçı, ilk denemelerini, ilk heyecanların yoğun yaşandığı dönemlerde, şiirle yapmıştır. Bu ilk adımlar, zaman içinde edebiyat kentinin hangi sokaklarını keşfedeceklerini öğrenecek ve yüreklerinde birikenleri en etkili anlatacak yollarda oyalanmaya başlayacaklardır. Feyza Hepçilingirler de geleneği bozmamış, edebiyat dünyasının kapılarını şiirle aralamıştır. Henüz lisede öğrenciyken etkilendiği şairlerin peşinde ilk dizelerle yüreğini dolduran duyguları aramaya başlamıştır bile.

Hüseyin Kaya ile yaptığı röportajda bu yönelişi şu şekilde anlatmıştır:

“Önce şiir yazmaya cesaret ettim, diyelim. Şiirin çok birikim istemediğini, duygularınızı döktüğünüzde kendiliğinden oluştuğunu düşündüğümde olmalı. Yazmakla da yetinmedim. İzmir Kız Lisesi’nde okurken yazları gittiğim Ayvalık’ta, oranın yerel gazetesinde, şiir konusunda denemeler, soyut şiiri eleştiren yazılar da döktürdüm. O günün şiirinden örnekler verdiğim sayfalar hazırladım. Bu çalışmalarını yaparken şiirin hiç de benim sandığım gibi bir şey olmadığını da öğrenmiş oldum. Öyküye yönelmem galiba bu iç kararımdan, kendimle yüzleşmemden, şiire özentiyle başladığımı, benim asıl türümün öykü olduğunu fark etmemden sonradır.”

İlk örnekler, o zamanların moda temalarından biri olan köy temasını ve ona özlemini dile getirir. Aşağıdaki *Çağrı* şiiri buna güzel bir örnektir.

ÇAĞRI

Yolla mendilini yunayım ağam
Gel sılaya yağlık vereyim ağam
Sıtmaağacı yaprağındaki yağmur örneği
Gözümdeki yaş

Kavaklar erindi ağam
Güller evindir
Palamut çok bu yaz ağam
Kış erken gelir
Kıştan evvel gel ağam
Karadere coşmadan gel
Kentlerde isteksiz yaşarsın sen ağam

Bilirim

Bilirim ya ağam
Köylük yer başka olur
Gel gayrı bozkır esenliğine
Dutlar sarmaş dolaş Akçayayla'da
Honaz dağlarında üfül üfül yel eser
Düşleme yitik yitik sılayı ağam
Garipseme yaban kentlerini boşuna
Gel ağam gel gayrı
Gözüm yolda sevilerim sendedir

Sevgi türkülerini yitirmeden dudaklarım
Özleyişin yorgun yaprakları solmadan
Dön ağam bozkırına
Saçlarındı rüzgârda savrulan gecelerce
Şimdi bekleyişin bitimsiz sancısı böğrümde
Sen köydeyken ağam gök maviydi alabildiğine
Oysa şimdi özlem yağmurları yağıyor
Yüzümde yalnızlık damlaları

Nedensiz yaşamımın ötesinden seni düşünüyorum ağam
Uzat bana ellerini tozlu kent havasından
Gel ağam kurtar beni bu yalnızlıktan

Ömrümün güzünü yitirdim senin yoluna
Gel gayrı bahar gelsin yaşamıma
Bir gün ıştırken gelmelisin
Susuz ekin tarlasında görmeliyim seni ilk kez
Gül vermesen de olur ağam
Uzat bana bir devedikeni

Benim ellerim toprak kokar ağam
Varsın uygarlıktan öte zevksiz olsun yaşantımız
Benim pak alnımda onur var
Benim düşlerim acıdır
Gözlerimde yağmur

Hep günlerin sunacağı muştuyu bekledim gözüm kapalı
Ağam bu denli haykırıştan sonra artık duymalısın
Seni görmek isterim karşı bayırda
Artık gelmelisin ağam
Gözlerime renk vermelisin

Feyza Baran, 9 Eylül 1964/ İzmir

(16 yaşında)

Şiirli yıllarından bir örnek daha paylaşalım istiyorum şimdi. Henüz çok genç yıllar, çok genç duygular, çok genç bir kalemle ölümü anlatmaya çalışıyor.

TOPRAK ANA BİZİ ÇAĞIRIYOR

Birileri bakıyor, bana bakıyorlar
Ben öldürmedim sizin duygularınızı
Bu güller hep ağlar ezan saati
Kargaları çirkin yapan sizin gözlerinizdir
Ve tanrının ilahi bir buyruğu var
Bu kez sevgilerinizde pembe bir koku
Şu perçemi önüne düşen kadın
Gülmek ve acımak bilinçsiz yaşantınıza

Ay ışığı bağılıyor duyuyor musunuz?
Bu mor sisin altında sevişenler var
Gece çalmış evrenin yalan suskunluğunu
Sevdalı çam ağaçları ve aralarında
Kemirilen duygularda biten bozkır otları
Dünyadan geçip giden sevdiklerimiz
Vişne ağaçları ve toprak, yükselen göğe
Buruk pelin kokuları ve denizde martılar
Esmer bir geyik dağlarda gece
Gölgelerde yaşantımız, gölgelerde ölümümüz
Sessizce...

Feyza Baran
6 Ağustos 1966
Çamlık-Ayvalık
(18 yaşında)

Yazmaya meraklı bir gençken ve yazar olma hayaliyle yaşarken üniversiteye gidince hocalar onu yazma konusunda ürkütecektir. En ileri görüşlülerinden biri olmasına rağmen Mehmet Kaplan bile şöyle der:

“Hiç kimse sizden şair ya da yazar olmanızı beklemiyor. Buraya bu ümitle gelmişseniz vazgeçin; çünkü biz buradan yazar yetiştirmiyoruz, şair yetiştirmiyoruz. Buradan edebiyat araştırmacısı olarak mezun olacaksınız, edebiyat tarihi yazacaksınız. Bütün güzel eserler yazılmıştır, size düşen bunları incelemek.”

“Bütün güzel eserler yazılmışsa ben ne yazacağım, kimse benden bir şey yazmamı beklemiyor.” diye düşünür bu dönemler. Hocalarının da etkisiyle üniversite yıllarında pek bir şey yazmaz. Yazma cesareti kırılmıştır. Öğretmenliğinin yedinci - sekizinci yılına kadar yazma ve yayımlama düşüncesi onu ürkütmeye devam eder. Öykü yazmağa başlayınca da şiir yazmayı bırakır. Ama şiir onu bırakır mı , pek sanmıyorum. Öykülerinde şiir dilinin o yumuşak tınısını görür, işitirsiniz. Satır aralarına gizlenmiş soluk alıp veren şiirler fısıldar okuruna.

“Gemsiz bir at gibi, almış başını giden, puslu, bulutumsu bir yolculuğa çağrı.” Tanrıkadın, s.109

“Kaç kere solup açar bir çiçek, toprak kaç kere kapanır üstümüze? Uzun ya da kısa yaşanan hep bir yeryüzü serüvenidir. Oysa biz yerin üstünde hiç solumadık. Ne atların ayakları altında ezildiğimizde ne on dokuzumuza gelemeden vurulup öldüğümüzde.” Tanrıkadın, s.131, 132

“Toprağın karalığı sindiğinden üstümüze, acıyı kardeş edindik; yası kuşandık. Sevinç hiç sunmadı bize kendini; biz kalanlarla yetindik.” Tanrıkadın, s. 132

Bu örnekler roman boyunca sizinledir artık. Yer yer şiirler de eşlik eder öyküye. Bu şiirler hiç de hafifsenecek örnekler değildir artık. Yani şimdi iyi bir yazar olan Hepçilingirler’in, şiirin yollarından geçtiğinin izleridir bu satırlar, bu dizeler.

YAŞAM ÖYKÜSÜ

Midilli mübadili Emine Hanım ve Girit doğumlu devlet memuru Mustafa Kemal Baran'ın en büyük çocuğu olan Feride Feyza Hepçilingirler, 26 Ocak 1948 tarihinde Balıkesir'in Ayvalık ilçesinde doğmuştur. İlkokula başlamadan annesi ve babası ayrıldığı için okumayazması olmayan anneannesi tarafından sözlü kültürün ürünleriyle büyütülmüştür. Bir yandan da Girit göçmeni olan babaannesi onu Rum kültürüyle tanıştırmıştır. Hem Türk hem de Rum kültürünün sözlü ürünleriyle yetişen Feyza Hanım iki zengin kültür arasında büyümüştür.,

İlkokulu Gazi İlkokulu'nda, ortaokulu Ayvalık Ortaokulu'nda tamamlamıştır. Lise eğitimi için şehir değiştirmiş ve üvey annesinin kardeşlerinin ve ağabeylerinin yanına, İzmir'e gitmiştir. İzmir'de lise eğitimine bir kolejde başlayan Hepçilingirler daha sonra kolejden ayrılıp İzmir Kız Lisesine geçiş yapmıştır. Lise eğitiminden sonra üniversite eğitimi için İstanbul'u tercih etmiş ve İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazanmıştır. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okumaya başladıktan birkaç ay sonra İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nun sınavını kazanmış ve üniversiteyi parasız yatılı okurken bu okulda da öğretmenlik dersleri almıştır. Üniversitedeki olaylar nedeniyle mezuniyeti gecikince 1970 yılında Hüsnü Hepçilingirler ile evlenmiştir. 1971'de ilk ataması, eş durumundan, İzmir Kemalpaşa Lisesine yapılmıştır. Burada bir yıl, daha sonra atandığı İzmir Karataş lisesinde dokuz yıl edebiyat öğretmeni olarak çalıştıktan sonra 1981 yılında yüksek öğretmen okullarına öğretmen almak için Ankara'da açılan sınavı kazanarak İzmir Yüksek Öğretmen Okulunda göreve başlamıştır.

1982 yılında YÖK'ün (Yükseköğretim Kurulu) kurulmasıyla okul, Dokuz Eylül Üniversitesine bağlanarak Buca Eğitim Fakültesi adını almıştır.1983'te 1402 Sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 2. maddesiyle Ege Bölgesi sınırları içinde görev yapması yasaklanmıştır. Yazarımız, bu sorunların temelinde 28-29 Mayıs 1982 tarihlerinde Ankara'da Millî Eğitim Bakanlığı'nca düzenlenen "Türk Dili Yüksek Danışma Kurulu" nun 1. toplantısında, İzmir Yüksek Öğretmen Okulu'nun temsilcisi olarak yaptığı konuşma metninin yatmakta olduğunu ifade etmektedir. Kendisi, bu metinde Osmanlıca'yı diriltmeye çalışanlara karşı tepki vermiş, bu dilin artık Türkçeyi etkilemesine izin verilmemesini önermiştir. Atatürk'ün yaptıklarını yıkmaya kalkışanları da eleştirmiştir. Sonunda da Türkçe söz kullanmayı ve Türkçesi bulunmayan kavramların yerine de bir an önce yadırganmayacak karşılıkların bulunmasını istemiştir. Böylece de düşüncelerinden dolayı rahatsızlık duyan kişilerin dikkatini çekmiştir. Derslerinde de Nâzım Hikmet'i işlediği gerekçesiyle hakkında soruşturma açılmış ve Ege Bölgesi'nde görev yapması sakıncalı bulunarak Karadeniz Teknik Üniversitesi'ne gönderilmiştir.

YÖK tarafından sürüldüğü Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi'nden, bu uygulamaları protesto etmek amacıyla 1984'te istifa edip İzmir'e geri dönmüştür. Sakıncalılık durumu devam ettiği için üniversite ve liselerde çalıştırılmamıştır. İzmir'de Yeni Bilgi ve Batı dershanelerinde öğretmenlik ve bölüm başkanlığı yapmış; 1991'de eşinden boşanmış;1992'de İstanbul'a taşınmıştır. Burada, Dilko Dershanesi, İnanç Lisesi, Galatasaray Üniversitesi gibi çeşitli eğitim kurumlarında çalışmış, on bir yıl çalıştığı son görev yeri Yıldız Teknik Üniversitesinden 2013'te emekli olmuştur.

Feyza Hepçilingirler okul yıllarında yazmaya şiirle başlamıştır. Türk edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Feyza Hepçilingirler, birçok yazın türünde eser vermiştir. Öykü, roman, deneme, inceleme ve makale yanında çocuklara yönelik eserleri ve dil üzerine yaptığı çalışmaları vardır.

Öyküleri Fransızca, Almanca, İngilizce, Sırp - Hırvatça ve Slovence'ye çevrilmiş, öykülerinden bir seçki “Die Hochzeitsnacht” adıyla Almanya’da, “Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar?” romanı “As The Red Carnation Fades” adıyla İngiltere’de yayımlanmıştır. Türkçenin yanlış ve kötü kullanımını eleştirdiği “Türkçe "Off"” adlı kitabı büyük ilgi uyandırmış, bu kitap üst üste baskılar yapmıştır.

Kimi dergilerde zaman zaman (Varlık, Evrensel, Düşler Öyküler, Milliyet Sanat), kimi dergilerde sürekli (Yaşasın Edebiyat, Öküz, E, Hayvan) yazmış; Siyah Beyaz, Yeni Gündem gibi gazetelerde köşe yazarlığı yapmış; Cumhuriyet gazetesi Kitap ekinde "Türkçe Günlükleri" adlı köşesinde 2004 yılında başladığı yazılarına Ocak 2013 tarihinde son vermiştir. Bu yazılarını “Türkçe Günlükleri” alt başlıklı altı kitapta toplamıştır. Emekli olduktan sonra özellikle çocuk edebiyatı alanında daha çok eser vermiş ve vermeye devam etmektedir. Feyza Hepçilingirler verimli bir yazar olarak üretmeye devam ederken, çağırıldığı tüm toplantılara katılmaya; görüşlerini, deneyimlerini özellikle genç bireylere sabırla aktarmaktadır.

Afşin (Kum) adında bilgisayar mühendisi, yazar bir oğlu, Pelin adında mimar bir kızı ve kızından Aras ve Diyar adlı iki torunu vardır.

**FEYZA
HEPÇİLİNGİRLER
KRONOLOJİK YAŞAM
ÖYKÜSÜ**

- 26 Ocak 1948** Mustafa Baran ve Emine Baran'ın ilk çocukları olarak Ayvalık'ta doğdu.
- 1955** Anne ve babası ayrıldılar ve anneannesiyle birlikte yaşamaya başladı.
- 1960** Gazi İlkokulu'ndan mezun oldu.
- 1963** Ayvalık Ortaokulu'ndan mezun oldu.
Resimli Şiir Yağmuru Antolojisi, “*Gözlerin*” şiiri yayımlandı.
- 1966** Düşün, İzmir Kız Lisesi Dergisi'nde Feyza Baran olarak şiirleri yayımlandı.
Ayvalık Gazetesi'nde değişik başlıklarla köşe yazıları yayımlandı.
İzmir Kız Lisesi'nden mezun oldu.
- 1968** Annesi Emine Hanım vefat etti.
Pınar, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Aylık Kültür ve Sanat Dergisi, “*Çağrı*” şiiri yayımlandı.
- 1970** Hüsnü Hepçilingirler ile evlendi.
- 1971** İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu.
- 23 Temmuz 1971** İzmir Kemalpaşa Lisesi'nde stajyer öğretmenliğe başladı.
- 19 Şubat 1972** İzmir Karataş Lisesi'nde edebiyat öğretmenliğine başladı.
- 5 Kasım 1972** Oğlu Afşin Hepçilingirler doğdu.
- 26 Temmuz 1977** Kızı Pelin Hepçilingirler doğdu.
- 1979** Türk Dili Dergisi, Nisan 1979,(sayı: 331)“ *Yazanak*” adlı öyküsü yayımlandı.
Türk Dili Dergisi, Sayı: 337’de “Menekşe’nin Bebesi” öyküsü yayımlandı.
“*Yanlışlıklar*” adlı eser ile Kültür Bakanlığı Çocuk Yapıtları Yarışması'nda “*Başarı Ödülü*” aldı.
- 14 Eylül 1979** Milliyet Gazetesi, *Yanlışlıklar* oyunun ödül kazanması haberi.
- 1980** “*Yanlışlıklar*” adlı çocuk oyunu, Kültür Bakanlığı tarafından Altı Çocuk Oyunu adıyla yayımlandı. (Kitapta, Hepçilingirler'den başka;

Bilgin Adalı, Taner Barlas, Beyazıt Gülercan, Yücel Barut ve Semiha Türkyılmaz'ın da birer tiyatro oyunu yer aldı.)

- 1981** Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ankara'da açtığı sınavı birincilikle kazandı. *Ekinde ve Yazında Sesimiz* Dergisi, Sayı:141 “Fava” öyküsü yayımlandı.
Öğretmen Dünyası Dergisi, Sayı:22 “Hoş Geldiniz Çocuklar” öyküsü yayımlandı.
“Sabah Yolcuları” adlı kitabı ile Akademi Kitabevi Öykü Yarışması Birincilik Ödülünü aldı.
İlk öykü kitabı “Sabah Yolcuları” yayımlandı.
- 28 Aralık 1981** Buca Eğitim Fakültesi'nde göreve başladı.
- 1982** “Ben Yalancı mıyım?” öyküsü Dönemeç dergisinde yayımlandı,
- Şubat 1982** Atayol Dergisi, Sayı:4 “Feyza'ya Bir Ödül Daha” yazısı yayımlandı.
- Şubat 1982** Yaba Dergisi, Sayı:21 “İsimsiz” öyküsü yayımlandı.
- 27 Şubat 1982** “Bilinçsiz Televizyon” makalesi Cumhuriyet gazetesinde yayımlandı.
- Mart 1982** Varlık Dergisi, Sayı:894 “Ödül Alan Kitaplar” haberinde adından söz edildi.
- Mart 1982** Öğretmen Dünyası Dergisi, Sayı:27 “Öğretmenlerin Sorunları” makalesi yayımlandı.
- 12 Mart 1982** Milliyet Ege Eki, “İmza Günleri İlgi Görüyor” haberinde adından söz edildi.
- Nisan 1982** Varlık Dergisi, Sayı:895 “Sabah Yolcuları” kitabıyla ilgili söyleşi yayımlandı.
- 4 Nisan 1982** Hareket Gazetesi, “Öykü tarlamız her renk ve boyda fidan yetiştirmeye müsait” başlıklı söyleşi yayımlandı
- Haziran 1982** Varlık Dergisi, Sayı:897 “Altın Gibidir Oğlum” öyküsü yayımlandı.
- Haziran 1982** Ortaklaşa Dergisi, Sayı:3 “Armağan” öyküsü yayımlandı.
- Haziran 1982** Yazko Edebiyat Dergisi, Sayı:20 “Arabeskin Tarihsel ve Toplumsal Kökeni” makalesi yayımlandı.
- 8 Haziran 1982** Milliyet Dost-Çocuk Eki, “Öykü yarışmamıza katılma süresi sona erdi” haberi. Feyza Hepçilingirler seçici kurulda yer aldı.
- Eylül 1982** Yazko Edebiyat Dergisi, Sayı:23 “Dört Kitap” Hikmet Altınkaynak'ın yazısında anıldı.

- Eylül 1982** Ortaklaşa Dergisi, Sayı:4 “*Anadil Eğitimi ve Türkçe’nin Sorunları*” yazısı yayımlandı.
- Eylül 1982** Yaba Dergisi, Sayı:24 “*Feyza Hepçilingirler ile söyleşi*” yayımlandı.
- Eylül 1982** Yaba Dergisi, Sayı:24 “*Okurken*” Ali Dündar’ın eleştirisinde yer aldı.
- Ekim 1982** Türk Dili Dergisi, Sayı:370 “*Yansımalar*”, “*Kitaplar*”, “*Sabah Yolcuları*” hakkında Muzaffer Uyguner’in yazısı yer aldı.
- 30 Aralık 1982** Tan Gazetesi, “*Türk Yazını*” başlığıyla yayınlanan makalede adından söz edildi.
- 1983** 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu (2301 ve 2766 sayılı kanunla değişik) ile Ege Bölgesinde öğretmenlik yapması engellendi.
- Şubat 1983** Kıyı Sanat Dergisi, Sayı:18 “*Sabişi*” öyküsü yayımlandı. Aynı dergide Raif Özben’in kendisiyle yaptığı söyleşi de yer aldı.
- Nisan 1983** Türk Dili Dergisi, Sayı:376 “*Nisan Güneşli Oda*” öyküsü yayımlandı.
- Nisan 1983** Hürriyet Gösteri Dergisi, Sayı:28 “*Anaç Yaprak*” öyküsü yayımlandı. Aynı dergide Adnan Özyalçın’ın yaptığı *Kadın yazar olarak değil, yazar olarak anılmak istiyorum*” başlıklı söyleşi yayımlandı.
- 1984** Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi’nde geçici görevle çalışmaya başladı. Aynı yıl istifa etti ve İzmir’e döndü.
- 30 Nisan 1984** Cumhuriyet Gazetesinde, “*Hepçilingirler üniversiteden istifa etti*” haberi yer aldı.
- 03 Mayıs 1984** Karadeniz Sanat-Edebiyat Dergisinde, yazarlığı hakkında haber yayımlandı.
- Haziran 1984** Bireşim Dergisi, Sayı:1 “*Ölü Toplayıcılar*” öyküsü yayımlandı.
- Eylül 1984** Öğretmen Dünyası, Sayı:57 “*Çiçekli Dallar Kıyımı*” öyküsü yayımlandı.
- 23 Kasım 1984** Şarköy Gazetesi, Yazın Özel Sayısı No:5 “*Doğru Yürü Oy Gelin*” öyküsü yayımlandı.
- 1985** “*Eski Bir Balerin*” adlı öykü kitabı yayımlandı. Yeni Bilgi Dershanesi’nde yöneticilik ve Türkçe öğretmenliği yaptı. (1987 yılına kadar)
- 13 Nisan 1985** Yeni Asır Gazetesinde “*Kadın Dünyası’nda Bir Kadın Yazar*” başlıklı söyleşi yer aldı.
- Mayıs 1985** “*Uçtu Uçtu Pelin Uçtu*” adlı dosyası Sıtkı Dost Çocuk Romanı Yarışmasında üçüncülük ödülü aldı.

- 24 Mayıs 1985** Cumhuriyet Gazetesinde “*Uçtu Uçtu Pelin Uçtu*” romanının “Sıtkı Dost” üçüncülük ödülü almasıyla ilgili haber yer aldı.
- Eylül 1985** Yazko Edebiyat Dergisi, Sayı:56, Burhan Günel’in “*Yeni Bir Yazar*” yazısı yayımlandı.
- 30 Eylül 1985** Cumhuriyet Gazetesi, “*Enka Ödülleri Sahiplerini Buldu*” haberinde adı geçti.
- 07 Ekim 1985** Hürgün Gazetesinde Enka Ödülleri ile ilgili yapılan söyleşi yayımlandı.
- 04 Kasım 1985** Hürriyet İzmir Eki, Cemalettin Özdoğan Haberi “*İzmir’de çoğu emekli 40 akademisyenin kurduğu ve ortağı olduğu Bilgi Özel Öğretim Kurumları*” h a b e r i yer aldı.
- 11 Kasım1985** Yeni Asır Gazetesinde Yalçın Menteş Tiyatrosunun “*Çirkin Prenses*” oyununun sahnelenmesiyle ilgili haber yayımlandı.
- 25 Aralık 1985** Milliyet Gazetesinde “*Çocuk kitaplarının yayın şansı yok*” başlıklı Tanju İzbek söyleşisi yayımlandı.
- 1986** “*Uçtu Uçtu Pelin Uçtu*” adlı çocuk romanı yayımlandı. Bu kitap 2009’da “*Harflerimizin Gizli Dünyası*” adıyla tekrar yayımlanacaktır. “*Eski Bir Balerin*” adlı öykü kitabı Sait Faik Hikâye Armağanını aldı.
- Ocak 1986** Varlık Dergisi, Sayı:940, Muzaffer Uyguner’in “*Eski Bir Balerin Konusunda*” adlı yazısı yayımlandı.
- 2 Ocak 1986** Cumhuriyet Gazetesi, Şadan Gökovalı’nın “*Bir öykü kitabı üzerine notlar*” yazısı yayımlandı.
- 7 Ocak 1986** Cumhuriyet Gazetesi, “*Anadolu Üniversitesi Marşı*” yarışmasında seçici kurulda.
- Mart 1986** Varlık Dergisi, Sayı:942 Emin Özdemir “*Okuma Günlüğü*” eleştiri yazısı.
- 8 Mart 1986** Tan Gazetesi, “*Yeni Kitaplar*” başlığında *Eski Bir Balerin* kitabı tavsiye edildi.
- 11 Mart 1986** Yeni Asır Gazetesi, Feyza Hepçilingirler hakkında iki haber yayımlandı.
- Mayıs 1986** Hürriyet Pazar Eki, Zafer Yılmaz’ın söyleşisi.
- 8 Mayıs 1986** Cumhuriyet Gazetesi, Sait Faik Ödülünü “*Eski Bir Balerin*” kitabı kazandı.
- 11 Mayıs 1986** Cumhuriyet Gazetesi, Handan Şenköken’in “*Öykü karasevdam benim*” söyleşisi.
- 13 Mayıs 1986** Cumhuriyet Gazetesi, “*Hepçilingirler armağanını aldı*” haberi.

- 21 Mayıs 1986** Cumhuriyet Gazetesi, Çiğdem Özür'in "*Sait Faik Tutkunları Burgaz'daydı*" Haberi.
- 21 Mayıs 1986** Doğu Kitabevi İzmir'de kitaplarını imzaladı.
- Haziran 1986** Dönemeç Dergisi, Sayı:69 Aydoğan Yavaşlı'nın "*Eski Bir Balerin ve Düşündürdükleri*" eleştirisi
- Haziran 1986** Ortaklaşa Dergisi, Sayı:10 İbrahim Karaoğlu'nun "*Konu: Öykü Konuğumuz: Feyza Hepçilingirler*" söyleşisi.
- Haziran 1986** Enka'dan Haberler Dergisi, Sayı:12 "*Yeni Eserler Ödüllendiriliyor*" isimli yazı.
- Haziran 1986** Hürriyet Gösteri Dergisi, Sayı:67 "*Bir Sevgi İhtilalcisi Sait Faik*" isimli yazısı yayımlandı.
- 1 Haziran 1986** Milliyet Sanat Dergisi, Sayı:145 Söyleşi.
- 4 Haziran 1986** Yeni Asır Gazetesi, Feyza Hepçilingirler ile sohbet haberi.
- 8 Haziran 1986** Cumhuriyet Dergi, "*Aykırı Bir Öykü*" adlı öyküsü yayımlandı.
- 29 Haziran 1986** Hürriyet Pazar Eki, "*Yazmak Bir Büyü Olayı*" isimli yazısı yayımlandı.
- Temmuz 1986** Alişan Özdemir'in "*Eski Bir Balerin*" kitabının eleştirisi.
- Temmuz 1986** İş Bankası Yayınları Dergisi, Sayı:237 Sait Faik Ödülü haberi.
- Temmuz 1986** Varlık Dergisi Sayı:964 Dergilerden Haberler.
- Temmuz 1986** Zeytin Ülkesinde Sanat Dergisi, Cengiz Gündoğdu'nun "*Bir Başka Tavır*" eleştirisi.
- 8 Temmuz 1986** Yeni Asır Gazetesi, "*Belediye Kitapevleri de Açsın*" haberi.
- 12 Temmuz 1986** Tan Gazetesi, İ.Güven Kaya'nın söyleşisi.
- 24 Temmuz 1986** Yeni Asır Gazetesi, "*Kitap Okuma Zevkini Birlikte Yaşayalım*" haberi.
- Ağustos 1986** Varlık Dergisi, Sayı:947 Mustafa Sercan'ın "*Kabaca Bir İncelik Tutkusu*" eleştirisi.
- Eylül 1986** Zeytin Ülkesinde Sanat Dergisi, Asım Öztürk'ün "*Yanılının Kaba Ayırımında Bir Öykücü*" eleştirisi
- 29 Eylül 1986** Milliyet Sanat Dergisi, *En Yeni Yapıtlar* haberinde yer aldı.
- Ekim 1986** Aydoğan Yavaşlı'nın "*Yanılının Kaba Ayırımında*" İki Eleştirici(!) eleştirisi.
- 8 Kasım 1986** Cumhuriyet Gazetesi, imza günleri ile ilgili üç haber.
- 9 Kasım 1986** Yeni Asır Gazetesi, "*İpek Böcekleri çok faal*" haberi.

- 11 Kasım 1986** Özdemir Hazar “*Dert Babası*” köşesinde “*Çirkin Prenses*” oyunuyla ilgili haber yayımlandı.
- 1987** “*Ürkek Kuşlar*” adlı öykü kitabı yayımlandı.
Fransa’da *Çağdaş Türk Öykücüler Antolojisi*’nde yer alır.
Batı Dershanesi’nde Türkçe öğretmenliği yaptı. (1991 yılına kadar)
- 28 Ocak 1987** Cumhuriyet Gazetesi, “*Türk Öyküsünde Kadın*” ve “*Türk Öyküleri Antolojisi*”
- Mart 1987** Milliyet Sanat Dergisi, Sayı:163/1 Salim Bingöl Özadık “*Eski Bir Balerin*” Feyza Hepçilingirler eleştirisi.
- 23 Mart 1987** Demokrat Ege Gazetesi, Söyleşi.
- 27 Nisan 1987** İzmir Merkez İlçesi Belediyesi I. Amatör Tiyatrolar Şenliği ilanı.
“*Yanlışlıklar*” oyunu “Yenişehir Halk Eğitim Merkezi Tiyatrosu” tarafından sahnelenecek.
- 28 Nisan 1987** Mavi Dünya Gazetesi, “Yanlışlıklar” oyunu haberi.
- Ağustos 1987** Yeni Asır Gazetesi, “*Başbakanın ‘Çeker giderim’ tehdidine vatandaşın cevabı: Durduğu kabahat*” haberinde Feyza Hepçilingirler’in yorumu.
- 16 Ağustos 1987** Milliyet Sanat Dergisi, En Yeni Yapıtlar haberinde.
- 19 Ağustos 1987** Yeni Asır Gazetesi, Yaşar Aksoy’un “*Edebiyat kısır mı?*” yazısı.
- 20 Ağustos 1987** Yeni Asır Gazetesi, “*Sanat Sanat*” köşesinde Yaşar Aksoy’un söyleşisi.
- 27 Ağustos 1987** İmza Günü ilanı. Cumhuriyet Kitap Kulübü
- Eylül 1987** Yeni Düşün Dergisi, Söyleşi.
- 15 Eylül 1987** Milliyet Sanat, Sayı:176, Feridun Andaç’ın “*Öykücülüğümüzde yeni adlar, yeni yapıtlar*” eleştirisi.
Adnan Özyalçın’ın yazısı.
- 20 Eylül 1987** Milliyet Gazetesi, Tanju İzbek’in Feyza Hepçilingirler’in Fransa’da “*Çağdaş Türk Öykücüler Antolojisine*” girmesi hakkındaki haber.
- Ekim 1987** Milliyet Sanat, Sayı:177, Tanju İzbek’in söyleşisi.
- Ekim 1987** Ortaklaşa Dergisi, Sayı:12, Erdoğan Aytekin’in “*Taşralılı-aşmak*” yazısı.
- Ekim 1987** Sanat Olayı Dergisi, Metin Celal’in “*Sahaf*” yazısı.
- Kasım 1987** Tansaş Gazetesi, Sayı:13, “*Sanat ve Kültür*” köşesinde Bülent Akasu’nun söyleşisi.
- Kasım 1987** Kadın Dergisi, Sayı:15 “*Ege’den Merhaba*” köşesinde Erkan Sevinç’in

söyleşisi.

Kasım 1987 Sanat Olayı, Sayı:66, “*Alo, İzmir*” köşesinde Erkan Sevinç’in söyleşisi.

Kasım 1987 Dönemeç Dergisi, Sayı:86, Şadan Gökövalı’nın “*Ürkek Kuşlar*” kitabı eleştirisi.

12 Aralık 1987 Tan Gazetesi (Yugoslavya), “*Aykırı Bir Öykü*” öyküsü yayınlandı.

Ocak 1988 Varlık Dergisi Sayı:964, Muzaffer Uyguner’in “Kitaplar” bölümünde “*Ürkek Kuşlar’ın Hikayeleri*” başlığıyla kitabın eleştirisi.

2 Ocak 1988 Cumhuriyet Gazetesi, “*Öykülerle Yaşamak*” haberinde.

4 Ocak 1988 İzmir Kültür Sanat Derneği etkinliği olan *Öykülerle Yaşamak* programında yer alır.

18 Ocak 1988 Söz Gazetesi(?), “*Kadın Yazarlar Ajandası*” haberinde.

2 Şubat 1988 Cumhuriyet Gazetesi, “*Kadının adı Duygu değil!*” haberinde.

8 Mart 1988 Yeni Asır Gazetesi, Figen Özbey, “*Neden az okuyoruz?*” haberinde.

9 Mart 1988 Cumhuriyet Gazetesi, Üç haberde birden.

20 Mart 1988 Yeni Asır Gazetesi, “*İzmir Büyükşehir Belediyesi Çocuk Romanları Yarışması*” seçici kurulunda yer alır.

Mayıs 1988 Yeni Asır Gazetesi, Esen Evran’ın haberinde, Özel Amerikan Lisesi’nde düzenlenen “*Güzel Şiir Okuma Yarışması*” seçici kurulda yer alır.

24 Haziran 1988 Cumhuriyet Gazetesi, 3. *Dikili Kültür Festivali*’nde yer alır.

14 Ağustos 1988 Milliyet Sanat Dergisi, *Yeni Yapıtlar* haberinde.

17 Ağustos 1988 Cumhuriyet Gazetesi, “*Sanat Kulisi*” haberinde.

Eylül 1988 Milliyet Gazetesi, İl İl Büyük Türkiye Ansiklopedisi, Balıkesir bölümünde, “*Toprağını Anlatamamak*” yazısı yayımlandı.

4 Eylül 1988 Milliyet Gazetesi, Aktüalite Eki Sayı:52, “*İşte Ayvalık*” yazısı yayınlandı.

6 Eylül 1988 2000’e Doğru Dergisi, Saim Gözek’in “Kitap” köşesinde “*Ürkek Kuşlar*” eleştirisi.

6 Eylül 1988 Cumhuriyet Gazetesi, 2. Menemen Kültür, Sanat ve Kurtuluş Şenliği’ne katıldı.

1989 “*Potluğu Gidermek*” adlı öyküsü ile Yunus Nadi Öykü Armağanı ikincilik ödülü aldı.

31 Mart 1989 Yeni Asır Gazetesi Sarmaşık eki, İsmail Özpazarcık’ın hazırladığı “*İzmir’den İlham Alanlar*” yazı dizisinde yer aldı.

- Mayıs 1989** Yazıt Dergisi Ortak Kitap:6 Öykü Dosyası, Kemal Gügüzalp'ın “*Eski Bir Balerin*” eleştirisi.
- 29 Haziran 1989** Milliyet Gazetesi, *Ödül Sevinci* başlıklı haberde
- Kasım 1989** Karşı Dergisi Sayı:31, Ahmet Voyvoda ile söyleşi.
- 17 Kasım 1989** Tercüman Gazetesi, “*Minik öğrenciler çocuk kitapları yazarını terletti*” haberinde.
- 1990** “*Kırlangıçsız Geçti Yaz*” adlı öykü kitabı yayımlandı.
- Ocak 1990** Yunus Nadi Armağanı Öykü 2.lık Ödülü almasıyla ilgili söyleşi.
- 2 Ocak 1990** Yeni Asır Gazetesi, “*Beş kitap yazdı dört ödül aldı*” başlıklı haber
- 2 Ocak 1990** Günaydın Gazetesi, Şadan Gökova ile söyleşi.
- 10 Mart 1990** Yeni Asır Gazetesi, *8 Mart Dünya Kadınlar Günü* paneline katıldı.
- 2 Ağustos 1990** Milliyet Sanat Dergisi, Yeni Yapıtlar haberi
- 19 Eylül 1990** Milliyet Gazetesi, “*Hepçilingirler’e Yugoslavya’dan Ödül*” Macaristan ve Balkan ülkeleri yazarlar toplantısında büyük ödül verildi.
- Kasım 1990** Batı'nın Sesi Gazetesi, söyleşi.
- 1991** Eşinden anlaşmalı olarak ayrıldı.
“*Ne Güzel Ölmüştüm*” adlı öyküsü ile Balkan Yazarlar Karşılaşması Borski Grömen Ödülünü aldı.
- 6 Ocak 1991** 2000’e Doğru Dergisi, “*Kırlangıçsız Geçti Yaz*” kitabıyla ilgili tanıtım yazısı.
- 20 Ocak 1991** Milliyet Gazetesi, Tanju İzbek, “*Mutlu aşk yoktur*” başlıklı söyleşi.
- Şubat 1991** Çizgi Dergisi, Yetkin Bilgin'in “*Kırlangıçsız Geçti Yaz*” kitabı hakkındaki eleştirisi “*Çok Sanat Çok İnsan*” isimli yazısı yayımlandı.
- Şubat 1991** Deniz Tunçalp'den “*Yalın, Şiirsel Öyküler*” başlıklı eleştiri.
- 12 Mart 1991** Güneş Gazetesi, Hülya Yıldırım'ın haberi
- 30 Mart 1991** Tan Gazetesi (Priştina), Hasan Mercan'ın kitap tanıtım yazısı.
- Nisan 1991** Çağdaş Türk Dili Sayı:38, Muzaffer Uyguner'in “*Kırlangıçsız Geçen Bir Yazın Öyküleri*” başlıklı eleştirisi.
- 13 Mayıs 1991** Milliyet Gazetesi, *Haftanın Sanat Rehberi* 'nde yer aldı.

- 1 Kasım 1991** Milliyet Sanat Dergisi, Prof. Bahri Savcı'nın yazısı
- 3 Kasım 1991** Galatasaray Lisesi'nin düzenlediği Öykü yarışması seçici kurulunda yer aldı.
- 1992** İstanbul'a taşındı.
Dilko Dershanesi'nde Türkçe öğretmenliğine başladı.
- 1993** “*Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar?*” adlı romanı yayımlandı.
“*Üç Nokta Bir Çizgi*” adlı öykü seçkisi kitabı yayımlandı.
İnanç Lisesi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı.
- 1993** Çağdaş Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar, Can Kurultay, Feyza Hepçilingirler.
- Haziran 1993** Varlık Kitap Eki, Sayı: 1029, Öner Yağcı, söyleşi.
- 1994** “*Çirkin Prenses*” adlı çocuk oyun kitabı yayımlandı.
- 9 Ağustos 1994** Milliyet Gazetesi, Gülen Ağaç Çocuk Tiyatrosu yeni sezonu
Çirkin Prenses oyunu ile açacak haberi
- 7 Kasım 1994** Milliyet Gazetesi, Yeni Yayınlar haberi
- 18 Kasım 1994** TÜYAP Kitap Fuarına panelist olarak katıldı.
- 1995** Türkiye Yazarlar Sendikası Yönetim Kurulu İkinci Başkanlığı yaptı.
(1999 yılına kadar)
- 15 Şubat 1995** Milliyet Gazetesi, “*TYS'de Seçim Var!*” haberinde.
- 7 Mart 1995** Milliyet Gazetesi, “*PEN'den Öykü Yarışması*” seçici kurulunda yer aldı.
- 6 Nisan 1995** Milliyet Gazetesi, *TYS Yönetim Kurulu Cemevinde* haberi
- 18 Mayıs 1995** Milliyet Gazetesi, “*PEN'in Öykü Yarışması Sonuçlandı*” haberi
- 21 Mayıs 1995** Milliyet Gazetesi, *Sait Faik Anma Etkinliği*'ne katıldı.
- 22 Mayıs 1995** Milliyet Gazetesi, Adana Altınkoza “*Film Öyküsü*” seçici kurulunda yer aldı.
- 1996** TYS Yönetim Kurulu üyesi olarak Makedonya ile kültür anlaşması imzaladı.
- 8 Ocak 1996** Kadınlara Mahsus Gazete, Feyza Hepçilingirler'den “bir yazıya cevap”.
- 6 Kasım 1996** TÜYAP Kitap Fuarına panelist olarak katıldı.
- 1997** “*Savrulmalar*” adlı öykü kitabı yayımlandı.
“*Türkçe 'Off' - I*” adlı deneme kitabı yayımlandı.

- “Savrulmalar” adlı öykü kitabı ile Sedat Simavi Edebiyat Ödülünü aldı.
- Temmuz 1997** Adam Öykü, “*Bu yazıyı saymazsak*” yazısı yayımlandı.
- 16 Eylül 1997** Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan “*Türkçe ‘off’, cehalet ‘in’*” eleştirisi.
- 21 Eylül 1997** Milliyet Gazetesi, Pazar Eki, *En Çok Satanlar* listesinde yer alır.
- 24 Eylül 1997** Hürriyet Gazetesi, TYS Metin Göktepe davasını izleme kararı aldı.
- 25 Eylül 1997** Cumhuriyet Kitap Eki, Sayı:397, Aydın Engin, “*Hıncır Bir Kitap: Türkçe ‘Off’*” yazısı.
- 27 Kasım 1997** Hürriyet Gösteri Dergisi’nde söyleşi.
- 17 Ekim 1997** Cumhuriyet Gazetesi, Selim İleri, “*Anadilimiz*” yazısı
- 28 Ekim 1997** TÜYAP Kitap Fuarına katıldı.
- 11 Aralık 1997** Hürriyet Gazetesi, Sedat Simavi Öykü Ödülünü Fakir Baykurt ile paylaştı.
- 15 Aralık 1997** Milliyet Gazetesi, Sedat Simavi Öykü Ödülü hakkında haber.
- 23 Aralık 1997** Hürriyet Gazetesi, Kelebek Eki, İhsan Yılmaz ile söyleşi.
- Şubat 1998** Yaşasın Edebiyat Dergisi 4. sayısında öyküsü yayımlandı.
- Nisan 1998** Çağdaş Türk Dili Dergisi, Sayı:122, Mehmet Güler, “*Türkçe ‘Off’ Eleştiri*” yazısı.
- 30 Nisan 1998** İnterteks Kitap Fuarına panelist olarak katıldı.
- 26 Mayıs 1998** Anakent Lisesi Kitap Şenliğine panelist olarak katıldı.
- 13 Temmuz 1998** Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan, “*Dil çevirilerinin fetvaları*” yazısında.
- Eylül 1998** Yaşasın Edebiyat Dergisi’nde öyküsü yayınlanır.
- 19 Eylül 1998** Milliyet Gazetesi, *Sürpriz Ağ* başlıklı kitap tanıtımı.
- 28 Eylül 1998** Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan, “*Dil kendi yolunu bulur*” yazısı
- 18 Kasım 1998** Marmara Ü.Güzel Sanatlar Fak. *Sanat Eğitimi ve Kimlik* sempozyumuna katıldı.
- 20 Aralık 1998** Milliyet Gazetesi, “*Feyza önce kendine baksın*” Hulki Aktunç eleştirisi
- 27 Aralık 1998** Milliyet Gazetesi, Pazar Eki, “*Kim kimin kurdu?*” haberi
- 1999** “*Türkçe ‘Off’ - 2 Dedim: Ahh*” adlı deneme kitabı yayımlandı.
- 1999** Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Behçet Necatigil, Feyza Hepçilingirler maddesi.

- 1999** Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, Şükran Kurdakul, Feyza Hepçilingirler maddesi.
- 10 Ocak 1999** Milliyet Gazetesi, Pazar Eki, “*Tartışma kızıştı*” haberi
- 10 Ocak 1999** Milliyet Gazetesi, Pazar Eki, “*Hulki Bey niye gocunuyormuş?*” cevabı yayımlandı.
- 28 Şubat 1999** Milliyet Gazetesi, Pazar Eki, “*Dil konuşanıdır abiler*” yazısı
- 18 Nisan 1999** Milliyet Gazetesi, Emre Aköz, köşe yazısı
- 8 Haziran 1999** Bakırköy Kitap Fuarı’na katıldı.
- 28 Haziran 1999** İnkılap Kitabevi *Genç Yazarlara Fırsat Öykü Yarışması* seçici kurulunda yer aldı.
- 23 Eylül 1999** Hürriyet Gösteri Dergisi ve YTÜ Mezunlar Derneğinin ortaklaşa Düzenlediği “*Türkçenin Zenginleştirilmesi Kurultayı*”na katıldı.
- 12 Kasım 1999** TÜYAP Kitap Fuarı’na panelist olarak katıldı.
- 15 Kasım 1999** Kalamış İlköğretim Okulu’nun düzenlediği *Kitap Şenliğinin* onur konuğu oldu.
- 3 Aralık 1999** Milliyet Gazetesi, Sina Koloğlu, köşe yazısı
- 2000** “*Öykünmece*” adlı öykü kitabı yayımlandı.
“*Sorulmadan*” adlı deneme-inceleme kitabı yayımlandı.
Galatasaray Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak görev yaptı. (2001 yılına kadar)
- 11 Ocak 2000** Milliyet Gazetesi, Yeni Yayınlar haberi
- 11 Nisan 2000** Yeniasır Gazetesi, İ. Çalışkan “*Toptancı çilingir*” başlığıyla eleştirisi
- 11 Nisan 2000** Milliyet Gazetesi, Sema Aslan’ın *Masallar* haberinde.
- 20 Temmuz 2000** Cumhuriyet Kitap Eki, Pınar Gökseker, Feyza Hepçilingirler ile Öykünen Öyküler Derlemesi “*Öykünmece*” Üzerine: “*Giderek Tizleşen Bir Sesle Yırtınıp Duruyorum*”
- Ağustos 2000** Varlık Dergisi, Sayı:1115, “*Soruşturma*” yazısı
- 12 Ağustos 2000** Milliyet Gazetesi, *Yazmak Kolay Yaşam Zor* haberi
- 1 Ekim 2000** Milliyet Gazetesi, *Eski Bir Balerin* kitabı hakkında söyleşi.
- 9 Ocak 2001** Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan, “*Kadınlar gününde sanatçılar es geçildi*” haberinde.
- 4 Şubat 2001** Milliyet Gazetesi, Pazar Eki, yazısı yayımlandı.

- Mart 2001** Varlık Dergisi, Sayı:1122, Hande Şarman, söyleşi.
- 11 Temmuz 2001** Milliyet Gazetesi, “*İşyeri İsimleri Türkçe mi olmalı?*” haberinde.
- 2002** “*Tanrıkadın*” adlı romanı yayımlandı.
Yıldız Teknik Üniversitesi’nde öğretim üyesi olarak görev yaptı. (2013 yılına kadar)
- 19 Ocak 2002** Milliyet Gazetesi, Mehmet Y. Yılmaz köşe yazısında.
- 2 Şubat 2002** Milliyet Gazetesi, Elif Korap haberinde.
- 25 Mart 2002** Bilfen Koleji Türkçe Günü’ne panelist olarak katıldı.
- 4 Nisan 2002** Milliyet Gazetesi, Kültür Sanat Eki, *Tanrıkadın* romanı hakkında söyleşi.
- 15 Haziran 2002** Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan, seçtiklerim bölümünde *Tanrıkadın* kitabı.
- 25 Eylül 2002** Milliyet Gazetesi, “*Milliyet Sanat Dergisi 30 Yaşında*” haberinde.
- 26 Ekim 2002** TÜYAP Kitap Fuarına panelist olarak katıldı.
- 13 Şubat 2003** Müsvedde Dergisi, “*Of Türkçe’ m Off!*” isimli söyleşi.
- 24 Nisan 2003** Yıldız Teknik Üniversitesi Etik Kulübü paneline katıldı.
- 26 Haziran 2003** EĞİTİM-SEN *Anadilde Eğitim Sempozyumunda* panelist oldu.
- 3 Ağustos 2003** Milliyet Gazetesi, Pazar Eki, *Ahmet Turan Altınır’ın Hataları bulun...* haberinde.
- 29 Ekim 2003** TÜYAP Kitap Fuarına panelist olarak katıldı.
- 5 Kasım 2003** Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan “*Unuttuklarım ama aslında unutamadıklarım*” yazısında.
- 2004** “*Türkçe Dilbilgisi*” adlı inceleme kitabı yayımlandı.
- 7 Şubat 2004** Hürriyet Gazetesi, Tolga Tanış “*İşte bıktırın kelimeler*” yazısında.
- 23 Mayıs 2004** “*Komşu Aç Kapıyı*” 1. Türkiye-İran Edebiyat Günlerinde panelist oldu.
- 17 Ağustos 2004** Hüreses Gazetesi, Ayvalık Edebiyat Günleri “*Feyza Hepçilingirler- Oral Çalışlar*” söyleşi haberi.
- 24 Ekim 2004** TÜYAP Kitap Fuarına panelist olarak katıldı.
- Kasım 2004** Dergâh Yayınları, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, Feyza Hepçilingirler maddesi.

- 2005** Öykülerinden yapılan bir derleme Almancaya çevrildi ve “*Die Hochzeitsnacht*” adıyla yayımlandı.
“*Türkçe Günlükleri: Yıldızların Suya Döküldüğü*” adlı makaleleri yayımlandı.
- 19 Şubat 2005** Can Yayınlarının düzenlediği *Medyada Türkçe Kullanımı* paneline katıldı.
- 28 Şubat 2005** Cevdet Kudret Öykü Ödülleri yarışması seçici kurulunda yer aldı.
- 12 Nisan 2005** Milliyet Gazetesi, “*İstanbul’u geleceğe taşıyacağız*” haberinde.
- 26 Mayıs 2005** TEV Zahide Zehra Garring Ortaokulu etkinliğine onur konuğu olarak katılır.
- 29 Haziran 2005** Milliyet Gazetesi, “*Yabancılar da Tanpınar’ı okuyabilecek*” haberinde.
- 28 Ağustos 2005** Milliyet Gazetesi, “*İngilizce marka adları köy pazarlarına indi!*” söyleşi.
- 3 Eylül 2005** Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan, “*Yıldızların Suya Döküldüğü*” kitabını tavsiye etti.
- 9 Ekim 2005** Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü Yarışmasında seçici kurulda yer aldı.
- 10 Ekim 2005** TÜYAP Kitap Fuarın panelist olarak katıldı.
- 21 Ekim 2005** Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan, “*Devlet, edebiyat çevirilerine 1 milyon ayırdı*” haberinde Frankfurt Kitap Fuarında Feyza Hepçilingirler’in çevrilen kitabından bahsetti.
- 14 Aralık 2005** Milliyet Gazetesi, Kitap Eki, Okurun ilk onda beğendiği listeye girdi.
- 2006** Cumhuriyet Gazetesi, Kitap Ekinde “*Türkçe Günlükleri*” köşesini yazmaya başlar.Bu yazılarına Ocak 2013 tarihinde son verecektir.
- 17 Şubat 2006** Milliyet Gazetesi, Kitap Ekinde
- 21 Şubat 2006** TUDEM Yayınları Roman Ödülü seçici kurulunda yer aldı.
- 22 Şubat 2006** Milliyet Gazetesi, Kitap Eki, *Çırağan Zirvesinde Türk Kadın Yazarı* olarak yer aldı.
- 8 Mart 2006** 8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle Beşiktaş Belediyesinin düzenlediği sempozyuma panelist olarak katıldı.
- Nisan 2006** Sigorta Dünyam Dergisi, Dünya Yazman ile söyleşi
- 1 Haziran 2006** Uluslararası Ankara Öykü Günleri’ne Panelist olarak katıldı.
- 14 Eylül 2006** Milliyet Gazetesi, “*Gizli romancılar ortaya çıktı!*” haberinde.
- 22 Eylül 2006** Milliyet Gazetesi, “*Öykülerle bir darbenin resmi*” haberinde.

- 25 Ekim 2006** Milliyet Gazetesi, “*Kuzey’in Hikaye Anlatıcıları*” haberinde.
- 22 Aralık 2006** Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan Milliyet Kitap Ekinin 1. Yılı yazısında Feyza Hepçilingirler’den bahseder.
- 27 Aralık 2006** Milliyet Gazetesi, Kitap Eki, Everest Yayınları haberinde.
- 29 Aralık 2006** Irmak Okulları Kitap Şenliği’ne panelist olarak katıldı.
- 2007** “*Türkçe 'Off' - 3 Dilim Dilim Anadilim*” adlı deneme kitabı yayımlandı.
“*Türkçe Günlükleri: Dilin Zamana Dokuduğu*” adlı makaleleri yayımlandı.
“*Ya Armut Ağacı Olursam*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
- 2 Ocak 2007** Hürriyet Gazetesi, Kelebek Eki, “*Türkiye’nin önde gelen isimleri*” listesinin Ayvalıklılar bölümünde yer aldı.
- 3 Şubat 2007** Milliyet Gazetesi, Cumartesi Eki, Fatih Türkmenoğlu köşesinde.
- 2 Mart 2007** Türk Dili Bilim Kurulu’nun düzenlediği Gelişim Kolejinde seminer verdi.
- 14 Mart 2007** Milliyet Gazetesi, Kitap Eki, “*Türkçe Günlükleri: Dilin Zamana Dokuduğu*” kitabının tanıtımı.
- 14 Mayıs 2007** Hürriyet Gazetesi, Pakize Suda “*İzmirli Ünlüler*” yazısı.
- 13 Haziran 2007** ODTÜ Geliştirme Vakfı Lisesi *Edebiyat Günleri*’ne panelist olarak katıldı.
- 25 Haziran 2007** Milliyet Gazetesi, Yelkovan Dergisi’nin 2. sayısında öyküsü yayımlandı.
- 12 Eylül 2007** Milliyet Gazetesi, Kitap Eki, “*Yeni Müfredat Lise Edebiyat Kitaplarını Nasıl Etkiledi?*” haberinde. “*Çocukları mezar kazmaya özendirmek niye?*” başlıklı söyleşi.
- 26 Ekim 2007** Milliyet Gazetesi, Semih Gümüş’ün derlediği *Gençlere Müfredat Dışı Öyküler* kitabında öyküsü yayımlandı.
- 13 Aralık 2007** Milliyet Gazetesi, “*Pamuk’un Türkçesi kötü mü?*” haberinde.
- 2008** “*Türkçe Günlükleri: Rüzgârın Göğe Savurduğu*” adlı denemeleri yayımlandı.
- 5 Ocak 2008** Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan “*Türk Hikayeciliği Bu Kitapta*” yazısında.

- 12 Temmuz 2008** Rıfat Ilgaz Sarıyazma Kültür ve Sanat Festivali'ne panelist olarak katıldı.
- 28 Temmuz 2008** Balıkesir Gazeteciler Cemiyeti paneline katıldı.
- 27 Eylül 2008** Pamukkale Üniversitesi'nde konuk yazar olarak seminer verdi.
- 5 Ekim 2008** Hürriyet Gazetesi, Deniz İnceoğlu haberi.
- 3 Kasım 2008** 27. TÜYAP İstanbul Kitap Fuarında Füzûzan için hazırlanan "*Füzûzan öykü*" kitabında Feyza Hepçilingirler'in yazısı yayımlandı.
- 2009** "*İşte Gidiyorum – Göç Öyküleri*" adlı öykü kitabı yayımlandı.
"*Harflerimizin Gizli Dünyası*" adlı çocuk romanı yayımlandı. (*Uçtu Uçtu Pelin Uçtu'nun yeni basımı*)
- 22 Ocak 2009** Bahçeşehir Üniversitesi "*Yazı Atölyesi*"nde görev aldı.
- 18 Nisan 2009** TÜYAP İzmir Kitap Fuarına panelist olarak katıldı.
- 19 Mayıs 2009** Bahçeşehir Üniversitesi "*Edebiyat Buluşmalarında*" panelist olarak katıldı.
- Eylül 2009** Milliyet Sanat Dergisi, Sayı:606, Müge Karahan, söyleşi.
- 5 Eylül 2009** *Genç Öykü* (2 cilt-80 Öykü) kitabında yer aldı.
- 12 Eylül 2009** Hürriyet Gazetesi, Onur Baştürk "*Bu böyle patlaması*" yazısında.
- 27 Eylül 2009** Hürriyet Gazetesi, Ayşe Arman'ın yazısında.
- Aralık 2009** Varlık Dergisi, Sayı:1227, Erendiz Atasü, "Feyza Hepçilingirler ve İnce Bir Kristalin Çatlama Sesi" yazısı.
- 2010** "*Türkçe Günlükleri: Tohumun Toprağa Düştüğü*" adlı kitabı yayımlandı.
- 17 Haziran 2010** Türkiye İş Bankası "*Yazarlarımızdan Öyküler*" kitabında *İnsanları da Küçültebilir misin?* öyküsü ile yer aldı.
- 29 Ağustos 2010** Hürriyet Gazetesi, Kelebek Eki, Şehriban Oğhan yazısında.
- Ekim 2010** Virgül Dergisi, Şafak Güneş, "Duyarlılıkta Kadın Erkek Ayrımı Yoktur" yazısı,
Feridun Andaç, "Edebiyatımızın Yol Haritası" yazısında.
- 18 Aralık 2010** Kadıköy Belediyesi Kitap Günleri'ne katıldı.
- 24 Aralık 2010** Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan seçkisinde "*Türkçe Dilbilgisi*" kitabı.
- 2011** Kızından, erkek torunu Aras doğdu.
"*Yanlışlıklar + Ne Dediniz Anlamadım*" adlı çocuk oyunu kitabı yayımlandı.

“Yanlışlıklar + Ne Dediniz Anlamadım” adlı çocuk oyunu ile Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği Son On Yılın En İyi Çocuk Oyunu Ödülünü aldı.

“Türkçe Günlükleri: Filizin Boy Verdiği” adlı kitabı yayımlandı.

25 Şubat 2011 Rahatı Kaç(ır)an Ağaç;Feyza Hepçilingirler
Hüseyin Kaya söyleşisi.

19 Haziran 2011 Babalar Günü için çıkan “*Babalar ve Kızları*” kitabında yer alır.

2013 Emekli oldu.

“*Nasıl Pop -Yazar Olunur?*” adlı deneme kitabı yayımlandı.

“*Türkçe Günlükleri: Ekinin Harman Olduğu*” adlı kitabı yayımlandı.

“*Üç Valiz İki Sandık*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.

“*Türkü Çocuk*” adlı çocuk romanı yayımlandı.

“*Öyküyü Okumak*” adlı deneme kitabı yayımlandı.

3 Şubat 2013 Hürriyet Gazetesi, Kelebek Eki, İpek Özbey ile söyleşi.

10 Şubat 2013 Hürriyet Gazetesi, Kelebek Eki, Ceren Ayseven ile söyleşi.

2014 Kızından, kız torunu Diyar doğdu.

TÜYAP İzmir Kitap Fuarı'nda “*Onur Yazarı*” ödülünü aldı.

TÜYAP Fuarında adına “*Hep Gülümsedim*” isimli Enver Ercan tarafından hazırlanan anı kitabı yayımlandı.

“*Arada Aşk Var*” adlı öykü kitabı yayımlandı.

“*Bu Dağların Karı Erimez*” adlı deneme kitabı yayımlandı.

“*Anne Kimdir?*” adlı çocuk öyküsü kitabı yayımlandı.

“*En Güzel Kim?*” adlı çocuk oyunu yayımlandı.

“*Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar?*” adlı romanı, Mark David Wyers tarafından çevrilerek “*As The Red Carnation Fades*” (London: Milet Publishing) adıyla yayımlandı.

‘Ayvalık Çocukluğum, İzmir İse Gençliğim’ Kadir İncesu Söyleşisi Kıyı Dergisi Sayı:291 Eylül-Ekim 2014’te yer aldı.

26 Şubat 2014 Özel MEF Okulları öğrencileri “*2013 Fark Yaratanlar*” ödülünü aldı.

1 Mart 2014 Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan seçkisinde “*Eski bir balerin*” kitabı.

Mart 2014 *Kasaba*’dan *Esinti* Dergisi Sayı:3 yazısı yayımlandı.

19-23 Mart 2014 8.Uluslararası Çukurova Sanat Günlerine (UÇSG) konuşmacı olarak katıldı.

UÇSG gazetesinde “*Kadın ve Kalem*” başlıklı yazısı yayımlandı.

28 Mart 2014 İTÜ Geliştirme Vakfı, “*Okuyan Okuryazar Haftası*” panelisti oldu.

22 Nisan 2014 Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan’ın İzmir TÜYAP Kitap Fuarı haberinde.

23 Nisan 2014 Hürriyet Gazetesi, Doğan Hızlan’ın “*Bir ‘dil’ işçisi*” yazısı.

18 Mayıs 2014 Orhan Kemal Roman Armağanı seçici kurulunda yer aldı.

- 2015** “*Atascadero'nun Sincapları: Amerikan Kasabasında Yaşam*” adlı gezi yazıları kitabı yayımlandı.
“*İnsanları da Küçültebilir misin?*” adlı çocuk öykü ve oyun kitabı yayımlandı.
“*Kanatlı Nokta ve Pelin*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“*Off, Dilim!*” adlı çocuk romanı yayımlandı.
- 13 Mart 2015** Akköy Dergisi ve Didim Belediyesi organizasyonu ile düzenlenen panele katıldı.
- 19 Mart 2015** Hürriyet Gazetesi, Gençlik sorunlarıyla ilgili yazısı.
- 2 Nisan 2015** Ayvalık Kütüphane Haftası etkinliklerine katıldı.
- 6 Nisan 2015** Hürriyet Gazetesi, Rasime-Recai Şeyhoğlu Sanat Fabrikası sergisine katıldı.
- 19 Temmuz 2015** Hürriyet Gazetesi, Ayvalık Beşiktepe Köyü Sabahattin Ali Kütüphanesi açılışında Feyza Hepçilingirler Aydınlanma Evi müjdesi.
- 20 Eylül 2015** Hürriyet Gazetesi, Keyif Eki, Çağlayan Çevik'in haberinde yer alır.
- 29 Eylül 2015** Hürriyet Gazetesi, “*Ünlü Yazar Hepçilingirler'den Kozak Yaylasında Mini Kültür Turu*” haberi.
- 6 Kasım 2015** Hürriyet Gazetesi, “*Karşıyaka Belediyesinden bir kültür hizmeti daha*” haberinde.
- 2016** “*Anlar-101 Kısa Öykü*” adlı öykü kitabı yayımlandı.
“*Kara Kuzu'nun Kulağı*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“*Sevilmek İsteyen Köpekbalığı*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“*Sihirbaz Babam*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
- 13 Ocak 2016** Necati Cumalı Edebiyat Ödülü seçici kurulunda yer aldı.
- 14 Mart 2016** “*Ulusal Özgür Pencere Çocuk ve Genç Kalem Öykü*” yarışması seçici kurulunda yer aldı.
- 20 Haziran 2016** Hürriyet Gazetesi, Recai Şeyhoğlu Tepeköy Kültür Merkezi açılışına katıldı.
- 8 Mart 2016** Everest Yayınları projesi olan “*Canımı Yakma*” kadın cinayetleri üzerine karma kitapta öyküsü ile yer aldı.
- 14 Ekim 2016** Söke'de Sanat Edebiyat ve Kitap Günleri'ne panelist olarak katıldı.
- 27 Ekim 2016** Hürriyet Gazetesi, Fırat Alkaç haberinde tutuklu yazar Aslı Erdoğan ve Necmiye Alpay'a destek olmak için toplanan imzaya katkı verdi.
- 31 Ekim 2016** Bursa Nülfir Belediyesi “*Yaşar Kemal Etkinlikleri*” öykü yarışmasında seçici kurulda yer aldı.
- 8 Kasım 2016** TÜYAP Fuarında TUDEM ödülleri verilirken düzenlenen panele katıldı.

- 24 Kasım 2016** Bandırma’da düzenlenen “*Türkçem Ses Bayrağım*” konferansında panelist oldu.
- 23 Aralık 2016** Ataşehir Kitap Şenliğine katıldı.
- 2017** “*Halide Edip Adivar 1884-1964, Halka Doğru: Büyük Mecmua (1919) ve Yedigün / 1936-1919) Yazıları*” adlı incelemesi yayımlandı.
“*Ezber bozan Hatice Teyze*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“*Kara Kargalar İle Ak Martılar*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“*Küçülme Oyunu*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı. “*Ardahan’dan Gelen Mektup*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
- 3 Ocak 2017** Ayvalık’ta “*Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Projesi*”ne katıldı.
- 5 Ocak 2017** Aydın Özel Başak Koleji söyleşisine katıldı.
- 7 Ocak 2017** Çukurova Kitap Festivali’ne katıldı.
- 15 Mart 2017** Antalya Muratpaşa Belediyesi öykü yarışmasında seçici kurulda yer aldı.
- 17 Mart 2017** Doğa Koleji “*Doğa’ya Yaz*” öykü yarışmasında seçici kurulda yer aldı.
- 24 Mart 2017** Muratpaşa Belediyesi *Antalya Edebiyat Günleri*’nde panelist oldu.
- 9 Nisan 2017** Hürriyet Gazetesi, “*Türkçeye saygı*” haberi
- 27 Nisan 2017** TÜYAP İzmir Kitap Fuarı’na katıldı.
- 10 Ağustos 2017** Edremit Kitap Fuarı’na konuşmacı olarak katıldı.
- 24 Eylül 2017** Dil Derneği, 85. Dil Bayramı etkinlikleri kapsamında Feyza Hepçilingirler’e onur ödülü verildi.
- 26 Eylül 2018** Ulusal Kanal –Nasıl Yani Programı Gülgün Feyman Budak’ın söyleşisi.
- 2 Ekim 2017** KitapScope - Fırat Fıstık’ın Konuğu: Feyza Hepçilingirler
Halide EdipAdivar-Halka Doğru
- 28 Ekim 2017** Hürriyet Gazetesi, İbrahim Yıldız haberi
- 11 Kasım 2017** Hürriyet Gazetesi, Ömür Kurt ile çocuklar üzerine söyleşi.
- 2018** “*Ayvalık’tan Gelen Mektup*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“*Beyaz Gülün Öyküsü*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“*Yazarlık Sınıfı*” adlı çalışma kitabı yayımlandı.
- 08 02 2018** Medyascope: Okuma Kültürleri /Kezban Küçük’ün
Feyza Hepçilingirler ile Geçmişten Günümüze Okuma Alışkanlıkları
söyleşisi (You Tube)
- 16 Şubat 2018** İzmir Konak Belediyesi *Öykü Günleri* Feyza Hepçilingirler’in kaleme aldığı “*2018 Dünya Öykü Günü Bildirisi*” ile açıldı.

Medyascope Müge İplikçi ile Zeytin Dalı : Dil ve Edebiyatın Mucizeleri programında Müge İplikçi ile Feyza Hepçilingirler söyleşisi.(You Tube)

- 23 Mart 2018** Hürriyet Gazetesi, Kitap Sanat Eki, Ece Çelik yazısında kitap tanıtımı.
- 30 Mart 2018** Adana Çukurova Belediyesi, “*Orhan Kemal Edebiyat Festivali*”ne panelist olarak katıldı.
- 16 Nisan 2018** TUDEM Edebiyat Ödülleri seçici kurulunda yer aldı.
- 20 Nisan 2018** Feyza Hepçilingirler ile Halide Edip Üzerine (Konuşan: Enver Aykol)
https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2018/04/20_SOYLESI-_-pdf
- 23 Nisan 2018** Antalya Alanya İlçesi 23 Nisan Etkinlikleri çerçevesinde panelist oldu.
- 25 Nisan 2018** İzmir Karşıyaka Belediyesi Roman Ödülü yarışması için seçici kurulda yer aldı.
- 27 Haziran 2018** Varlık Yayınları, Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülü öykü seçici kurulunda yer aldı.
- 13 Ekim 2018** Hürriyet Gazetesi, Pazar Ekinde Gizem Coşkunarda'nın haberinde “*11 Ekim Dünya Kız Çocukları Günü*” için basılan ortak kitapta yer aldı.
- 17 Ekim 2018** Aydın Doğan Vakfı, Kız Çocukları Günü Konferansı dolayısıyla yayımlanan “*Ben istersem*” kitabında öyküsüyle yer aldı.
- 2019** “*Masal Bozan Feride Teyze*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“*Bahçedeki Yastık*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“*Kar Altında Buğday Tanesi*” adlı deneme kitabı yayımlandı.
“*Hitit Prensesi Arinna*” adlı çocuk romanı yayımlandı.
“*Dut Yemiş Bülbül*” adlı öykü+oyun kitabı yayımlandı.
“*Bay Baykuş ile Bilge Kuş*” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
- 7 Mart 2019** İstanbul Gedik Üni. “*Edebiyatımızın Kadın Kalemleri*” sempozyumuna katıldı.
- 9 Mart 2019** TÜYAP Bursa Kitap Fuarı'na katıldı.
- 16 Mart 2019** Hürriyet Gazetesi, Ömür Kurt'un haberinde “*Beyaz Gülün Hikayesi*” haberi.
- 20 Nisan 2019** TÜYAP İzmir Kitap Fuarına katıldı.
- Ağustos 2019** Ayvalık Belediyesi, Yeniden Kidonya Dergisi Sayı:1 Ahmet Yorulmaz üzerine yazısı.
- 18 Eylül 2019** Fakir Baykurt Anma Gününde Ayvalık İlçe Halk Kütüphanesinde düzenlenen söyleşiye Mevlüt Asar ile birlikte konuşmacı olarak katıldı.
- 1 Ekim 2019** Ayvalık Belediyesi, Yeniden Kidonya Dergisi Sayı:2 “*Saniye'nin Anneleri*” öyküsü yayımlandı.

- 17-18 Ekim 2019** T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Ayvalık İlçe Halk Kütüphanesi Ayvalıklı Yazarlar Dermesi - Feyza Hepçilingirler Günleri'ne katıldı.
- 21 Aralık 2019** Kozyatağı Sanat Söyleşileri Feyza Hepçilingirler, Gönül AK. <https://www.aksisanat.com/2019/12/14/10398/>
- 2020** “ *Kim Korkar Karanlıktan* ” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“ *Edirne'den Gelen Mektup* ” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
- 2 Mart 2020** İktisadi TV- Yönlendirici Elif Ünal ve Feyza Hepçilingirler
- 26 Kasım 2020** Çukurova Sanat Girişimi- Çukurova Okulu / Sevim Sezer'in Feyza Hepçilingirler ile Öykü üzerine söyleşisi youtube
- 2021** “ *Pembe Seven Oğlan* ” (Beş Küçük Öykü) adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“ *Dünyayı Çocuklar Kurtaracak* ” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“ *Çok Bilmiş Sıfır ve Pelin* ” adlı çocuk öykü kitabı yayımlandı.
“ *Lahanistan* ” adlı masal kitabı yayımlandı.
2021 Çukurova Ödülü Dil Derneği dijital kitabında “ *Türkçenin ödediği bedel* ” başlıklı yazısıyla yer aldı. (Sayfa:40-43)
(www.cukurovasanatgirisimi.com)
2021 Çukurova Ödülü Dil Derneği dijital kitabında ÇSG/Sevim Sezer söyleşisi. (Sayfa:211-224)
- 10 Nisan 2021** Özgen Berkol Doğan Bilim Kurgu Kütüphanesi Burak Albayrak yönlendiriciliğinde
“ *İlk adlı Öykü Derlemesi Üzerine* ” Katılımcılar: Arzu Uçar, Afşin Kum Feyza Hepçilingirler
- 20 Mayıs 2021** Hayatımız Kitap 34: Sibel Oral - Feyza Hepçilingirler Söyleşisi.
<https://www.youtube.com/watch?v=u5tjwljYP6c>
- 2022** Çevre Koleji Ortaokulu “ *Off, Dilim !* ” kitabının yazarı Feyza Hepçilingirler ile söyleşi.
“ *Öyküyü Yazmak* ” adlı deneme kitabı yayımlandı.
- 31 Mayıs 2022** Yazarlarımızla Birlikte “Feyza Hepçilingirler” UKEB Okulları. <https://www.ukeb.com.tr/yazarlarimizla-birlikte-feyza-hepcilingirler/>
- 16 Ağustos 2022** Sanat Fabrikası'nda Feyza Hepçilingirler söyleşisi Ayvalık Sanat Fabrikası Tiyatrosu'nda.
<https://parsomenedebiyat.com/2022/08/16/sanat-fabrikasinda-feyza-hepcilingirler-soylesisi/>
- 7 Aralık 2022** Sevda Müjgan Instagram hesabında *Sevda Söyleşiler* programında “ *Ardahan'dan Gelen Mektup* ve Feyza Hepçilingirler ”

Kaynaklar:

- 1) T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Ayvalık İlçe Halk Kütüphanesi Ayvalıklı Yazarlar Dermesi Oluşturma Programı /2 Feyza Hepçilingirler Günleri(17-19 Ekim 2019) kitapçığının mimar Hayri Kaan Köksal tarafından hazırlanan Feyza Hepçilingirler Kronolojisi ve Bibliyografyası bölümü.
- 2) Adana Alpaslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi (AT) Kütüphane ve Dokümantasyon birimi yayın tarama raporu.

KİTAPLARININ LİSTESİ

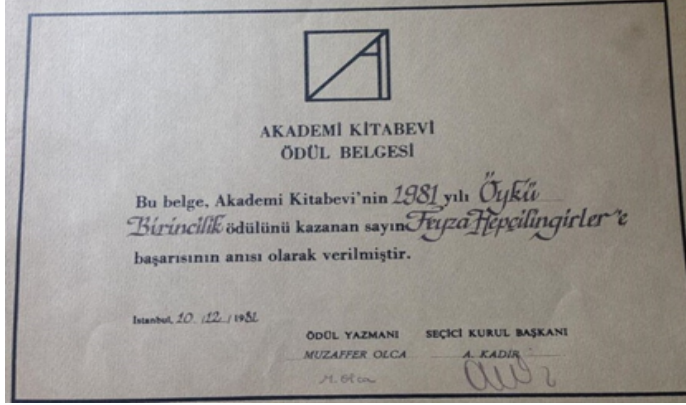
YILI	TÜRÜ	ESERİN ADI
1. 1980	Çocuk oyunu	Altı Çocuk Oyunu: Yanlışlıklar
2. 1981	Öykü	Sabah Yolcuları
3. 1985	Öykü	Eski Bir Balerin
4. 1986	Çocuk romanı	Uçtu Uçtu Pelin Uçtu
5. 1987	Öykü	Ürkek Kuşlar
6. 1990	Öykü	Kırlangıçsız Geçti Yaz
7. 1993	Roman	Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar?
8. 1993	Öykü	Üç Nokta Bir Çizgi
9. 1994	Masal-oyun	Çirkin Prenses
10. 1997	Öykü	Savrulmalar
11. 1997	Deneme	Türkçe “Off”-1
12. 1999	Deneme	Türkçe “Off”-2 Dedim: Ahh
13. 2000	Deneme	Sorulmadan
14. 2000	Öykü	Öykünmece
15. 2002	Roman	Tanrıkadın
16. 2004	İnceleme	Türkçe Dilbilgisi
17. 2005	Öykü	Die Hochzeitsnacht (Almanca Öykü Derleme)
18. 2005	Günlük	Türkçe Günlükleri: Yıldızların Suya Döküldüğü
19. 2007	Deneme	Türkçe “Off”-3 Dilim Dilim Anadilim
20. 2007	Günlük	Türkçe Günlükleri: Dilin Zamana Dokuduğu
21. 2007	Çocuk öyküsü	Ya Armut Ağacı Olursam: (What If I Become A Pear Tree?)
22. 2008	Günlük	Türkçe Günlükleri: Rüzgârın Göğe Savurduğu
23. 2009	Öykü	İşte Gidiyorum – Göç Öyküleri
24. 2009	Çocuk romanı	Harflerimizin Gizli Dünyası
25. 2010	Günlük	Türkçe Günlükleri: Tohumun Toprağa Düştüğü

26. 2011	Çocuk oyunu	Yanlışlıklar + Ne Dediniz Anlamadım
27. 2011	Günlük	Türkçe Günlükleri: Filizin Boy Verdiği
28. 2013	Deneme	Nasıl Pop-Yazar Olunur?
29. 2013	Günlük	Türkçe Günlükleri: Ekinin Harman Olduğu
30. 2013	Çocuk romanı	Türkü Çocuk
31. 2013	Çocuk öyküsü	Üç Valiz İki Sandık
32. 2013	Deneme	Öyküyü Okumak
33. 2014	Öykü	Arada Aşk Var
34. 2014	Deneme	Bu Dağların Karı Erimez
35. 2014	Çocuk öyküsü	Anne Kimdir?
36. 2014	Çocuk öyküsü	En Güzel Kim?
37. 2015	Gezi	Atascadero'nun Sincapları
38. 2015	Çocuk öyküsü	İnsanları da Küçültebilir misin?
39. 2015	Çocuk romanı	Kanatlı Nokta ve Pelin
40. 2015	Çocuk öyküsü	Of, Dilim!
41. 2016	Öykü	Anlar-101 Kısa Öykü
42. 2016	Çocuk öyküsü	Kara Kuzu'nun Kulağı
43. 2016	Çocuk öyküsü	Sevilmek İsteyen Köpekbalığı
44. 2016	Çocuk öyküsü	Sihirbaz Babam
45. 2017	Araştırma	Halide Edib Adıvar Halka Doğru: Büyük Mecmua (1919) ve Yedigün (1936-1919)Yazıları
46. 2017	Çocuk öyküsü	Ezber Bozan Hatice Teyze
47. 2017	Çocuk öyküsü	Kara Kargalar İle Ak Martılar
48. 2017	Çocuk öyküsü	Küçülme Oyunu
49. 2017	Çocuk romanı	Ardahan'dan Gelen Mektup
50. 2018	Çocuk romanı	Ayvalık'tan Gelen Mektup
51. 2018	Çocuk öyküsü	Beyaz Gülün Öyküsü
52. 2018	Öykü kitabı - Yazı defteri	Yazarlık Sınıfı

53. 2019	Çocuk öyküsü	Masal Bozan Feride Teyze
54. 2019	Çocuk öyküsü	Bahçedeki Yastık
55. 2019	Deneme	Kar Altında Buğday Tanesi
56.2019	Çocuk romanı	Hitit Prensesi Arinna
57.2019	Öykü - oyun	Dut Yemiş Bülbül
58.2019	Çocuk öyküsü	Bay Baykuş ile Bilge Kuş
59.2020	Çocuk öyküsü	Kim Korkar Karanlıktan
60. 2020	Çocuk romanı	Edirne'den Gelen Mektup
61. 2021	Çocuk Öyküsü	Pembe Seven Oğlan (5 Öykü)
62. 2021	Çocuk Öyküsü	Dünyayı Çocuklar Kurtaracak
63. 2021	Çocuk romanı	Çokbilmiş Sıfır ve Pelin
64. 2021	Masal	Lahanistan
65. 2022	Deneme	Öyküyü Yazmak

ÖDÜLLERİ

- Çukurova Ödülü, 2023
- Ankara Kitap Fuarı Onur Yazarı, 2021
- 85. Dil Bayramı, Onur Ödülü, 2017
- Troya Kültür Sanat Ödülleri – Edebiyat Ödülü, Ocak 2016
- 12. Didim Sanat Edebiyat Günleri Onur Ödülü, Eylül 2015
- TÜYAP İzmir Kitap Fuarı Onur Yazarı - 2014
- ÇGYD (Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği) Uluslararası Çocuk Kitapları Kurulu, Yılın Çocuk Kitabı Jüri Özel Ödülü, 2014, *Türkü Çocuk* (roman)
- ÇGYD, 10 Yılın Çocuk Tiyatrosu Ödülü, 2011, *Ne Dediniz Anlamadım + Yanlışlıklar* (oyun)
- Sedat Simavi Edebiyat Ödülü, 1997, *Savrulmalar*
- Sait Faik Hikâye Armağanı, 1985, *Eski Bir Balerin*
- Yunus Nadi Armağanı, Öykü İkincilik Ödülü, 1989, *Potluğu Gidermek*
- Balkan Yazarlar Karşılaşması, Borski Grömen Ödülü, 1991, *Ne Güzel Ölmüştüm*
- Sıtkı Dost Çocuk Romanı Yarışması, Üçüncülük Ödülü, 1985, *Uçtu Uçtu Pelin Uçtu*
- Akademi Kitabevi Öykü Birincilik Ödülü, 1981, *Sabah Yolcuları*
- Kültür Bakanlığı Çocuk Yapıtları Yarışması, Başarı Ödülü, 1979, *Yanlışlıklar* (oyun)

KAZAKISTAN 16. ANKARA
KİTAP FUARI
ATO CONGRESIUM
Ziyaret Saatleri
10.00 - 20.00
22-31 EKİM 2021

Onur Yazarı
Feyza Hepçilingirler

Uluslararası Onur Yazarı
Prof. Dr. Adil Akhmetov

ANKARA KitapFuarı: www.ankarakitapfuari.net (0312) 418 68 99
EYLÜ
FUARCIL

FUAR S174 SAYILI KANUN GEREĞİNCE TOBB (TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ) DENETİMİNDE DÜZENLENMEKTEDİR

2014 TÜYAP Armağan Kitabı

ÜZERİNE ÇALIŞILMIŞ TEZLER

1)Ergun,Nagihan(2011)

Feyza Hepçilingirler'in Hikayelerinde İnsan

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd.Doç.Dr. Özcan, Ergin, 142 s.

2) Öztoprak, Betül (2012),

Feyza Hepçilingirler'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof.Dr. Buttanrı, Müzeyyen, 490 s.

3)Karababa, Safiye (2013)

Feyza Hepçilingirler'in Romanlarında Söz Varlığı

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, danışman: Prof.Dr. Öztürk, Nurettin, 504 s.

4)Poyraz, Esra (2013),

Feyza Hepçilingirler'in Savrulmalar Adlı Eserinde Söz Dizimi.

Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, danışman: Doç.Dr. Gümüşkılıç, Mehmet, 848 s.

5)Jorkowski, Esra (2016),

80'li Yılların Politik Devrimleri Ekseninde Bellek Çalışmaları Olarak Monika Maron'un Animal Triste ve Feyza Hepçilingirler'in Tanrıkadın Adlı Eserlerinin Karşılaştırılması.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Alman Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, danışman: Yrd.Doç.Dr. Kayaoğlu, Ersel, 131 s.

6)Palabıyık,Bahar (2019)

1980 sonrası kadın yazarların romanlarında çevreci feminizm / Environmental feminism in the works of women writers after 1980

Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı / Yeni Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı Türkçe Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Güzin Gonca Gökalp Alpaslan ,148 s.

7)Şimşek,Mizgin(2019)

Feyza Hepçilingirler'in çocuklara yönelik yazmış olduğu eserlerinde toplumsal cinsiyet yansımaları / Gender reflections in Feyza Hepçilingirler's works for children

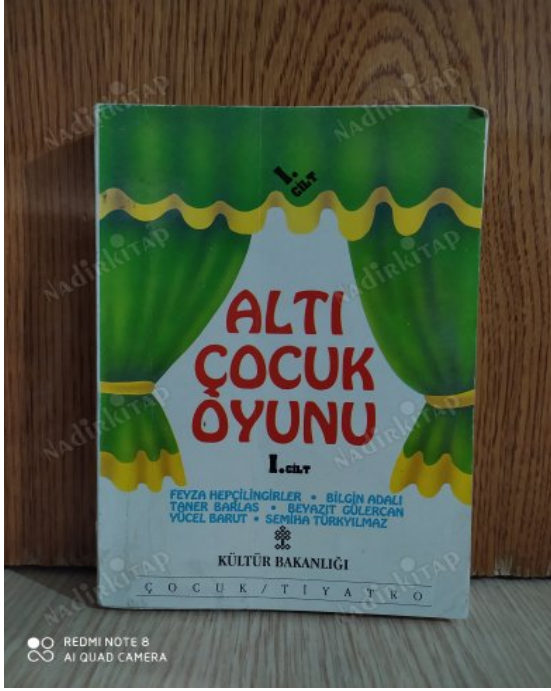
Balıkesir Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Danışman: Prof. Dr. Süheyla Sarıtaş,109 s

8) (2020)

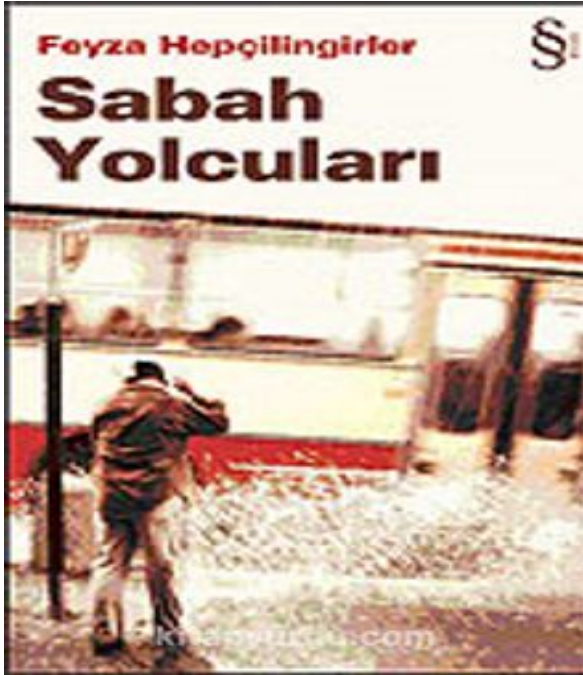
Feyza Hepçilingirler'in Çocuk Kitaplarındaki Değerler Eğitimi (Devam ediyor.)

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Danışman: Dr.Öğretim Üyesi Muharrem Kürşad Yangil

TANITIM YAZILARI İLE KİTAPLARI

Alti Çocuk Oyunu: Yanlışlıklar (oyun)

(öykü)

Acemilikten uzak bu ilk kitapla başlayan öykü serüveni, Hepçilingirler'in, hayata ve edebiyata bakışının temelini koruyarak nasıl geliştiğini anlamak açısından çok değerli bir belge niteliğinde. Üstelik sadece yazarının değil, Türk öykücülüğünün de aldığı yolu anlamakta ipuçları sunuyor.

Hayata toplumcu gerçekçi bir açıdan bakan bu öyküler, yazarının kaba bir siyasallıktan uzak, insanı anlamayı ve anlatmayı, yaşamın kendi içindeki devingenliğini yansıtmayı amaçladığını gösteriyor öncelikle. Ancak, bir kez daha belirtmekte yarar var: Kaba bir öğreticilikten alabildiğine uzak olan bu öyküler, doğruların tartışılabilirliği ilkesine

öncelik tanıyor; bu nedenle de okura bugün de çağdaş bir tat sunabiliyor.

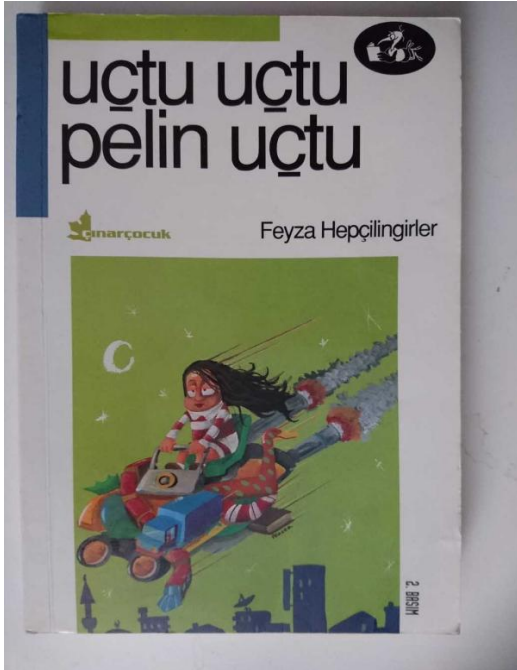
"Birdenbire değişti Menekşe. Artık kendini gizleyemezdi benden. Karşımdaki, ana Menekşe'ydi. Yalan söyleyemezdi artık. Bana hiç bakmıyordu. Gözlerini denizin üstündeki bir noktaya düğümlemiş; önüne topladığı bacaklarının üstünde ellerini sımsıkı kenetlemişti."

(öykü)

Feyza Hepçilingirler'e Sait Faik Hikâye Armağanı'nı (1985) kazandıran öyküler toplamı *Eski Bir Balerin*.

Edebiyatımızda, niteliği ödülle tescillenmiş kitaplardan. Sokaktaki küçük insanın değil, bulunduğu toplumun cenderesinde sıkışmış, yaşadığı evin dört duvarı arasında kalmış insancıkların resmigeçidi. Geçmiş günlerin hayalinde kalan ve yaşadığı günün karanlığında boğulan insanlar bunlar. *Eski Bir Balerin*'de Hepçilingirler, sadece tek tek kendi yağında kavrulan bireyleri anlatmıyor; kitapta yer alan her bir öykü, yaşadığı toplumun ikliminden etkilenen kahramanlarıyla, 80'li yılların siyasi karabasanını da işaret ediyor.

(çocuk romanı)

"Uçtu Uçtu Pelin Uçtu" bir çocuk romanı mı? Hem evet hem hayır. Evet; çünkü çocuğun düş gücünü geliştirecek, ona anadilini sevdirecek, yakın çevresini ve dünyayı değerlendirmesini, nesnelere arkasını da düşünmesini ve eleştirel bir bakış kazanmasını sağlayacak, çocukça olmadan çocuğun dünyasına girebilen bir roman. Hayır; çünkü çocuklar kadar büyüklerin de keyifle okuyacağı, harflerin gizli dünyasına serüvenli bir yolculuk sunan, okurun çok iyi bildiği ve hiç tanımadığı hem yakın hem çok uzak bir dünyaya götüren, ona insan olmanın kıvancını tattıran bir roman.

Feyza Hepçilingirler'in usta kaleminden büyük ve küçük tüm insanlar için...

(öykü)

Aşklar, sevdalar, kırgınlıklar, ayrılık, yalnızlık ve yaşamın dayattıkları karşısında ürkek kuş konumuna düşmeye karşı verilen savaşım... Ürkek kuşların çoğu kadın ama yenilen değil, kimi zaman kabullenmek zorunda kalsalar da genellikle savaşan, kazanan; hatta devleşen kadınlar...

Yeni eklenen dört öyküyle daha da zenginleşen Ürkek Kuşlar, Türkçenin tadını, öykünün güzelliğini ve ironinin zevkini yaşatmaya devam ediyor.

“Bir bireyin serüveni... Yüz binlerce değil, belki milyarlarca kez yaşanmış bir akış, bir geçiş, kısacık bir an. Durdurulmuş bir uçuş anı. Kalkıştan sonra, inişten önce, öyle havada, öyle uçuş halinde. Bir düğmeye basılıp netleştirilen... Bir insan serüveni...”

(öykü)

Üç köşesinden de seslendirilen bir aşk üçgeni, eskiyen ve eskimeyen sevgiler, darbe karanlığının izdüşümleri, Trabzon'un bilgeliği, İzmir'in sıcaklığı, sevecenliği, Ayvalık'ın gülen yüzü, vefası... Bir dil ustasından, ulusal (Yunus Nadi) ve uluslararası (Borski Grömen) ödüller kazanmış, ustalığın doruğunda öyküler...

Öykünün tadını bilenlere bir şölen daveti...

“Salim, Ayvalık'ı, dışarıdan bakanların gördükleri gibi değerlendirmesinin olanaksız olduğunu düşündü. Yalnız deniz, tepedeki çamlar, az önceki zeytin ağaçları değildi Ayvalık onun için; yeni kazılan temellere girilerek oynanan saklambaç oyunuydu, ellerde kızarması beklenen kaya kınasıydı, akşamüstleri bir bezin içinde ovuşturulan ekmek ve peynir kırıklarından hazırlanmış kuşyemi kahvaltısıydı.”

(roman)

Genç okurların daha çok Türkçe üzerine yazdığı titiz yazıları ve kitaplarıyla tanıdığı, oysa son dönem öykücülüğümüzün ve romancılığımızın en önemli temsilcilerinden biri olan Feyza Hepçilingirler'in "Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar?" adlı bu romanı, 12 Eylül'ün sıcak günlerinde sürgün edilen bir öğretim görevlisinin kendisiyle hesaplaşmasının arka planında dönemi, bütün çıplaklığıyla ve belgesel gerçekliğinde anlatmakta.

Edebiyatının ana malzemesini gerçek yaşamdan alan Feyza Hepçilingirler, güçlüklerle kurulmuş yaşamların bile ellerden alınmak istendiği böylesi dönemlerde yapılmak zorunda kalınan zor seçimler aracılığıyla bireysel varoluşları yeniden sorguluyor. 12 Eylül döneminin karanlık günlerinde hem kadın hem de aydın olarak öteki olmanın ağırlığının dile getirildiği "Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar?", bir 12 Eylül romanı ve bir kadın romanı olmanın yanı sıra bir yol romanı olarak da okunabilir.

Usta kurgusu, titiz dili ve gerçekçi anlatımıyla "Karanfil Ne Renk Solar?", yakın tarihimizi en iyi ele alan romanlardan biri...

"İzmir'deki kalıbım parçalandığı, hiç değilse zedelendiği için yeni bir tane aramıyor muyum kendime? Şimdi, burada. Ne yapıyorum? Eski kalıbıma az çok benzeyen bir yenisini örmek için çabalıyorum. Başka bir insan olmak için iyi kötü değerlendirilecek bir fırsatı, yeniden eskisi gibi olmayı sürdürmek için ziyan ediyorum."

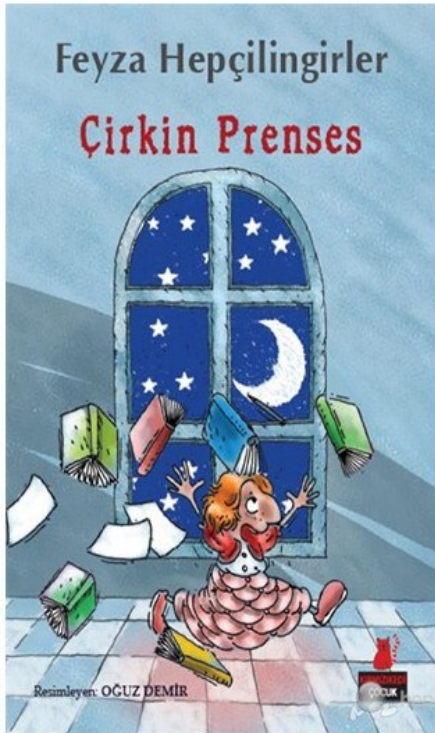
(öykü derlemesi)

"Öğrenciliğin şen şakrak yaşamına dönmeyi umut ederek", Figen'in, Sevil'in ve Fatoş'un yıllar sonra buluşmasının öyküsü Üç Nokta Bir Çizgi...

Sevil'in anımsadığı: "*İşte yeniden güzelim laleleri ve çay bahçeleriyle Emirgan canlanıyordu gözünde. Aşiyân'ı görür gibi oluyordu. Okul gezileriyle gittikleri Kilyos, şen şakrak bir arkadaş gibi omuz başına dek gelmiş, ılık soluğuyla saçlarını uçuruyordu.*"

İlk yayımlandıklarında ve sonraki yıllarda sevilerek okunmuş Sabah Yolcuları, Eski Bir Balerin, Ürkek Kuşlar ve Kırlangıçsız Geçti Yaz kitaplarından seçilmiş yirmi beş öyküden oluşan Üç Nokta Bir

Çizgi'de zengin bir insan dünyasında gezineceksiniz...

(masal - oyun)

Çok eski zamanlarda bir ülkede çocuklarının olmasını umutla bekleyen, tatlı mı tatlı bir kralla sevecen mi sevecen bir kraliçe yaşamış.

Zaman geçmiş, kara kargalar beyaza, akbabalar karaya dönmüş, kraliçe bir gün krala beklediği müjdeyi vermiş: Bir bebekleri olacaktı. Bebek doğunca tüm ülkede şenlikler, ziyafetler düzenlenmiş. Bir prensesleri olduğu için herkes çok sevinçli, çok mutluymuş. Ama prenses, pek öyle bekledikleri gibi değilmiş. Huysuz, geçimsiz, anlayışsız, bencil ve kavgacıymış. Bu çirkin prenses üstüne üstlük bir de tembelmiş... Sarayda çalışanlara ve öğretmenlerine hayatı zindan ediyor, onlara yapmadığını bırakmıyormuş.

Çirkin prenses, böyle yaramaz olsa da annesiyle babası elbette onu çok seviyorlarmış. Ancak kral ile kraliçe, kızlarının ülkeyi yönetmek için gereken erdeme ve bilgi

birikimine sahip olmadığını, ülkelerinin yönetimini kızlarına bırakamayacaklarını anlayınca kara kara düşünmeye başlamışlar.

(öykü)

... “Dün gece annen bekledi başımda,” diyor. “Hepiniz uyumuştunuz. Annen geldi, orada, senin oturduğun yerde oturdu, sabaha kadar.” “Ne dedi”? diyorum ben. “Bir şey söyledi mi?” Duymuyor. “Çok gençti” diyor. “Öldüğü zamanki kadar gençti. Kızıma iyi baktın, sağ ol” dedi bana. Yalnız kalmamı istememiş, onun için gelmiş.” Sesinde sitem yok. “Çok gençti, çok güzeldi, “diyor yalnız. “Ölüm yaramış ona, senden bile güzeldi. ”Gözleri bana bakarken donuklaşıyor, yavaşça kapanıyor.

Bir dil ustasından, öykücülüğünün doruğunu oluşturan öykülerden bir demet. Sedat Simavi Edebiyat Ödülü’nü kazanmış Savrulmalar, Türkçenin ve öykünün doyulmaz güzelliğini yaşıyor. Oya gibi işlenmiş bir Türkçenin tadına varmak, usta işi öyküler okumak isteyenlere...

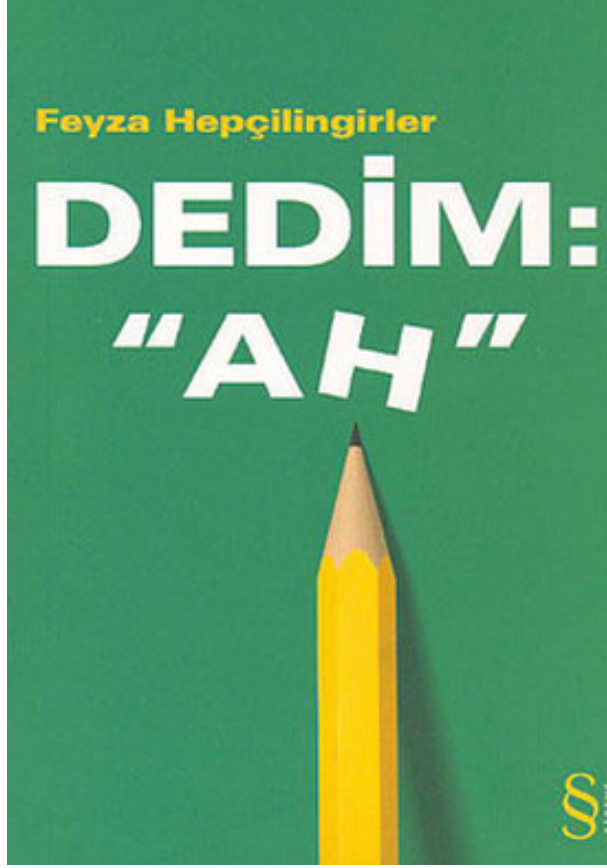

(deneme)

Yalnızca bir iletişim aracı olarak görmeye alıştırdığımız, belki de bu yüzden hafife almaya başladığımız dil, aslında yaşamımızı belirleyen en önemli kültürel etken. Dilimizin yoğurduğu bir zihinle düşünüyor, hissediyor ve bunları yine dili kullanarak aktarıyoruz. Dildeki bozulma, yaşamı algılayışımızı, kurgulayışımızı, yaşama sahip çıkışımızı etkilediği gibi, iletişim kazalarına da yol açabiliyor.

Feyza Hepçilingirler bu kitapta, bir yandan dilimize sahip çıkmanın anlamını tartışırken, bir yandan da doğru Türkçenin bilgisini sunuyor okurlara. Dilimize ayna tutarken yaşadıklarımıza da tanıklık eden bu yazılar, Türkiye’yi birçok boyutuyla yansıtıyor.

“Bunca sorun dururken dille uğraşmayı gereksiz bulanlar var mıdır, bilemiyorum. Gereksiz değildir; çünkü dildeki bozulma hem o sorunların göstergesidir hem de dolaylı olarak nedeni. Türkçenin bu kadar kötü kullanılıyor olması, bütün işlerin kötüye gidiyor olmasından bağımsız mı?”

(deneme)

Salt bir iletişim aracı olarak görmeye zorlansak da dilimiz aslında var oluşumuzu beslediğimiz en önemli kaynak. Dilimizle dile gelmeden önce dilimizle düşünüyor, hatta dilimiz kadar düşünüyoruz. Duygularımızı, kavramları adlandırabildiğimiz, anlatabildiğimiz ölçüde tanıyoruz çünkü. Bu nedenle gerçek anavatanımız dilimiz belki de. Ancak günümüzde öteki diller gibi Türkçe de sürekli bir saldırı altında. Yalnızca yabancı dillerden zorla sokulan sözcüklerin saldırısı değil bu; dili kimileyin bilerek, eğlenceli bir muzırlık gibi bozanlardan, kimileyin de bilgisizlikten kaynaklanan yaygın yanlışlardan kirleniyor dil. Feyza Hepçilingirler, *Türkçe "Off"* un ikinci cildi olan *Dedim: "Ah!"* ile Türkçe'nin savunmasını yapmaya devam ederken bir yandan da bizi yaygın yanlışlar karşısında

duyarlı olmaya çağırıyor, dilimizi daha özenli kullanmamız konusunda uyarıyor.

"...çocuğun beyinde temel kavramlar anadille oluşur. Bu süreçte anadilin kullanımını kısıtlar ya da pek çok kez yaptığınız gibi yasaklarsanız, algılamaktan, düşünmekten yoksun kuşaklar yetiştirirsiniz. Dilin, yığınları toplum yapan, insanları bir arada yaşatan en büyük etken olduğunu görmezden gelenler; başka dillere tanımadıkları yaşama hakkını kendi dillerinden de esirgeyerek; o başka dillere kurdukları tuzağa kendileri düşerler."

(deneme)

Feyza Hepçilingirler bu kitabında, günlük yaşamımızdan siyasi liderlere varıncaya dek bulunduğumuz noktayı ve bu noktanın öncesini sonrasını yalnızca dilimize, dilimizin uğradığı değişimlere bakarak anlatıyor. Siyasilerin söylediklerinden yola çıkarak çizilmiş acıklı-gülünç portreleri; eleştiri, gezi yazısı, anma; yerimiz yurdumuz, dilimiz edebiyatımız, konumumuz durumumuzla ilgili yazılar... Bir yazarın, yaşamın çeşitli alanlarına, kadına, siyasete, kültüre, sanata, kitaba ve kendisine bakışı...

(roman)

Darbe sonrası Türkiye'si, Özallı yıllar! Ülkenin görüntüsünde birtakım değişiklikler olsa da gazeteler ve televizyonlar renklense de toplumun büyük kesiminin içinin hâlâ siyah-beyaz olduğu günler. Hiç umulmadık zamanda alınan bir telgraf. Ülkedeki darbelerden esaslı biçimde nasibini almış Ayşe, okuduğu telgraf sonrası yola düşecektir. Ancak bu yolculuk sadece bir şehirden başka bir şehre değil, bugünden düne, eski günlere, aşklara ve nihayet kendi içinde bambaşka bir durağa doğru olacaktır. Yolun sonunda varacağı yer ise hem içsel hem fiziksel olarak yolun başında hayalini kurduğundan çok farklı olacaktır...

Feyza Hepçilingirler'in kaleminden gerek dil gerek biçim yönüyle usta işi bir roman *Tanrıkadın*. Ülkenin bir dönemine ve o dönemin bireyleri için açılmış özel bir parantez.

Feyza Hepçilingirler'in felsefi, sosyolojik, psikolojik kesitlerin anlatıldığı; kuşak / dönem, durum / olay, kişi / yaşamların iç içe geçtiği bölümlerden oluşan toplumcu gerçekçi romanı *Tanrıkadın* birey ile toplumun, kadın ile erkeğin, sevgi ile aşkın, doğum ile ölümün, şefkat ile şiddetin, varlık ile yokluğun, emek ile sömürünün karşıtlığında birbirini sevgiyle onaran, tamamlayan cinsiyetsiz insan ve barış içinde bir dünyayı anlatıyor. (Nisa Günel /Cumhuriyet)

Kocamı öldürdüm dün akşam. Örtülü gördüğün, merak bile etmediğin sepetin içinde o var."

Romandan...

(öykü)

Öykünmece, çağrıştırdığı gibi bir oyun, büyükler için bir oyun...

Üslup taklitleri ve deneysel öyküler arasında uğranan kafkaesk, gotik, minimalist, fantastik, global, postmodern, metafizik gibi pek çok öykü durağındaki molalarla eğlenceli, renkli mi renkli bir gezinti... Bir solukta okunacak, tümü birbirinden farklı 25 kısa öykü...

Aynı yazarın kaleminden çıktığına inanamayacaksınız.

"Gitme anne!" diye seslendim arkasından.

"Babamla evlenme! O seni ölüme sürükleyecek." Herkes kendi ölümüne sürüklenmekte zaten" dedi. "Ey kim olduğumu bilmediğim! Eğer kızımsan seçilmiş bir ölümle ölmenin gerçek bir ölüm değil, bir çılglık olduğumu bilirsin. Kalan son güçle atılmış bir çılgılık. Bunu bilmiyorsan zaten kızım olmaya layık değilsin. " Yürüdü gitti. Kimin ölümüne, hangimizin?"

(inceleme)

Dün Arapça- Farsça, bugün Fransızca- İngilizce... Türkçe bu saldırılar karşısında hep kolu kanadı kırık mı kalacak? Küreselleşme adı altında yapılan "emperyalist" saldırılar karşısında onu savunacak mıyız, yok olup gitmesine seyirci mi kalacağız? Savunmak için Türkçeyi bilmemiz, bilmiyorsak öğrenmemiz gerekmez mi? Bu kitap bir öğretme kitabı. Öğrenmek isteyenlere ve öğretmeye çalışanlara rehber olsun diye hazırlandı. Türkçe öğretimini ezberden çıkarmayı, Türkçenin temelden kavranmasını, sevilmesini ve bu sayede savunulmasını amaçlayan bir çalışma. Belki sizin de öğrenmek istediğiniz birkaç şeyi içeriyor; belki merak edip şimdiye dek kime soracağınızı bilemediğiniz soruların yanıtlarını.

(Almanca öykü derlemesi)

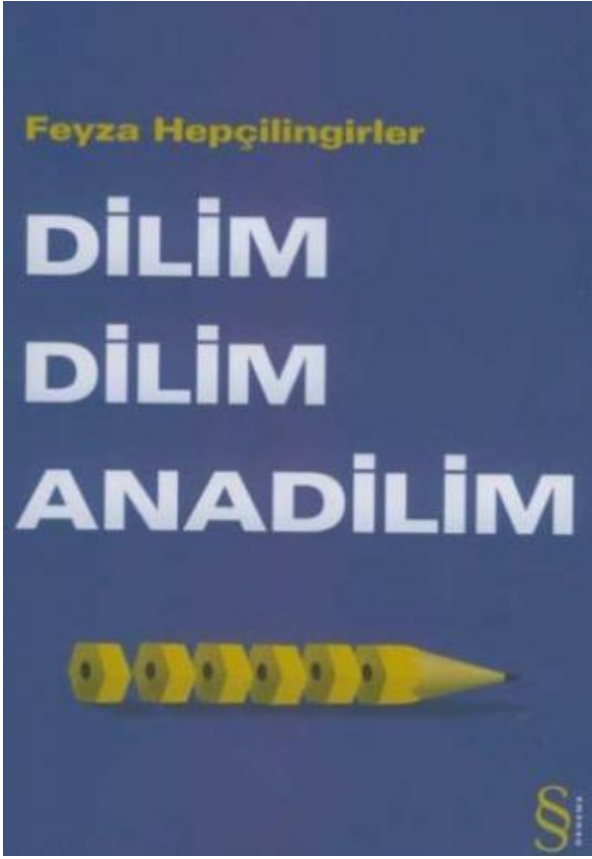

(günlük)

Yıldızların Suyu Döküldüğü, usta edebiyatçı Feyza Hepçilingirler'in okurlar tarafından ilgiyle izlenen Türkçe Günlükleri. Bu yazılar, birer kereden fazla okunmayı, üstünde düşünülmeyi, tartışılmayı hak ediyor.

Türkçenin değerini, zenginliğini ve tadını yitirmemesi için düşünen, çalışan, yazan Hepçilingirler, yaşamdan ve edebiyattan örnekler taşıyor okurlarına. Bu nedenle bu kitap kuru bir edebiyat ve dil dersi vermek yerine, bir edebiyatçının canlı gözlemlerinin, kıvrak kalemin tadını taşıyor.

Yıldızların Suyu Döküldüğü, bir yazarın yaşamını oluşturan temel unsurlardan biri olan dille kurduğu sevgi ve emek dolu ilişkinin günlükleri...

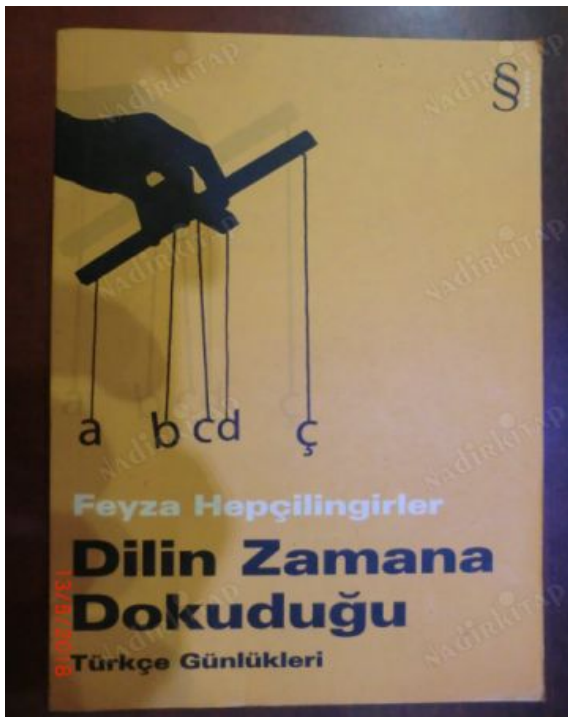

(deneme)

Dilimiz yaşamla kurduğumuz ilişkinin yansıması olduğu için, dilimize gösterdiğimiz özen kadar özen gösteriyoruz yaşamımıza da. Dilimizi kullanabildiğimiz kadar düşünebiliyor, dilimizi koruyabildiğimiz kadar kendimizi de tutarlı bir bütün olarak koruyabiliyoruz. Üstünde durmadan, hoyratça kullandığımız dil, yaşamımızı çoraklaştırıyor, çölleştiriyor. Hiçbir zaman derinine inemediğimiz, üstümüzde iğreti duran bireyliklerimizle, gitgide anonim bir karmaşaya dönüşüyoruz. Bu tuhaf "olamamak" halinden kurtulabilmemizin öncelikli yolu, hiç kuşkusuz, dilimizi doğru kullanmaktan, daha doğrusu kullandığımız dili sorgulamaktan geçiyor. Dilimizle, Türkçeyle toplum olarak kurduğumuz bu ilişkiyi en çarpıcı biçimiyle sorgulayan yazarların başında Feyza Hepçilingirler geliyor. Hepçilingirler, Türkçe "Off'un üçüncü cildi olan Dilim Dilim Anadilim'de halimizi, zaman zaman gülümseyerek, bir kez daha, büyük bir ustalıkla

ortaya döküyor. Okurları da gülümsetiyor bu yazılar ama derinde kolay kolay silinmeyecek bir iz, bir soru kalıyor. Nereye gidiyoruz?

"Dili 'kan' gibi düşünüyorum. Vücudumuzu dolaşan ve bedenin bütün organlarını ayakta tutmaya çalışan, diri tutmaya yarayan kan... Böyle baktığımızda şunu rahatça söyleyebiliriz: Eğer dilde bir kirlenme varsa vücudun öteki organlarında da bu kirlilik kendini gösterecektir."

(günlük)

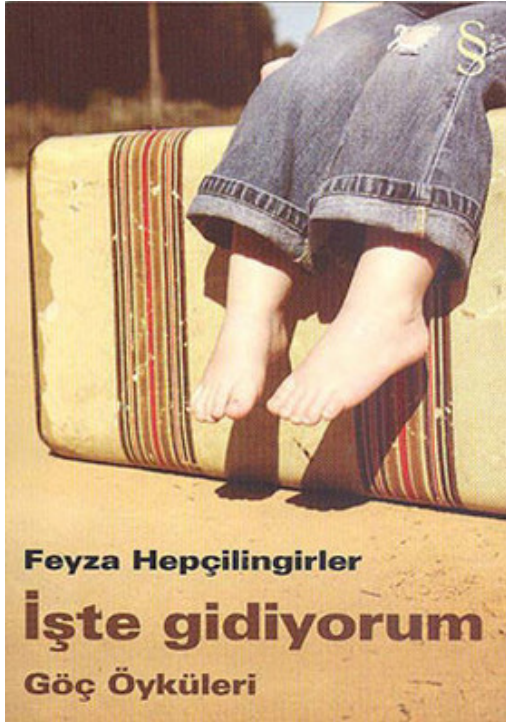
Dilin Zamana Dokuduğu, usta yazar Feyza Hepçilingirler'in söyleşi tadında, canlı gözlemlerle bezenmiş, gülümsemeyi unutmayan günlüklerinden oluşuyor. Yazıldığı günle sınırlı kalmayan bu denemeler, Türkçe ile kurduğu ilişkiyi taze tutmaya çalışanların her zaman başvuracakları bir kaynak. Dili yalnızca bir iletişim aracı değil, bir yaşam alanı olarak ele alanların yazılarını dikkatle izlediği Hepçilingirler, Türkçe'nin tadını, zenginliğini yitirmemesi için emek veren yazarlarımızın başında geliyor. *Dilin Zamana Dokuduğu*, dil ile yaşamsal bağ kuran yazar ve dile sevgiyle yaklaşan okurları arasında kurulan sağlam bir köprü...

Feyza Hepçilingirler

(çocuk öyküsü)

Yaz tatilini dayısının çiftliğinde geçiren Onur, bahçede dolaşırken bir ağacın aşılandığını görür ve merakla izler. Aşı yapılan yabancı ağaç, armut ağacı olacak ve meyve verecektir. Çiftlikte geçirdiği keyifli günlerin ardından yaz tatili biter ve Onur kente döner, okula başlar. Arkadaşlarından ertesi gün aşı olacaklarını öğrenen Onur birden korkuya kapılır. Yoksa kendisi de bir armut ağacı mı olacaktır?

(öykü)

İnsanın öyküsünü çizmekte en etkin olan unsurlardan biri yaşadığı yer kuşkusuz. İnsan büyük ölçüde yaşadığı toprakla, içinde yetiştiği kültürle, kullandığı dille kurar kendini. Bunun için her gidiş kendinden kopuş, kendini yeniden kurma çabasının kaçınılmazlığıdır. Her giden yeniden kurmak zorunda kalır kendini.

Usta öykücü Feyza Hepçilingirler, işte Gidiyorum ile toprağından, dilinden, kendinden gitmek zorunda kalanların öykülerini dile getiriyor. Her gidişin içinde taşıdığı acıya eşlik eden o yoğun hesaplaşma duygusunu aktarıyor okura. Kendini yeniden kurmak zorunda bırakılanların tam da artık neyi kuracaklarına emin olamadıkları o acı dolu derin şaşkınlığı paylaşmaya çağırıyor herkesi.

(günlük)

Türkçeye en çok emek veren aydınlarımızdan biri olan Feyza Hepçilingirler, Türkçe Günlükleri'nin bu üçüncü cildinde, Türkçenin sorunlarını tartışmaya, günlük yaşamdaki kullanımlarına ayna tutmaya devam ediyor.

Rüzgârın Göğe Savurduğu, günümüz Türkiye'sinin dilimize nasıl yansıdığını dile getirirken, son yıllarda yayımlanmış çeşitli türdeki kitaba değiniyor; şiirlerle, öykülerle, anılarla zenginleşiyor. Türkiye'nin dört bir köşesinden seslenen Türkçe Günlükleri, dünyanın bir ucundan ötekine çeşitli renkleri yansıtarak yer yer gezi kitabı özelliği kazanıyor. Sorularla ve bu sorulara verilmiş doyurucu yanıtlarla bir imece tadı sunuyor.

“Uçurumda Açan Çiçek’in ağzından ‘Yurdumsun ey uçurum!’ demiyor muydu Cemal Süreya? O çiçek yurdunu, uçurum bile olsa seviyorsa insan olan nasıl sevmezlik edebilirdi? Ama öyle değilmiş. Herkes sevmezmiş yurdunu. Yaşadığı ülkeyi hor gören, çok daha iyilerini hak ettiğini düşünen, hatta bu ülke için bir ‘lütuf’ olduğunu, bu yüzden baş tacı edilmesi gerektiğini sananlar varmış. Türkiye’de bir şey (sözgelimi bir darbe) olsa soluğu yurt dışında ilk alacak olanlar onlardır ama kaçaklıklarına sürgün süsü verip kendilerini kahraman ilan edenler yine onlar olur. ‘Aydın’ olmaya gönül indirmezler; ‘entelektüel’dir onlar. Bu sözcüğü duyduklarında da baktıkları tek yer aynadır.”

Feyza Hepçilingirler

Harflerimizin Gizli Dünyası

Resimleyen: SERAP DELİÖRMAN

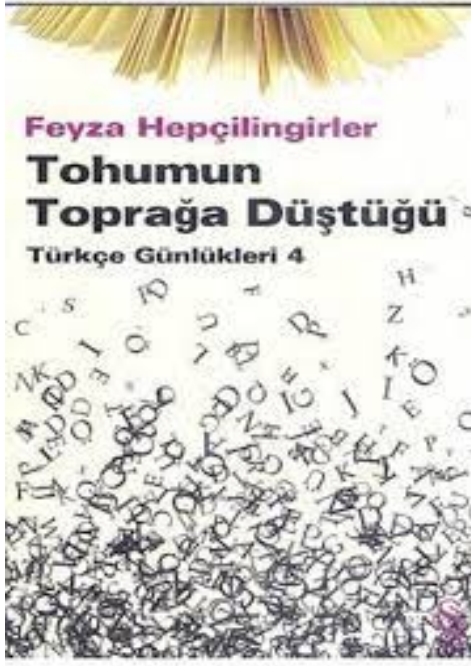

(çocuk romanı)

Çocukların çok sevdiği yazar, Türkçenin ustası Feyza Hepçilingirler, Harflerimizin Gizli Dünyası ile çocukları heyecanlı bir serüvene çağırıyor.

Pelin uçandairesi ile bir yolculuğa çıkar. Bu yolculukta küçük “yumuşak g” ile tanışır ve arkadaş olur. Küçük “yumuşak g” ile arkadaşlığı Pelin’e harflerin dünyasının kapısını açacaktır.

Harfler ülkesinin adı neymiş? L Amcanın ayakları neden çok büyükmüş? Yumuşak’ın derdi neymiş? Yapışık ikizler kimlermiş? Ünlüler ve ünsüzler niye ayrı mahallelerde otururlarmış? Y ve ailesinin evi, niçin öteki harflerden uzak ve ayrı bir yerdeymiş? Yumuşak’la Pelin, saygıdeğer A’nın konağına nasıl gitmişler; orada nasıl karşılanmışlar? Bütün bu soruların ve daha daha fazlasının yanıtları Harflerimizin Gizli Dünyası’nda.

(günlük)

Türkçenin filozofu Feyza Hepçilingirler, kullanılan dilin insanın duygusal ve düşünsel dünyasının göstergesi olduğuna inanan bir yazar. Türkçe Günlükleri'nde de dili kullanırken takındığımız tavrı, özeni ya da özensizliği bu açıdan ele alıp inceliyor. Dildeki umursamazlığımızın aslında kültürümüze, dolayısıyla kim olduğumuzla ilgili çelişkilerimize uzanan bir yol olduğunu, yaygın dil özensizliğinin toplumsal, hatta bireysel bir yozlaşmanın belirtisi sayılabileceğini savunan bu denemeleri kimi zaman gülümseyerek kimi zaman üzülen ama her zaman düşünerek okuyacaksınız. *Tohumun Toprağa Düştüğü*, Feyza Hepçilingirler'den dil üzerine düşünen herkes için vazgeçilmez Türkçe Günlükleri'nin dördüncü cildi...

"Eğri oturalım, doğru konuşalım. Çocuklarımıza Türkçe öğretmeyi başaramıyoruz. Neden? Dilbilgisinin katı kurallarını ezberletirken bunların dili doğru kullanmakta işe yarayacağını uygulamalarla anlatmadığımız gibi, Türkçe örneği olarak karşısına çıkardığımız metinlerle de bırakın Türkçeyi sevdirmeyi, anadilinden soğutuyoruz çocuğu. Yaşamın içinden örneklerle anlatmıyoruz dilimizi."

(çocuk oyunu)

Yazılarıyla Türk dilinin kendine özgü niteliklerini daima övmüş, onun yabancı diller karşısında eriyip gitmesine, alıntı kolaylığına karşı direnç göstermiş dil ustası Feyza Hepçilingirler, bu kitapta iki oyunuyla çocuklarımıza sesleniyor. Onların eğitimlerine ilişkin hataları ve Türkçenin doğru kullanılmasının örneklerini oyun içinde oyun yoluyla bu kez çocuklarımıza anlatıyor.

(günlük)

“Ben olsam bu kitabı okur muydum?”
Yayımlamayı düşündüğüm her kitap için kendime sorduğum soru budur. Günlük okumayı seviyorsam bu kitap bana sıcak gelecektir.

Dile özel ilgim varsa, Türkçeyle ilgili konuları konuşmaktan, tartışmaktan hoşlanıyorsam, dilimin haince ve kötü kullanılmasına sinirleniyorsam benim için yazılmış olduğu bile söylenebilir.

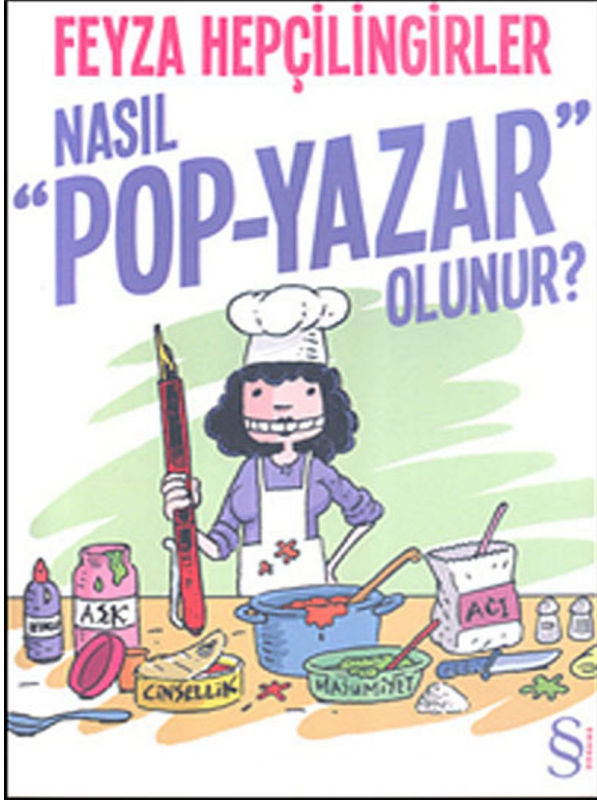
Türkçeyle ilgili her sorunun bir "forum" ortamında konuşulup tartışılmasına katılmak istiyorsam ilginç bir okuma serüveni beni bekliyor sayılır.

Peki, dil benim için özel bir ilgi alanı değilse? O zaman gezi yazısı okumaktan hoşlanıp hoşlanmadığımı sorarım kendime. Çünkü Kütahya'dan Gaziantep'e; ABD'nin kasaba yaşamından Beyrut'un Fransızca konuşan gösterişli kadınlarına; oradan karşı komşumuz Midilli'de Mihalis'li, Manolis'li, Yannis'li buluşmalara uzanan gezi yazıları da var kitapta.

Son yıllarda yayımlanan kitaplardan haberdar olmak istiyorsam da okurdum.

Bunların hiçbiri ilgimi çekmiyorsa bu kitap bana göre değil. O zaman hemen elimden bırakır başka kitaplara yönelirdim.”

(Feyza Hepçilingirler)

(deneme)

Öyküleri, romanları dil üzerine yazıları ve eleştirileriyle tanınan, sevilen ve çok okunan Feyza Hepçilingirler, bu kez eleştiri oklarını edebiyat ve kitap üzerinden para ve şöhret kazanmaya kalkışanlara yöneltiyor.

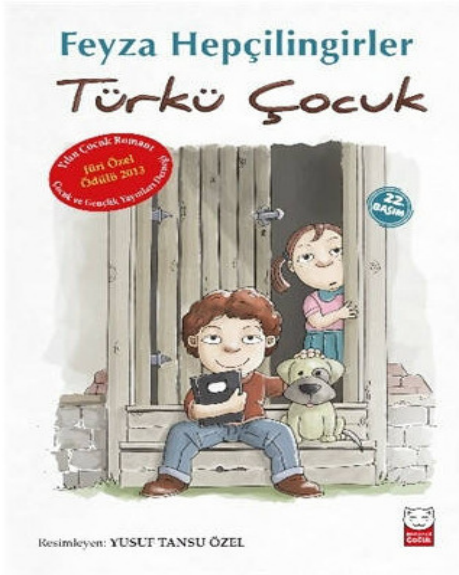
Edebiyatın emek gerektiren bir uğraş olduğunu unutup kısa yoldan ünlü olmaya çalışanlar ve bunu başaranlarla ince ince dalga geçiyor. Mizah amacıyla yazılmış olan bu kitap, buradaki önerileri uygulamaya kalkanları ne yazık ki gerçekten de popüler yapabilir. Kitabın en tehlikeli yanı da işte burası!

"Kimse üstüne alınmasın' demeyeceğim. Gerçek edebiyatçılar, gerçek yazarlar eleştiri oklarının hedefi değildir. Onlar zaten alınmazlar; ama onların dışında kalanlardan isteyen herkes üstüne alınabilir."

(günlük)

Hepçilingirler'in esprili anlatımıyla Türkçe üzerine söyleşip dertleşeceğiniz, tanıştığınız günleri yeniden yaşama fırsatı bulacağınız bir kitap... Kimi zaman Türkçenin yabancı diller karşısında güçsüz konuma düşürülmesinin üzüntüsünü çekecek, kimi zaman sorularınızın yanıtlarını bulduğunuz sevineceksiniz. Sizi hem ABD'de yolculuğa çıkaracak, Midilli'de dolaştıracak, Datça'dan Söke'ye edebiyat günlerinde yazarlarla, şairlerle buluşturacak hem de reklamlarla öne çıkarılmadığı için yayımlandığını bile bilmediğiniz şiir, öykü kitaplarıyla, romanlarla tanıştıracak, çocuk kitaplarına ulaştıracak.

(çocuk romanı)

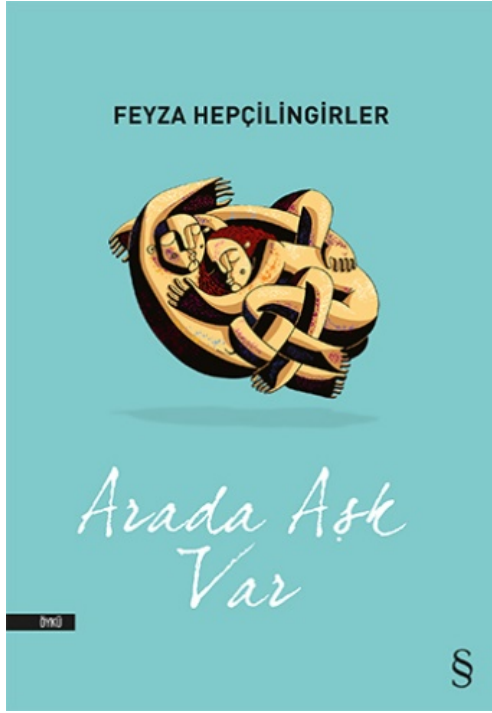
Annesiyle babası öğretmen olan Barış meraklı bir çocuktur ve kafasında yanıtını arayan birçok soru vardır. Babasının sınıf geçme hediyesi olarak verdiği defteri günlük olarak kullanmaya başlayan Barış, buraya hem yaşadıklarını hem de kendi hayal dünyasındaki öyküleri yazar, babasının derlediği türkülerden bazılarını eklemeyi de unutmaz. Yaz tatilini geçirmek üzere ailesiyle birlikte köye gidince de orada bambaşka bir dünyaya girer. Doğayı, kuşları, yıldızları, özgürlüğü seven Barış köydeki çocuklarla sıkı bir arkadaşlık kurar, hem onlara çok şey öğretir hem de onlardan paylaşmayı, dostluğu, yardımlaşmayı öğrenir. Rastlantıyla keşfettikleri bir şey ise bütün çocuklara bir serüvenin yolunu açacaktır.

(çocuk öyküsü)

Bir sandık odasında buluşan üç valizle iki sandığın öyküsü bu.

Yepyeni, çekçekli, pırıl pırıl kırmızı valiz dünyayı dolaşmıştır, Amerika'yı, İtalya'yı, Avusturya'yı görmüştür. Şişinir de şişinir bu ayrıcalığıyla. Meşin valiz ondan daha eskidir, ama o da övünür kibar beylerin, güzel hanımların elinde bütün dünyayı dolaşmış olmasıyla. Tahta bavulsa yaşlıdır, gurur duyar kar-kış demeden gencecik askerlere yıllarca eşlik etmesiyle. Sandıkların hikâyesiye bambaşkadır, onlar da övünürler taşıdıklarıyla. Tartışmanın sonundaysa şunu anlarlar: Her şeyin yerini yenisi alır. Önemli olan, herkesin kendi değerinin farkında olmasıdır...

(öykü)

Yaşamın özlenen o eski sıcaklığı kasabalarda eskiden olduğu gibi sürer. Kasabada mahalle, her hanenin bir odasını oluşturduğu büyük bir ev gibidir. Oralandaki yaşamın pek gizlisi saklısı olmaz. Herkes birbirinin girdisini çıktısını bilir. Ama nereye kadar? O herkes içinde kimin yaşamı, bir başkasınıkiyle aynıdır ki? Yaşamları kimi noktalarda keşişse de her ev değil, her kişi ayrı bir dünya değil midir aslında?

Bunlar kasaba öyküleri... Kasabanın öykülere yansıyan özelliğini her öyküde yeniden keşfedeceksiniz.

“Geçerken bikinisinin herhangi bir noktasına takılan bakışları, bir çengele geçirmiş gibi arkasından sürükleyerek götürüyor. Eğer bakışların her biri birer misina olsa birbirine dolanmadan,

karişmadan ona ulaşacak; o da ardı sıra, zokayı yutmuş bir balık ordusunu sürükleyerek çekip götürecektir. Geçtiği çizgi üzerindeki bütün başları kendine çevirte çevirte ilerliyor. Otelin merdivenlerine yöneliyor ve arkasından sürüklediği, giderek ağırlaşan bakış yükü yüzünden her bir adımda salınarak çıkıyor merdivenleri. Buraları hiç yadırgamayan, alışık adımlarından anlıyoruz ki dışarıdan gelip plajdan yararlananlardan değil, bu beş yıldızlı otelin esaslı müşterilerinden biri o...”

(deneme)

"Öykü yumuşak yumuşak okşamaz; başında ya da sonunda sarsar okuru. Bir tümceyle, bir ünlemle, bir sözcükle; kimi zaman susarak..."

Öykü nedir? Bir öykünün atmosferi, karakterleri, geçtiği zaman ve yer nasıl değerlendirilmelidir?

Öykücülüğümüzün temel direği sayılan usta kalemlerden genç yazarlara uzanan bir çizgide Feyza Hepçilingirler'in seçtiği 13 öykü ve incelemelerinin bulunduğu bu kitap, öyküye dair sorulara cevap arıyor. Öykü dilinin derinlerine dalıyor. Ele aldığı öyküleri didikleterek anlamaya ve anlatmaya çalışıyor.

Sırayla önce öyküyü ardından değerlendirmesini sunan *Öyküyü Okumak* okura kendi okuma pratiğini yazarın çözümlenmeleriyle karşılaştırma imkânı veriyor.

Usta yazar ve eleştirmen Feyza Hepçilingirler, bildiğimiz, sevdiğimiz öykülere farklı bir pencereden bakarak okurla yazar arasındaki bağı derinleştiriyor, okumalarımıza yan yollar açıyor.

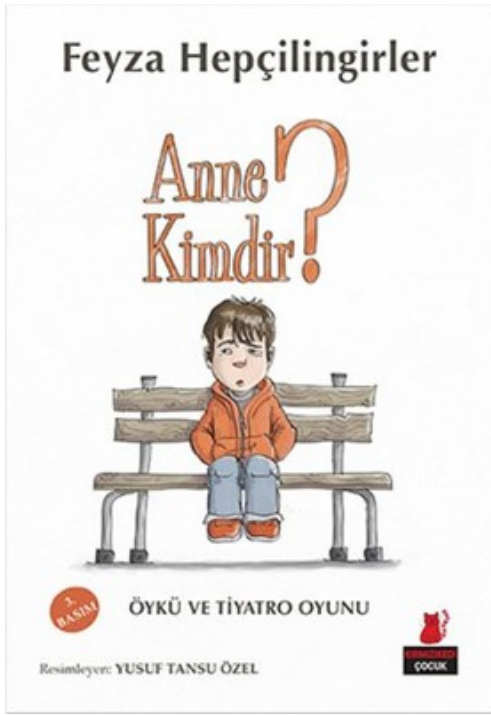

(deneme)

Bu kitapta ne bulacaksınız? Son yılların hızlı bir dökümü... Kadınlar hakkında, erkeklerin çoğunu, kadınların azını kızdıracak düşünceler... Kendimize yönelik hoşnutsuzluğumuzun yaşamın çeşitli alanlarındaki yansımaları... Türkçe konusundaki tartışmalar, yanıtlar, sorular... Medyanın acımasızlığının, ahlak anlayışının eleştirisi... Kültürün esaslı bir parçası olarak müziğimizin durumu... Edebiyatın gerekliliği... Eğitim, çocuklar, ders kitapları, çocuk edebiyatı... Romanın, öykünün, denemenin, biyografinin bugünü, yarını... Edebiyatımızın magazinleşmesinin iki roman üzerinden eleştirisi... Ayvalık'tan Beyrut'a, Aksaray'dan Midilli'ye, Şırnak'tan ABD'ye, İskenderun'dan İran'a gezi izlenimleri...

Ve yazarın okurlarına sonuna kadar açtığı özel yaşamı...

“Çoğumuz oğullarımızı ‘Akıllı oğlum’, kızlarımızı ‘Güzel kızım’ diye sevmiyor muyuz? Sadece bu söyleyiş bile kızlarımızın kendilerini güzel olmak zorunda hissetmelerine yol açmaz mı? Kızlarımızın güzel oldukları kadar akıllı olduklarını da bildiğimize göre onları çocukluklarından itibaren neden sadece güzel olmak konusunda koşullandırıyoruz? Kızlarımız, kadınlarımız güzel de olsunlar tabii ama güzelliklerinin esiri olmasınlar. Sadece güzel olmakla yetinmesinler. Son sözü Özdemir Asaf'a bırakalım yine. O söylesin: ‘Sana güzel diyorlar, sakın olma!’”

(çocuk öyküsü)

Zehra, Salih, Berkay ve Mustafa aynı mahallede yaşarlar. Birlikte bahçede oyun oynadıkları bir gün, arkadaşları Özgür'le ilgili bilmedikleri bir şey öğrenirler ve çok şaşırırlar. Bu öğrendiklerini Özgür'le paylaşıp paylaşmama konusunda kararsız kalan çocuklar acaba sorunu nasıl çözeceklerdir? Çocuklara sıcacık bir öyküyle 'anne'yi anlatan *Anne Kimdir?* aynı zamanda arkadaşlık, sevgi ve aile bağlarının önemini dile getiriyor. Öykünün sonundaki tiyatro oyunu ve etkinlik dosyasıyla siz de arkadaşlarınızla tiyatro oyununu uygulayabilir bu kitapta öğrendiklerinizi pekiştirebilirsiniz.

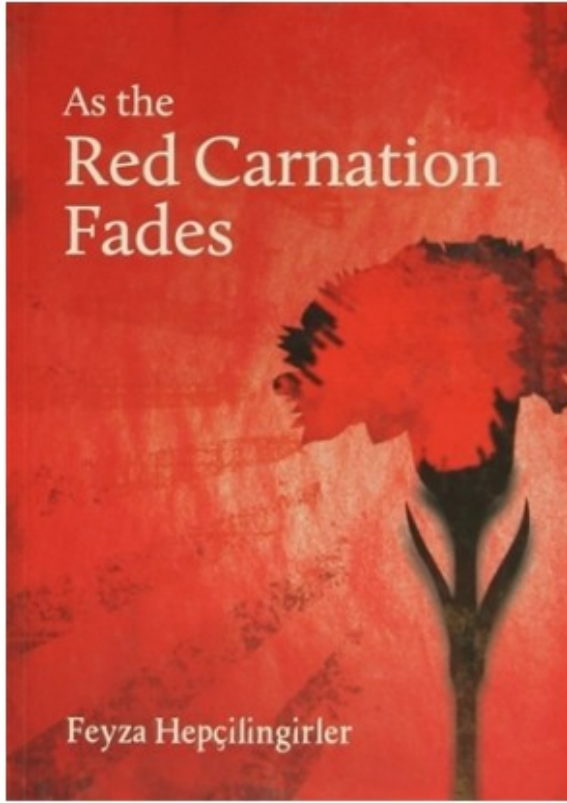

(çocuk öyküsü)

Oya, Ayşe, Fatma, Ahmet, Ali ve Mehmet aynı mahallede yaşayan altı arkadaş. Bir gün canları sıkılınca birlikte bir oyun bulurlar. Oyunun adını da "En güzel kim?" koyarlar. Ama bu sizin bildiğiniz oyunlardan değil. Çocukların her biri bitki kılığına girecek ve diğer arkadaşları da onun hangi meyve, sebze ya da çiçek olduğunu bulmaya çalışacak. Oyunun sonunda da kimin en güzel ve faydalı bitkiyi seçtiğini Zehra Teyze'leri açıklayacak. Ama kendilerince en güzel ve faydalı bitkileri seçen kafadarları oyun bittiğinde bir sürpriz bekliyor!

Bu kitap eğlenceli bir öyküyle çocukların güzellik kavramı üzerine düşüncelerini sağlarken arkadaşlığın önemini vurguluyor. Ayrıca küçük okurlar öykünün sonundaki tiyatro oyununu arkadaşlarıyla birlikte uygulayabilir ve kendi "En güzel kim?" yarışmalarını düzenleyebilirler.

“Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar?” romanının İngilizce çevirisi...

I believe that what I'm doing is right. Let people think whatever they want. What if I'd given myself over to the life of a housewife? Hadn't I worked for years and endured countless challenges to secure a place for myself and be independent? And just when I achieved all that, what was I supposed to do? surrender?

In the aftermath of Turkey's 1980 military coup, Sibel, a lecturer in the Aegean city of Izmir, finds herself caught in a web of intrigues and interrogations. deemed "objectionable" for supposedly harboring leftist sympathies, Sibel is reassigned to a university on the far- flung Black Sea coast, and she takes up the post, leaving Izmir and her family behind. This bold move will lead her to another, even braver decision...

Written by award- winning author Feyza Hepçilingirler, As the red Carnation Fades tells the story of Sibel's struggle to come to terms with herself as a wife, mother and

teacher. The novel seamlessly interweaves stream of consciousness, childhood memories and dark comedy as it depicts the byzantine machinations of martial law and the conflicted internal journey of a woman who finds her strength as she takes the path of resistance and independence.

(gezi)

Dünya küçüldü; doğrudur ama Amerika yine de pek çoğumuz için, her an gidilip görülecek, dahası aylarca yaşanacak bir yer değil. Mademki benim elime böyle bir fırsat geçti, gördüklerimi, gözlemlediklerimi neden sadece kendime saklayayım? Yaşlandığıma karar verdiğim andan itibaren, başta bilgi olmak üzere, değer ve önem verdiğim her şeyi paylaşmaya çalışıyorum. Kimi zaman duyduğum bir anekdotu, kimi zaman hoş bir olayı, bir güzel sözü birilerine hemen aktarmak istiyorum. Bende kalırsa unutulup gidecek, yazık olacak. Mademki benim yaşamıma bir ışık düşürdü, başkalarınıninkine de düşürsün o ışığı.

İstedim ki bu kitap, asık yüzlü, düzenli, bilgilendirici değil, daldan dala geçen, dağınık, biraz uçuk, biraz savruk bir kitap olsun ama keyifli

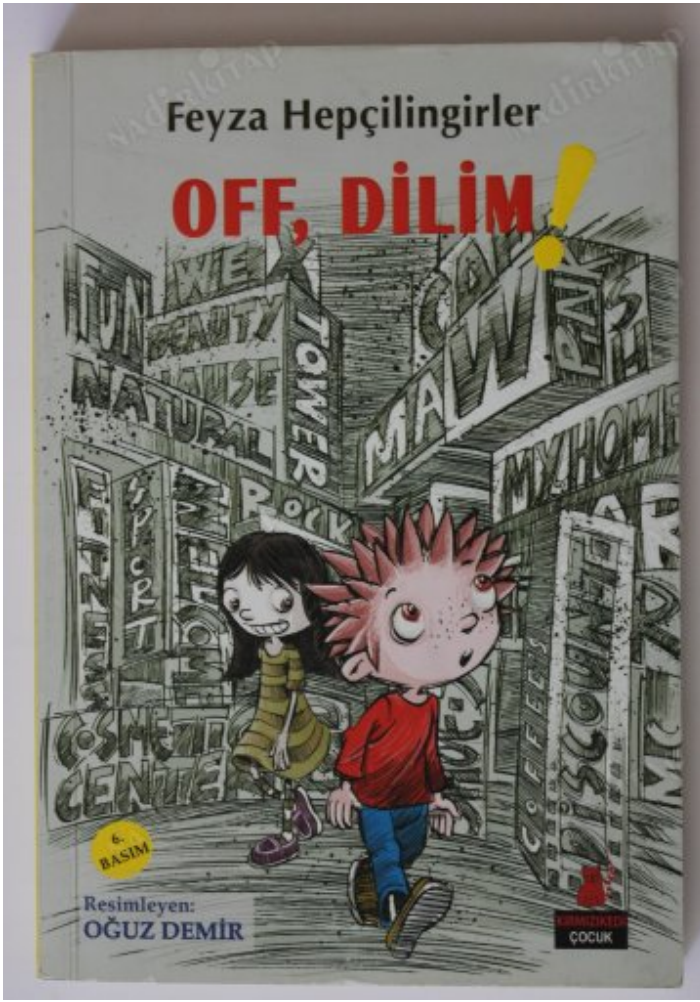
bir okuma süreci yaşatsın. Başarabildim mi? Bilmem. Karar okurun.

Atascadero'nun Sincapları, usta edebiyatçı Feyza Hepçilingirler'den bir anı ve izlenim kitabı. Hepçilingirler, bir ABD kasabası üzerinden, bu kıtadaki gündelik yaşam hakkında bildiklerimizi, bilmediklerimizi, bildiğimizi sandıklarımızı ve pek çok gözden kaçan ayrıntıyı yine duru bir dil, dikkatli ve özenli bir gözlemlerle aktarıyor.

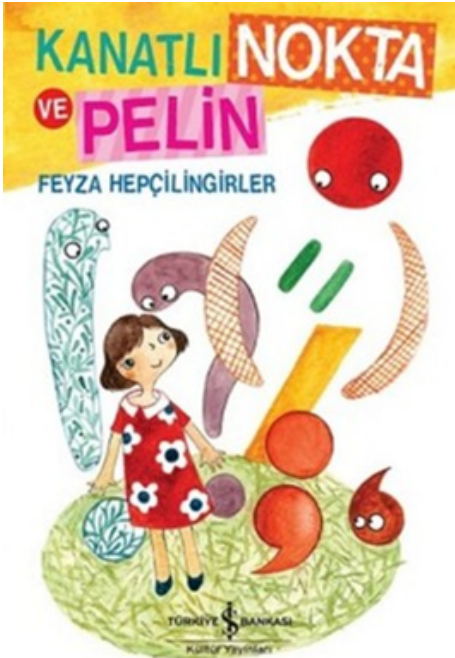
(çocuk öyküsü)

Burkay küçük bir çocuk olduğu için kendisinden büyüklerle konuşurken kafasını hep yukarı kaldırmak zorunda kalıyor, ancak insanları küçültmek istemesinin nedeni çok başka. Peki neden annesinin insanları küçültebileceğini düşünüyor dersiniz? Bu güzel öykünün sonundaki tiyatro oyunu ve etkinlik dosyası ile siz de arkadaşlarınızla Burkay'ın yaşadıklarını canlandırabilir, öğrendiklerinizi pekiştirebilirsiniz.

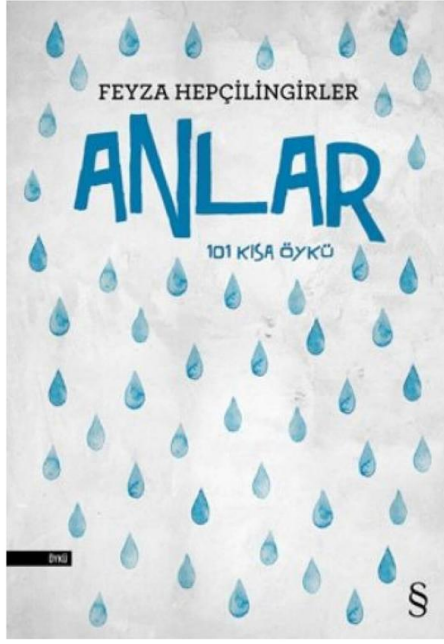
(çocuk öyküsü)

Noktalama işaretlerinin çılgın dünyasını keşfet! Okulda noktalama işaretlerini öğrenen Pelin'in canı sıkılmıştı. Bu konunun biraz abartıldığını düşünüyordu. Zaten her şeyi de öğrenmişti. Yoksa bilmediği şeyler mi vardı? Kafası iyice karışan Pelin o akşam tuhaf bir yolculuk yaptı ve işaretlerin hiç de düşündüğü gibi olmadığını anladı.

(çocuk romanı)

Burçin okumayı öğrendiğini sanıyor ama bir AVM'de gördüğü yazıları okumaya kalkınca ablası Burçak'ın alay konusu oluyor. Arkadaşından gelen mektubu da bir türlü okuyamıyor. Neden? Okumayı öğrenmemiş mi? Yoksa o yazılar Türkçe değil mi? Anlamlı olmasını isterken kimler ne saçma laflar ediyorlar! Hangi ünlüler neler demiş? Ya şarkı sözleri? Reklamlar ne diyor, nasıl diyor? Burçin sizi birlikte düşünmeye çağırıyor: İnsanların kendi dillerine yabancılaşması olağan bir durum mu? Türkçenin içine düşürüldüğü, acıklı olduğu kadar gülünç duruma hem üzülecek hem de kahkahalarla güleceksiniz.

(öykü)

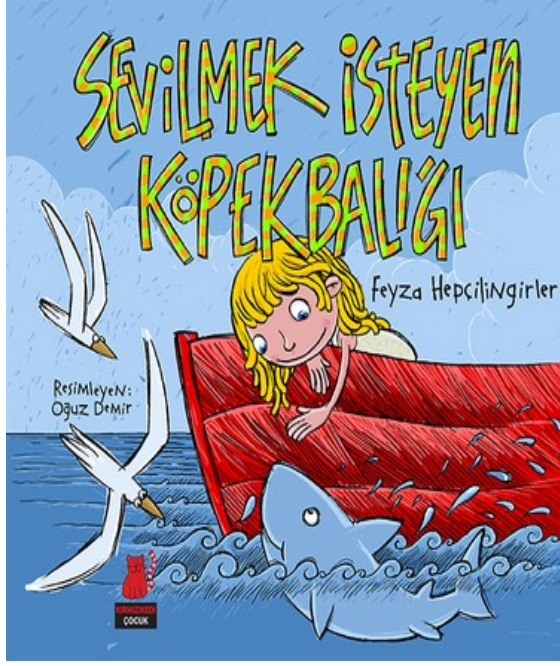
Feyza Hepçilingirler hayatı "an"lar üzerinden anlatıyor. Dokunup kaçıveren bir kısacık temas anında duygusunu okura geçiren kıpkısa öyküler bunlar. Anlar acı tatlı muzip tanıklıkları yudum yudum veriyor adeta: 101 öykü 101 damla.

İlk aşkımla "Bu bizim şarkımız olsun!" dediğimiz bir şarkı vardı. "Ömrüm seni sevmekle nihayet bulacaktır" mıydı? Yoksa "Unutturamaz seni hiçbir şey" mi? Unuttum.

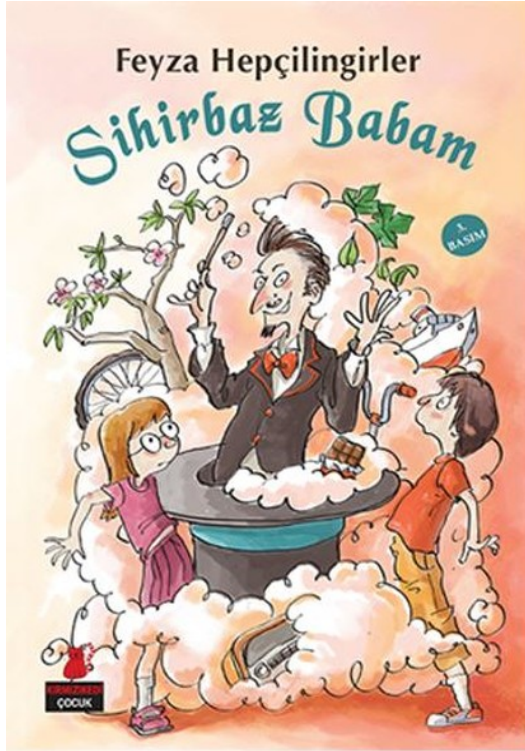
(çocuk öyküsü)

Çok güzel bir çayırda, bir kuzucuk yaşarmış. Bu Küçük Kara Kuzu bir gün kendi etrafında dönmeye başlamış. Neden mi? Çünkü kendi kulağını yemeye çalışıyormuş!

(çocuk öyküsü)

Barkın Balık bir köpekbalığı olduğunu daha yeni öğrenmişti. Arkadaşı Bedük bir yunustu. Ona karada yaşayan canlılardan söz etmiş, insanları anlatmış; bu arada insanların köpekbalıklarından korktuklarını söylemişti. Yosun salatası yiyen, kendisi gibi tatlı, küçük, sevimli bir balıktan insanların neden korktuklarını anlamayan Barkın, hemen onlarla tanışmak istedi. İçlerinden biriyle arkadaş bile olabilirdi belki.

(çocuk öyküsü)

Aynı çıkmaz sokakta oturan, aynı okula giden bir grup çocuk okul dönüşü serviste başlattıkları babalar yarışını sürdürmektedir. Her biri kendi babasını övmekte, babasının ne kadar önemli işler yaptığından söz etmektedir. En küçüklerinden biri olan Alp, babasının sihirbaz olduğunu söyler ve gider.

Halide Edib Adıvar

Halka Doğru

Büyük Mecmua (1919) ve
Yedigün (1936-1939) Yazıları

Hazırlayan: Feyza Hepçilingirler

(araştırma)

Kâğıda düşürdüğü her harfe halkın aydınlanması için bir görev yükleyen Halide Edib'in iki farklı dönemde yayımlanan yazıları bu kitapta birleşti: 1919'un esirlik günlerinde, milletin kurtuluşu uğruna Büyük Mecmua'da yazdığı yazılar ve 1936 ile 1939 arasında, özgür bir ülkenin insanları için Yedigün'de yazdığı yazılar. Feyza Hepçilingirler'in yıllar süren uğraşları sonucu kitap halini alan Halka Doğru, Cumhuriyet öncesi ve sonrasını önemli bir aydınının gözünden görmemizi sağlıyor.

“Bizim elimizde zaman ve müze kokan, kıymetli kaplı, içi eski yazılar, tezhiplerle, zamanla sararmış kâğıtlarla dolu bir millet hayatı kitabı var. Bu kitaba başımızın

çok derinden sakladığı izlerle merbutuz. Her iki adım eski muvazi bir adımın aksülamelini getiriyor. Başımız ve kalbimizle sarsılıyoruz. Fakat bu güzel kitabın ahkâmı artık bize döndüğümüz köşeden sonraki yolu söylemiyor. Ona uymaya çalıştıkça sendeliyor, geriliyor. O halde bu kitabı tamamen kapamalı mıyız?”

(çocuk öyküsü)

Hatice Teyzem kimselere benzemez! Kendisi annemin en yakın arkadaşıdır. Ailece onu çok sever, onun bize gelmesini dört gözle bekleriz. Neden mi? Çünkü Hatice Teyzem ne zaman kapıdan içeri girse yer yerinden oynar!

Merak eden, sorgulayan ve sürekli doğruların peşinden koşmaktan asla yorulmayan biridir o. Soru sormakta da ustadır, yanıtları bizlere buldurmakta da. Onunla her konuşma keşifler, kahkahalar ve çığlıklar eşliğinde gerçekleşir.

Bu arada herhalde anlamışsınızdır, Hatice Teyzem ezberden hiç hoşlanmaz çünkü o gerçek bir ezber bozucudur!

Feyza Hepçilingirler'in Türkçeyi sevdiren kaleminden, okurların ufkunu açacak keyifli bir serüven!

(çocuk öyküsü)

Gövdesi kocaman, dalları okulun bahçesine sarkan, mutlu mu mutlu bir ağaçtı Koca Çam. Kuşlar paylaşamazdı onu. Martılar ve kargalar kavga eder dururdu. Bir gün çocuklar fark etti bu durumu, ama ne yazık, onlar da unutmuştu doğanın rengarenk uyumunu. Bağırış çağırış gaklamalar, birbirine karıştı tüm notalar. Koca çam şöyle bir salladı dallarını, bu orkestranın birlikte çalmayı öğrenme zamanıydı.

(çocuk öyküsü)

Anneanne, "Küçülme Oyunu" adını verdiği bir oyunla torunu Aras'a ve bütün çocuklara vücudumuzda neler olduğunu, şaşırtıcı bir yolla anlatıyor! Torunuyla zaman geçirmek isteyen anneannenin işi zor... Aras'ın ilgisini çekecek bir konu bulmayı hâlâ başaramadı. Sabahtan beri uğraşiyor ama torunu, yapbozlarından başını kaldırıp kendisine bir kez bile bakmadı daha.

(çocuk romanı)

Mustafa Ardahan'da yaşıyordu. Her sabah köyün hayvanlarını besleyip bakımlarını yaptığından biraz geç kalıyordu okula. İlk dersler genelde Zeynep Öğretmen'in dersi idi. Zeynep Öğretmen yaptığı işleri, sorumluluklarını bildiğinden Mustafa'ya kızmazdı. Yine okula geç kaldığı sabahlardan birinde Mustafa, sınıf arkadaşlarını diğer günlere göre daha bir düşünceli buldu. Zeynep Öğretmen onlara bir ödev vermişti. Mustafa'nın da çok yakında öğreneceği gibi bambaşka bir dünyanın kapılarını açmış, onlara birer mektup arkadaşı bulmuştu.

(çocuk romanı)

Diyar, ailesinden önce ve tek başına gelmişti Amerika'dan. Ayvalık'taki tatile gitmek için ailesini beklerken anneanesi ona Ayvalık'tan gönderilmiş bir mektup verdi. Kendi adına yazılmış zarflı, pullu bir mektupla ilk kez karşılaşan Diyar hem heyecanlandı hem de şaşırıldı. Çünkü mektup Yusuf adında, tanımadığı bir çocuktan geliyordu.

Kimdi bu Yusuf? Ona niçin mektup yazmıştı? Diyar bu mektubu yanıtlamalı mıydı? Yanıtlayacaksa ne yazacaktı? Şimdiye dek hiç mektup yazmamıştı ki!

(çocuk öyküsü)

Bir zamanlar bebek olduğuna inanmayan bir çocuğun öyküsü bu. Yalnız kendisinin değil, annesinin, onu her gün okula götüren yaşlı kadının da bir süre önce bebek olduğuna inanmıyor. Bir tomurcuğun, nasıl harika bir beyaz güle dönüştüğünü, sonra yerini yeni bir tomurcuğa bıraktığını görünce inanacak mı dersiniz?

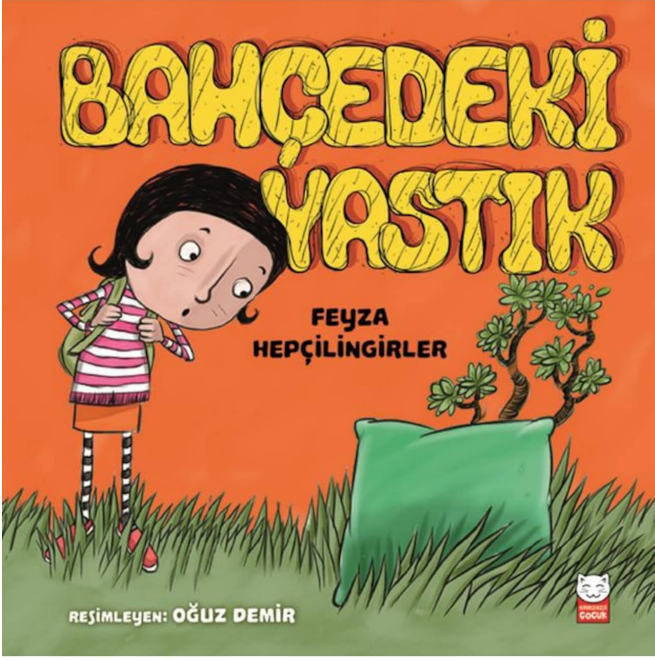
(öykü kitabı- yazı defteri)

Yazmak isteyenler ama nereden başlayacağını bilemeyenler, yazacak konu bulamayıp boş kâğıtların ya da beyaz ekranların önünde oturanlar, yazdıklarının “doğru” veya “güzel” olup olmadığını merak edenler... Türkçenin usta kalemi Feyza Hepçilingirler, sizi Yazarlık Sınıfı’na davet ediyor! Bu sınıfta siz de Petek Öğretmen’in öğrencilerinden biri olacak, onun sıcak ve samimi anlatımıyla hem pek çok ayrıntıyı öğrenecek hem de size ayrılan sayfalara kendi kurguladıklarınızı yazabileceksiniz.

(çocuk öyküsü)

İki oğlan kardeş ve Feride Teyze, bahçelerine inen sis bulutu içinde ilerlerken kendilerini bir masal ülkesinde buluverirler. Karşlarına ilk çıkan Kırmızı Başlıklı Kız’ı kurda yem olmaktan kurtardıktan sonra yollarına devam ederlerken kimlerle karşılaşmazlar ki... Pamuk Prenses, Külkedisi, Rapunzel, Uyuyan Güzel... Bu kızların tümü de kendilerini kurtaracak prensi bekliyorlardır. Birinin bu kızlara ihtiyaçları olan gücün aslında kendilerinde bulunduğunu anımsatması gerekmez mi? Bu kim mi olur? Tabii ki Feride Teyze!

(çocuk öyküsü)

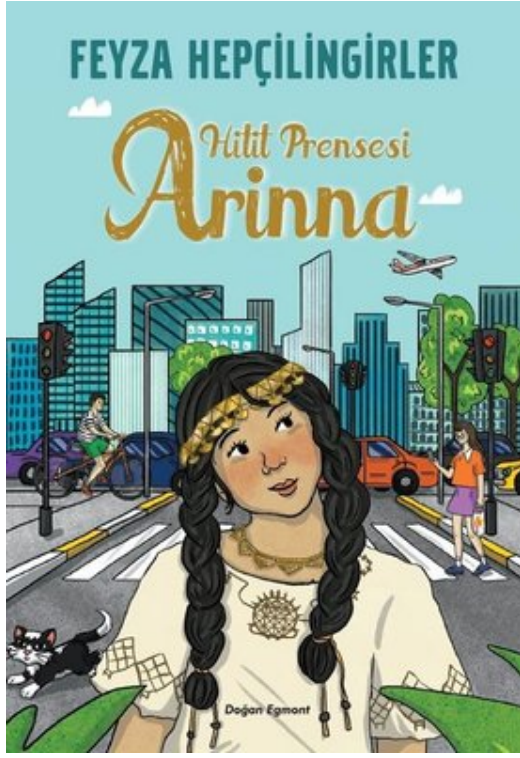
Burcu bir sabah okula giderken bahçenin kıyısındaki yastığı fark etti. Cemil Dede görse oraya neden konduğunu anlar, “Yastığa benzer bir şey” der geçerdi. Burcu ise onun gerçek bir yastık olduğundan bir an bile kuşku duymadı. Öyküler uydurmaya da çok elverişliydi doğrusu! Öykülerle hem eğlenceli olur hem de kısalırdı okulun yolu. Cemil Dede ile Burcu arasındaki öykü yarışı böyle başladı.

Gerçekten de bahçede o yastık niye vardı acaba?

(deneme)

Yine karanlık bir dönemden geçiyoruz. Ülkemizin aydınları, yarı aydınları, okumuşları, yaklaşan karanlığı enselerinde hissediyorlar ama hiçbir şey yapamıyorlar. Karın altındaki buğday tanesi kadar çaresizler. Bugün başımızın üstüne yığılmış, soluk almamızı zorlaştıran şeyler, belki de karın altında gün ışığına kavuşmayı bekleyen buğday tanesiyle özdeş kılıyordur bizi. Belki de üstümüzde karanlık ve baskı yaratan karların eriyeceği, gözümüzü gün ışığına açacağımız günler yakındır. Karın altında beklerken kar suyuyla beslenerek büyüyen buğday tanesi gibi, bizi karanlıkta bırakan ve başımızı kaldırmamıza olanak vermeyen baskı da belki içten içe güçlendiriyor, başımızı kaldırma cesareti bulacağımız güne yaklaşıtıyordu bizi. Umarım ve dilerim ki öyle olur. Umudunu yitiren insanın başka hiçbir şeyi kalmaz çünkü. (Feyza Hepçilingirler)

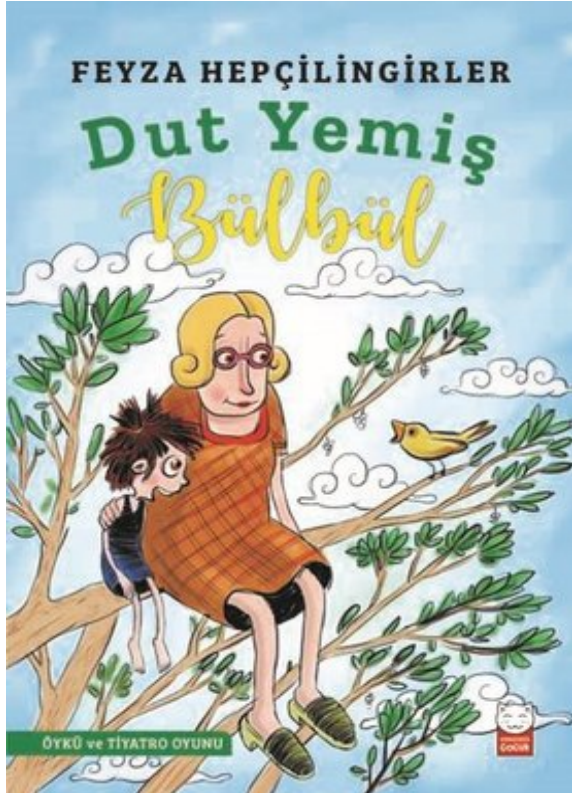
(çocuk romanı)

O sabah Elvan her zamanki gibi erkenden uyanmış, yüzünü yıkamış, okula hazırlanmak üzere odasına dönmüştü. O da ne! Yatağında daha önce hiç görmediği, tuhaf giysili, yabancı bir kız vardı. Adının Arinna olduğunu öğrendikleri bu gizemli kız tüm ailede şaşkınlık ve merak yarattı. Zamanla onu evin bir üyesi gibi benimsemelerine rağmen, tavırları ve anlattıklarıyla sanki başka bir coğrafyaya, hatta başka bir zamana aitti! Arinna'nın sırrı çok geçmeden çözülecek, Elvan ve ailesi içinde yaşadıkları uygarlığı sorgulamaktan kendilerini alamayacaklardı.

Çağdaş edebiyatımızın usta kalemi Feyza Hepçilingirler Hitit Prensesi Arinna ile okurlarını Anadolu topraklarında yeşermiş en önemli medeniyetlerden Hitit Uygarlığı'yla tanıştırıyor. Gelişmiş kültürüyle günümüz dünyasına ışık tutan bu kadim uygarlığı, dilinden adalet sistemine dek mercek altına alırken günümüz değerlerini de evrensel bir

bakışla sorguluyor.

“Topraktan korkuyorsunuz sanki. Neden? Niçin oturmuyorsunuz yere, çimenlerin, otların üstüne, toprağa? Hem neden evleri birbirinin üstüne yapıyorsunuz? O kadar çok ev üst üste koydunuz, gökyüzü uzağa kaçtı. Sahte ışıklar yaptınız, o kadar çok, o kadar çok, yıldızlar göğü boşalttı. Dağlarınız nerede, büyük ağaçlar, güzel tepeler?”

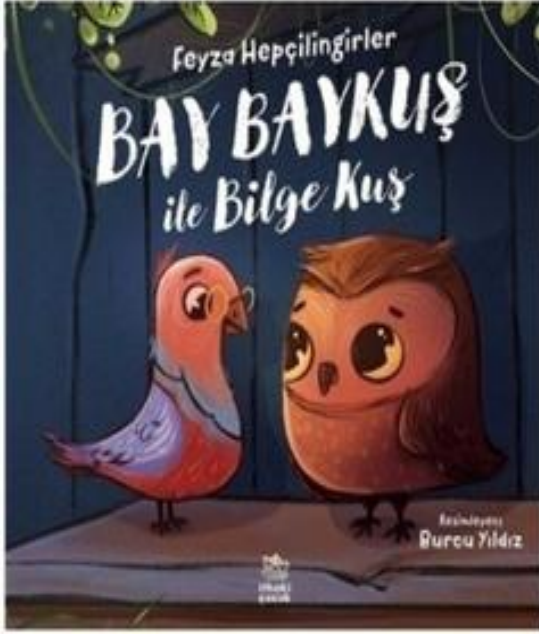
(öykü - oyun)

Çağdaş edebiyatın usta yazarı Feyza Hepçilingirler, duyduğu deyimler yüzünden kafası karışan ve işin içinden çıkamayan bir çocuğun neşeli öyküsünü anlatıyor.

Alkım, kardeşi doğunca pabucunun dama, yani bir evin çatısına atılacağını düşünüyor; dananın kuyruğu kopacak, dediğinde de hayvanın canı yanacak diye üzülüyor. Alkım'ın deyimleri öğrenmesini eğlenceli bir oyuna çeviren aile üyeleri, okurları da zengin bir Türkçe serüvenine davet ediyor.

“Ben şimdi yumurta küfesini sırtıma takacağım. Keçilerin boynuzunu çiğneyip dananın kuyruğunu koparacağım. Elimi sıcak sudan soğuk suya sokmayacağım ama bir elimi yağa, ötekini bala batıracağım. İki arada bir dereye kalacağım. Bir ata atlayıp Üsküdar'a geçeceğim. Ağzımı açıp

gözümü yumayacağım. Bu arada dut yiyeceğim. Dut yemiş bülbüle döneceğim.”

(çocuk öyküsü)

Usta yazar ve Türkçeci Feyza Hepçilingirler'den minikler için hem eğlenceli hem de bilgilendirici bir hikâye! *Bay Baykuş ve Bilge Kuş*'la tanışmaya hazır olun!

Yıkık bir evin pervazına tünemişti Bay Baykuş. Karanlığın çökmesini bekliyordu.

Yoldan geçen kadınlardan biri onu gördü, çok korktu. Bu uğursuz baykuşları hiç sevmediğini söyledi arkadaşına. Bunu duyunca çok üzülde Bay Baykuş. Gerçekten kimse sevmiyor muydu onu? Peki ama herkesin kendisini sevmesi için ne yapmalıydı?

(çocuk öyküsü)

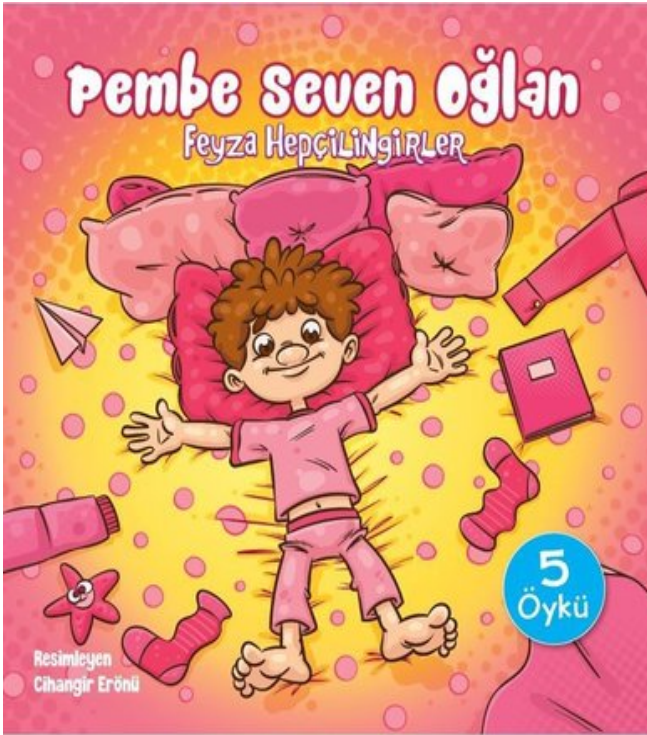
“Yalnız kalabilir misin?” diye sorduğunda annesi, Orkun'un aklına Alp geldi ilkin. Evde yalnız kalışlarını nasıl ballandıra ballandıra anlatırdı. Kahraman sayardı kendisini tek başına kalabildiği için. Eğer onun da akıllı bir telefonu olsaydı ya da tabletini yanına almasına izin verselerdi çok isteseler bile gitmezdi büyüklerle o zaman, evde kalmak için ısrar eder ve harika zaman geçirirdi. Yine de fazla düşünmeye gerek görmeden yanıtladı annesini. Alp yapabiliyorsa o da yapabilirdi. Hem büyüdüğünü kanıtlamak için bundan iyi bir fırsat geçmezdi eline.”

Ona arkadaş olsun diye çağrılan Buğra'dan beklediği sıcaklığı bulamayan Orkun, amcasının dağ evinde ilk kez yalnız kalacaktır. Bir gece önce anlatılan korku hikâyelerinin gölgesinde; uğuldayan, karanlık ormanın karşısında, gök gürültüleri ve çakan şimşeklerin eşliğinde... Böyle bir gecede büyüklerine ulaşmak için bir de yollara düşünce başına neler gelir?

(çocuk romanı)

Amerika'da yaşayan Diyar, yaz tatilini anneannesi Feride Hanım'ın yanında geçirecekti. Emekli edebiyat öğretmeni Feride Hanım, torununun kırık Türkçesini düzeltmek için türlü yollar aramış ve nihayet onun için bir mektup arkadaşı bulmuştu. Edirne'ye yeni taşınan Vera ile Diyar'ın mektuplaşması hem yeni bir arkadaşlığın başlangıcı olacaktı, hem de Edirne'nin tarihini, yemeklerini, türkülerini ve elbette Mimar Sinan'ı öğrenecekleri bir yolculuğun ilk adımları...

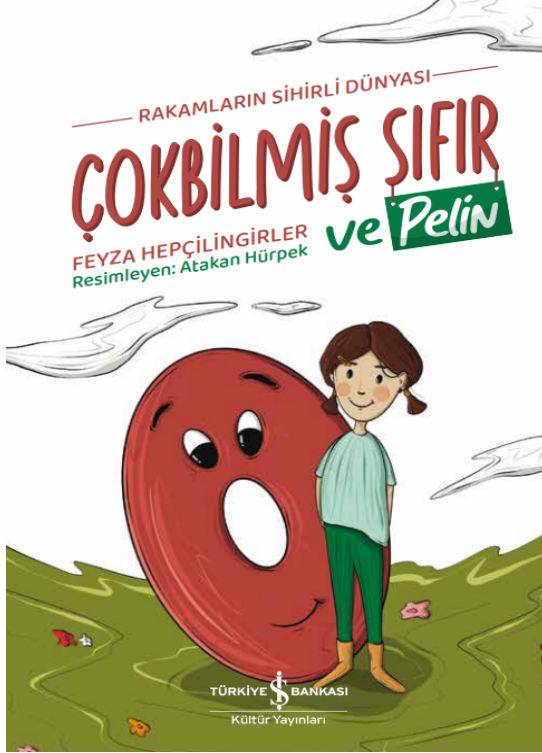
(beş küçük öykü)

Ninesinin ıspanaklı böreği için her türlü zahmete katlanan Çiçek'le, vefalı minik kedi Karaş'la, adını tembele çıkardığı için Ezop Amca'ya kızan ağustos böceğiyle, kendini kümesin en güzeli ilan eden Çilli'yle ve giysilerindeki sevimsiz renklere isyan eden Eren'le tanışmaya hazır mısınız?

(çocuk öyküsü)

Aras ve Diyar, Buğra'nın Amerika'dan gelen kuzenleridir. Yanlarına Orkun'u da alarak deniz kıyısında kısa bir yürüyüşe çıkarlar. O ana kadar ne dünyanın karşı karşıya bulunduğu tehditlerin farkındadırlar ne de bu tehditler karşısında kendilerine düşen sorumlulukların. Yolları üstündeki küçük rastlantılar onları bu tehditlerle ve dünyanın içinde bulunduğu sorunlarla yüzleşmek zorunda bırakır. Yaşamlarına yönelik tehlikeler hakkında Aras'ın anlattıklarını dinlerken bir anda kendilerini o tehlikeleri yaratanların karşısında bulurlar. Bu da yetmezmiş gibi az sonra tehlikenin en büyüklerinden birinin içine düştüklerini göreceklerdir. Usta yazar Feyza Hepçilingirler'in kaleminden çevreye karşı duyarlı olmamız gerektiğini hatırlatan keyifli bir hikaye.

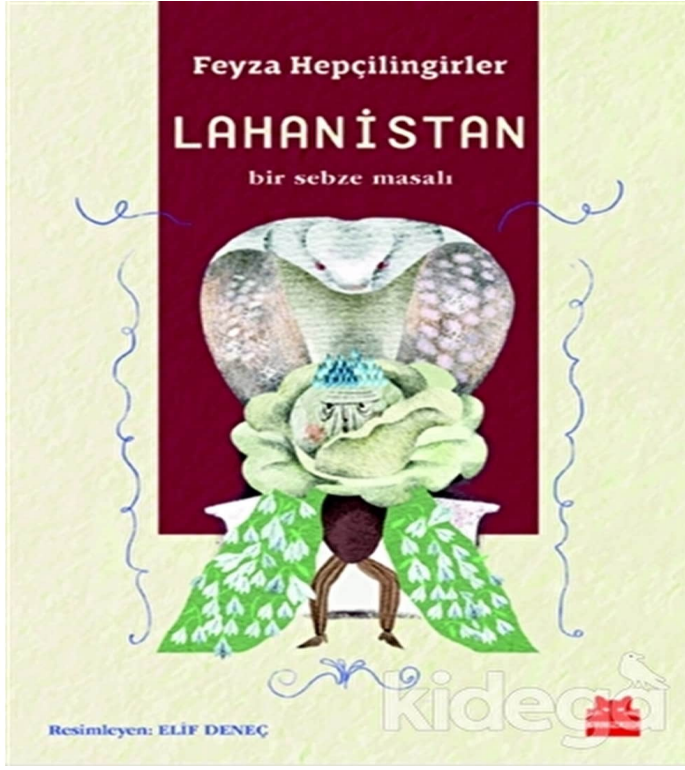

(Çocuk romanı)

Rakamların sihirli dünyasını keşfetmeye hazır mısınız?

Pelin'in babası, yaşamın her alanında matematik olduğunu, matematiğin temelini rakamların oluşturduğunu söylüyordu. Pelin de dilde, kültürde, ekonomide, teknolojide rakamların önemini keşfetmek istiyordu ama bunun için önce rakamlarla arasındaki yabancılığı gidermesi gerekecekti. Acaba kendisini rakamlar dünyasına ışınlayarak onlarla dostluk kurabilir miydi? Hayal etme olanağına sahip herkes için bu iş, çocuk oyuncuğu sayılırdı. Peki bizim de hayal gücümüz yok mu? Biz de Pelin'in hayaline ortak olamaz mıyız?

Öyleyse rakamlar dünyasına hareket başlasın!

(masal)

Dil ustası Feyza Hepçilingirler, öyküdeki üslupçuluğunu bu kez hicivle birleştiriyor. Edebiyata unutulmaz mekânlar ve karakterler armağan ederek hem çok tanıdık hem de çok yabancı bir masal anlatıyor.

Masal bu ya, Lahanistan adlı ülkenin Lahan adında bir kralı varmış. Kral dendiğine bakmayın, sayın Lahan, halkının demokrasiyle yönetildiğini düşünmesi için kendisine "başkan" denmesini istemiş. Her sabah sarayında mango suyunu içip sağa sola emirler yağdırır, komşu ülkelerle kavga edermiş. Karalahanalar ve mor lahanalar da isyan bayrağını çekince ne mi olmuş? Yaşayıp, pardon, okuyup göreceğiz.

(deneme)

Bu kitap yeni başlayanlar ve hevesliler için “öykü yazmak” konusunda bir rehber. Bu kitap öyküye farklı gözle bakabilmek isteyenler için bir “kılavuz”. Bu kitap yaklaşık elli yıllık yazarlık kariyerine öykü yazarak başlayan, yazdığı öykülerle ödüller alan, arada başka türden kitaplar yazsa da gönlü hep öyküden yana olan bir “öykücünün” kendi deneyiminin aktarımı.

Daha önce yayımlanan *Öyküyü Okumak* kitabının kardeşi sayılabilecek *Öyküyü Yazmak*'ta Feyza Hepçilingirler, öykü yazmak isteyenlere elini uzatıyor. Öykünün, kurmacanın, iyi bir metnin gereklerinden ve bununla birlikte kendi öykü yolculuğundan söz ediyor. Kimseye dayatmalarda bulunmadan, önlerindeki yolun ne kadar uzun ve zorlu olduğunu, bu yolculukta neler yaşanabileceğini hem kuramsal hem de uygulamalı olarak anlatıyor.

“Bu kitapla ne yapmak istiyorum? Uzaktan bakmaya yetecek kadar uzun bir ara verdiğim için, yaşamımın bu durağında bir durup kendi öykücülüğüme, özellikle nasıl başladığıma, başlangıçta neler yazdığıma bakmak istiyorum. Yazmanın en zor yanının başlamak olduğunu biliyorum çünkü. Öykü yazmak isteyenlere kendi öykü deneyimimi paylaşarak yol göstermek istiyorum.”

FOTOĞRAFLARLA
FEYZA HEPÇİLİNGİRLER

Annesi Emine ve babası Mustafa'nın nişan fotoğrafı, Ayvalık, 1943 ya da 1944

Babasının kucağında, Ayvalık, 1949

Ayvalık , 1963

Ayvalık , 1964

İzmir Kız Lisesi'nde okurken her tatile geldiği
Ayvalık'ta, 1965

İzmir Kız Lisesi, 1966 ilkbaharı...

Nişan fotoğrafı, müstakbel eşi Hüsnu Hepçilingirler ile, 1967

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi girişinde, arkadaşları ile. Yıl: 1968

Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'nda arkadaşları ile. Yıl: 1968

Düğün Fotoğrafi. 23 Ağustos 1970

Erkek kardeşleri Yusuf, Ali ve oğlu Afşin'le, 1974

1977, İzmir... Kızı Pelin ve oğlu Afşin ile

İzmir Karataş Lisesi'nde kürsüde yoklama defterini imzalarken, 1978

İzmir Karataş Lisesi'nde öğrencileri ile. Yıl: 1978

İzmir Karataş Lisesi'nde öğrencileri ile. Yıl: 1978

Temmuz 1983'te, Buca Eğitim Fakültesi'nin bahçesinde

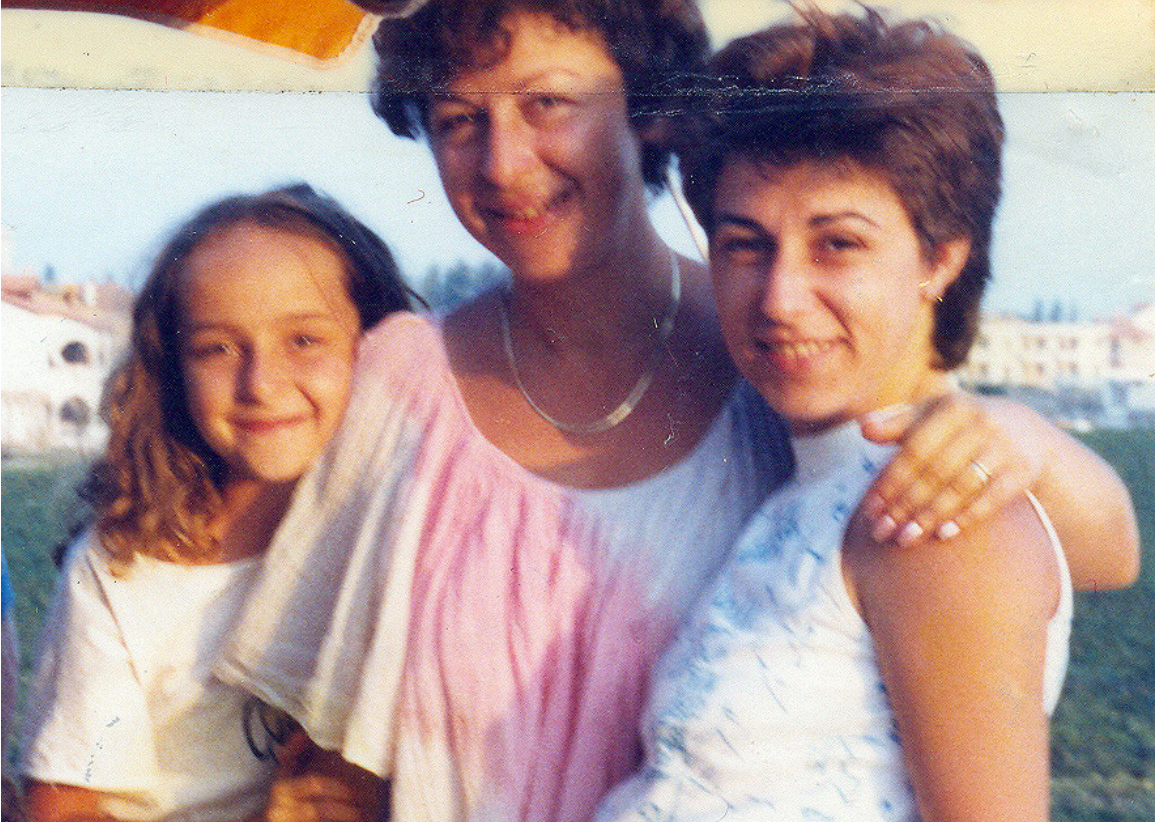
Tomris Uyar'la, İstanbul, 1986.

Ailesiyle Balıklıova'da, 1982

1986

Kızkardeşi Gülay ve kızı Pelin'le Altınova'da, 1987 yazı.

Hüsnü Hepçilingirler ve oğulları Afşin ile, 1996, Çanakkale

1996 yazı... oğlu Afşin ve kızı Pelin ile Ayvalık'ta

Türkel Minibaş ile. Yıl:2005

Özgür Radyo'daki programlarının birinde konuk ettiği Emin Karaca ile Yıl: 2007

Cide, Rıfat Ilgaz Günlerinde, 11 Temmuz 2008 (Fotoğraf: Kadir İncesu)

Nilgün Ilgaz, Turhan Günay ve Aydın Ilgaz ile 7. Bursa Kitap Fuarı'nda (28 Şubat -8 Mart 2009) (Fotoğraf: Kadir İncesu)

Hasan Özkılıç ve Emin Karaca ile 26 Ekim 2009 (Fotoğraf: Kadir İncesu)

Anais Martin, Mehrizat, Aydın Ilgaz, Gül Bakiöğlu, Nevra Bucak, Yusuf Çotuksöken ve Hürriyet Yaşar ile “Yazarlığının 30. Yılında Feyza Hepçilingirler” etkinliği
- 7 Kasım 2009 (Fotoğraf: Kadir İncesu)

M. Sadık Aslankara, Aydın Ilgaz ve Hidayet Karakuş ile 2 Haziran 2010

(Fotoğraf: Kadir İncesu)

Ayla Algan ile yıl: 2011

Necati Tosuner ve Necati Güngör ile 6 Ekim 2012 (Fotoğraf: Kadir İncesu)

Üstün Akmen ile ödül töreni, İstanbul Kitap Fuarı'nda - 18 Kasım 2012

(Fotoğraf:Kadir İncesu)

Nedim Gürsel ile Londra'da - Yıl: 2013

Yıldız Teknik Üniversitesindeki öğretim görevlisi arkadaşlarıyla emeklilik nedeniyle veda buluşması Yıl: 2013

Doğan Hızlan ile 2 Temmuz 2014 (Fotoğraf: Kadir İncesu)

22 Şubat 2014 (Fotoğraf: Kadir İncesu)

Röportaj sırasında, Kadir İncesu ile - Şubat 2014

İş Bankası “Karneni göster kitabımı al” armağan kitabının yazarları toplantısı Yıl:2014
(Soldan sağa: Adnan Binyazar, Yaşar Kemal, Necati Tosuner, Mehmet Zaman Saçlıoğlu,
Feyza Hepçilingirler, Aydın Ilgaz)

Gülten Dayıoğlu ile 3 Ekim 2015 (Fotoğraf: Kadir İncesu)

Torunlarıyla Temmuz 2015 (Fotoğraf: Kadir İncesu)

Sevgi Özel ve Salih Bolat ile 34. İstanbul Kitap Fuarı'nda (7-15 Kasım 2015)
(Fotoğraf: Kadir İncesu)

18 Kasım 2016 (Fotoğraf: Kadir İncesu)

Torunları Aras ve Diyar ile, Atascadero, 2016

20 Aralık 2016 (Fotoğraf: Kadir İncesu)

Yüksek Öğretmen Okulu'ndan arkadaşları ile yıllar sonraki buluşması Yıl:2018

Ayvalık'taki Feyza Hepçilingirler Günlerine Konuşmacı olarak katkıda bulunan yazarlarla, 2019

Feyza
Hepçilingirler
Kütüphanesi'nin
önünde oğlu
Afşin
Hepçilingirler
(Kum) ve gelini
Serpil Çağlayan
Hepçilingirler
ile 2019

Oğlu Afşin Hepçilingirler (Kum) ve damadı Keith Hepçilingirler Gledhill ile, İstanbul'da
yılbaşı gecesi, 2017

Kızı Pelin Hepçilingirler ile, San Luis Obispo'da, 2017

Oğlu Afşin Kum ile, Ayvalık'ta, 2022

Manevi kızı Emel Baç ile İzmir'de, 2018

Torunları Aras ve Diyar'la İzmir'de, 2022

BİRKAÇ ETKİNLİK ANISI

gazetesayvalik.com

FEYZA HEPÇİLİNGİRLER GÜNLERİ
17-19 EKİM 2019

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI AYVALIK İÇE HALK KÜTÜPHANESİ
AYVALIK PAZARLAR DERNEĞİ GÜŞTÜRKİNA PROGRAMI / 2

YER FİYAT ÜCRETİ
Tarih: 17-19 Ekim 2019
E. Sakas Ayvalık / 81100100
0266 342 000 - www.ayvalik.gov.tr

AYVALIK
KÜLTÜR MERKEZİ

AYVALIK PAZARLARI İÇME TURİZME KURULU

KADIKÖY BELEDİYESİ
KKM
KOZYATAĞI KÜLTÜR MERKEZİ

SÖYLEŞİ

21
ARALIK
2019

17.00

“YAZARLIK SINIFI” Yazar Feyza Hepçilingirler

KOZYATAĞI KÜLTÜR MERKEZİ / Konferans Salonu

“Sanatın renkleri yaşamınızdan eksik olmasın” sloganıyla başladığımız, Gönül Ak’ın moderatörlüğündeki sanat söyleşilerinin bu ayki konuştu Yazar Feyza Hepçilingirler. Edebiyatseverler yazarlık sınıfına davetlisiniz.

Kozyatağı Mahallesi Multanlığı Kültür Kurumları İşletimi ve

ÜCRETSİZ

kadikoy.bel.tr | 444 55 22 | /kadikoybelediye

KADIKÖY BELEDİYESİ

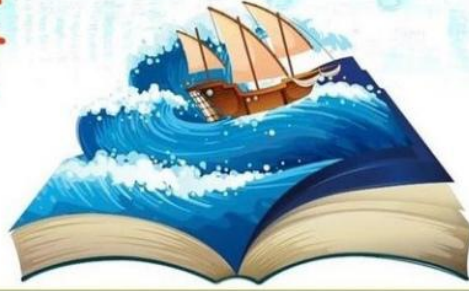
1. AYVALIK YAZ KİTAP FUARI

FEYZA
HEPÇİLİNGİRLER

AÇILIŞ GÜNÜNDE
imza ve söyleşi
6 AĞUSTOS 2021
saat: 19.30

AYVALIK
BÜYÜK PARK
AMFİTİYATRO

AYVALIK
BELEDİYESİ

www.ayvalik.bel.tr • 0306/ayvalikbelediyesi
Mesut ERGİN Ayvalık Belediye Başkanı

444 10 66

Bergama Üretici Pazarı

18 Eylül 2021 Cumartesi
Domuz Alanı
Üretici Pazarı **Saat 12.00**
Yazar
Feyza
HEPÇİLİNGİRLER
ile Söyleşi ve İmza Günü

çukurova
sanat girişimi

Çukurova Sanat Girişimi
www.cukurovasanatgirisimi.com